

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Český jazyk

Katsiaryna Ramasheuskaya

Specifika češtiny ruských studentů

(se zaměřením na vybrané fonetické a morfosyntaktické jevy)

Characteristics of the Czech language of Russian students

(with a focus on selected phonetic and morphosyntactic phenomena)

Disertační práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Karel Šebesta, CSc.

Konzultant: PhDr. Jitka Veroňková, Ph.D.

2014

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Abstrakt

Jazyková adaptace cizinců je vždy provázena řadou problémů spojených s akvizicí a užíváním druhého jazyka, který se pro ně stává základním komunikačním prostředkem v novém prostředí. Ignorování a podceňování těchto problémů, typických pro určitou jazykovou komunitu, může vést k situaci, kdy cizinec nezvládne cílový jazyk a poté nebude schopen se úspěšně integrovat do nové společnosti.

Předkládaná práce se zaměřuje na vybrané specifické problémy v oblasti morfosyntaxe a fonetiky typické pro ruskojazyčné studenty češtiny. Zároveň upozorňuje na nebezpečí přeceňování pozitivního transferu z ruštiny a zdůrazňuje nutnost využití speciálního didaktického přístupu ve výuce této skupiny jinojazyčných mluvčích.

Analýza vybraných jazykových jevů je založena na datech z *Fonetické databáze mluvených projevů cizinců s ruštinou jako prvním jazykem* a *Databáze jazykových chyb v češtině mluvčích s prvním jazykem slovanským*, které byly vytvořeny mimo jiné pro účely této práce. Pozornost je zaměřena konkrétně na užívání reflexivního *se/si*, tvarů pomocného slovesa *být* v minulém čase, krátkých tvarů osobních zájmen v mluvených a psaných projevech rusky mluvících studentů a rovněž na realizaci kvantity.

Abstract

Language adaptation of foreigners is always accompanied by a number of problems connected to the acquisition and the use of the language which becomes the primary communicative tool in the new environment. Ignoring and underestimating these problems typical of a particular language community can result in a failure to master the target language and consequently in the unsuccessful integration in the new society.

This thesis is aimed at specific problems in the area of morphosyntax and phonetics, characteristic of Russian-speaking students of Czech. At the same time, it warns about the danger of overestimating positive transfer from Russian and emphasizes the necessity of using special didactic approach in teaching this group of foreign-language speakers.

The analysis of the chosen language phenomena is based on the data from the Database of the voice recordings of spoken Czech by native speakers of Russian and the Database of language mistakes in Czech made by speakers whose native language is another Slavic language, which were created, among others, for the purpose of this thesis. The attention is specifically focused on the use of the reflexive *se/si*, forms of the auxiliary verb to be in the past tense, short forms of personal pronouns in spoken and written production of Russian-speaking students and also on the realization of quantity of vowels.

Obsah

Seznam základních zkratk.....	10
Úvod	11
1. Základní cíle a metodické postupy	12
1.1. Motivace	12
1.2. Výzkumný materiál.....	12
1.3. Cíle práce	13
1.4. Předmět práce.....	13
1.5. Metodologie	14
1.6. Předpoklady	15
2. Mezijazyk	16
2.1. Pojetí bilingvismu a jeho typologie	16
2.2. Jazykové změny	17
2.3. Význam prvního jazyka	18
2.4. Strategie a typické rysy mezijazyka.....	20
2.4.1. Strategie transferu.....	20
2.4.2. Strategie simplifikace	21
2.4.3. Strategie generalizace a syntagmatického napodobování	21
2.4.4. Fosilizace.....	22
2.5. Přínos teorie mezijazyka pro výuku L2	23
2.6. Typické jazykové chyby	23
2.7. Závěr	23
3. Problematika osvojování češtiny ruskojazyčnými mluvčími a její vyučování	25
3.1. Specifika osvojování blízkce příbuzného jazyka	25
3.2. Analýza I. A – morfosyntax (psaná produkce)	27
3.2.1. Dosavadní výzkum	27

3.2.2. Cíl analýzy.....	29
3.2.3. Teoretická východiska.....	30
3.2.3.1. Zvratný element <i>se/si</i> v gramatickém systému ruštiny a češtiny.....	30
3.2.3.1.1. Klasifikace zvratného tvaru slovesa.....	30
3.2.3.1.2. Funkce slovotvorného formantu <i>se</i>	31
3.2.3.1.3. Funkce slovotvorného formantu <i>si</i> v češtině.....	33
3.2.3.1.4. Reflexivní formant v ruštině.....	33
3.2.3.1.5. Pozice reflexivního <i>se/si</i> ve větě v češtině.....	33
3.2.3.1.6. Srovnání užití reflexivních formantů v ruštině a v češtině.....	34
3.2.3.2. Tvary pomocného slovesa být a jejich užití v minulém čase v češtině.....	35
3.2.3.2.1. Srovnání užití pomocného slovesa <i>být</i> v minulém čase v ruštině a v češtině.....	35
3.2.3.3. Pozice osobních zájmen v ruštině a v češtině.....	36
3.2.4. Materiál.....	37
3.2.4.1. Databáze CHRUP.....	37
3.2.4.2. Výběr z databáze CHRUP – psaná produkce.....	38
3.2.5. Zpracování psaného materiálu z databáze CHRUP.....	38
3.2.5.1. Analýza I. A – příklonka <i>se</i>	38
3.2.5.1.1. Metodika zpracování dat.....	38
3.2.5.1.2. Zpracování příklonky <i>se</i> : globální výsledky.....	39
3.2.5.1.3. Zpracování příklonky <i>se</i> z hlediska úspěšnosti oproti ideálnímu mluvčímu.....	40
3.2.5.1.4. Výsledky: příklonka <i>se</i> bez ohledu na délku studia.....	42
3.2.5.1.5. Výsledky: užití <i>se</i> z lexikálního a syntaktického hlediska.....	43
3.2.5.1.6. Výsledky: příklonka <i>se</i> s ohledem na délku studia.....	45
3.2.5.2. Analýza I. A – příklonka <i>si</i>	47
3.2.5.2.1. Výsledky: příklonka <i>si</i> bez ohledu na délku studia.....	47
3.2.5.2.2. Srovnání výsledků: příklonky <i>se</i> a <i>si</i> bez ohledu na délku studia.....	49

3.2.5.2.3. Výsledky: užití <i>si</i> z lexikálního a syntaktického hlediska	51
3.2.5.2.4. Výsledky: příklonka <i>si</i> s ohledem na délku studia.....	52
3.2.5.2.5. Srovnání výsledků: příklonky <i>se</i> a <i>si</i> s ohledem na délku studia.....	54
3.2.5.3. Analýza I. A – tvary pomocného slovesa <i>být</i>	55
3.2.5.3.1. Výsledky: tvary pomocného slovesa <i>být</i> bez ohledu na délku studia	55
3.2.5.3.2. Výsledky: užití tvarů pomocného slovesa <i>být</i> ze syntaktického hlediska	59
3.2.5.3.3. Výsledky: tvary pomocného slovesa <i>být</i> s ohledem na délku studia ..	60
3.2.5.3.4. Srovnání výsledků: tvary pomocného slovesa <i>být</i> a příklonky <i>se</i> a <i>si</i> s ohledem na délku studia	62
3.2.5.4. Analýza I. A – zájmena	63
3.2.5.4.1. Výsledky: zájmena bez ohledu na délku studia	64
3.2.5.4.2. Výsledky: zájmena s ohledem na délku studia	66
3.2.6. Závěr (psaná produkce)	68
3.3. Analýza I. B. – Zpracování mluveného materiálu z Fonetické databáze	76
3.3.1. Fonetická databáze	76
3.3.2. Výběr z Fonetické databáze – mluvená produkce.....	77
3.3.3. Analýza I. B – příklonka <i>se</i>	78
3.3.3.1. Výsledky: příklonka <i>se</i> bez ohledu na délku studia.....	78
3.3.3.2. Výsledky: užití <i>se</i> z lexikálního a syntaktického hlediska	82
3.3.3.3. Srovnání výsledků: příklonka <i>se</i> psaná x mluvená produkce.....	83
3.3.3.4. Výsledky: příklonka <i>se</i> s ohledem na délku studia.....	84
3.3.3.5. Srovnání výsledků: příklonka <i>se</i> psaná x mluvená produkce s ohledem na délku studia.....	85
3.3.4. Analýza I. B – tvary pomocného slovesa <i>být</i>	87
3.3.4.1. Výsledky: tvary pomocného slovesa <i>být</i> bez ohledu na délku studia.....	87
3.3.4.2. Srovnání výsledků: tvary pomocného slovesa <i>být</i> psaná x mluvená produkce	88
3.3.4.3. Výsledky: užití pomocného slovesa <i>být</i> ze syntaktického hlediska	90

3.3.4.4. Výsledky: tvary pomocného slovesa <i>být</i> s ohledem na délku studia.....	92
3.3.4.5. Srovnání výsledků: tvary pomocného slovesa <i>být</i> s ohledem na délku studia, psaná x mluvená produkce	94
3.3.5. Výsledky statistického šetření psaná x mluvená produkce	95
3.3.6. Analýza vybraných sloves.....	98
3.3.6.1. Metodika zpracování materiálu	100
3.3.6.2. Souhrnné výsledky.....	100
3.3.6.3. Analýza I. B – sloveso <i>narodit se</i>	102
3.3.6.3.1. Výsledky: sloveso <i>narodit se</i> bez ohledu na délku studia	102
3.3.6.3.2. Výsledky: sloveso <i>narodit se</i> s ohledem na délku studia.....	103
3.3.6.4. Analýza I. B – sloveso <i>jmenovat se</i>	104
3.3.6.4.1. Výsledky: sloveso <i>jmenovat se</i> bez ohledu na délku studia.....	104
3.3.6.5. Analýza I. B – sloveso <i>učit se</i>	104
3.3.6.5.1. Výsledky: sloveso <i>učit se</i> bez ohledu na délku studia	104
3.3.6.5.2. Výsledky: slovesa <i>učit se</i> s ohledem na délku studia	105
3.3.6.6. Analýza I. B – sloveso <i>líbit se</i>	107
3.3.6.6.1. Výsledky: sloveso <i>líbit se</i> bez ohledu na délku studia.....	107
3.3.6.6.2. Výsledky: sloveso <i>líbit se</i> s ohledem na délku studia.....	107
3.3.6.7. Analýza I. B – sloveso <i>dostat se</i>	109
3.3.6.7.1. Výsledky: sloveso <i>dostat se</i> bez ohledu na délku studia	109
3.3.6.7.2. Výsledky: sloveso <i>dostat se</i> s ohledem na délku studia.....	109
3.3.6.8. Závěr	111
3.3.7. Závěr (mluvená produkce)	112
3.3.8. Didaktické závěry.....	113
3.3.8.1. Proces osvojování gramatických jevů obecně.....	114
3.3.8.2. Postup při vytváření cvičení pro ruskojazyčné studenty češtiny	115
3.4. Analýza II. – kvantita	117
3.4.1. Kvantita v češtině	117

3.4.2. Kvantita v ruštině	119
3.4.3. Mluvní takt a slovní přízvuk v češtině	120
3.4.3.1. Mluvní takt.....	120
3.4.3.2. Slovní přízvuk.....	120
3.4.4. Členění souvislé řeči na mluvní takty a promluvové úseky v češtině.....	122
3.4.5. Mluvní takt a slovní přízvuk v ruštině.....	123
3.4.5.1. Mluvní takt.....	123
3.4.5.2. Slovní přízvuk.....	124
3.4.6. Členění souvislé řeči v ruštině.....	125
3.4.7. Zpracování mluveného materiálu z Fonetické databáze	125
3.4.7.1. Obecný postup	125
3.4.7.1.1. Kategorizace samohláskové kvantity.....	126
3.4.7.1.2. Grafický zápis sledovaných jevů	127
3.4.7.2. Statistická analýza	127
3.4.7.2.1. Realizace kvantity ve skupinách dle pohlaví	129
3.4.7.2.1.1. Realizace krátkých samohlásek.....	131
3.4.7.2.1.2. Realizace dlouhých samohlásek.....	132
3.4.7.2.1.3. Souhrnné výsledky: krátké a dlouhé vokály.....	133
3.4.7.2.1.4. Polodélky a jiné odchylky v kvantitě	134
3.4.7.2.1.5. Hypotézy o výskytu polodélek.....	136
3.4.7.2.1.6. Redukce a KRKKS.....	137
3.4.7.2.2. Realizace kvantity ve skupinách podle délky studia.....	138
3.4.7.2.2.1. Realizace krátkých a dlouhých samohlásek	140
3.4.7.2.2.2. Polodélky a redukce	141
3.4.7.3. Výsledky statistického šetření.....	143
3.4.8. Závěr.....	145
3.4.9. Výhledy	146

3. 4. 10. Metodická doporučení zaměřená na zvukovou stránku jazyka.....	146
3.5. Celkový závěr	147
Seznam použité literatury	149
Přílohy	155

Seznam základních zkratk

Corr.	<i>správné užití sledovaného jevu</i>
Corr._LEX	<i>správné užití sledovaného jevu z lexikálního hlediska</i>
Corr._MORF	<i>správné užití sledovaného jevu z morfologického hlediska</i>
ČJ	<i>český jazyk</i>
CHRUP	<i>Databáze jazykových chyb v češtině mluvčích s prvním jazykem slovanským</i>
Ideál	<i>počet výskytů sledovaného jevu při ideální realizaci</i>
IM	<i>ideální mluvčí</i>
Incrr.	<i>nesprávné užití sledovaného jevu</i>
Incrr._LEX	<i>nesprávné užití sledovaného jevu z lexikálního hlediska</i>
L1	<i>mateřský jazyk</i>
L2	<i>cizí jazyk</i>
NM	<i>nerodilý mluvčí</i>
RJ	<i>ruský jazyk</i>
S1	<i>skupina studentů začátečníků</i>
S2	<i>skupina mírně pokročilých studentů</i>
S3	<i>skupina pokročilých studentů</i>

Úvod

Předkládaná práce *Specifika češtiny ruských studentů (se zaměřením na vybrané fonetické a morfosyntaktické jevy)* se skládá z teoretické a empirické části. Teoretickou část disertační práce tvoří dvě kapitoly, konkrétně (1) *Základní cíle a metodické postupy* a (2) *Mezijazyk*. V první z nich je stručně představen výzkumný materiál, cíle a předmět práce, metodologie a předběžné hypotézy. Druhá kapitola se zaměřuje na koncept mezijazyka a jeho souvztažnost k jevům jako jazykový kontakt a bilingvismus. Pozornost je rovněž věnována vymezení pojmů transfer, simplifikace, generalizace a fosilizace a přínosu teorie mezijazyka pro výuku L2.

Empirický výzkum je představen v nejrozsáhlejší, třetí kapitole (3) *Problematika osvojování češtiny ruskojazyčnými mluvčími a její výuka*. Dílčím analýzám vybraných jevů předchází teoretický výklad nezbytný pro pochopení nejdůležitějších aspektů mezijazykového srovnání. Hlavní podíl empirické části práce představují dvě základní analýzy – morfosyntaktická a fonetická. V rámci morfosyntaktické analýzy bylo sledováno užití reflexivního *se/si*, tvarů pomocného slovesa *být* v minulém čase a krátkých tvarů osobních zájmen v psaných a mluvených projevech ruskojazyčných studentů. Fonetická analýza byla zaměřena na realizaci kvantity v čtených projevech ruskojazyčných mluvčích. Na konci jednotlivých analýz jsou shrnuty zjištěné výsledky a formulovány didaktické závěry, které mohou být přínosné pro výuku češtiny jako cizího jazyka se zaměřením na ruskojazyčné studenty.

1. Základní cíle a metodické postupy

1.1. Motivace

Integračním procesem rusky mluvících cizinců do české společnosti se v poslední době zabývá mnoho odborníků. Vzhledem k početnému zastoupení ruskojazyčné komunity¹ se jeví tato pozornost jako oprávněná, ovšem poněkud nevyvážená, pokud jde o zkoumané oblasti. Ruská komunita byla podrobně popsána z hlediska sociolingvistického a etnografického (konkrétně ruská emigrace v historické perspektivě, emigrační vlny včetně důvodů emigrace, kulturní vztahy, úzká spolupráce ruskojazyčných přistěhovalců s majoritní společností v různých oblastech života apod.).² V rámci uvedeného popisu nicméně chybí obraz stavu jazyka této početné komunity, tj. údaje o tom, jak nabývají rusky mluvící imigranti cílový jazyk. Jazyková výuka je z hlediska sociálního velmi významná, neboť úspěšná integrace cizinců do české společnosti je podmíněna právě zvládnutím češtiny.

V současné době nemáme k dispozici poznatky o podobě a vývoji češtiny rusky mluvících cizinců, protože výzkum v této oblasti je teprve v počátcích. Tato situace se stala hlavním důvodem pro vznik předkládané disertační práce, která se snaží detailně popsat, jak ruskojazyční mluvčí užívají vybrané morfosyntaktické a fonetické jevy v češtině.

1.2. Výzkumný materiál

V době, kdy vznikal náš výzkum, nebyla k dispozici žádná datová základna, která by nám poskytla dostatečné podklady k provedení analýzy češtiny ruskojazyčných cizinců.³ Proto jsme nejdříve začali shromažďovat a ukládat řečový materiál. Za podpory Grantové agentury UK v Praze tak v roce 2008 vznikla *Fonetická databáze mluvených projevů cizinců s ruštinou jako prvním jazykem* (dále jen Fonetická databáze) a v roce

¹ Dle údajů ČSÚ patřilo k 31. 12. 2011 mezi nejčastější státní občanství státní občanství Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu, Ruska a Polska. Podrobněji k vývoji počtu mluvčích s ruským, ukrajinským a polským státním občanstvím viz *Život cizinců v ČR*, ČSÚ, 2012 [online, cit. 26. 10. 2013]. Dostupné z WWW: <[http://notes2.czso.cz/csu/2012ediciplan.nsf/t/D20049549A/\\$File/11812.pdf](http://notes2.czso.cz/csu/2012ediciplan.nsf/t/D20049549A/$File/11812.pdf)>.

² K nejnovějším publikacím patří např. studie Sládek, K. (2010). *Ruská diaspora v České republice*; Sládek, Z.; Běloševská, L. (1998). *Dokumenty k dějinám ruské a ukrajinské emigrace v Československé republice (1918–1939)* aj.

³ V současné době byl zpřístupněn nejrozsáhlejší žakovský korpus češtiny jako cílového jazyka s pracovním názvem CzeSL. Dostupné z WWW: <<http://utkl.ff.cuni.cz/learncorp/>>.

2012 databanka psaných projevů, konkrétně *Databáze jazykových chyb v češtině mluvčích s prvním jazykem slovanským* (dále jen CHRUP)⁴.

Mluvené projevy z Fonetické databáze byly v této práci využity dvojnásobem: (a) čtené projevy pro výzkum kvantity vokálů, (b) nepřipravené projevy spolu s psanými texty z databáze CHRUP posloužily ke studiu negativního transferu z mateřského jazyka v oblasti morfosyntaxe.

1.3. Cíle práce

Výstup z nedávného sociologického výzkumu ruské diaspory v ČR potvrdil náš předpoklad, že pro mnohé Rusy je obtížné naučit se dobře česky (srov. Sládek 2010: 122). Souvisí to s řadou specifických problémů vyskytujících se na různých jazykových rovinách. Neznalost a podceňování těchto problémů zpomaluje proces nabývání cílového jazyka, a tudíž překáží rychlému začlenění ruskojazyčných cizinců do české společnosti. Zároveň však znemožňuje vypracování vhodné metodiky nezbytné k úspěšnému zvládnutí češtiny touto skupinou nerodilých mluvčích.

Typickým projevem špatného osvojení jazyka je silný cizí akcent, který často vede ke komunikačnímu neúspěchu a v důsledku toho ke vzniku jazykové bariéry. Cílem této práce je na základě analýzy vybraných jazykových jevů zjistit, jak ruskojazyční studenti zacházejí se zkoumanými jevy v češtině a co způsobuje problémy při jejich osvojení. Na základě výsledků popisovaného výzkumu budou poté formulovány didaktické závěry a doporučení, která bude možné využít při výběru učiva a vytváření učebního materiálu pro tuto jazykovou komunitu.

1.4. Předmět práce

Předmětem zájmu této práce, jak jsme uvedli výše, je čeština ruskojazyčných studentů, respektive jejich mezijazyk. Mezijazykem rozumíme samostatný útvar, stále se vyvíjející systém, který směřuje k systému cílového jazyka, v našem případě češtiny (viz kapitola č. 2). Při analýze tohoto útvaru jsme se zaměřili jednak na jevy z oblasti morfosyntaxe (konkrétně na reflexivní *se/si*, tvary pomocného slovesa *být* v minulém čase a krátké tvary osobních zájmen), jednak na jevy z oblasti fonetiky (realizace kvantity vokálů).

⁴ Podrobný popis fonetické databáze a korpusu CHRUP bude předložen níže (viz kapitola č. 3).

V oblasti morfosyntaxe byla volba zkoumaných jevů primárně podmíněna jejich funkcí jako slov bez vlastního přízvuku, tj. jejich neschopností tvořit samostatný mluvnický (dříve také přízvukový) takt (k terminologii srov. Palková a kol. 2004). Nesprávné umístění těchto jevů ve větě, popř. jejich vypuštění, může zapříčinit chybné členění věty a následně její nesprávnou zvukovou realizaci. Dalším důvodem pro volbu příklonek *se/si*, tvarů pomocného slovesa *být* v minulém čase a krátkých tvarů osobních zájmen byla skutečnost, že jejich osvojení pro rusky mluvící cizince je obecně náročné.

V našem materiálu sledujeme skupiny z hlediska pokročilosti, z tohoto důvodu byly jevy vybrány i s ohledem na to, aby se vyskytly ve všech třech skupinách (tj. u začátečníků, mírně pokročilých a pokročilých studentů). Například užití tvarů slovesa *být* v minulém čase bylo zvoleno proto, že tento gramatický jev je zařazován do výuky jazyka hned na začátku. S reflexivními slovesy *jmenovat se*, *narodit se* apod. se rovněž setkáváme v jedné z prvních komunikačních situací, ve které cizinec používá druhý jazyk (konkrétně u představení své osoby).

Při výběru jevů z oblasti fonetiky jsme vycházeli z toho, že realizace kvantity a její souvislost se slovním přízvukem patří u rusky mluvících žáků k nejobtížnějším zvukovým jevům. Realizaci kvantity považujeme z hlediska komunikace za jev velmi závažný, neboť délka vokálů v češtině může měnit význam slov a slovních tvarů.

1.5. Metodologie

V předkládané práci jsme pomocí modifikované verze chybové analýzy zkoumali vybrané morfosyntaktické a fonetické chyby v jazyce ruskojazyčných mluvčích. Modifikace této metody spočívá v tom, že jsme při explanaci chyb částečně navázali na kontrastivní analýzu. Vybrané systémové chyby, které se vyskytly v projevech respondentů, jsme vysvětlovali prizmatem mateřského jazyka žáků, neboť jsme předpokládali, že vliv mateřštiny na jazyk cílový bude vzhledem k příbuznosti jazyků silný. V rámci analýzy jsme v mluvených a psaných projevech nerodilých mluvčích nejprve identifikovali chybné jevy, přičemž jsme se při identifikaci chyb řídili kritériem gramatičnosti, tj. za chybu jsme pokládali porušení (gramatických) pravidel spisovné normy cílového jazyka (srov. Štindlová 2013: 31). V dalším kroku jsme se zabývali popisem a kategorizací chyb a následně jejich explanací.

Vzhledem k tomu, že se tato práce pohybuje na pomezí několika jazykových rovin a zabývá se analýzou chyb jak v mluveném, tak i psaném projevu ruskojazyčných

mluvčích, bylo při zpracování shromážděných dat nutné využít různých metodických přístupů. V případě morfosyntaktické analýzy jsme hypotézu o vlivu mateřského jazyka na osvojení zkoumaných jazykových jevů testovali prostřednictvím metody kvantitativního výzkumu, tuto metodu jsme tedy aplikovali v rámci celého vzorku.

Pokud jde o fonetický výzkum, uplatnili jsme kombinaci kvantitativně a kvalitativně orientované analýzy. Obdobně jako v případě morfosyntaxe jsme na vybraném vzorku respondentů sledovali možný vliv mateřského jazyka prostřednictvím realizace kvantity vokálů. V další fázi, tj. během statistického šetření, jsme hodnotili zkoumaná data jak v rámci celé skupiny, tak i v projevech jednotlivých mluvčích a na základě zjištěných souvislostí jsme poté formulovali některé nové hypotézy. V obou výzkumech byla shromážděná data zpracovávána statisticky.

1.6. Předpoklady

Vliv mateřského jazyka, a to jak pozitivní, tak negativní, hraje významnou roli při osvojování blízkce příbuzného jazyka. Domníváme se, že potíže při akvizici češtiny ruskojazyčnými mluvčími pramení z přeceňování pozitivního transferu a nevhodně zvolené metody výuky, která opomíjí negativní vliv mateřského jazyka a nezaměřuje se na dostatečnou diferenciaci jevů v obou jazycích podobných. Stereotypní představa o tom, že blízkce příbuzné jazyky nevyžadují speciální zacházení, vede k ignorování četných rozdílů mezi češtinou a ruštinou na různých jazykových rovinách.

Předpokládáme, že problémy při osvojení sledovaných jevů budou způsobeny zejména nedostatečným rozlišováním velmi blízkých prvků obou systémů (mateřského a cílového jazyka). Na základě analyzovaného materiálu se chceme zaměřit na možné vlivy negativního transferu, který může způsobovat v mluvených a psaných projevech ruskojazyčných žáků většinu chyb, k nimž dochází kvůli podobnosti příbuzných jazyků. V případě potvrzení naší hypotézy bude vhodné ve větší míře počítat s negativním vlivem mateřského jazyka jak ve výuce, tak i při tvorbě učebních materiálů pro tuto skupinu nerodilých mluvčích.

2. Mezijazyk

V této kapitole se budeme zabývat teorií mezijazyka, která se rozvinula v průběhu sedmdesátých let⁵ a vedla k zásadnímu zlomu ve výzkumech nabývání druhého jazyka. Pojem mezijazyk (v zahraniční literatuře *interlanguage*) se označuje žákovský jazyk (*learner language*), tj. jazyk nerodilého mluvčího, útvar, který je schopen fungovat jako samostatný systém a který má povahu tzv. přechodné kompetence mezi jazykem mateřským a cílovým (srov. Štindlová 2013: 15, 25–26). Jak se tvoří, které charakteristické prvky v jeho systému nacházíme a jak s teorií mezijazyka souvisí jazykový kontakt, bilingvismus a jazykový transfer, se pokusíme vyjasnit níže.

Nabývání druhého jazyka je komplexní proces, během něhož dochází ve vědomí mluvčího k různým mentálním pochodům, jež zodpovídají za zpracování, třídění a ukládání nového materiálu. Nelze definovat ani objektivně zjistit, co přesně se v lidské mysli v průběhu osvojování jazyka odehrává. Jsme odkázáni na výpovědi mluvčích, na pozorování jejich jazykového i nejazykového chování, které jsme schopni podrobit analýze a vyvodit z něj závěry alespoň částečně vysvětlující proces akvizice druhého jazyka. V zásadě lze říct, že studium cizího jazyka vede k jazykovému kontaktu, v jehož důsledku dochází k jazykovým změnám a následně ke vzniku určitého typu bilingvismu.

2.1. Pojetí bilingvismu a jeho typologie

Vymezení pojmu bilingvismus (dvojjazyčnost) není v odborné literatuře jednoznačné. Zpravidla je chápán v úzkém slova smyslu, tj. „jako aktivní užívání dvou jazyků na úrovni jazyka mateřského“ (*Nový akademický slovník cizích slov* 2005). Za bilingvního jedince je v návaznosti na tuto definici pokládán mluvčí, který zvládl oba jazyky v plné šíři a je schopen je střídavě užívat v závislosti na situaci (Bloomfield 1933: 56, podle Appel – Muysken 2005: 2).

Širším způsobem vymezuje dvojjazyčnost Macnamar (1969, podle Appel – Muysken 2005: 2–3), který za bilingvního jedince považuje osobu, jež v L2 ovládá aspoň jednu ze čtyř jazykových dovedností, tj. mluvení, poslech, psaní nebo čtení.

Ještě mírnější definici dvojjazyčnosti podává Kasparova (1986: 5), jež v souladu s Weinreichem označuje jednoduchou verbální komunikaci v cizím jazyce srozumitelnou

⁵ Pojem mezijazyk byl poprvé zaveden Selinkerem v roce 1972.

pro její účastníky za bilingvální a mluvčí za bilingvní jedince. V rámci tohoto pojetí se mohou mluvčí ve svých skutečných jazykových dovednostech značně lišit. Ovšem díky své schopnosti udržet komunikaci v cizím jazyce se tito jedinci výrazně odlišují od osob mluvících pouze jedním jazykem.

Obvykle jsou vymežovány tři typy dvojjazyčnosti – koordinační, korelační a subordinační⁶ (Weinreich 1970: 9–10). O bilingvistu koordinačním se mluví tehdy, když ve vědomí mluvčího koexistují dva na sobě nezávislé, autonomní systémy, které na sebe vzájemně nepůsobí. Při bilingvistu korelačním jsou dva jazykové systémy kombinovány podle komunikační situace, ale koordinovány z hlediska vyjádření a v případě bilingvistu subordinačního je jeden jazyk (zpravidla cizí) podřízen druhému (zpravidla mateřskému).

Subordinační bilingvismus je významný pro učení se jazyku v dospělém věku, popř. pro učení se jazyku v rámci školní výuky. Pochopení tohoto typu dvojjazyčnosti by mohlo osvětlit mnohé nejasnosti související s nabýváním druhého jazyka dospělými.

2.2. Jazykové změny

V důsledku jazykového kontaktu, tj. vzájemného působení jazykových systémů mateřského a cílového jazyka ve vědomí mluvčího, postupně dochází k různým jazykovým změnám. Weinreich (1970) rozlišuje tři typy: (a) jazykovou substituci, kdy je jeden jazyk / jazykový systém nahrazen druhým (tento proces nazývá „jazykový posun“), (b) duplicitu, kdy dochází ke střídavému užívání jednoho a druhého jazyka / jazykového systému (uvedený proces nazývá „přepínání kódů“) a (c) vznik nového jazykového systému/mezijazyka⁷ („splynutí“). Proces tzv. „splynutí“ jazykových systémů neznamená jejich úplné sloučení, spíše připomíná buněčné dělení, kdy vznikají dceřiné buňky nesoucí shodné informace s mateřskými (Weinreich 1999, podle Rogozné 2003: 18).

Uvedené změny ve své podstatě odpovídají typům bilingvismu. To, ke kterému z nich nakonec dojde, záleží na způsobu, jímž byl druhý jazyk osvojen (Ščerba 1958: 52).

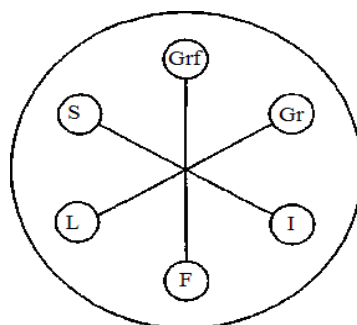
⁶ Subordinační bilingvismus bývá v odborné literatuře nazýván též „třídí“ bilingvismus (srov. např. Rogoznája 2003: 6).

⁷ Termín mezijazyk (popř. třetí systém; v anglické literatuře „interlanguage“) byl poprvé použit Selinkerem (1979). Nemser (1971) ho nazýval aproximativní systém (approximative system), Corder (1971) idiosynkratický dialekt (idiosyncratic dialects) a přechodný systém (transitional system) (srov. Davies 1989: 460).

2.3. Význam prvního jazyka

Významnou roli v procesu nabývání druhého jazyka hraje podle Weinreicha jazyk první, neboť pod vlivem cizojazyčných prvků dochází k reorganizaci vzorců umístěných v subsystémech mateřského jazyka žáka (Weinreich 1979: 1). Schematicky je to znázorněno na obrázku č. 3 (viz níže). Nejvýrazněji se tyto změny projevují ve fonetice, z velké části v morfologii, syntaxi a v některých oblastech lexikonu (tamtéž).

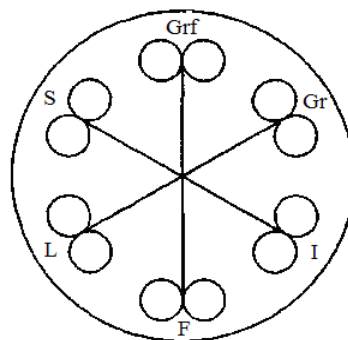
V souladu s klasickým pojetím jazyka vycházejícím z prací L. V. Ščerby znázorňuje Rogoznaja jazykový systém jako velký kruh, v němž menší kruhy označují binární vztahy mezi jazykovými rovinami, konkrétně grafika (Grf) – fonetika (F), gramatika (Gr) – lexikum (L) a syntax (S) – intonace⁸ (I) (viz obrázek č. 1).

Obrázek č. 1: Model jazykového systému. Velký kruh – jazykový systém, malé kruhy – binární vztahy mezi jazykovými rovinami: grafika (Grf) – fonetika (F); gramatika (Gr) – lexikum (L); syntax (S) – intonace (I) (Rogoznaja 2003: 47, upravila K. R.)

V procesu učení se druhému jazyku se do každé jazykové roviny systému mateřského jazyka dostává nová informace, hranice těchto jazykových rovin se posouvají, rozšiřují a vznikají jakési „jazykové buňky“, které fungují souběžně s již existujícími. Postupně dochází ke střídavému užívání obou jazyků, jak je to znázorněno na obrázku č. 2 (srov. Ščerba 1958: 48).

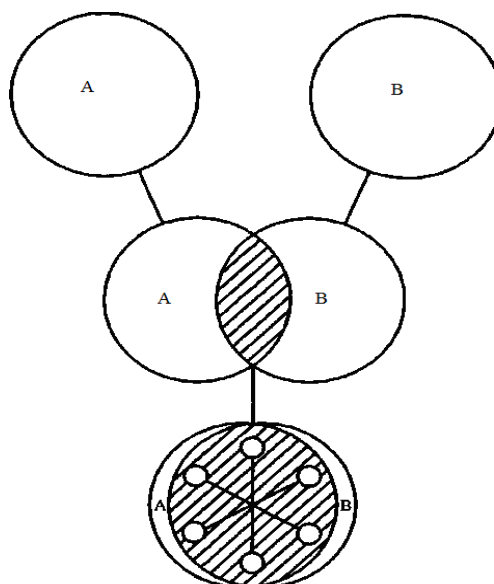
⁸ V tomto přístupu jsou termíny fonetika a intonace chápány odlišně od současného pojetí (pozn. autorky K. R.).

Obrázek č. 2: Bilingvální model jazyka. Velký kruh – jazykový systém, malé kruhy – binární vztahy mezi jazykovými rovinami: grafika (Grf) – fonetika (F); gramatika (Gr) – lexikum (L); syntax (S) – intonace (I) (Rogoznaja 2003: 48, upravila K. R.)

Tento bilingvální model jazyka je utvářen na základě mateřštiny v důsledku korelačního bilingvismu a je v odborné literatuře nazýván pojmem zavedeným Ščerbou „jazyk s dvěma termíny“ (srov. Rogoznaja 2003: 17).

Stejně jako předchozí typy i systém mezijazyka vychází ze základů mateřštiny. Vstřebává prvky jazyka osvojovaného, a tím rozšiřuje hranice původního systému (tamtéž).

Obrázek č. 3: Model mezijazyka. A – mateřský jazyk, B – osvojovaný/cizí jazyk; vyšrafované pole – mezijazyk, malé kruhy – binární vztahy mezi jazykovými rovinami (Rogoznaja 2003: 49, upravila K. R.)

Tento oboustranný jazykový kontakt způsobuje situaci, kdy ve vědomí bilingvního jedince dochází k prolnutí/propojení systémů mateřštiny a cílového jazyka a ke vzniku nového systému, který se odlišuje jak od původního, tak od osvojovaného jazyka. Ve chvíli, kdy mluvčí začne používat v komunikaci cílový jazyk (B), který ještě zcela

neovládá, vytvoří se mezijazyk, který bude zahrnovat všechny typy deformací, jež mluvčí vysloví nebo napíše ve snaze napodobit osvojovaný jazyk (Rogoznaja 2003: 48).

Veselý tento systém mezijazyka nechápe jako celistvý útvar, ale definuje ho jako „soubor chybně utvořených nebo chybně vyslovených/napsaných jazykových prostředků vznikající kontaminací příznaků mateřského a osvojovaného jazyka nebo kontaminací jevů v rámci cizího jazyka“ (Veselý 1985: 33). Davies oproti tomu tvrdí, že tento žákovský jazyk je v každém stadiu svého vývoje systematický a chyby v něm jsou dokladem pravidly řízeného chování (Davies 1989: 460). V současné době toto pojetí mezijazyka jako útvaru systematického převládá (srov. Štindlová 2013: 24–25).

Rogoznaja rovněž uvádí, že pokud se bude mluvčí v cílovém jazyce (B) neustále zdokonalovat a dosáhne vysoké úrovně jeho znalosti, přejde subordinační bilingvismus do jiného stadia a jazykové systémy mateřského a osvojovaného jazyka budou fungovat nezávisle na sobě. Mluvčí bude moci střídavě užívat jazyky v závislosti na okolnostech, podobně jako v případě korelačního bilingvismu.

Pokud ovšem jeden z jazyků přestane být sociálně významným a mluvčí ho bude používat ke komunikaci jen zřídka nebo ho přestane používat vůbec, stane se jeden z jazyků dominantním, tj. dojde k substituci, nahrazení jednoho jazykového systému jiným. Následkem tohoto procesu může být úplná nebo částečná ztráta podřazeného jazyka (srov. Rogoznaja 2003: 50).

2.4. Strategie a typické rysy mezijazyka

V souvislosti s mezijazykem bývají zmiňovány strategie transferu, simplifikace a generalizace.

2.4.1. Strategie transferu

V této práci vycházíme z širšího pojetí transferu, který Meisel definuje jako vliv jednoho jazyka na druhý u bilingvních jedinců (Meisel 2011: 263). Zpravidla se rozlišuje pozitivní transfer a negativní transfer neboli interference⁹. Pozitivním transferem se rozumí přenos návyků z mateřštiny do cílového jazyka. Negativní transfer je na druhé

⁹ Weinreich (1970: 11) vyčleňuje dva typy vlivů mezi L1 a L2, konkrétně těžkosti (v angl. difficulties) a interferenci. Těžkosti jsou chápány jako potíže, kterým žáci čelí při učení se L2, tj. struktury nebo jevy, kterým je obtížné se naučit kvůli odlišnosti jazyků (např. pády pro rodilé mluvčí angličtiny). V tomto případě nejde o transfer do L2, pouze o konstatování faktu, že je obtížné se ten který jev naučit. Interferencí se naproti tomu skutečně rozumí přenos určitých prvků a struktur z L1 do v L2 (Appel – Muysken 2005: 84).

straně chápán jako porušování normy cizího jazyka způsobené buď vlivem mateřštiny, nebo vlivem jiných jevů v rámci cílového jazyka (Pösingerová 2001: 43).

Přestože problematika transferu ve výzkumech akvizice druhého jazyka je dlouhodobě jedním z ústředních zájmů badatelů, zůstává tato otázka nevyřešená. Teoretici se liší v názorech na to, jaký význam by se měl přikládat transferu v rámci výuky jazyka a jak se jeho vliv projevuje v procesu osvojování cizího jazyka. Výsledky experimentů jsou nejednoznačné. Bylo např. prokázáno, že se na některých jazykových rovinách transfer objevuje pravidelně (např. na rovině fonetické), jinde méně často, nebo se dokonce nevyskytuje vůbec; u některých jazykových párů se transfer projevuje velmi zřetelně, u jiných v menší míře apod. (Filipović – Hawkins 2013: 147).

V zásadě lze říct, že se ve výzkumech mezijazyka výskyt interference potvrzuje, zejména v některých jeho vývojových stadiích. Žáci podle většiny z nich používají strategii transferu zpravidla tehdy, když se jejich mezijazyk stává komplexnějším, tj. když se jeho struktury začínají podobat strukturám v L2 (Appel – Muysken 2005: 87).

2.4.2. Strategie simplifikace

Jak jsme již řekli výše, v procesu učení se druhému jazyku se vytváří mezijazyk, na kterém žáci testují své hypotézy o fungování cílového jazyka. K ověřování těchto hypotéz používají různé strategie, tzv. žákovské strategie učení se. Patří mezi ně strategie simplifikace, díky nimž se žák snaží snížit námahu při zpracování nových jazykových dat. Simplifikace zahrnuje strategii generalizace (*overgeneralization*), strategii syntagmatického napodobování (*syntagmatic likening*), strategii napodobování řeči rodilého mluvčího (*likening to native speaker's language*) a strategii transferu z L1 (Rubinstein 1995: 412).

2.4.3. Strategie generalizace a syntagmatického napodobování

Pod pojmem generalizace se rozumí užití často se opakujícího pravidla cílového jazyka v různých situacích, a to dokonce i tehdy, kdy by se nemělo aplikovat. Jako příklad lze uvést užití určité koncovky (zpravidla té nejfrekventovanější) v rámci stejného pádu, srov. *emigroval z *Rusku*, *v *dobrych mistach*, *s *umělcami*¹⁰, nebo užití tvaru pomocného slovesa *být* v 3. os. minulého času **on je byl* apod.

¹⁰ Příklady jsou převzaty z databáze CHRUP. Chyby *v *dobrych mistach* (rus. в хороших местах) a *s *umělcami* (rus. с артистами/умельцами) mohou být rovněž způsobeny transferem z L1.

Syntagmatické napodobování se podobá paradigmatické analogii. Žák pod vlivem předchozího tvaru v syntagmatu nesprávně aplikuje totéž gramatické pravidlo na následující slovo, např. **s babičkou a dědečkou*, **s tatínkem a mamínkem*, **v centru Berlínu* apod. (příklady jsou převzaty z databáze CHRUP).

Díky strategiím simplifikace vytváří žák ve svém mezijazyce určité struktury, které jsou jednodušší než struktury v L2. Vědomě přehlíží některé gramatické nebo syntaktické jevy cílového jazyka, protože může mít zkušenost, že mu rodilí mluvčí porozumí. Využívá těchto strategií na základě odhadu, že určité jevy v cílovém jazyce mohou být důležitější než jiné. Méně závažné z nich dle svého uvážení často vypouští, redukuje. Zjednodušení takového rázu je ovšem podmíněno úspěšnou realizací komunikačního záměru. Pokud se žák radikálně odchýlí od konvencí cílového jazyka, rodilý mluvčí jeho sdělení neporozumí. V procesu učení se jazyku získává žák cit pro schopnost rodilého mluvčího tolerovat určité typy odchylek a v návaznosti na to aplikuje strategie simplifikace (Filipović – Hawkins 2013: 167).

2.4.4. Fosilizace

Charakteristickým rysem mezijazyka jsou také jevy, které Selinker nazývá „fosilizovatelné lingvistické fenomény“ a vymezuje je jako „lingvistické prvky, pravidla a subsystemy, jež se mluvčí určitého mateřského jazyka budou snažit udržet ve svém mezijazyce a budou se je pokoušet převést do jazyka cílového“ (Selinker 1988: 17). Toto chování není ovlivněno ani věkem mluvčího, ani tím, jak dlouho mu byl konkrétní jev vysvětlován. Nejvýraznější charakteristikou fosilizovatelných fenoménů je podle Selinkera jejich opakovatelnost, tedy to, že se budou znovu a znovu aktualizovat v řeči žáka.

Jednoznačně stanovit, zda se jedná o fosilizovatelný prvek v řeči mluvčího, nebo ne, není snadné z toho důvodu, že se tyto prvky v běžné promluvě nemusí objevit. Jejich výskyt je zpravidla vázán na situace, kdy se žák v cílovém jazyce pokouší soustředit na něco nového nebo intelektuálně obtížného. To znamená tehdy, kdy se zaměřuje na obsah sdělení, a ne na jeho formu. Výskyt fosilizovatelných struktur bývá také spojován se změnou psychického stavu žáka, kdy je nervózní, vzrušený, nebo naopak uvolněný (Selinker 1988: 17).

2.5. Přínos teorie mezijazyka pro výuku L2

Pod vlivem teorie mezijazyka se proměňuje náhled na akvizici druhého jazyka. Perspektiva se přesouvá od výsledku k procesu učení se jazyku. Mění se zejména způsob zacházení s žákovskými chybami, které jsou vnímány jako přirozený fenomén, jako nevyhnutelná průvodní okolnost procesu nabývání cílového jazyka. Chyby už nejsou pokládány za jevy defektní a náhodné. Jsou výsledkem určitých strategií učení se a jejich sledování poskytuje učiteli zpětnou vazbu o pokroku žáka a o jeho vývoji v procesu učení se. Důležitým se stává odhalení příčin chyb a uvědomění si vývojové podmíněnosti žákovského mezijazyka. Analýza žákovských chyb současně reflektuje, zda ve výuce bylo využito vhodných metodických postupů a technik a odpovídajících didaktických materiálů (srov. Kroll – Schafer 1978: 242–243).

2.6. Typické jazykové chyby

To, jaké chyby se v systému mezijazyka objeví, záleží na různých faktorech (žákovský jazyk je svým způsobem jedinečný vzhledem k jednomu určitému individu (srov. Štindlová 2013: 25)), nicméně mnohé jeho prvky jsou velké většině studentů se stejným výchozím jazykem společné. Při akvizici druhého jazyka vycházejí tito žáci ze stejného gramatického systému (tj. ze společného mateřského jazyka), který ovlivňuje/determinuje jejich řečovou činnost, a obdobným způsobem se pokoušejí napodobit stejný jazykový materiál (tj. cílový jazyk) (Ščerba 1974: 30).

Podobné chyby, které se objeví v systému mezijazyka určité skupiny žáků se stejným výchozím jazykem, nazýváme typické jazykové chyby. Jejich analýza a evidence v různých etapách výuky je velmi významná, protože umožňuje reflektovat, jakým obtížím čelí konkrétní skupina žáků v určitých vývojových fázích při studiu cizího jazyka (Hrdlička 2009: 19).

2.7. Závěr

V této kapitole jsme stručně popsali koncept mezijazyka a jeho souvztažnost k jevům jako jazykový kontakt a bilingvismus. Vymezili jsme pojmy transfer, simplifikace, generalizace a fosilizace. Ukázali jsme současně, jak se díky teorii mezijazyka proměnil náhled na akvizici cizího jazyka, zejména na zacházení s žákovskou chybou. To znamená, že (1) studium žákovských chyb se již neprovádí pouze za účelem vypracování chybové taxonomie, ale s cílem vysvětlit, proč se tyto chyby v projevu žáka objevují;

(2) jazyková chyba je vnímána jako kladná věc – zajímavá pro lingvisty a pedagogy a užitečná pro studenty jako aktivní zdroj pro testování hypotéz o fungování cílového jazyka; (3) studium žákovských chyb odhaluje strategie učení se, které způsobily výskyt těchto chyb; (4) chyba je přirozenou součástí procesu jazykové akvizice a je výsledkem užití strategií učení se jako simplifikace, generalizace, transfer apod.; (5) perspektiva studenta se stává stále důležitější, důraz je kladen na podporu strategií učení se jazyku a uvědomění si toho, že některé chyby nikdy zcela nevyzmizí (srov. Kroll – Schafer 1978: 242–243).

3. Problematika osvojování češtiny ruskojazyčnými mluvčími a její vyučování

V této kapitole se budeme zabývat analýzou češtiny ruskojazyčných studentů, konkrétně rozbořem vybraných chyb na rovině morfosyntaktické a fonetické. Hned zpočátku je třeba konstatovat, že problematika osvojování a vyučování češtiny jako cizího jazyka patří k oblastem jazykovědy stále relativně neprobádaným, a proto jsme při psaní této práce nemohli své představy opřít o odborné poznatky z jiných podobně zaměřených výzkumů v českoruském prostředí.

Strukturálnímu popisu češtiny a ruštiny byla věnována velká pozornost v poválečném období, kdy dosáhl zájem o porovnávací studium těchto jazyků, spojený se zavedením povinné výuky ruštiny na českých středních školách, svého vrcholu. Zásluhou českých a ruských jazykovědců byla vytvořena rozsáhlá teoretická základna, která zahrnovala srovnávací práce na všech rovinách jazykového systému.¹¹ Ačkoliv se teoretický výzkum tehdy prováděl ve směru čeština – ruština, využíváme těchto cenných poznatků i nyní při práci s materiálem ve směru opačném, tj. ruština – čeština, neboť se jedná o stejný jazykový pár.

S ohledem na to, jaké poznatky máme v teoretické oblasti, je s podivem, že dnes víme velmi málo o konkrétním užívání češtiny ruskojazyčnými mluvčími. Informace o počtu, struktuře a typu chyb, kterých se dopouštějí ruští studenti češtiny na různých jazykových rovinách, jsou mnohdy útržkovité, nekompletní a navíc nejsou podloženy aktuálními výzkumy. Údaje obvykle pocházejí od pedagogů, kteří se věnují praktické výuce ruskojazyčných cizinců, a jsou často založeny pouze na pozorováních a zkušenostech s určitým typem chyb.

Bylo by samozřejmě nesprávné domnívat se, že systémová konfrontace výchozího a cílového jazyka nám poskytne přehled všech chyb, které se v projevu žáka objeví. Proto je ve výzkumu nezbytné pracovat s dostatečně rozsáhlým a reprezentativním autentickým materiálem.

3.1. Specifika osvojování blízce příbuzného jazyka

Ačkoliv jsou ruština a čeština jazyky blízce příbuznými a osvojování češtiny ruskými žáky zejména v prvních fázích výuky probíhá velmi rychle, skrývá v sobě tato

¹¹ Viz práce J. Veselého, A. Šourkové, M. Romportla, S. Žažy aj. Kompletní přehled rusko-české bibliografie je k dispozici na portálu FF UK Bibliotéčka. Dostupné z WWW: <http://www.citacepro.com> (zpřístupněno pouze pro interní uživatele).

zdánlivá snadnost a podobnost obou jazyků velké nebezpečí. Je obecně známo, že student nikdy nepřichází do výuky jako „nepopsaný papír“, je vyzbrojen přinejmenším znalostmi svého mateřského jazyka, ke kterému se obrací ve chvíli, kdy s prostředky a vědomostmi v cílovém jazyce nedokáže vystačit.

Zejména pro výuku dospělých pak platí tvrzení, že úplně se odpoutat od mateřského jazyka „ve věku, kdy již žák uvědoměle užívá své mateřštiny jako nástroje myšlení, [...] kdy již má rozvinutou schopnost gramatických abstrakcí, je prostě nemožné“ (Čech 1965: 127). Navíc zvláště pokud se student neučí přímo v prostředí, kde se cílovým jazykem mluví, „je mateřština v pozadí jeho vědomí stále přítomna“ (Rozkocová 1977: 123).

Vliv mateřštiny na cílový jazyk, který působí v kladném i záporném smyslu, je silný zejména u jazyků blízkce příbuzných, neboť mechanismus osvojování blízkce příbuzného jazyka se od osvojování jazyka vzdáleného liší. Při akvizici příbuzného jazyka se žák řídí především asociacemi, které se mu vybaví při poslechu nebo přečtení určitého slova/věty, jež jsou ve výchozím a cílovém jazyce podobné, zatímco v případě jazyka vzdáleného odhaduje význam neznámého slova/elementu na základě myšlenkové analýzy a syntézy sdělení (Ščepichin 1962–63: 400). V praxi to znamená, že žák vynaloží jen minimální úsilí k tomu, aby dokázal poznat a osvojit si nová slova, gramatické jevy apod., které jsou v příbuzných jazycích společné. Navíc již v počátečním stadiu osvojení jazyka disponuje tzv. potenciálním slovníkem¹², který mu umožňuje celkové porozumění textu.

Z toho je zřejmé, že pozitivní vliv mateřského jazyka je pro výuku velkou výhodou, neboť žáci si nejen snadno osvojují podobné jazykové jevy a lexikální jednotky na základě znalostí své mateřštiny, ale zároveň se v cílovém jazyce velmi rychle zdokonaľují. Jejich komunikační schopnost se prudce zvyšuje a již po několika týdnech výuky dokážou dokonce vést jednoduchou konverzaci převážně v cílovém jazyce.

Vliv kladného transferu se ovšem nesmí přeceňovat. Při studiu příbuzného jazyka si totiž musí žák osvojit mnoho jazykových jevů, fonetických, gramatických aj., které jsou si v obou jazycích velmi blízké. Jejich obtíž spočívá v tom, aby je žák byl schopen dostatečně diferencovat, a tímto zabránil směřování navzájem si podobných struktur. Zautomatizované návyky z mateřského jazyka brzdí vypracování nových návyků

¹² Potenciálním slovníkem rozumíme lexikální jednotky, jež nebyly osvojeny (ani receptivně), ale mohou být na základě příbuzných slov dešifrovány (Veselý 1989–90: 208).

a dovedností. Dochází k tzv. asociačnímu útlumu, „kdy jazykové jevy dobře osvojené v mateřštině jsou na překážku osvojení podobných, ale nikoli totožných jazykových jevů v jazyce blízkce příbuzném, kterému se žák teprve učí“ (Šourková 1964: 91).

Tento záporný vliv návyků mateřského jazyka způsobuje interference různého druhu, které je velmi obtížné překonat, neboť „při značné podobnosti jednotlivých jazykových prvků i celých struktur a zároveň nevelkých nebo těžce rozlišitelných rozdílů [je] tlak dovedností a návyků mateřského jazyka spojený s užitím těchto prvků a struktur [...] velmi silný“ (Ries 1970–71: 307).

Čím bližší jsou jevy v obou jazycích, tím větší úsilí musí žák vynaložit při jejich analýze, aby je dokázal diferencovat a osvojit si je. Velmi často se navíc i po osvojení nového návyku aktualizují dřívější návyky z mateřského jazyka, proto je třeba nově vytvořené dovednosti žáků neustále všemožně posilovat (Šourková 1964: 90). Z toho vidíme, že výuka blízkce příbuzného jazyka vyžaduje speciální přístup, který by zohledňoval výše popsaná specifika nabývání cizojazyčného kódu.

Návyky z mateřského jazyka se nejvíce projevují ve fonetice a v syntaxi, zejména pokud jde o slovosled a doslovný překlad větných konstrukcí, celých výrazů a frází (Zampini 1994: 471; Krashen 1981: 65). Z tohoto důvodu se ve svém výzkumu zaměřujeme na vybrané jevy z roviny fonetické a syntaktické (morfosyntaktické).

Jsme si vědomi toho, že se na formování žákova mezijazyka kromě negativního transferu podílí i řada jiných faktorů, jako jsou vnitrojazykové vlivy, špatně zvolené strategie učení se aj., které jeho podobu a vývoj determinují. Tyto faktory ovšem zůstávají mimo zájem našeho výzkumu, který vychází z myšlenky o významné roli transferu z mateřského jazyka při akvizici L2, neboť – jak poznamenali Gassová a Selinker – „...jazykový transfer je skutečně nejdůležitějším fenoménem, který by měl být plně zvažován při analýze procesů osvojování druhého jazyka“ (Gass – Selinker 1983: 7).

3.2. Analýza I. A – morfosyntax (psaná produkce)

3.2.1. Dosavadní výzkum

Pořádek slov a umístění slovesných tvarů ve větě jsou jedny z nejlépe studovaných gramatických fenoménů ve výzkumech věnovaných osvojování jazyka, neboť poskytují ideální půdu pro testování hypotéz o základních principech a mechanismech různých typů jazykové akvizice (Meisel 2011: 120). Bez ohledu na množství prací, které

v tomto směru vznikly (viz např. Meisel, Rutherford, Kawaguchi, Dušková, Thompsonová¹³ aj.), zůstává otázka transferu na syntaktické úrovni nadále otevřena, a to proto, že výsledky studií v této oblasti jsou nejednoznačné.

V literatuře nacházíme důkazy transferu z mateřštiny, které se vyskytují na určitých stupních jazykové akvizice u některých dvojic jazyků, a u jiných dvojic zase ne. Tuto asymetrii objasňuje MacWhinney vzdáleností mezi mateřským a cílovým jazykem. Student podle něj ovládá v L2 přímo ty struktury, které nejsou podpořeny transferem z L1 (MacWhinney 1992: 371). Tak například u anglofonních studentů japonštiny jako L2 pozorujeme již na prvních stupních jazykové akvizice jen nepatrné množství chyb v užití pravidla slovosledu SOV (subjekt – objekt – predikát), i přestože se v angličtině užívá vzorce SVO (Kawaguchi 1999, 2002). Japonští studenti angličtiny si syntaktickou strukturu SVO osvojují rovněž velmi rychle (tamtéž). McDonald a Heilenman (1991: 331, podle Filipović – Hawkins 2013: 151) podobně ukazují, že anglicky mluvící studenti, kteří se učí francouzštinu jako druhý jazyk, velmi rychle opouštějí strategii anglického slovosledu.

Filipovićová a Hawkins ovšem na druhé straně podávají důkazy o tom, že Španělé učící se anglicky běžně přenášejí syntaktické struktury ze svého mateřského jazyka do L2 (Filipović – Hawkins 2013: 152). Podobně je tomu i v případě čínských studentů angličtiny, kteří v cílovém jazyce aplikují pravidla slovosledu ze své mateřštiny (tamtéž).

Burt a Dulayová zaznamenávají v projevech dospělých studentů angličtiny jako cizího jazyka bez ohledu na jejich mateřský jazyk strategie transferu a generalizace. Podle nich se začátečníci ve větší míře řídí pravidly svého mateřského jazyka, protože ještě nejsou dostatečně obeznámeni s L2, ale s nárůstem dovedností v cílovém jazyce spoléhají spíše na strukturu druhého jazyka, zobecňují jeho pravidla (Burt – Dulay 1975: 55–69).

¹³ Meisel, J. (2011): *First and second language acquisition*. Cambridge University Press.

Rutherford, W. (1983): Language typology and language transfer. In: Susan Gass – Larry Selinker (eds.), *Language transfer in language learning*. Rowley, MA: Newbury House, 358–370.

Kawaguchi, S. (1999): The acquisition of syntax and nominal ellipsis in JSL discourse. In: Peter Robinson (ed.), *Representation and process* (Proceedings of the Third Pacific Second Language Research Forum 1). Tokyo: Pacific Second Language Research Forum, 85–93.

Dušková, L. (1969): On sources of error in foreign language learning. *International Review of Applied Linguistics* 4, s. 11–36.

Thompson, I. (1977): Russian word order: a comparative study. *The Slavic and East European Journal* 21, 1, s. 88–103.

Zmíněné studie podávají podrobný přehled o tom, jak žáci s odlišným mateřským jazykem zacházejí s jazykovými prostředky v cílovém jazyce. Většina experimentů v této oblasti je prováděna na základě angličtiny nebo v kombinaci s angličtinou, tj. experimenty zkoumají, jak mluvčí s různými mateřskými jazyky zacházejí s jazykovými prostředky v angličtině nebo jak ovládají anglofonní studenti vybraný cílový jazyk.

Také výzkumy týkající se slovanských jazyků se věnují srovnání s angličtinou, viz např. výzkum Duškové (1969), která zkoumala chyby v anglicky psaných projevech českých postgraduálních studentů, nebo studii Thompsonové (1977), která popisovala, jak anglofonní studenti ovládají ruský slovosled apod. Důvodem k tomu, že i slovanské jazyky jsou obvykle srovnávány s angličtinou nebo jiným typologicky vzdáleným jazykem, je mimo jiné i určitá stereotypní představa, že slovanské jazyky jsou si velmi podobné a nevyžadují speciální zacházení. Proto jsme se rozhodli provést naši analýzu na jazykovém páru ruština – čeština, abychom doplnili a rozšířili některé závěry výše uvedených studií.

3.2.2. Cíl analýzy

V předkládané analýze se soustředíme na tři jazykové jevy, konkrétně na užití (1) příklonek *se/si*, (2) tvarů pomocného slovesa *být* v minulém čase a (3) krátkých tvarů osobních zájmen, které budeme sledovat na materiálu psaných projevů (CHRUP) a mluvených projevů (Fonetická databáze).

Cílem analýzy je ověřit, zda chyby v užití uvedených jazykových jevů jsou způsobeny zejména vlivem mateřského jazyka respondentů a jak jejich výskyt souvisí s délkou studia češtiny. Předpokládáme, že tlak mateřského jazyka bude značně silný vzhledem k příbuznosti obou jazyků a jeho vliv bude slábnout s nárůstem dovedností v cílovém jazyce.

Sledované jazykové jevy spadají do roviny morfologické a syntaktické. O aspektu syntaktickém mluvíme např. tehdy, řešíme-li otázku umístění příklonek *se/si*, pomocného slovesa *být* v minulém čase a krátkých tvarů osobních zájmen na „druhou“ pozici ve větě, nebo když hovoříme o užití krátkých tvarů osobních zájmen ve smyslu obsazení větné pozice, která vyžaduje znalost slovesné valence. Roviny morfologické se dotýkáme, nahlížíme-li na tvary pomocného slovesa *být* jako na nezbytnou složku vedle slovesného tvaru při tvoření minulého času apod. V předkládané analýze se nebudeme omezovat

pouze na jednu z těchto rovin a do výzkumu zahrneme oba aspekty, tj. užití sledovaných jevů jak z hlediska morfologického, tak i syntaktického.

3.2.3. Teoretická východiska

V morfosyntaktické analýze pracujeme se dvěma případy mezijazykové asymetrie: (1) kdy sledovaný jev existuje v češtině, ale neexistuje v ruštině a (2) kdy sledovaný jev existuje v obou jazycích, ale jeho užívání je odlišné.

3.2.3.1. Zvratný element *se/si* v gramatickém systému ruštiny a češtiny

Zvratná slovesa mohou plnit v ruštině a v češtině mnoho funkcí, a proto není jejich klasifikace v odborné literatuře jednotná. Podle Kopečného může v češtině útvar „sloveso + *se*“ představovat (a) gramatickou formu pro vyjádření pasiva; (b) vlastní reflexivum a (c) reflexiva „významová“, kde „rozdíl mezi reflexivním slovesem a případným protějškem nereflexivním není mluvnický, nýbrž slovníkový [...]. Takto se např. liší *učit se* a *poučit se* od svých nereflexivních protějšků *učit*, *poučit koho...*“ (Kopečný 1954: 241–242).

3.2.3.1.1. Klasifikace zvratného tvaru slovesa

Havránek a Jedlička v návaznosti na Kopečného rovněž ukazují na mnohovýznamnost zvratné (reflexivní) podoby slovesa, která se částečně přímo dotýká rodu slovesného (jako forma pasivní), „...zčásti vyjadřuje různý jiný poměr slovesného děje k podmětu a k činiteli děje“ (Havránek – Jedlička 1960: 236). Podle jejich klasifikace má zvratná podoba slovesa ve svém základě tyto významy:

- 1) je prostředkem pro vyjádření **reflexivního pasiva** (např. *dům se staví*);
- 2) označuje **reflexiva vlastní** (typ *myji se* i *přeji si*) a **reflexiva reciproční** (např. *milujeme se*, *líbají se*, *překáželi si*);
- 3) vyjadřuje **reflexiva stavová** (*zabil se* (pádem ze stromu), *topí se* (v hluboké vodě));
- 4) je „formou“ (tvarovým prostředkem) stavového chápání děje (tzv. neutrálního chápání děje o sobě). Spadají sem případy, kdy se reflexivní podoba **střídá s nereflexivní** u sloves stavového významu vůbec (např. *blýsknout* i *blýsknout se*, *blýská* i *blýská se*) a reflexiva vyjadřující **stavy a pocity tělesné i volní** (*chce se mi spát*, *spí se mi dobře*);
- 5) označuje **reflexiva zájmová** (*nosili se s něčím*, *zpíval si* apod.) (tamtéž: 237–238).

V rámci zájmových reflexiv, jejichž podoba bývá různým způsobem lexikalizována, vyčleňují Havránek a Jedlička další typy:

1) případy, kdy je speciální významový odstín slovesa doprovázen **změnou vazby** (např. *držet se něčeho – držet něco, přiznat se k chybě – přiznat chybu*), a reflexivní slovesa **s významovým odstínem odlišným** od slovesa nezvratného. Patří k nim předponová slovesa, která označují (a) **intenzitu děje** (*najíst se, napít se*), (b) **různou fází průběhu děje** (*rozejít se, sejít se*) a (c) a verba, jimž předchází **změna bezpředmětového slovesa v předmětové** (*plakat – rozplakat koho – rozplakat se*),

2) reflexivní slovesa, která **se významem osamostatnila** od slovesa nereflexivního (*pere se* (rád), (*kráva se běhá*);

3) reflexiva *se si*, kde sloveso nabylo **výhradně** nebo **převážně podoby reflexivní** (*stěžovat si, lehnout si*);

4) slovesa, která mají jenom podobu zvratnou, tzv. **reflexiva tantum** (*smát se, bát se, ptát se*) (Havránek – Jedlička 1960: 239).

M. Čechová při výkladu pasiva shrnuje, že pasivum se vyjadřuje (1) opisnou formou, (2) zvratným tvarem slovesným. Upozorňuje na velký problém, jímž je homonymie reflexivních forem. Říká, že „ne každý zvratný slovesný tvar má platnost pasiva [...], může vyjadřovat pasivum i aktivum“ (Čechová 2000: 168). V témže oddílu Čechová vyčleňuje zhruba 10 typů slovesných zvratných tvarů, které ve své podstatě odpovídají klasifikaci Havránka a Jedličky. Jak uvádí, „většina [z nich] kolísá mezi aktivem a pasivem, zvratná podoba se v nich spíše nepovažuje za pasivní“ (tamtéž: 168). Oproti *České mluvnici* (1960: 237) nepokládá typ „*šlo se, zpívalo se*“ za tzv. neosobní pasivum, jak ale plyne z jejího výkladu, řadí ho spíše mezi typy, které kolísají mezi aktivem a pasivem.

3.2.3.1.2. Funkce slovtvorného formantu *se*

Příruční mluvnice češtiny vyděluje pasivní použití reflexivních sloves a pokládá ho za jednu z funkcí spojení slovesa + *se* (např. *Vyrobilo se tam pět tun čokolády.*). Uvádí rovněž, že u nepředmětových sloves „...nejde o pasivum, ale o anonymizaci agentu: *Jde se; Sedí se (tam dobře)*“ (*Příruční mluvnice češtiny* 1995: 324).

V oddílu Slovotvorba se shrnuje: Nereflexivní *se/si* „vedle případů, kdy patří trvale ke slovesu (reflexiva tantum, např. *smát se*) nebo vyjadřuje objekt děje [...] anebo kdy je jeho funkcí vyjadřovat odsunutí činitele ze subjektové pozice [...], má schopnost měnit významy sloves“ (tamtéž: 214). V těchto případech se *se/si* považuje za slovo-
tvorný formant, který má řadu funkcí, konkrétně:

- 1) **neutralizuje tranzitivnost sloves**, např. *zlobit se, trápit se* aj.;
- 2) vyjadřuje **reciprocitu** děje (u sloves s významem kontaktu), např. *bít se (s někým), dohodnout se, líbat se* apod. Obvykle se pojí se *s + instrumentál*, popř. adverbium *spolu*;
- 3) u některých sloves vyjadřuje **náročnost, a přitom neúčelnost** děje z hlediska jeho činitele, např. *párat se, mazat se (s něčím), vybavovat se* aj. Obligatorním doplněním v těchto případech bývá *s + instrumentál*;
- 4) u sloves odvozených od názvů barev **odlišuje** sloveso s významem „stávat se takovým“ od slovesa s významem „projevovat se jako takový“, např. *modrat se, zelenat se, bělat se* aj.;
- 5) ojediněle **mění** význam sloves, např. *hodit se, mít se, běhat se* aj. (*Příruční mluvnice češtiny* 1995: 214–215, srov. též *Mluvnice češtiny (1)* 1986: 424–431).

Ve spojení s následujícími prefixy vyjadřuje slovo-
tvorný formant *se* tyto významy:

Prefix	Význam	Příklad
<i>na-</i> + <i>se</i>	množství děje z hlediska činitele	<i>nachodit se, najezdit se, naplakat se</i> aj.
<i>za-</i> + <i>se</i>	počáteční fáze děje	<i>začíst se, zahledět se, zamyslet se</i> aj.
<i>do-</i> + <i>se</i>	odlišení cílového významu od fázového finitivního	<i>dobrat se (něčeho) x dobrat (něco), pod. dočíst se, dopracovat se</i> aj.
<i>s(e)-</i> + <i>se</i>	odlišení významu koncentrického od funkcí jiných	<i>seběhnout se, sejít se, sesednout se</i> aj.
<i>roz-</i> + <i>se</i>	odlišení dvojic sloves s různými funkcemi prefixu <i>roz-</i>	<i>rozepsat</i> (excentrická modifikace) x <i>rozepsat se</i> (počáteční fáze), pod. <i>rozběhnout</i> (poč. fáze) x <i>rozběhnout se</i> (excentrické zaměření) aj.
<i>pře-</i> + <i>se</i>	odlišení dvojic sloves s různými funkcemi prefixu <i>pře-</i>	<i>přehlédnout x přehlédnout se, přepracovat x přepracovat se</i> aj.
<i>u-</i> + <i>se</i>	rozlišení několika dvojic sloves s prefixy různých funkcí	<i>upít se x upít</i> aj.
<i>vy-</i> + <i>se</i>	uspokojení z množství děje	<i>vyběhat se, vypovídat se, vyřádit se</i> aj.

(*Příruční mluvnice češtiny* 1995: 215.)

3.2.3.1.3. Funkce slovotvorného formantu *si* v češtině

Podobně jako reflexivní *se* vyjadřuje formant *si* podle *Příruční mluvnice češtiny*:

1) **reciprocitu** děje, konkrétně u sloves s potenciální dativní rekcí, např. *povídat si, psát si, telefonovat si* aj. Syntaktickým doplněním bývá *s + instrumentál* nebo adverbium *spolu*;

2) v kombinaci se slovesy lidských činností vyjadřuje **uspokojení z děje**, např. *ležet si, psát si, spát si* aj.

Ve spojení s prefixem označuje tyto významy:

Prefix	Význam	Příklad
<i>za- + si</i>	uspokojení z děje	<i>zakouřit si, zaplavat si, zazpívat si</i> aj.
<i>po- + si</i>	uspokojení z dostatečné míry děje	<i>poležet si, pospat si</i> aj.

(*Příruční mluvnice češtiny* 1995: 215–216.)

3.2.3.1.4. Reflexivní formant v ruštině

V ruštině tvoří reflexivní formant se slovesem vždy jednočlenný útvar. Projevuje se to jednak v pravopisné normě, tj. psaním dohromady se slovesem, jednak v tvaroslovných pravidlech, která určují formu zvratného elementu. Pokud jde o formu, po souhláskovém zakončení má slovotvorný formant podobu **ся** (*мойся, моемся, мылся*), po samohláskovém **сь** (*моюсь, моетесь, мылась*). V tvarech minulého času může navíc docházet k přechodu přízvuku ze slovesa na reflexivní **ся** (*взялся, гнался, брался*) (Parolková 1967: 36).

3.2.3.1.5. Pozice reflexivního *se/si* ve větě v češtině

Tím, že se *se* píše v češtině zvlášť, nastupuje otázka umístění *se* ve větě. V češtině je analýza dvojčlenného útvaru „sloveso + *se*“ složitější než v ruštině, neboť reflexivní *se* je mimo jiné součástí systémové řady zájmených enklitik *mě, tě, ho* aj., která se v důsledku své nepřízvučnosti vždy posouvají na „druhé“ místo ve větě, přičemž toto „druhé“ místo ve větě nelze úplně jasně definovat.

Problém nastává zejména tehdy, kdy „první“ pozici zaujímá skupina slov tvořících rozvitý větný člen (např. *Na každém notářství a úřadě vůbec se člověk úředně přesvědčí, jak je hloupý.*), větný člen rozvitý vedlejší větou přívlastkovou (např. *Cestující, který nemá platný cestovní doklad, se vystavuje nebezpečí, že bude pokutován.*) nebo spojka podřadicí nebo souřadicí (*Lenka řekla, že se brzy vrátí.*) apod. (Uhlířová 1987: 83). V našem materiálu se uvedené větné konstrukce s rozvitým větným členem a větným členem rozvitým vedlejší větou přívlastkovou vyskytly minimálně.

3.2.3.1.6. Srovnání užití reflexivních formantů v ruštině a v češtině

Obvykle má české zvrtné sloveso i v ruštině zvrtný protějšek (např. *oblékat se – одеваться, utývat se – умываться, smát se – смеяться* apod.). K určité jazykové asymetrii nicméně dochází u některých reflexiv s formantem *se*, která se do ruštiny překládají jako slovesa nezvrtná, např. *zeptat se – спросить, opalovat se – загорать* apod. (*Russkaja grammatika* 1979: 294). Odlišné využití lze pozorovat i ve směru opačném, kdy ruskému zvrtnému slovesu odpovídá české nezvrtné, např. *souhlasit – согласиться* apod., tj. mohou nastat následující situace:

	ČJ zvrtné sloveso	ČJ nezvrtné sloveso	Rozdíly
RJ zvrtné sloveso	+	+	RJ: jednočlenný útvar ČJ: otázka pozice ve větě
RJ nezvrtné sloveso	+	+	

Tab. 1. Zvrtný element *se* v RJ a ČJ (RJ: ruský jazyk, ČJ: český jazyk)

Pokud jde o *si*, zásadní rozdíl mezi oběma jazyky spočívá v tom, že čeština běžně využívá poměrně produktivního typu konstrukcí s formantem *si*, kterému v ruštině odpovídají různé ekvivalenty, tj. jak zvrtná, tak i nezvrtná slovesa.

Čeština	Ruština
<i>stěžovat si</i>	<i>жаловаться</i>
<i>zapálit si</i>	<i>закурить</i>
<i>představit si</i>	<i>представить себе</i>
<i>utřít si čelo</i>	<i>вытереть лоб</i>

Tab. 2. Ruské ekvivalenty českých zvrtných sloves s formantem *si* (konkrétní příklady)

3.2.3.2. Tvary pomocného slovesa *být* a jejich užití v minulém čase v češtině

K vyjádření oznamovacího způsobu minulého času v češtině se užívá přičestí činného plnovýznamového slovesa a tvaru oznamovacího způsobu času přítomného pomocného slovesa *být*. Na tvaru přičestí činného se vyjadřuje i jmenný rod a číslo. Např. č. j. 1. os. *nesl, -a, -o jsem*, 2. os. *nesl, -a, -o jsi* (popř. *nesls...*), 3. os. *nesl, -a, -o*; č. mn. 1. os. *nesli, -y, -a jsme*, 2. os. *nesli, -y, -a jste*, 3. os. *nesli, -y, -a* (srov. Čechová 2000: 224).

V 3. os. jednotného a množného čísla příslušný tvar pomocného slovesa *je, jsou* není a tvar významového slovesa *nesl* (*nesla, neslo*), *nesli* (*nesly, nesla*) vyjadřuje sám i osobu (třetí) i číslo. Jsou to tedy tvary jednoduché, ale přesto „...je třeba je chápat jako zvláštní případ složeného tvaru slovesného s nevyjádřeným tvarem pomocným“ (Havránek –Jedlička 1960: 242).

Podle Havránka a Jedličky se tvary pomocného slovesa v složeném minulém čase liší od ostatních složených tvarů slovesných tím, že (a) nemusí být vyjádřeny ani v 1. os., pokud je osoba a číslo vyjádřeno zájmeným podmětem např. *já to viděl, my to viděli* (M. Čechová ve své mluvnici *Čeština – řeč a jazyk* typ „*já to viděl*“ neuvádí); (b) tvar druhé osoby jednotného čísla *jsi* může být nahrazován pouhým *-s* (srov. též Čechová 2000: 224) (Havránek –Jedlička 1960: 242).

Tvary pomocného slovesa v češtině nikdy nenesou samostatný přízvuk a stojí na „druhém“ místě ve větě. Pokud se vedle něj vyskytnou další příklonky, např. krátké tvary osobních zájmen, slovotvorný formant *se/si* aj., je uspořádání hierarchické – pomocné sloveso se nachází před jinými enklitiky¹⁴: *Já jsem se ho neptal / Neptal jsem se ho / ...*, *že jsem se ho neptal* apod. (Běličová 1998: 83).

3.2.3.2.1. Srovnání užití pomocného slovesa *být* v minulém čase v ruštině a v češtině

Zatímco v češtině se pomocné sloveso v minulém čase vyskytuje v 1. a 2. os. jednotného a množného čísla, ruština závazně užívá přičestí činného bez pomocného slovesa. Význam osoby vyplývá z tvaru osobního zájmena, např. *я/ты/он писал, мы/вы/они писали* apod. (Běličová 1998: 83).

¹⁴ Podrobněji o pořadí ostatních enklitik viz kapitola č. 3 *Pozice jednoslabičných slov z hlediska gramatického*.

Jev	RJ	ČJ	Komentář
Tvary pomocného slovesa <i>být</i>	–	+	ČJ: otázka pozice ve větě

Tab. 3. Tvary pomocného slovesa *být* v RJ a ČJ (RJ: ruský jazyk, ČJ: český jazyk)

3.2.3.3. Pozice osobních zájmen v ruštině a v češtině

Pojetí enklitik jako slov bez vlastního přízvuku je ve sledovaných jazycích odlišné. Tvary ruských osobních zájmen nejsou považovány za příklonky, a proto se mohou nacházet na různých pozicích ve větě (Flídrová – Žaža 2005: 110). Velmi typické je pro ruštinu umístění předmětu vyjádřeného tvarem osobního nebo ukazovacího zájmena za slovesný přísudek. Např. *Елена протянула ему руку, но вдруг спохватилась.* – *Helena mu podala ruku, ale náhle se zarazila.*; *Я не хотела видеть его.* – *Nechtěla jsem ho vidět.* (tamtéž: 112).

V češtině se odlišují krátké a dlouhé tvary osobních zájmen (*tě x tebe, mě x mne, mi x mně, ho x jeho* apod.), nám jde o tvary krátké, které bývají nepřízvučné a nacházejí se ve větě spolu s dalšími příklonkami v určitém fixovaném pořadí. Např. *Kde bych ho našel? Včera jsem se tě ptal. Nakonec jsem si ho pozval.* (Čechová 2000: 325).

Podstatná odlišnost mezi oběma jazyky spočívá také v tom, že pozice větných členů v ruštině silně závisí na umístění větného přízvuku, který těsně souvisí se slovo-
sledem (Flídrová – Žaža 2005: 112).

Jev	RJ	ČJ	Komentář
Zájmeno	+	+	Rozdíl v pozici ve větě

Tab. 4. Osobní zájmeno v RJ a ČJ (RJ: ruský jazyk, ČJ: český jazyk)

3.2.4. Materiál

Jak bylo řečeno výše, materiálovou základnou pro náš výzkum se staly jednak *Databáze jazykových chyb v češtině mluvčích s prvním jazykem slovanským*¹⁵, jednak *Fonetická databáze mluvené češtiny cizinců s ruštinou jako prvním jazykem*¹⁶.

3.2.4.1. Databáze CHRUP

Součástí žakovského korpusu CHRUP jsou autentické česky psané projevy mluvčích s mateřským jazykem ruštinou, ukrajinštinou a polštinou. Tento označovaný korpus chyb sestává z 258 895 znaků (což odpovídá 144 normostranám), konkrétně z 97 polských textů (počet znaků 93 584, 52 normostran), 96 ukrajinských textů (počet znaků 89 137, 50 normostran) a 87 ruských textů (počet znaků 76 174, 42 normostran). Celkově byly analyzovány texty od 185 respondentů ve věku 11–54 let. Jedná se o 57 ruských mluvčích, 74 ukrajinsky mluvčích a 54 polsky mluvčích respondentů. Databáze zahrnuje písemné práce respondentů na všech úrovních znalostí, podmínkou ovšem byla schopnost studenta napsat krátkou esej v českém jazyce.

Sběr jazykových dat probíhal zejména na pracovištích zajišťujících výuku češtiny jako cizího jazyka v ČR a v zahraničí. Aby studenti při plnění úkolů nemuseli používat slovníky a jiné učební pomůcky, zaměřily se tyto písemné projevy tematicky na otázky každodenního života. Vliv textových editorů nabízejících automatickou opravu chyb jsme se snažili minimalizovat omezením na ručně psané texty. Do databanky nebyly přijímány eseje obsahující citace, parafráze a odbornou terminologii. Spolu s texty studenti dodávali vyplněný dotazník poskytující základní informace, které mohou být relevantní z hlediska osvojení si češtiny. Jde konkrétně o věk, pohlaví, rodný jazyk (respondentův, rodičů, partnerů), způsob výuky a její motivace, délka pobytu v České republice atd.¹⁷

¹⁵ Dostupná z WWW: <<http://chrup.ff.cuni.cz/>>. Projekt byl financován ze zdrojů Grantové agentury Univerzity Karlovy v Praze v letech 2011/2012, č. p. 286411. Realizaci projektu zajišťoval řešitelský kolektiv, konkrétně Mgr. Katsiaryna Ramasheuskaya (Kateřina Romaševská) (řešitel), prof. PhDr. Hana Gladkova, CSc., (odborná záštita), Mgr. Svitlana Izmaylova, Mgr. Jana Macurová, Mgr. Katarzyna Vaculová (roz. Bolbot), Mgr. George Zhygalko.

¹⁶ Dostupná z WWW: <<http://ucjtk.ff.cuni.cz/mcr/Index-project.html>>. Projekt byl financován ze zdrojů Grantové agentury Univerzity Karlovy v Praze v roce 2008, č. p. 258190. Na jeho realizaci se podíleli Mgr. Katsiaryna Ramasheuskaya (Kateřina Romaševská) (řešitel), prof. PhDr. Karel Šebesta, CSc., (odborná záštita), Mgr. Jana Janoušková.

¹⁷ Podrobněji o projektu CHRUP viz článek Bolbot, K. – Ramasheuskaya, K. (2013): *Databáze jazykových chyb v češtině mluvčích s prvním jazykem slovanským*.

3.2.4.2. Výběr z databáze CHRUP – psaná produkce

Jako materiál pro naši analýzu jsme zvolili psané eseje z korpusu CHRUP od 57 ruských mluvících respondentů. Z této skupiny jsme vyloučili 21 respondentů, kteří nepobývali žádnou dobu na území ČR a nenavštěvovali žádný jazykový kurz. Měli jsme tak k dispozici práce od 36 studentů, konkrétně od 7 mužů a 29 žen ve věku 17–47 let. Od každého respondenta jsme získali 1 až 4 eseje, tj. celkem 64 084 znaků, což odpovídá 36 normostranám. Předpokládali jsme, že systematická výuka češtiny pod vedením učitele v prostředí, kde se daným jazykem mluví, může mít vliv na osvojení sledovaných jevů.

Zajímalo nás zároveň, jak souvisí chybovost při užití vybraného gramatického jevu s délkou studia češtiny. Proto byli studenti v rámci základní skupiny rozděleni do tří podskupin: (1) začátečníci, tj. výuka v kurzu do jednoho roku včetně (celkem 31 respondentů), (2) mírně pokročilí, tj. výuka od jednoho roku do dvou let včetně (celkem 5 respondentů) a (3) pokročilí, tj. výuka od dvou let výše (tato kategorie zůstala v analýze prováděné na materiálu z korpusu CHRUP neobsazena, tj. celkem 0 studentů, s podskupinou 3 nadále nepracujeme).

Písemné práce nebyly zadávány s ohledem na konkrétní gramatické kategorie, a proto se v některých esejích sledované jevy nevyskytovaly. Z tohoto důvodu může být počet respondentů v dílčích analýzách nižší (je to vždy uvedeno v popisu analýzy, pro každý jednotlivý případ zvlášť). V našem materiálu se ukazují výrazné rozdíly v počtu respondentů mezi skupinami začátečníků a pokročilých studentů češtiny a my jsme si této disproporce skupin vědomi.

3.2.5. Zpracování psaného materiálu z databáze CHRUP

3.2.5.1. Analýza I. A – příklonka *se*

3.2.5.1.1. Metodika zpracování dat

Pro tuto analýzu jsme měli k dispozici práce od 33 respondentů, konkrétně ve skupině začátečníků 28 studentů, mírně pokročilých 5 studentů.

U každého respondenta jsme zaznamenávali počet správně a chybně užitých výskytů příklonky *se*. Zároveň jsme rozlišovali tři typy jejího nesprávného užití: (A) nesprávné umístění ve větě, (B) vypuštění, (C) nadbytečné užití (s tímto tříděním budeme pracovat i nadále). Monitorovali jsme četnost výskytů odchylky v rámci těchto kategorií. V textech respondentů se nevyskytovala kategorie „čisté pasivum“, pracovali jsme

s případy, ve kterých slovotvorný formant *se/si* vyjadřoval významy uvedené podle *Příruční mluvnice češtiny* (viz oddíl 3.2.3.1.2. a 3.2.3.1.3.).

Při vyhodnocování materiálu jsme se na získaná data dívali z několika úhlů pohledu: (1) jednak jsme se ptali, kolikrát se v pracích ruskojazyčných respondentů vyskytla příklonka *se* správně a kolikrát chybně (A + B + C) a jaký je poměr správných a nesprávných výskytů v rámci celého vzorku a v rámci jednotlivých skupin rozdělených podle délky studia, (2) jednak jsme zjišťovali, kolikrát se v produkci ruského studenta objevilo správné *se* z ideálního počtu „předepsaných *se*“, tj. jaká je jeho úspěšnost oproti ideálnímu mluvčímu a (3) zároveň jsme sledovali, jak (tj. v jakém pořadí) jsou osvojovány sledované gramatické struktury.

Statistickou významnost získaných dat jsme ověřovali pomocí t-testu pro závislé vzorky. Tomuto ověřování byly podrobeny pouze podsoubory s dostatečným množstvím výskytů sledovaného jevu. Výsledky statistického šetření jsou shrnuty v oddílu 3.3.5. Uvedené statistiky byly počítány programem Statistica 12.0 společnosti StatSoft.

Postup, který jsme volili při zpracování materiálu, byl podmíněn specifičností získaných dat. K dispozici jsme měli texty různé délky s různým výskytem sledovaných jevů (tj. s nestejným výskytem zvrtných sloves, konstrukcí v minulém čase a krátkých tvarů osobních zájmen). Abychom mohli porovnat tyto odlišné texty, sledovali jsme poměr správných a nesprávných výskytů v rámci celého souboru, popř. v rámci jednotlivých skupin rozdělených podle délky studia. Neuvádíme procentuální hodnoty pro jednotlivé mluvčí z toho důvodu, že mezi pracemi respondentů byly velké rozdíly v počtu výskytů sledovaných jevů.¹⁸ Uvádění procentuálních hodnot by mohlo být zavádějící zejména u respondentů s malým počtem výskytů, u nichž změna v 1 výskytu má za následek velkou změnu v procentuálním vyjádření (např. 2 výskyty, 2x správně – úspěšnost 100 %, 2 výskyty, 1 správně / 1 chybně – úspěšnost 50 %).

3.2.5.1.2. Zpracování příklonky *se*: globální výsledky

V analýze s příklonkou *se* jsme nejprve sečetli správné a nesprávné výskyty reflexivního *se* u všech respondentů bez ohledu na typ chyby a délku studia v rámci celého vzorku. Celkem jsme měli 182 správné výskyty a 72 nesprávné (nesprávné užití A, B, C viz oddíl 3.2.5.1.1.). Z toho jsme vypočítali procentuální podíl správného a nesprávného

¹⁸Zdrojová data pro analýzu s příklonkou *se* viz příloha 1, ve které jsou uvedeny údaje pro jednotlivé respondenty.

užití *se*. Zjistili jsme, že správně s příklonkou *se* zacházeli studenti v 71,7 %, nesprávně v 28,3 %. Pro celkový počet správných výskytů používáme zkratku SE_corr., pro nesprávné výskyty SE_incorr.

Následně jsme vyčlenili nesprávné výskyty formantu *se* s ohledem na jednotlivé typy chyb (A, B a C) a vypočítali jsme jejich procentuální podíl v rámci kategorie nesprávného užití *se* v rámci celého souboru. Chyby v umístění příklonky *se* (SE_pozice) tvoří 40,3 % z celkového počtu nesprávných výskytů, chyby ve vypuštění *se* (SE_vypuštěno) 47,2 % a chyby v nadužívání *se* (SE_navíc) 12,5 % (výsledky jsou shrnuty v tab. 5, graf 1a, 1b).

3.2.5.1.3. Zpracování příklonky *se* z hlediska úspěšnosti oproti ideálnímu mluvčímu

Koncept „ideálního“ mluvčího v této práci zavádíme za účelem ryze didaktickým, tedy proto, aby bylo možné porovnat, jak moc se blíží znalost studenta k „ideální“ znalosti, a na tomto základě uvažovat např. o rozsahu a intenzitě cvičení zaměřených na sledovaný jazykový jev.

Vycházíme z předpokladu, že ideální mluvčí *se* ve svém projevu nedopustí chyby v žádném ze sledovaných typů. Jinými slovy, celkový počet „ideálních správných *se*“ by se v našem materiálu rovnal součtu správného výskytu *se* a hodnot v kategoriích „pozice“ (typ chyby A) a „vypuštění“ (typ chyby B), tj. 182 + 29 + 34, celkem 245 výskytů. Hodnotu v kategorii „SE_navíc“ jsme do součtu pro hodnoty ideálního mluvčího nezapočítávali z toho důvodu, že ji nelze odvodit z gramatických pravidel.

Ze zjištěného ideálního počtu správných *se* jsme vypočítali procentuální údaj o úspěšnosti ruských studentů oproti ideálnímu mluvčímu češtiny (výsledky viz tab. 6, graf 2). Ruští studenti správně použili *se* v 74,3 % případů, což je poměrně vysoká úspěšnost. Mohlo by to podpořit tvrzení, že akvizice jevů podobných v mateřském a cílovém jazyce probíhá snadněji než v případě jevů odlišných.

Statistický test nicméně ukázal, že rozdíl mezi počtem správného užití příklonky *se* u nerodilého mluvčího a u ideálního mluvčího je významný (viz oddíl 3.3.5.), tj. ruskojazyční studenti chybují v užití příklonky *se* často a jejich úspěšnost se „ideální“ úspěšností neblíží.

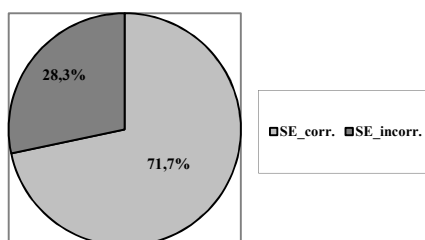
SE_vše			SE_incorr.				
	SE_corr.	SE_incorr.	Σ SE_celkem	SE_pozice (A)	SE_vypuštěno (B)	SE_navic (C)	Σ SE_incorr.
výskyt	182	72	254	29	34	9	72
%	71,7	28,3	100,0	40,3	47,2	12,5	100,0

Tab. 5. Příklonka *se* – všichni respondenti bez ohledu na délku studia

	SE_corr. nerodilý mluvčí	SE_corr. ideální mluvčí
výskyt	182	245
%	74,3	100,0

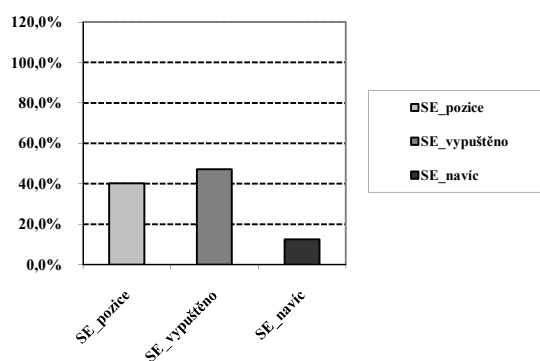
Tab. 6. Správné výskyty *se*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí bez ohledu na délku studia

Správné a nesprávné výskyty *SE*

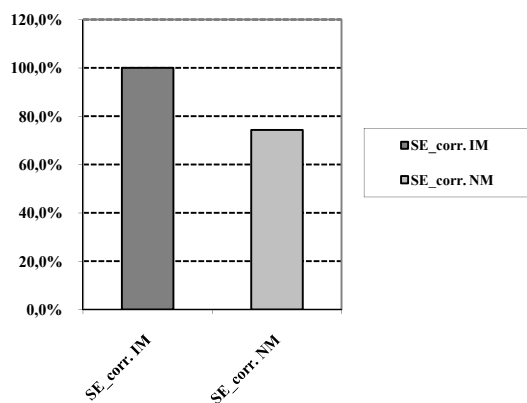
Graf 1 (a). Příklonka *se* – správné a nesprávné výskyty, všichni respondenti bez ohledu na délku studia

Kategorie nesprávného užití *SE*

Graf 1 (b). Příklonka *se* – výskyty v rámci kategorie nesprávného užití, všichni respondenti bez ohledu na délku studia

SE – úspěšnost oproti ideálnímu mluvčímu

Graf 2. Správná *se*: nerodilý mluvčí (NM) x ideální mluvčí (IM) bez ohledu na délku studia

Takto jsme ve vyhodnocování výsledků postupovali u všech analýz, a to i v případech podskupin rozdělených podle délky studia.

3.2.5.1.4. Výsledky: příklonka *se* bez ohledu na délku studia

Z tabulky 5 je zřejmé, že ruskojazyční respondenti nejčastěji užívají *se* správně (tj. v 71,7 %). Chybují v užití příklonky *se* v 28,3 %, z toho ji nesprávně umísťují ve větě v 40,3 %, vypouštějí v 47,2 % a nadbytečně užívají v 12,5 % (viz 3.2.5.1.2.).

Statisticky významný rozdíl se prokázal mezi správnými a nesprávnými výskyty příklonky *se* a v rámci nesprávných výskytů v kategoriích „pozice“ x „navíc“ a „vypuštěno“ x „navíc“, což odpovídá procentuálním hodnotám uvedeným v tab. 5. Rozdíl mezi hodnotami v kategorii „pozice“ a „vypuštěno“ vyšel jako nevýznamný (srov. oddíl 3.3.5.), to znamená, že obě tyto kategorie jsou pro rusky mluvící žáky stejně obtížné.

Chyby ve vypuštění příklonky *se* (typ B) mohou být způsobeny tím, že v ruštině je zvrtné *se* neoddělitelnou součástí slovesa, a proto je reflexivita zpravidla asociována hlavně s verbem. Český formant *se* je samostatným slovem, které navíc v důsledku své nepřízvučnosti často nenásleduje těsně po slovesu, ale zaujímá „druhou“ pozici ve větě. To je důvod, proč nerodilý mluvčí na užití formantu *se* snadno zapomene.¹⁹

Přispívá k tomu zcela nepochybně i mezijazyková asymetrie, kdy českým zvrtným slovesům odpovídají ruské nezvrtné ekvivalenty. Ačkoliv těchto případů není mnoho, patří tato slovesa do běžné slovní zásoby, např. *zeptat se* (*спросить*), *dívat se* (*смотреть*), *opalovat se* (*загорать*), *stěhovat se* (*переезжать*), *stát se* (*стать*, *произойти*), *bavit se s někým* (*разговаривать*, *болтать*) aj.

Podobně je tomu i v případě nadbytečného užití formantu *se* (typ C) (např. *souhlasit* (*согласиться*)), které se ovšem oproti typům A, B nevyskytuje tak často (v našem materiálu v 12,5 %) a může být způsobeno nejen vlivem mateřštiny, ale i přílišným zobecňováním pravidla tvoření reflexiv, špatně zvolenou strategií učení se apod.

Problémy s umístěním příklonky *se* na „druhém“ místě ve větě (typ A, 40,3 %) mohou souviset jednak s grafickou podobou, tj. rozděleným psaním, a nezvykem jakkoli manipulovat s touto příklonkou, jednak s potíží jednoznačně stanovit „první“ a „druhou“ pozici ve větě. Potíž s druhou pozicí se projevuje zejména v případech, kdy je „první“

¹⁹ Jev „vypuštění *se*“ proto považujeme za chybu způsobenou vlivem mateřštiny respondenta.

místo zastoupeno skupinou slov tvořících rozvitý větný člen, větným členem rozvitým vedlejší větou přívlastkovou nebo spojkou podřadicí či souřadicí (podrobněji viz kapitola *Pozice reflexivního se ve větě*).

Chyba v umístění *se* je vedle chyby ve vypuštění této příklonky pro rusky mluvící studenty velmi obtížná, ale nedá se vysvětlit přímým vlivem mateřského jazyka.

3.2.5.1.5. Výsledky: užití *se* z lexikálního a syntaktického hlediska

V souladu s Krashenovou hypotézou přirozeného pořádku (srov. Štindlová 2013: 20) jsme rovněž vyhodnocovali, v jakém sledu jsou osvojovány zkoumané jevy. Než se student naučí úplně správně užívat příklonky *se*, projde přirozeně určitými fázemi vývoje. Předpokládáme, že se nejdříve soustředí na to, aby reflexivní *se* nevynechával, a teprve potom se zaměří na jeho správné umístění ve větě. Takže je legitimní ptát se nejenom na to, kolik je v jeho pracích úplně správných *se*, ale nejdříve zjistit, zda student ví, že je sloveso reflexivní, tj. zda vůbec užil reflexivní *se*, a poté se ptát, zda toto *se* zaujímá správnou pozici.

To, že student na cestě k úplně správnému užití příklonky *se* již nevynechává, i přestože se ještě potýká s problémy při jejím umístění ve větě, vypovídá o tom, jak zvládl slovní zásobu. Pro odlišení tohoto přístupu zavádíme zkratku corr.LEX (incorr. LEX).

Abychom tedy zjistili, do jaké míry ruskojazyční studenti vědí, že sloveso je zvrtné, sečetli jsme hodnoty v kategoriích „SE_correct“ a „SE_pozice“ (tj. 182 + 29, celkem 211 výskytů = typ SE_corr. LEX). Součet zbylých vypuštěných *se* (34 výskytů) a nadbytečných *se* (9 výskytů) odpovídá nesprávně užitým *se* (celkem 43 = typ SE_incorr. LEX). Z toho jsme vypočítali procentuální údaj, který vypovídá o znalosti slovní zásoby (viz tab. 7, graf 3).

V rámci lexikálně správných *se* jsme sledovali chyby v umístění příklonky *se* ve větě (viz kategorie SE_pozice incorr., tab. 5). Výsledky jsou shrnuty v tabulce 8 (graf 4).

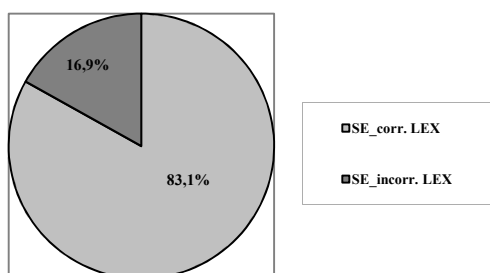
	SE_corr. LEX	SE_incorr. LEX	Σ
výskyt	211	43	254
%	83,1	16,9	100,0

Tab. 7. Užití zvratného *se* z hlediska slovní zásoby

	SE_corr. LEX		Σ
	SE_corr.	SE_pozice incorr.	
výskyt	182	29	211
%	86,3	13,7	100,0

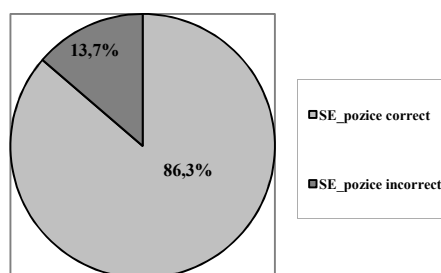
Tab. 8. Správnost pozice zvratného *se* v rámci lexikálně správných *se*

Užití *SE* z hlediska lexikálního

Graf 3. Užití zvratného *se* z hlediska slovní zásoby

Správnost pozice *SE* v rámci lexikálně správných *SE*

Graf 4. Správnost pozice zvratného *se* v rámci lexikálně správných *se*

Ruskojazyční studenti v 211 případech (tj. v 83,1 %) ovládají slovní zásobu, vědí tedy, že sloveso je zvratné. Ve svých pracích verbum včetně formantu *se*, i když ne vždy, umístili na správnou pozici ve větě správně (viz tab. 7, graf 3). Také t-test potvrdil, že rozdíl v tom, zda studenti znají slovní zásobu (SE_corr. LEX), nebo ne (SE_incorr. LEX), je významný (výsledky t-testů srov. oddíl 3.3.5.).

V 29 z těchto 211 případů (tj. v 13,7 %) se formant *se* vyskytl na nesprávném místě (srov. tab. 8, graf 4). Jinými slovy, ruskojazyční studenti aktivně používají *se* správně z hlediska syntaxe v 86,3 %. Významnost se ukázala mezi kategoriemi SE_corr. LEX a SE_corr., kde rozdíl dělají právě chyby v pozici příklonky *se*, to znamená, že počet chyb v pozici je nezanedbatelný (výsledky t-testů srov. oddíl 3.3.5.).

3.2.5.1.6. Výsledky: příklonka *se* s ohledem na délku studia

Správné a nesprávné výskyty celkem a v rámci jednotlivých kategorií s ohledem na délku studia češtiny uvádí tab. 9. Ve skupině začátečníků (S1) byla příklonka *se* užitá správně v 66,7 %, chybně v 33,3 %. Z uvedených 33,3 % tvořily chyby v umístění *se* 40,3 % případů, chyby ve vypuštění 46,8 % a chyby v nadužívání tohoto formantu činily 12,9 %. U mírně pokročilých studentů (S2) jsme evidovali 85,3 % správných užití a 14,7 % nesprávných užití příklonky *se*. Z toho byl tento formant nesprávně umístěn v 40,0 %, vypuštěn v 50,0 % a nadbytečně užit v 10,0 %.

V tabulce 10 jsou uvedena správná *se* a procentuální údaj o úspěšnosti rusky mluvících studentů oproti ideálnímu mluvčímu. Ve skupině začátečníků jsme zaznamenali hodnotu 69,7 %, u mírně pokročilých studentů již 86,6 %.

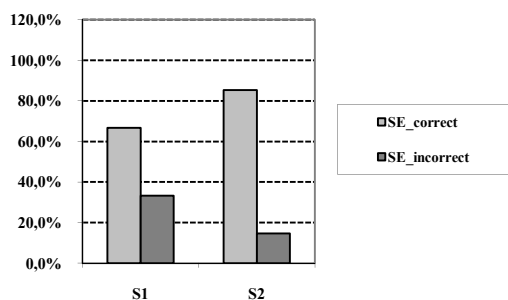
skupina	SE_vše			SE_incorr.			
	SE_corr.	SE_incorr.	Σ SE_celkem	SE_pozice (A)	SE_vypuštěno (B)	SE_navíc (C)	Σ SE_incorr.
S1_výskyt	124	62	186	25	29	8	62
S1_%	66,7	33,3	100,0	40,3	46,8	12,9	100,0
S2_výskyt	58	10	68	4	5	1	10
S2_%	85,3	14,7	100,0	40,0	50,0	10,0	100,0

Tab. 9. Příklonka *se* – začátečníci a mírně pokročilí studenti (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů)

skupina	SE_corr. nerodilý mluvčí	SE_corr. ideální mluvčí
S1_výskyt	124	178
S1_%	69,7	100,0
S2_výskyt	58	67
S2_%	86,6	100,0

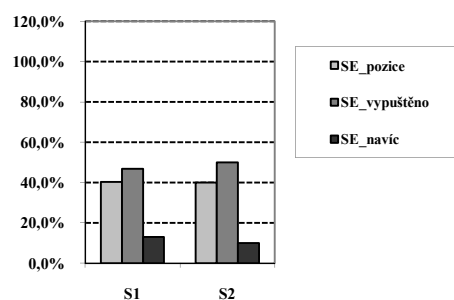
Tab. 10. Správné výskyty *se*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí s ohledem na délku studia

Správné a nesprávné výskyty *SE* podle délky studia

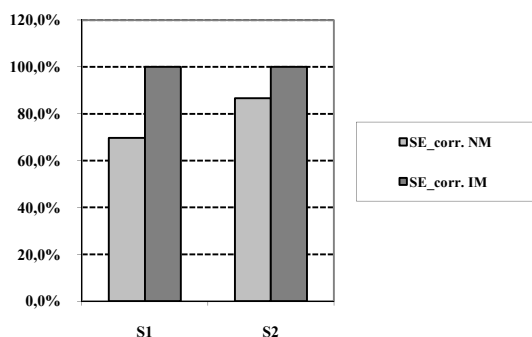
Graf 5 (a). Příklonka *se* – správné a nesprávné výskyty, začátečníci a mírně pokročilí studenti (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů)

Kategorie nesprávného užití *SE* podle délky studia

Graf 5 (b). Příklonka *se* – výskyty v rámci kategorie nesprávného užití, začátečníci a mírně pokročilí studenti (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů)

SE – úspěšnost oproti ideálnímu mluvčímu podle délky studia

Graf 6. Správné výskyty *se*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí s ohledem na délku studia.

Na základě získaných dat lze konstatovat, že procentuální podíl správného užití příklonky *se* stoupá s nárůstem dovedností v cílovém jazyce. Ve skupině začátečníků jsme zaznamenali dvojnásobek správných odpovědí proti nesprávným (tj. 66,7 % správných a 33,3 % nesprávných výskytů), zatímco ve skupině mírně pokročilých studentů již pětinašobek správných odpovědí proti nesprávným (tj. 85,3 % správných a 14,7 % nesprávných výskytů) (srov. graf 5a).

V rámci nesprávných odpovědí jsou chyby ve vypuštění a umístění *se* v obou skupinách stejně závažné. Podíl těchto chyb je velmi vysoký jak u začátečníků, tak i u mírně pokročilých studentů (S1 – vypuštěno 46,8 %, S1 – pozice 40,3 %; S2 – vypuštěno 50,0 %, S2 – pozice 40,0 %). Bylo by zajímavé ověřit, zda dojde k nějakému

posunu ve skupině pokročilých studentů. Získaná data nicméně naznačují, že ani po dvou letech studia jazyka počet chyb způsobených přímým vlivem mateřštiny (tj. v našem případě chyb ve vypuštění *se*) neklesá.

Celková úspěšnost ruský mluvících studentů ve srovnání s ideálním mluvčím rovněž stoupá s nárůstem dovedností v cílovém jazyce (viz tab. 10, graf 6).

3.2.5.2. Analýza I. A – příklonka *si*²⁰

3.2.5.2.1. Výsledky: příklonka *si* bez ohledu na délku studia

V této analýze jsme zkoumali psané projevy získané od 26 respondentů, tj. 21 začátečníků a 5 mírně pokročilých studentů. Zpracování a třídění materiálu probíhalo stejným způsobem jako v předchozím případě s příklonkou *se*. Při analýze byla zjištěna tato data:

SI_vše				SI_incorr.			
	SI_corr.	SI_incorr.	Σ SI_celkem	SI_pozice (A)	SI_vypuštěno (B)	SI_navíc (C)	Σ SI_incorr.
výskyt	45	43	88	6	35	2	43
%	51,1	48,9	100,0	14,0	81,3	4,7	100,0

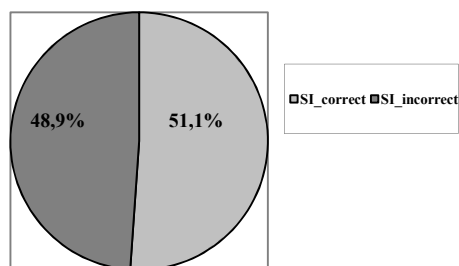
Tab. 11. Příklonka *si* – všichni respondenti bez ohledu na délku studia

	SI_corr._nerodilý mluvčí	SI_corr._ideální mluvčí
výskyt	45	86
%	52,3	100,0

Tab. 12. Správné výskyty *si*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí bez ohledu na délku studia

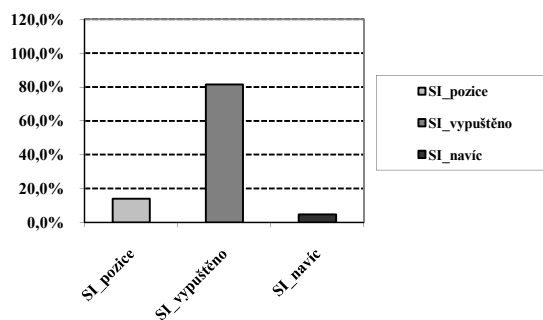
²⁰Zdrojová data pro analýzu s příklonkou *si* viz příloha 2.

Správné a nesprávné výskyty *SI*

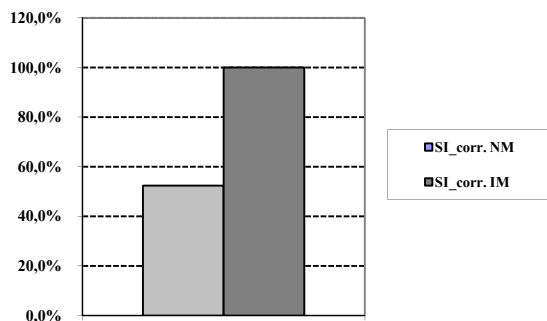
Graf 7 (a). Příklonka *si* – správné a nesprávné výskyty, všichni respondenti bez ohledu na délku studia

Kategorie nesprávného užití *SI*

Graf 7 (b). Příklonka *si* – výskyty v rámci kategorie nesprávného užití, všichni respondenti bez ohledu na délku studia

SI – úspěšnost oproti ideálnímu mluvčímu

Graf 8. Správné výskyty *si*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí bez ohledu na délku studia

Jako zajímavé se jeví zjištěné procentuální hodnoty správného a nesprávného výskytu příklonky *si* (tab. 11), které se liší jen nepatrně (SI – corr. 51,1 %, SI – incorr. 48,9 %). Vypovídá to o neznalosti tohoto jazykového jevu (tj. o neznalosti lexikálních jednotek, podrobněji viz níže), což jsme ostatně pozorovali i na konkrétním materiálu. Studenti jaksi tápali v základech, užívali příklonky *si* nesystematicky dokonce i v rámci stejného textu a celkově se vyhýbali užití zvrtných sloves s tímto formantem. Příčinu je opět možné hledat v negativním transferu z mateřštiny. Ruština formant *si* nezná, a je proto pochopitelné, že s ním studenti neumějí správně zacházet.

Z tabulky 11 a grafu 7b je zároveň vidět, že v rámci nesprávných odpovědí respondenti reflexivní *si* nejčastěji vypouštějí (v 81,3 %). To může být způsobeno mimo jiné tím, že ruské protějšky českých zvrtných sloves s tímto formantem fungují v ruštině mnohdy jako slovesa nezvratná (např. *všimnout si* – *заметить, обратить внимание, привыкнуть si* – *привыкнуть* apod.). Pozornost přitahuje rovněž zhruba šestinásobný rozdíl mezi hodnotami ve vypuštění příklonky *si* (81,3 %) a jejím umístěním na „druhou“ pozici (14,0 %). Chyby v kategorii „navíc“ se vyskytovaly pouze v 4,7 % případů.

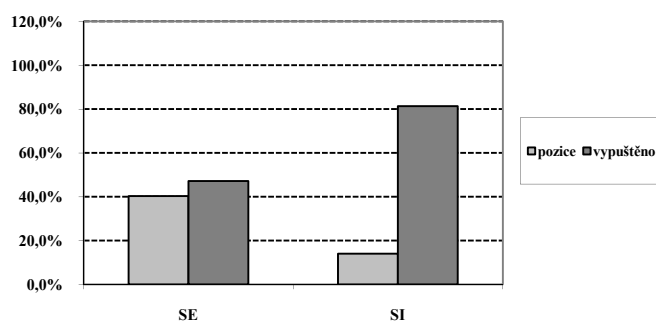
3.2.5.2.2. Srovnání výsledků: příklonky *se* a *si* bez ohledu na délku studia

Co se týká srovnání výsledků příklonek *se* a *si*, zaujmou následující rozdíly: *si* pozice – 14,0 %, *si* vypuštěno – 81,3 %; *se* pozice – 40,3 %, *se* vypuštěno – 47,2 % (viz tab. 13, graf 9). Je zřejmé, že u příklonky *se* je rozdíl mezi sledovanými kategoriemi minimální.

<i>vše</i>				<i>incorr.</i>			
Jev	corr.	incorr.	Σ_celkem	Pozice (A)	Vypuštěno (B)	Navíc (C)	Σ_celkem incorr.
SE_výskyt	182	72	254	29	34	9	72
SE_%	71,7	28,3	100,0	40,3	47,2	12,5	100,0
SI_výskyt	45	43	88	6	35	2	43
SI_%	51,1	48,9	100,0	14,0	81,3	4,7	100,0

Tab. 13. Souhrnná tabulka výsledků (příklonky *se* a *si* bez ohledu na délku studia)

SE a *SI*, „pozice“ x „vypuštěno“ bez ohledu na délku studia

Graf 9. Srovnání výsledků v rámci kategorie „pozice“ a „vypuštěno“ (příklonky *se* a *si* bez ohledu na délku studia)

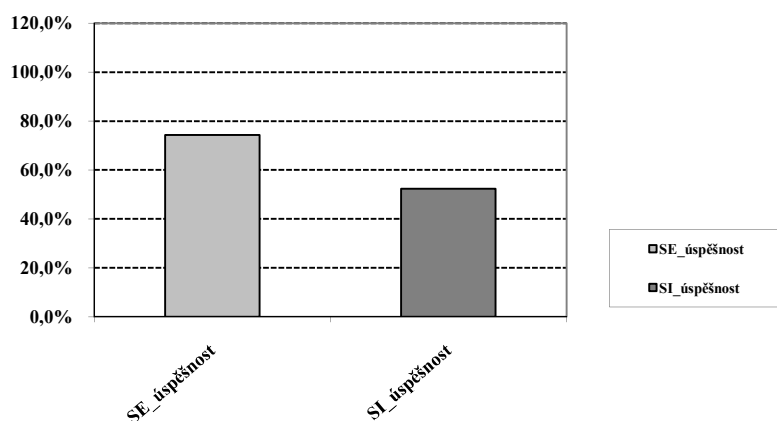
Souvisí to patrně s odlišným průběhem osvojování jevů, které nemají oporu v mateřštině, oproti jevům v obou jazycích podobným. Je přirozené, že se student musí nejprve naučit slovesa, s nimiž se formant *si* používá, a teprve pak se soustředí na jeho správné umístění ve větě.

O odlišném průběhu akvizice příklonky *si* vypovídá i úspěšnost ruskojazyčných studentů oproti ideálnímu mluvčímu. Na rozdíl od reflexivního *se*, kde byla úspěšnost zaznamenána v 74,3 %, v případě příklonky *si* je to pouze v 52,3 % (viz tab. 14, graf 10).

Jev	Správné výskyty ideální mluvčí	Správné výskyty nerodilý mluvčí
SE_výskyt	245	182
SE_%	100,0	74,3
SI_výskyt	86	45
SI_%	100,0	52,3

Tab. 14. Souhrnná tabulka úspěšnosti ruskojazyčných studentů oproti ideálnímu mluvčímu (příklonky *se* x *si*) bez ohledu na délku studia

SE x SI úspěšnost oproti ideálnímu mluvčímu

Graf 10. Souhrnné výsledky – úspěšnost ruskojazyčných studentů oproti ideálnímu mluvčímu bez ohledu na délku studia (příklonky *se* x *si*)

3.2.5.2.3. Výsledky: užití *si* z lexikálního a syntaktického hlediska

Podobně jako v předchozí analýze I. A s příklonkou *se* jsme zjišťovali, kolikrát má sloveso správně u sebe *si* (tj. corr._LEX) a pak v rámci toho, kolik z těchto *si* má správnou pozici ve větě. Výsledky jsou shrnuty v následujících tabulkách 15 a 16 (srov. grafy 11, 12).

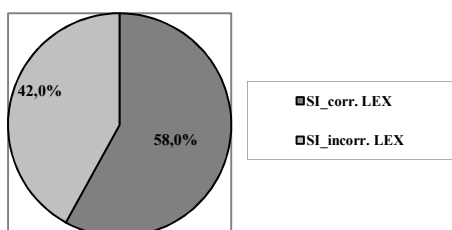
	SI_corr. LEX	SI_incorr. LEX	Σ
výskyt	51	37	88
%	58,0	42,0	100,0

Tab. 15. Užití zvrtného *si* z hlediska slovní zásoby

	SI_corr. LEX		Σ
	SI_corr.	SI_pozice incorr.	
výskyt	45	6	51
%	88,2	11,8	100,0

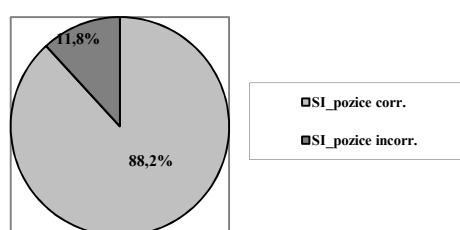
Tab. 16. Správnost pozice zvrtného *si* v rámci lexikálně správných *si*

Užití *SI* z hlediska lexikálního

Graf 11. Užití zvrtného *si* z hlediska slovní zásoby

Správnost pozice *SI* v rámci lexikálně správných *SI*

Graf 12. Správnost pozice zvrtného *si* v rámci lexikálně správných *si*

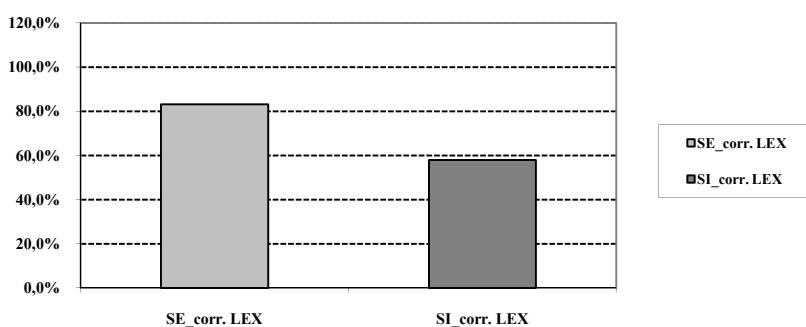
Ukázalo se, že studenti zvládli slovní zásobu pouze v 58,0 %. Příklonku *si* vynechávali v 42,0 %. Z celkového počtu lexikálně správných výskytů (*SI_corr. LEX*), tedy tam, kde bylo užito *si*, chybovali v jeho umístění v 11,8 %.

Ve srovnání s příklonkou *se* je znalost zvrtných sloves s formantem *si* přibližně 1,4x horší (*SE_corr. LEX*– 83,1 %, *SI_corr. LEX*– 58,0 %, viz tab. 17, graf 13).

Jev	Správné výskyty celkem	corr. LEX počet výskytů	corr. LEX počet výskytů v %
SE	254	211	83,1
SI	88	51	58,0

Tab. 17. Souhrnná tabulka úspěšnosti ruskojazyčných studentů z hlediska slovní zásoby (příklonky *se* x *si*).

SE x SI úspěšnost z hlediska slovní zásoby

Graf 13. Souhrnné výsledky – úspěšnost ruskojazyčných studentů z hlediska slovní zásoby (příklonky *se* x *si*).

3.2.5.2.4. Výsledky: příklonka *si* s ohledem na délku studia

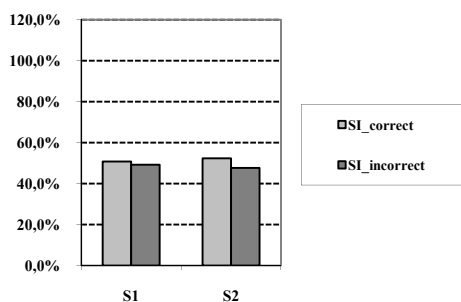
skupina	SI_vše			SI_incorr.			
	SI_corr.	SI_incorr.	Σ SI_celkem	SI_pozice (A)	SI_vypuštěno (B)	SI_navic (C)	Σ SI_incorr.
S1_výskyt	34	33	67	2	30	1	33
S1_%	50,8	49,2	100,0	6,1	90,9	3,0	100,0
S2_výskyt	11	10	21	4	5	1	10
S2_%	52,4	47,6	100,0	40,0	50,0	10,0	100,0

Tab. 18. Příklonka *si* – začátečníci a mírně pokročilí studenti (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů)

skupina	SI_corr_nerodilý mluvčí	SI_corr_ideální mluvčí
S1_výskyt	34	66
S1_%	51,5	100,0
S2_výskyt	11	20
S2_%	55,0	100,0

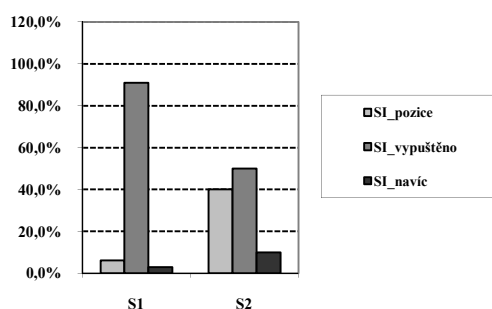
Tab. 19. Správné výskyty *si*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí s ohledem na délku studia

Správné a nesprávné výskyty *SI* podle délky studia

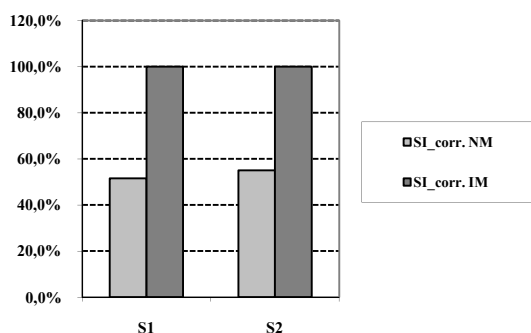
Graf 14 (a). Příklonka *si* – správné a nesprávné výskyty, začátečníci a mírně pokročilí studenti (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů)

Kategorie nesprávného užití *SI* podle délky studia

Graf 14 (b). Příklonka *si* – výskyty v rámci kategorie nesprávného užití, začátečníci a mírně pokročilí studenti (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů)

SI – úspěšnost oproti ideálnímu mluvčímu podle délky studia

Graf 15. Správné výskyty *si*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí s ohledem na délku studia

Ve skupině začátečníků byla příklonka *si* užitá správně v 50,8 %, chybně v 49,2 % případech. U mírně pokročilých studentů byly výsledky obdobné (SI_corr. 52,4 %, SI_incorr. 47,6 %).

Pokud jde o jednotlivé skupiny rozdělené podle délky studia, potvrzuje se náš předpoklad o odlišném osvojování jevů majících a nemajících oporu v mateřském jazyce. Zatímco začátečníci v rámci nesprávných odpovědí chybovali hlavně ve vypuštění příklonky *si* (90,9 %), což vysvětluje téměř minimální podíl chyb v kategorii umístění ve větě (6,1 %), u mírně pokročilých studentů byl poměr mezi vypuštěním a umístěním zhruba vyrovnaný (konkrétně *SI* – vypuštěno 50,0 %, *SI* – pozice 40,0 %) (viz tab. 18,

grafy 14a, 14b). Chyby v kategorii „navíc“ oproti kategoriím „pozice“ a „vypuštěno“ byly v obou skupinách zastoupeny minimálně, konkrétně (S1) SI_navíc – 3,0 %, (S2) SI_navíc – 10,0 %.

Úspěšnost ruskojazyčných studentů ve srovnání s ideálním mluvčím byla v obou skupinách zhruba stejná (S1_SI corr. 51,5 %, S2_SI corr. 55,0 %, srov. tab. 19, graf 15).

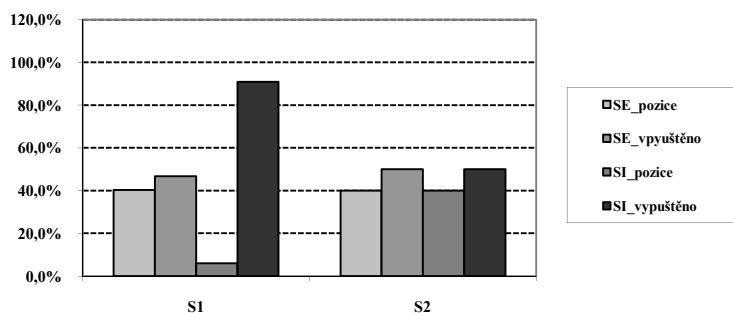
3.2.5.2.5. Srovnání výsledků: příklonky *se* a *si* s ohledem na délku studia

Srovnáme-li hodnoty v kategoriích „pozice“ a „vypuštěno“ získané u příklonky *si* s hodnotami ve stejných kategoriích u příklonky *se*, ukáže se podobnost mezi zaznamenanými údaji od mírně pokročilých respondentů a znatelné rozdíly ve skupinách začátečníků (S1_SE pozice 40,3 %, S1_SE vypuštěno 46,8 %, S1_SI pozice 6,1 %, S1_SI vypuštěno 90,9 %; S2_SE pozice 40,0 %, S2_SE vypuštěno 50,0 %, S2_SI pozice 40,0 %, S2_SI vypuštěno 50,0 % (viz tab. 20, graf 16).

Skupina	vše				incorr.			
	Jev	corr.	incorr.	Σ_celkem	Pozice (A)	Vypuštěno (B)	Navíc (C)	Σ_celkem incorr.
S1	SE_výskyt	124	62	186	25	29	8	62
	SE_%	66,7	33,3	100,0	40,3	46,8	12,9	100,0
S1	SI_výskyt	34	33	67	2	30	1	33
	SI_%	50,8	49,2	100,0	6,1	90,9	3,0	100,0
S2	SE_výskyt	58	10	68	4	5	1	10
	SE_%	85,3	14,7	100,0	40,0	50,0	10,0	100,0
S2	SI_výskyt	11	10	21	4	5	1	10
	SI_%	52,4	47,6	100,0	40,0	50,0	10,0	100,0

Tab. 20. Souhrnná tabulka výsledků (příklonky *se* x *si* s ohledem na délku studia).

SE x SI v rámci kategorie nesprávného užití podle délky studia

Graf 16. Souhrnné výsledky – příklonky *se x si* v rámci kategorie „pozice“ a „vypuštěno“ s ohledem na délku studia.

Z toho usuzujeme, že ruskojazyční studenti si minimálně po roce studia dokážou osvojit sledovaný gramatický jev, který nemá oporu v jejich mateřském jazyce, a zacházet s ním podobně jako s jevem, který je ve výchozím a cílovém jazyce shodný. Ovšem ani po dvou letech studia ještě nezvládnou jeho užívání zcela v souladu s normou cílového jazyka.

3.2.5.3. Analýza I. A – tvary pomocného slovesa *být*²¹

To, jak rusky mluvící studenti zacházejí se složenými určitými slovesnými tvary času minulého způsobu oznamovacího, jsme zjišťovali na materiálu od 26 respondentů, konkrétně 22 začátečníků a 4 mírně pokročilých studentů. Zaměřovali jsme se na ne/přítomnost tvaru pomocného slovesa *být* v 1. a 2. osobě jednotného a množného čísla.

Abychom mohli lépe sledovat, zda může jít o vliv mateřského jazyka, brali jsme při zpracování materiálu v úvahu pouze tvary 1. a 2. osoby jednotného a množného čísla, které v češtině vyžadují užití pomocného slovesa *být*. Tvary 3. osoby jednotného a množného čísla jsme nezapočítávali, neboť se v jejich užití ruština a čeština formálně shodují. V textech respondentů se typ „*já to viděl*“ započítával jako chyba a typ „*nesls*“ (2. os. č. j.) se nevyskytoval (srov. oddíl 3.2.3.2.).

3.2.5.3.1. Výsledky: tvary pomocného slovesa *být* bez ohledu na délku studia

V kategorii chybného užití tvarů pomocného slovesa *být* jsme rozlišovali dva typy odchylek: (A) jejich nesprávné umístění ve větě a (B) vypuštění. Další zpracování

²¹Zdrojová data pro analýzu s užitím tvarů pomocného slovesa *být* viz příloha 3.

a třídění materiálu probíhalo stejně jako v předchozích dvou analýzách I. A s příklonkou *se a si*.

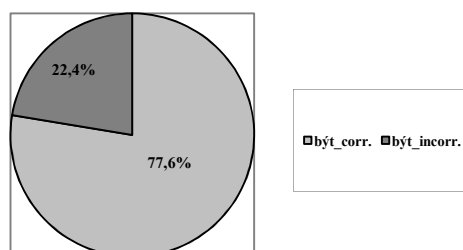
<i>být_vše</i>			<i>být_incorr.</i>			
	<i>být_corr.</i>	<i>být_incorr.</i>	Σ <i>být_celkem</i>	<i>být_pozice (A)</i>	<i>být_vypuštěno (B)</i>	Σ <i>být_incorr.</i>
výskyt	194	56	250	21	35	56
%	77,6	22,4	100,0	37,5	62,5	100,0

Tab. 21. Tvary pomocného slovesa *být* – všichni respondenti bez ohledu na délku studia

	<i>být_corr. nerodilý mluvčí</i>	<i>být_corr. ideální mluvčí</i>
výskyt	194	250
%	77,6	100,0

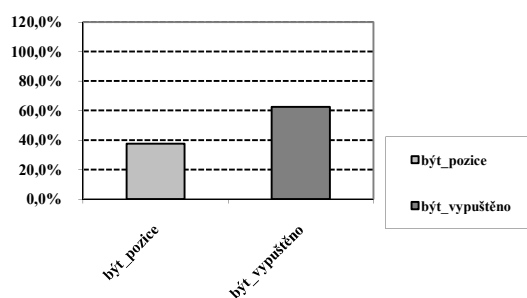
Tab. 22. Správné tvary pomocného slovesa *být*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí bez ohledu na délku studia

Správné a nesprávné výskyty tvarů pomocného slovesa *být*

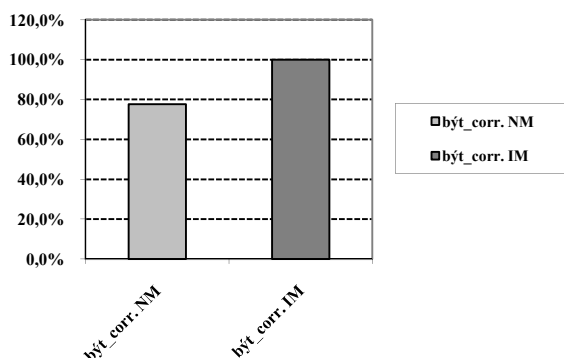
Graf 17 (a). Tvary pomocného slovesa *být* – správné a nesprávné výskyty, všichni respondenti bez ohledu na délku studia

Kategorie nesprávného užití tvarů pomocného slovesa *být*

Graf 17 (b). Tvary pomocného slovesa *být* – výskyty v rámci kategorie nesprávného užití, všichni respondenti bez ohledu na délku studia

Tvary pomocného slovesa *být* – úspěšnost oproti ideálnímu mluvčímu

Graf 18. Správné tvary pomocného slovesa *být*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí bez ohledu na délku studia

V našem materiálu ruskojazyční studenti správně užili tvarů pomocného slovesa *být* v minulém čase celkem v 77,6 %, chybovali v 22,4 %, z toho je nesprávně umístili v 37,5 % a vypustili je v 62,5 %. Hodnota 77,6 % vyjadřuje zároveň úspěšnost oproti ideálnímu mluvčímu²² (viz tab. 21, 22, grafy 17a, 17b, 18).

Jako statisticky významný se prokázal rozdíl mezi správnými a nesprávnými výskyty tvarů pomocného slovesa *být* (tj. *být_corr.* % a *být_incorr.* %) a rozdíl mezi hodnotami úspěšnosti nerodilého a ideálního mluvčího (*být_ideál* x *být_corr.*). V rámci nesprávných odpovědí vyšly rozdíly mezi kategoriemi „pozice“ a „vypuštěno“ jako nevýznamné, a to i v případě, kdy jsme tamtéž testovali podskupinu případů s nenulovou hodnotou v kategorii *být_incorr.* (viz oddíl 3.3.5). Výsledek statistického testu nás poněkud překvapil, protože procentuální hodnoty v kategoriích „pozice“ a „vypuštěno“ indikovaly poměrně velký rozdíl (*být_pozice* 37,5 %, *být_vypuštěno* 62,5 %). Ačkoliv se významnost mezi těmito proměnnými neprokázala, hodnota $p < 0,503214$ naznačuje, že tento případ je na pomezí významnosti a nevýznamnosti.

Předpoklad o odlišném osvojování jevů nemajících oporu v mateřtině studenta, který jsme vyslovili v analýze s příklonkou *si*, se v případě tvarů pomocného slovesa *být* nepotvrdil. Domníváme se, že to souvisí s vysokou frekvencí minulého času v jazyce

²² V případě analýzy *se/si* byla hodnota vyjadřující úspěšnost ve srovnání s ideálním mluvčím odlišná vzhledem ke kategorii „navíc“.

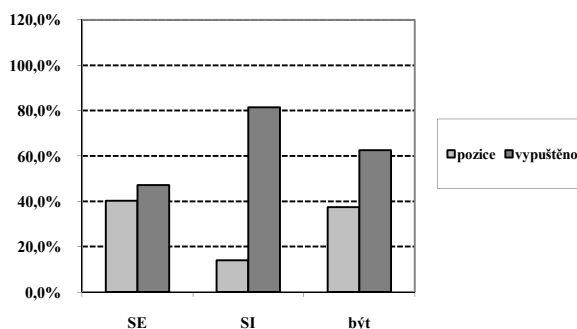
oproti příklonce *si*. Nasvědčuje tomu i tvrzení, že často používané gramatické jevy jsou osvojovány rychleji a snadněji (Filipović – Hawkins 2013: 163).

Souhrnné výsledky analýz s příklonkami *se/si* a tvary pomocného slovesa *být* jsou uvedeny v tab. 23. Na grafu 19 je vidět poměr mezi nejobtížnějšími kategoriemi z hlediska užití sledovaných jevů, tj. poměr mezi kategoriemi „pozice“ a „vypuštěno“, který se prokázal statisticky významný pouze v případě příklonky *si*.

<i>vše</i>				<i>incorr.</i>			
Jev	corr.	incorr.	Σ_celkem	Pozice (A)	Vypuštěno (B)	Navíc (C)	Σ_celkem incorr.
SE_výskyt	182	72	254	29	34	9	72
SE_%	71,7	28,3	100,0	40,3	47,2	12,5	100,0
SI_výskyt	45	43	88	6	35	2	43
SI_%	51,1	48,9	100,0	14,0	81,3	4,7	100,0
být_výskyt	194	56	250	21	35	–	56
být_%	77,6	22,4	100,0	37,5	62,5	–	100,0

Tab. 23. Souhrnná tabulka výsledků (příklonky *se*, *si* a tvary pomocného slovesa *být* bez ohledu na délku studia)

**SE x SI x tvary pomocného slovesa
být „pozice“ x „vypuštěno“ bez
ohledu na délku studia**

Graf 19. Souhrnné výsledky (příklonky *se*, *si* a tvary pomocného slovesa *být* v rámci kategorie „pozice“ a „vypuštěno“ bez ohledu na délku studia)

3.2.5.3.2. Výsledky: užití tvarů pomocného slovesa *být* ze syntaktického hlediska

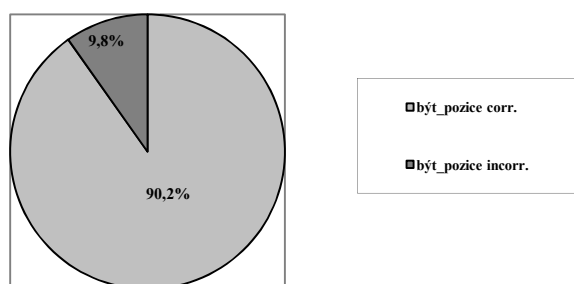
Tvary pomocného slovesa *být* byly z hlediska morfologického správně užity ve 215 případech (správné výskyty 194 + chyby v pozici 21) (v tabulce zkratka corr._MORF.). V rámci těchto případů byly tvary slovesa *být* umístěny nesprávně v 9,8 % (viz tab. 24, graf 20).

Zde si můžeme ukázat rozdíl v úhlu pohledu na počet chyb v pozici. V rámci všech chyb (*být_incorr.*) připadá na chyby v pozici 37,5 %. Pokud však vezmeme v úvahu uvedený počet morfologicky správných výskytů, pak na chyby v pozici připadá jen 9,8 %.

	<i>být</i> corr. MORF.		Σ
	<i>být_corr.</i>	<i>být_pozice_incorr.</i>	
výskyt	194	21	215
%	90,2	9,8	100,0

Tab. 24. Užití tvarů pomocného slovesa *být* z hlediska syntaktického v rámci morfologicky správných výskytů

Správnost pozice tvarů pomocného slovesa *být* v rámci morfologicky správných výskytů

Graf 20. Užití tvarů pomocného slovesa *být* z hlediska syntaktického v rámci morfologicky správných výskytů

3.2.5.3.3. Výsledky: tvary pomocného slovesa *být* s ohledem na délku studia

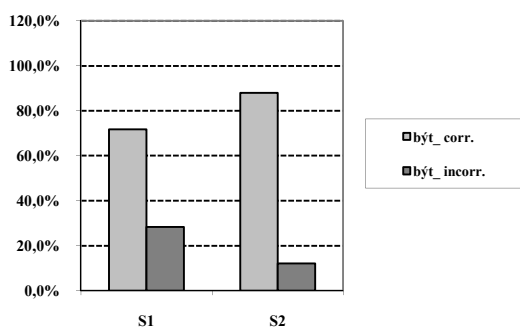
skupina	vše			incorr.		
	<i>být</i> _corr.	<i>být</i> _incorr.	Σ <i>být</i> _celkem	<i>být</i> _pozice (A)	<i>být</i> _vypuštěno (B)	Σ <i>být</i> _incorr.
S1_výskyt	114	45	159	14	31	45
S1_%	71,7	28,3	100,0	31,1	68,9	100,0
S2_výskyt	80	11	91	7	4	11
S2_%	87,9	12,1	100,0	63,6	36,4	100,0

Tab. 25. Tvary pomocného slovesa *být* – začátečníci a mírně pokročilí studenti (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů)

skupina	<i>být</i> _corr. nerodilý mluvčí	<i>být</i> _corr. ideální mluvčí
	S1_výskyt	114
S1_%	71,7	100,0
S2_výskyt	80	91
S2_%	87,9	100,0

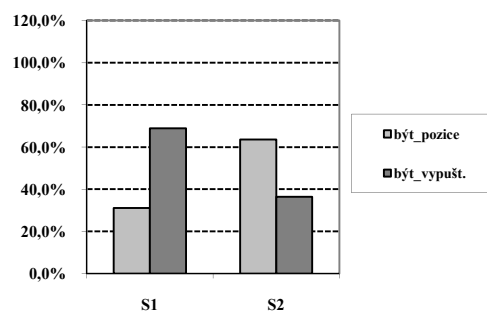
Tab. 26. Správné tvary pomocného slovesa *být*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí s ohledem na délku studia

Správné a nesprávné výskyty tvarů pomocného slovesa *být* s ohledem na délku studia

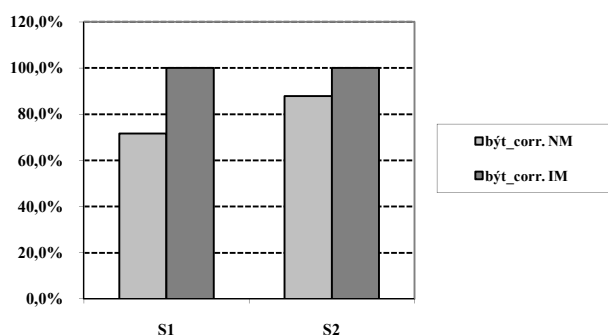
Graf 21 (a). Tvary pomocného slovesa *být* – správné a nesprávné výskyty, začátečníci a mírně pokročilí studenti (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů)

Kategorie nesprávného užití tvarů pomocného slovesa *být* s ohledem na délku studia

Graf 21 (b). Tvary pomocného slovesa *být* – výskyty v rámci kategorie nesprávného užití, začátečníci a mírně pokročilí studenti (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů)

Tvary pomocného slovesa *být* – úspěšnost oproti ideálnímu mluvčímu s ohledem na délku studia

Graf 22. Správné tvary pomocného slovesa *být*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí s ohledem na délku studia

Z tabulky 25 plyne, že začátečníci užívali tvary pomocného slovesa *být* správně v 71,7 %, chybně v 28,3 %. U mírně pokročilých studentů jsme zaznamenali 87,9 % správných užití tvarů pomocného slovesa *být* a 12,1 % jejich nesprávných užití. Uvedené hodnoty ukazují, že s nárůstem dovedností v cílovém jazyce stoupá počet správných odpovědí. Podobnou tendenci pozorujeme i v případě úspěšnosti ruskojazyčných studentů ve srovnání s ideálním mluvčím (S1_71,7 %, S2_87,9 %, srov. tab. 26, graf 22).

Velice zajímavou tendenci lze vidět ve výsledcích u jednotlivých skupin respondentů rozdělených podle délky studia. Začátečníci vypouštějí tvary pomocného slovesa *být* procentuálně v 68,9 % případů a nesprávně je umísťují ve větě až o polovinu méně často oproti vypuštění (v 31,1 %), zatímco údaje získané od mírně pokročilých studentů vykazují téměř opačný výsledek, tj. vypuštění tvarů pomocného slovesa je monitorováno v 36,4 % případů, kdežto nesprávná pozice až v 63,6 % (viz graf 21b). Z toho vyvodíme, že ruskojazyční studenti si po roce studia češtiny osvojí morfologické pravidlo tvoření minulého času, konkrétně to, že se v 1. a 2. osobě jednotného a množného čísla užívá tvarů pomocného slovesa *být*. Umístění těchto tvarů ve větě pro ně začíná být skutečně problematické až v průběhu druhého roku studia jazyka. Dalo by se to vysvětlit tím, že začátečníci v prvním roce studia jazyka obvykle mluví v jednoduchých konstrukcích, a proto se s problematickými případy umístění tvarů pomocného slovesa *být* nesetkávají tak často.

3.2.5.3.4. Srovnání výsledků: tvary pomocného slovesa *být* a příklonky *se* a *si* s ohledem na délku studia

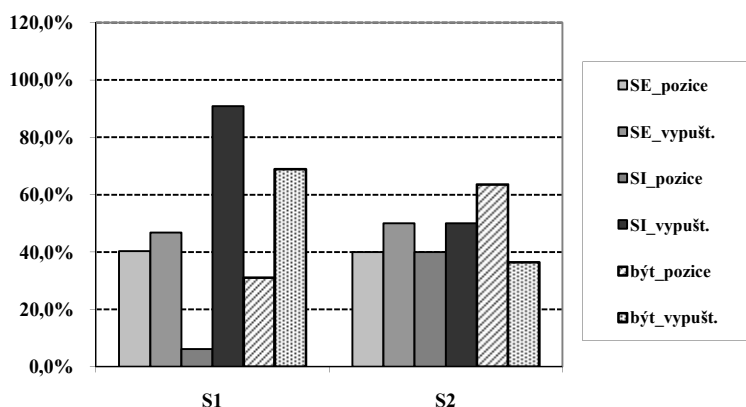
Vliv mateřštiny²³, který se projevuje ve vypuštění tvarů pomocného slovesa *být*, je podle této analýzy – oproti dvěma předchozím s příklonkou *se* a *si* – silný zejména na prvních stupních výuky. Zatímco vypuštění tvarů pomocného slovesa *být* je u začátečníků pozorováno v 68,9 % a u mírně pokročilých v 36,4 %, hodnoty v kategorii „vypuštění“ u příklonky *se* a *si* jsou konstantně vysoké jak u začátečníků, tak i u mírně pokročilých studentů (viz tab. 27, graf 23), tudíž tlak mateřského jazyka je tam permanentní. Domníváme se, že tato asymetrie souvisí s frekvencí minulého času v jazyce.

<i>vše</i>					<i>incorr.</i>			
Skupina	Jev	corr.	incorr.	Σ_celkem	Pozice (A)	Vypuštěno (B)	Navíc (C)	Σ_celkem incorr.
S1	SE_výskyt	124	62	186	25	29	8	62
	SE_%	66,7	33,3	100,0	40,3	46,8	12,9	100,0
S1	SI_výskyt	34	33	67	2	30	1	33
	SI_%	50,8	49,2	100,0	6,1	90,9	3,0	100,0
S1	<i>být</i> _výskyt	114	45	159	14	31	–	45
	<i>být</i> _%	71,7	28,3	100,0	31,1	68,9	–	100,0
S2	SE_výskyt	58	10	68	4	5	1	10
	SE_%	85,3	14,7	100,0	40,0	50,0	10,0	100,0
S1	SI_výskyt	11	10	21	4	5	1	10
	SI_%	52,4	47,6	100,0	40,0	50,0	10,0	100,0
S2	<i>být</i> _výskyt	80	11	91	7	4	–	11
	<i>být</i> _%	87,9	12,1	100,0	63,6	36,4	–	100,0

Tab. 27. Souhrnná tabulka výsledků (příklonky *se*, *si* a tvary pomocného slovesa *být* s ohledem na délku studia)

²³Vypuštění tvarů pomocného slovesa *být* v minulém čase považujeme za silný vliv mateřštiny respondenta.

SE x SI x tvary pomocného slovesa být „pozice“ x „vypuštěno“ s ohledem na délku studia

Graf 23. Souhrnné výsledky (příklonky *se*, *si* a tvary pomocného slovesa *být* s ohledem na délku studia)

3.2.5.4. Analýza I. A – zájmena²⁴

V poslední analýze, která byla provedena na materiálu z korpusu CHRUP, jsme monitorovali užití krátkých tvarů osobních zájmen. Jak již bylo uvedeno výše, tvary ruských osobních zájmen nejsou považovány za příklonky a mohou se vyskytovat na různých pozicích ve větě. Touto analýzou jsme si chtěli ověřit, zda rusky mluvící studenti pod vlivem mateřského jazyka přenášejí do češtiny typicky ruskou konstrukci, ve které se předmět vyjádřený osobním krátkým zájmenem nachází za slovesným přísudkem.

Pro analýzu jsme měli práce od 33 respondentů, konkrétně 28 začátečníků a 5 mírně pokročilých studentů, skupina pokročilých studentů zůstala neobsazená. Zaznamenávali jsme podobně jako v předchozích analýzách výskyty správného a nesprávného užití krátkých tvarů osobního zájmena (tj. ve všech pádech kromě nominativu a vokativu). V našem materiálu se nevyskytoval široký repertoár osobních zájmen. Obvykle byly zaznamenávány případy jako *líbí se mi*, *viděl ho*, *mám ji* apod. Nevyskytovaly se chyby typu *dej mou to* místo *dej mu to*, *viděl mně* místo *viděl mě* aj. Oproti příklonkám *se/si* jsme nesledovali kategorii „navíc“, protože se nevyskytla. V rámci nesprávného užití jsme tedy rozlišovali (A) nesprávnou pozici (jinou než za přísudkem), (B) nesprávnou pozici za přísudkem a (C) vypuštění. Při zpracování materiálu jsme se drželi výše popsané metodologie.

²⁴Zdrojová data pro analýzu s užitím krátkých tvarů osobního zájmena viz příloha 4.

3.2.5.4.1. Výsledky: zájmena bez ohledu na délku studia

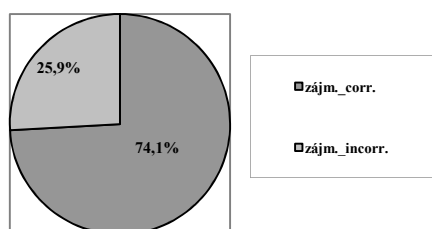
zájmeno_vše				zájmeno_incorr.				
	zájmeno_corr.	zájmeno_incorr._	Σ zájmeno_celkem	zájmeno_pozice_jiná (A)	zájmeno_pozice_za_přísudkem (B)	zájmeno_pozice_celkem (AB)	zájmeno_vypuštěno (C)	Σ zájmeno_incorr.
výskyt	160	56	216	21	23	44	12	56
%	74,1	25,9	100,0	37,5	41,1	78,6	21,4	100,0

Tab. 28. Zájmena – všichni respondenti bez ohledu na délku studia

	zájmeno_corr._nerodilý mluvčí	zájmeno_corr._ideální mluvčí
výskyt	160	216
%	74,1	100,0

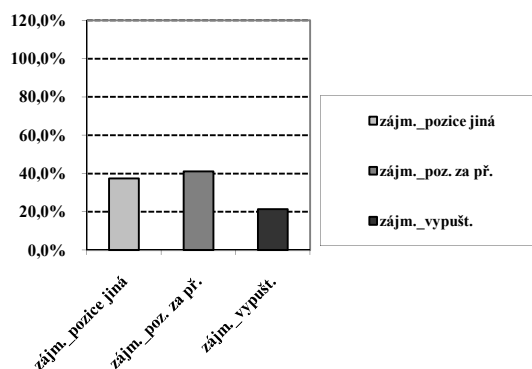
Tab. 29. Správné výskyty zájmen: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí bez ohledu na délku studia

Správné a nesprávné výskyty krátkých tvarů osobních zájmen

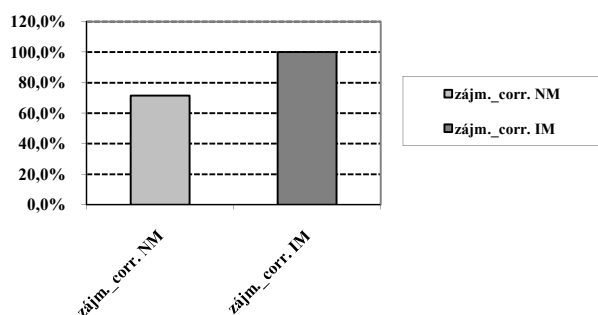
Graf 24 (a). Zájmena – správné a nesprávné výskyty, všichni respondenti bez ohledu na délku studia

Kategorie nesprávného užití krátkých tvarů osobních zájmen

Graf 24 (b). Zájmena – výskyty v rámci kategorie nesprávného užití, všichni respondenti bez ohledu na délku studia

Krátké tvary osobních zájmen – úspěšnost oproti ideálnímu mluvčímu

Graf 25. Správné výskyty zájmen: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí bez ohledu na délku studia.

Z tabulky 28 je vidět, že ruskojazyční respondenti správně užili zájmena v 74,1 % (což odpovídá rovněž úspěšnosti ve srovnání s ideálním mluvčím), chybovali celkem v 25,9 %. Významnost rozdílu v kategoriích správné a nesprávné výskyty (zájmeno_corr. x zájmeno_incorr., tab. 28) a v kategoriích správné výskyty a ideálně správné výskyty (tab. 29) prokázal také statistický t-test.

V rámci chybných výskytů (zájmeno_incorr.) umístili zájmeno jinam než za přísudek v 37,5 %, za přísudek ho umístili v 41,1 % a vypustili ho v 21,4 % (viz tab. 28).

Prostřednictvím t-testů jsme zjišťovali, zda jsou rozdíly mezi uvedenými typy chyb významné, nebo nikoliv. Významnost rozdílů se nepotvrdila pro žádnou z dvojic (zájmeno_pozice jiná x zájmeno_vypuštěno, zájmeno_pozice jiná x zájmeno_pozice za přísudkem a zájmeno_pozice za přísudkem x zájmeno_vypuštěno).

Když jsme však sečetli počty chyb v pozici (tj. pozice jiná + pozice za přísudkem), ukázalo se, že rozdíl v tomto celkovém počtu chyb v pozici oproti chybám ve vypuštění je významný (viz oddíl 3.3.5.).

Výsledky analýzy v rámci chyb v pozici tedy ukazují, že vliv výchozího jazyka na jazyk cílový je i v tomto případě poměrně silný, jelikož chyby v umístění krátkých tvarů osobních zájmen za slovesný přísudek podle modelu z mateřského jazyka studentů tvoří značnou část všech chyb v pozici – 41,1 % (viz tab. 28 a graf 24 (b)).

Podobně obtížné je i umístění krátkých tvarů osobních zájmen ve větě podle české normy, tj. jejich pozice s ohledem na nepřizvučnost tvarů osobních zájmen (37,5 %); souvisí to zřejmě s nezvládnutím tohoto mluvnického pravidla.

Chyby v kategorii „vypuštěno“ vypovídají o neznalosti slovesné valence, která vyžaduje obsazení určité valenční pozice (21,4 %). Tyto chyby ovšem stejně jako chyby v umístění krátkých tvarů osobních zájmen jinam než za slovesný přísudek nejsou způsobeny vlivem mateřštiny studenta, nýbrž nedostatečnou znalostí pravidel cílového jazyka, a je velmi pravděpodobné, že se jejich počet u pokročilých studentů značně omezí.

3.2.5.4.2. Výsledky: zájmena s ohledem na délku studia

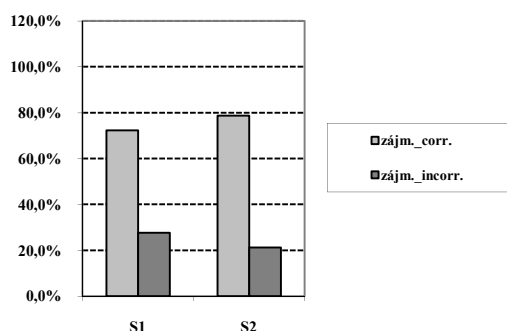
skupina	zájmeno_corr.	zájmeno_incorr._	Σ zájmeno_celkem	zájmeno_pozice_jiná (A)	zájmeno_pozice_za_přísudkem (B)	zájmeno_pozice_celkem (AB)	zájmeno_vypuštěno (C)	Σ zájmeno_incorr.
S1_výskyt	112	43	155	15	17	32	11	43
S1_%	72,3	27,7	100,0	34,9	39,5	74,4	25,6	100,0
S2_výskyt	48	13	61	6	6	12	1	13
S2_%	78,7	21,3	100,0	46,2	46,2	92,4	7,6	100,0

Tab. 30. Zájmena – začátečníci a mírně pokročilí studenti (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů)

skupina	zájmeno_corr._nerodilý mluvě	zájmeno_corr._ideální mluvě
S1_výskyt	112	155
S1_%	72,3	100,0
S2_výskyt	48	61
S2_%	78,7	100,0

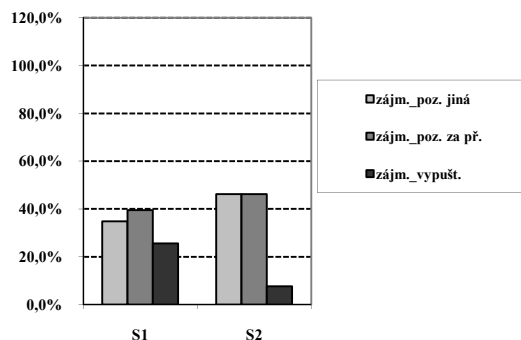
Tab. 31. Správné výskyty zájmen: nerodilý mluvě X ideální mluvě s ohledem na délku studia

Správné a nesprávné výskyty krátkých tvarů osobních zájmen s ohledem na délku studia

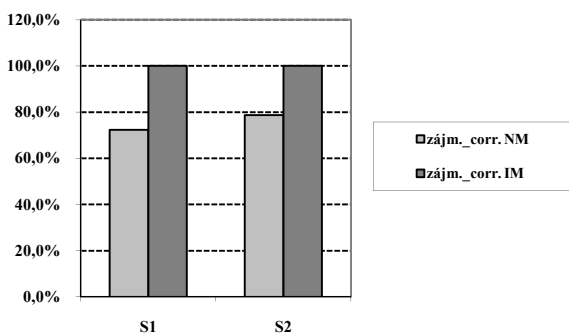
Graf 26 (a). Zájmena – správné a nesprávné výskyty, začátečníci a mírně pokročilí studenti (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů)

Kategorie nesprávného užití krátkých tvarů osobních zájmen s ohledem na délku studia

Graf 26 (b). Zájmena – výskyty v rámci kategorie nesprávného užití, začátečníci a mírně pokročilí studenti (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů)

Krátké tvary osobních zájmen – úspěšnost oproti ideálnímu mluvčímu s ohledem na délku studia

Graf 27. Správné výskyty zájmen: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí s ohledem na délku studia

Z hlediska celkové úspěšnosti použili studenti začátečníci krátké tvary osobních zájmen správně v 72,3 %, chybně v 27,7 %. Ve skupině pokročilých žáků bylo zaznamenáno 78,7 % správných užití a 21,3 % nesprávných (viz tab. 30, graf 26a).

Působení mateřského jazyka na jazyk cílový se projevilo v nesprávných odpovědích v kategorii „pozice za slovesným přísudkem“. Ve skupině začátečníků podíl těchto chyb tvořil 39,5 % ze 74,4 % všech chyb v pozici zájmena. U mírně pokročilých studentů

oproti skupině začátečníků činil podíl chyb v umístění zájmena za slovesný přísudek přesně polovinu všech chyb v pozici, tj. 46,2 % z 92,4 % (srov. tab. 30, graf 26b). Tato tendence tedy ukazuje na neslábnoucí vliv mateřského jazyka v rámci kategorie pozice celkem.

Výsledky analýzy rovněž prokazují, že s nárůstem dovedností v cílovém jazyce výskyt chyb ve vypuštění zájmena spojený s neznalostí slovesné valence výrazně klesá (pro srovnání: jejich procentuální podíl ve skupině začátečníků tvoří 25,6 %, zatímco u mírně pokročilých studentů pouze 7,6 %, viz tab. 30). Tímto se dá vysvětlit velký nárůst chyb v pozici, srov. S1_pozice celkem – 74,4 %, S2_pozice celkem – 92,4 %, viz tab. 30).

Pokud jde o úspěšnost ruskojazyčných respondentů oproti ideálnímu mluvčímu, ukazuje se, že po získání základních kompetencí v L2 úspěšnost mírně stoupá (S1 – 72,3 %, S2 – 78,7 %, srov. tab. 31, graf 27).

3.2.6. Závěr (psaná produkce)

Na základě výše popsaných analýz jsme zjistili, že tlak mateřského jazyka na sledované jevy působil nestejně.

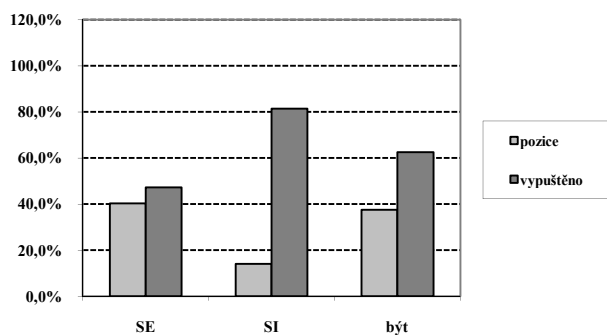
(1) V rámci nesprávných výskytů bez ohledu na délku studia respondentů byl vliv mateřského jazyka: (a) v případě příklonky *se* a tvarů pomocného slovesa *být* velký. Rozdíl mezi počtem chyb ve vypuštění a umístění v rámci daného jevu se prokázal jako statisticky nevýznamný, tj. chyby ve vypuštění a chyby v umístění reflexivního *se* a tvarů pomocného slovesa *být* v minulém čase byly u rusky mluvících studentů stejně závažné (*SE_vypuštěno* 47,2 %, *SE_pozice* 40,3 %; *být_vypuštěno* 62,5 %, *být_pozice* 37,5 %²⁵, srov. tab. 32 a graf 28), (b) v případě příklonky *si* byl vliv mateřského jazyka velmi silný (*SI_vypuštěno* 81,3 %, *SI_pozice* 14,0 %). Rozdíl v počtu chyb ve vypuštění a chyb v pozici se prokázal jako statisticky významný (srov. tab. 32 a graf 28), (c) zřetelný vliv mateřštiny v rámci všech chyb v pozici byl v analýze se zájmenem. Statisticky významný se ukázal rozdíl mezi souhrnným počtem chyb v pozici (tj. pozice jiná (37,5 %) + pozice za přísudkem (41,1 %)) oproti chybám ve vypuštění (21,4 %, srov. tab. 33 a graf 29).

²⁵ Ačkoliv procentuální hodnoty v kategoriích „pozice“ a „vypuštěno“ indikují poměrně velký rozdíl, statistická významnost se mezi těmito proměnnými neprokázala.

vše				incorr.			
Jev	corr.	incorr.	Σ _celkem	Pozice (A)	Vypuštěno (B)	Navíc (C)	Σ _celkem incorr.
SE_výskyt	182	72	254	29	34	9	72
SE_%	71,7	28,3	100,0	40,3	47,2	12,5	100,0
SI_výskyt	45	43	88	6	35	2	43
SI_%	51,1	48,9	100,0	14,0	81,3	4,7	100,0
být_výskyt	194	56	250	21	35	–	56
být_%	77,6	22,4	100,0	37,5	62,5	–	100,0

Tab. 32. Souhrnná tabulka výsledků (příklonky *se*, *si* a tvary pomocného slovesa *být*) bez ohledu na délku studia

SE x SI x tvary pomocného slovesa *být* „pozice“ x „vypuštěno“ bez ohledu na délku studia

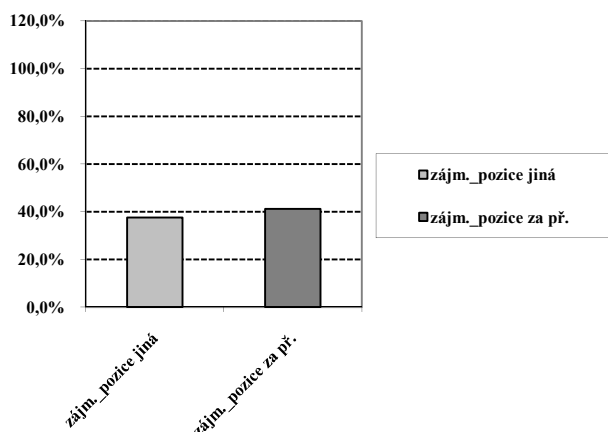

Graf 28. Souhrnné výsledky (příklonky *se*, *si* a tvary pomocného slovesa *být*) bez ohledu na délku studia

vše				incorr.				
Jev	corr.	incorr.	Σ _celkem	pozice jiná (A)	pozice za přísudkem (B)	pozice celkem (AB)	vypuštěno (C)	Σ _celkem incorr.
zájmeno_výskyt	160	56	216	21	23	44	12	56
zájmeno_%	74,1	25,9	100,0	37,5	41,1	78,6	21,4	100,0

Tab. 33. Souhrnná tabulka výsledků (zájmena) bez ohledu na délku studia

Zájmena „pozice jiná“ x „pozice za přísudkem“ bez ohledu na délku studia

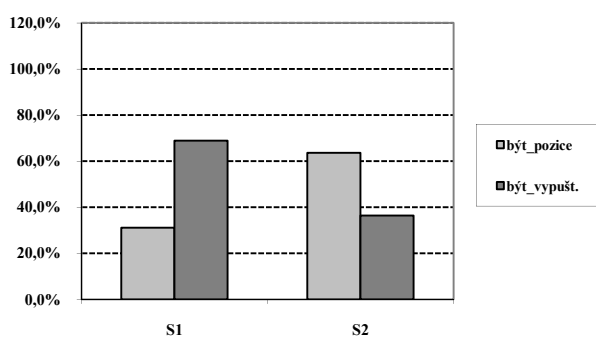
Graf 29. Souhrnné výsledky (zájmena) bez ohledu na délku studia

(2) V obou skupinách podle délky studia byl vliv mateřštiny vysoký, tj. v průběhu dvou let studia dostatečně silný, u třech ze čtyř sledovaných jevů (S1 – *SE_vypuštěno* 46,8 %, S2 – *SE_vypuštěno* 50,0 %; S1 – *SI_vypuštěno* 90,9 %, S2 – *SI_vypuštěno* 50,0 %; S1 – *zájmeno_pozice za přísudkem* 39,5 %, S2 – *zájmeno_pozice za přísudkem* 46,2 % srov. tab. 34, 35 a graf 30). Výjimkou bylo pomocné sloveso *být* (S1 – *být_vypuštěno* 68,9 %, S2 – *být_vypuštěno* 36,4 % srov. tab. 34 a graf 30). Oproti skupině začátečníků převládaly chyby v umístění tvarů pomocného slovesa *být* ve větě nad chybami v jejich vypuštění (S1 – *být_pozice* 31,1 %, S1 – *být_vypuštěno* 68,9 %; S2 – *být_pozice* 63,6 %, S2 – *být_vypuštěno* 36,4 %, viz tab. 34 a graf 30).

Skupina	vše				incorr.			
	Jev	corr.	incorr.	Σ_celkem	Pozice (A)	Vypuštěno (B)	Navíc (C)	Σ_celkem incorr.
S1	SE_výskyt	124	62	186	25	29	8	62
	SE_%	66,7	33,3	100,0	40,3	46,8	12,9	100,0
S2	SE_výskyt	58	10	68	4	5	1	10
	SE_%	85,3	14,7	100,0	40,0	50,0	10,0	100,0
S1	SI_výskyt	34	33	67	2	30	1	33
	SI_%	50,8	49,2	100,0	6,1	90,9	3,0	100,0
S2	SI_výskyt	11	10	21	4	5	1	10
	SI_%	52,4	47,6	100,0	40,0	50,0	10,0	100,0
S1	být_výskyt	114	45	159	14	31	–	45
	být_%	71,7	28,3	100,0	31,1	68,9	–	100,0
S2	být_výskyt	80	11	91	7	4	–	11
	být_%	87,9	12,1	100,0	63,6	36,4	–	100,0

Tab. 34. Souhrnná tabulka výsledků (příklonka *se/si* a tvary pomocného slovesa *být*).
S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů

Tvary pomocného slovesa *být* „pozice“ x „vypuštěno“ s ohledem na délku studia

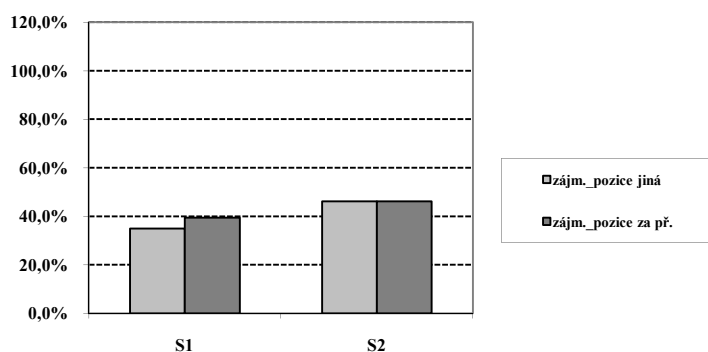

Graf 30. Souhrnné výsledky (tvary pomocného slovesa *být*).
S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů

vše					incorr.				
Skupina	Jev	corr.	incorr.	Σ _celkem	pozice jiná (A)	pozice za přísudkem (B)	pozice_celkem (AB)	vypuštěno (C)	Σ _celkem incorr.
S1	zájmeno_ výskyt	112	43	155	15	17	32	11	43
	zájmeno_%	72,3	27,7	100,0	34,9	39,5	74,4	25,6	100,0
S2	zájmeno_ výskyt	48	13	61	6	6	12	1	13
	zájmeno_%	78,7	21,3	100,0	46,2	46,2	92,4	7,6	100,0

Tab. 35. Souhrnná tabulka výsledků (zájmena). S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů

Zájmena „pozice jiná“ x „pozice za přísudkem“ s ohledem na délku studia

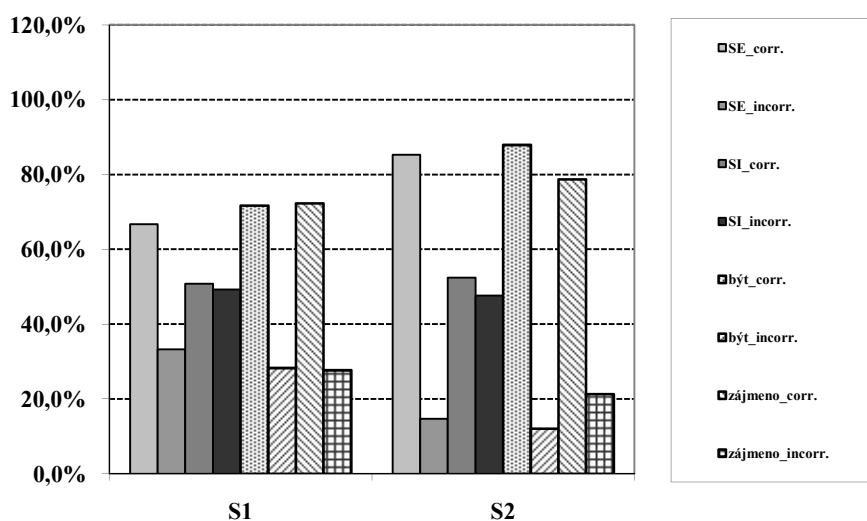
Graf 31. Souhrnné výsledky (zájmena). S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů

(3) S ohledem na délku studia lze zároveň konstatovat, že u všech sledovaných jevů s nárůstem dovedností v cílovém jazyce stoupá procentuální podíl správného užití toho kterého jevu, i když ne u všech sledovaných jevů stejnou měrou (S1 – *SE_corr.* 66,7 %, S2 – *SE_corr.* 85,3 %; S1 – *být_corr.* 71,7 %, S2 – *být_corr.* 87,9 %; S1 – *zájmeno_corr.* 72,3 %, S2 – *zájmeno_corr.* 78,7 %, srov. tab. 35, 36). Jako výjimka se jeví příklonka *si*, u které byl poměr správných a nesprávných výskytů ve skupině začátečníků a mírně pokročilých respondentů téměř stejný (S1 – *SI_corr.* 50,8 %, S1 – *SI_incorr.* 49,2 %, S2 – *SI_corr.* 52,4 %, S2 – *SI_incorr.* 47,6 %, viz tab. 36 a graf 32).

vše					incorr.			
Skupina	Jev	corr.	incorr.	Σ_celkem	Pozice (A)	Vypuštěno (B)	Navíc (C)	Σ_celkem incorr.
S1	SE_výskyt	124	62	186	25	29	8	62
	SE_%	66,7	33,3	100,0	40,3	46,8	12,9	100,0
S2	SE_výskyt	58	10	68	4	5	1	10
	SE_%	85,3	14,7	100,0	40,0	50,0	10,0	100,0
S1	SI_výskyt	34	33	67	2	30	1	33
	SI_%	50,8	49,2	100,0	6,1	90,9	3,0	100,0
S2	SI_výskyt	11	10	21	4	5	1	10
	SI_%	52,4	47,6	100,0	40,0	50,0	10,0	100,0
S1	být_výskyt	114	45	159	14	31	–	45
	být_%	71,7	28,3	100,0	31,1	68,9	–	100,0
S2	být_výskyt	80	11	91	7	4	–	11
	být_%	87,9	12,1	100,0	63,6	36,4	–	100,0

Tab. 36. Souhrnná tabulka správných a nesprávných výskytů (příklonky *se*, *si*, tvary pomocného slovesa *být*). S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů

SE x SI x tvary pomocného slovesa *být* x zájmena správné a nesprávné výskyty s ohledem na délku studia

Graf 32. Souhrnné výsledky – správné a nesprávné výskyty (příklonky *se*, *si*, tvary pomocného slovesa *být* a zájmena). S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů

(4) Ve srovnání s chybami ve vypuštění byly chyby v umístění u třech ze čtyř sledovaných jevů stejně závažné. Týká se to příklonky *se*, tvarů pomocného slovesa *být* a zájmena (*SE_vypuštěno* 47,2 %, *SE_pozice* 40,3 %; *být_vypuštěno* 62,5 %, *být_pozice* 37,5 %²⁶; *zájmeno_vypuštěno* 21,4 %, *zájmeno_pozice za přísudkem* 41,1 %). Výjimkou je příklonka *si*, u které výrazně převažují chyby ve vypuštění (*SI_vypuštěno* 81,3 %, *SI_pozice* 14,0 %, srov. tab. 32, 33, grafy 28, 29). Domníváme se, že chyby v pozici jsou způsobeny nedostatečnou znalostí mluvnických pravidel a s nárůstem dovedností v cílovém jazyce jejich počet klesne. Na našem materiálu jsme tento předpoklad nemohli plně ověřit vzhledem k omezenému počtu dat od mírně pokročilých a pokročilých studentů.

(5) Odlišný průběh osvojování jevů, které nemají obdobu v mateřském jazyce žáků, se prokázal pouze v případě příklonky *si*. Tvary pomocného slovesa *být* byly osvojovány rychleji oproti příklonce *si* díky vysoké frekvenci minulého času v jazyce. Obecně lze ovšem konstatovat, že si ruskojazyční respondenti po roce studia češtiny dokážou osvojit odlišný jazykový jev natolik, že s ním následně zacházejí jako s jevem, který je v mateřštině a v cílovém jazyce podobný.

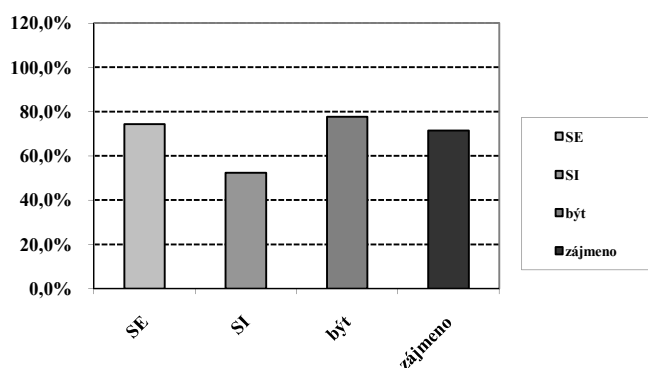
(6) Procentuální hodnoty vyjadřující úspěšnost ruskojazyčných studentů oproti ideálnímu mluvčímu rovněž svědčí o odlišném průběhu akvizice sledovaných jevů. Díky pozitivnímu transferu z mateřského jazyka dosáhli studenti lepších výsledků v případě jevů, které mají obdobu v jejich mateřském jazyce (*SE*_74,3 %, *zájmeno*_71,4 %, viz tab. 37, graf 33). Je zajímavé, že v případě pomocného slovesa *být* dosáhli studenti srovnatelné úspěšnosti (77,6 %) jako u příklonky *se* a zájmena, i když pomocné sloveso *být* oporu v mateřském jazyce nemá. Je zřejmé, že frekvence tvarů slovesa *být* v jazyce hraje významnou roli při osvojování tohoto jazykového jevu, v jehož akvizici byli studenti nejúspěšnější.

²⁶ Viz poznámku pod čárou 25.

Jev	SE_ výskyt	SE_ %	SI_ výskyt	SI_ %	být_ výskyt	být_ %	zájmeno_ výskyt	zájmeno_ %
Správné výskyty IM	245	100,0	86	100,0	250	100,0	216	100,0
Správné výskyty NM	182	74,3	45	52,3	194	77,6	160	71,4

Tab. 37. Souhrnná tabulka úspěšnosti ruskojazyčných studentů oproti ideálnímu mluvčímu (příklonky *se* x *si* x tvary pomocného slovesa *být* x *zájmeno*). IM – ideální mluvčí, NM – nerozlišný mluvčí

SE x SI x tvary pomocného slovesa *být* x zájmena – úspěšnost oproti ideálnímu mluvčímu

Graf 33. Souhrnné výsledky – úspěšnosti ruskojazyčných studentů oproti ideálnímu mluvčímu (příklonky *se* x *si* x tvary pomocného slovesa *být* x *zájmeno*)

Výše popsané závěry potvrdily předpoklad o významném vlivu mateřštiny při osvojování blízké příbuzného jazyka. Tento vliv se projevuje jednak pozitivně, tedy tím, že se jevy podobné v mateřském a cílovém jazyce osvojují rychleji a snadněji, jednak negativně, tj. zapříčiňuje chyby pramenící z nedostatečné diferenciaci daného jevu. Působení negativního transferu z mateřského jazyka²⁷ bylo v našem materiálu jedním

²⁷ Za silný vliv mateřštiny jsme považovali vypuštění příklonek *se*, *si* a tvarů pomocného slovesa *být*, u zájmen – pozici za slovesným přísudkem.

z nejdůležitějších vlivů, který způsoboval chyby u všech sledovaných jevů (s výjimkou pomocného slovesa *být*) a konstantně přetrvával i u mírně pokročilých studentů.

3.3. Analýza I. B. – Zpracování mluveného materiálu z Fonetické databáze

3.3.1. Fonetická databáze

Fonetickou databázi tvoří nahrávky česky mluvených projevů 60 ruskojazyčných cizinců a jejich ortografické a fonetické přepisy, které slouží především k fonetickému výzkumu. Od každého mluvčího jsme získali čtený projev (cca 90 slabik) a mluvený nepřipravený projev v rozsahu od 1 do 3 minut.

Nejdříve všichni respondenti četli text „Petřík“ dialogického charakteru²⁸ (dále čtený text):

Babička se zeptala Petra: „Petříku, máš už napsanou úlohu? Co máte psát?“ Petr odpověděl: „Já musím napsat větu, že maminka má nové červené boty. Až budu hotov, dojdu ti do lékárny pro ten neuralgen. A potom bych byl na fotbale. Včera jsem dal tři góly. Neboj se, dám pozor na auta.“

Následně dostali účastníci výzkumu za úkol povědět něco o sobě (dále nepřipravený projev). K dispozici měli seznam napsaných návodných vět, který napomáhal k udržení plynulého nepřerušovaného monologu:

- jméno a příjmení
- kdy a kde jsem se narodil/a
- kde jsem prožil/a většinu svého života
- studium a zaměstnání
- jak jsem se dostal/a do České republiky
- proč se učím česky
- co mě zajímá, co se mi líbí, co dělám ve volném čase
- co umím lépe než ostatní
- co mi nejde (co neumím)
- co je lepší v ČR než u nás doma
- co je lepší u nás doma než v ČR
- plány do budoucna

Nahrávání probíhalo v terénu prostřednictvím diktafonu Ediol s připojeným externím mikrofonom Ediol CS-15. Kvalita nahrávek je dostatečná pro účely fonetického výzkumu.

Výše uvedeným způsobem byl shromážděn řečový materiál, který umožňuje prakticky ověřit mnohé teoretické předpoklady vyplývající ze srovnání fonologických sys-

²⁸ Autoři textu: P. Janota a Z. Palková.

témů ruštiny a češtiny, zkoumat a analyzovat vybrané jevy na rovině segmentální i suprasegmentální. Spolu s pořízením nahrávek byly zároveň shromážděny údaje o pohlaví a věku mluvčích, délce studia češtiny a délce pobytu v ČR.

3.3.2. Výběr z Fonetické databáze – mluvená produkce

Abychom porovnali, jak užívají ruští studenti reflexivní *se/si*, tvary pomocného slovesa *být* v minulém čase a krátké tvary osobních zájmen v psaném a mluveném projevu, obrátili jsme se k materiálu z Fonetické databáze. Využili jsme ortografického přepisu nahrávek nepřipraveného mluveného projevu 35 ruskojazyčných respondentů v rozsahu 18 146 znaků, což odpovídá 10 normostranám. Z 60 nahrávek jsme použili ty, které měly záznam reálné výslovnosti, celkem 38 nahrávek. Následně jsme z nich vyloučili projevy 3 respondentů, kteří nenavštěvovali žádný jazykový kurz, tj. neučili se česky pod vedením učitele.

Podobně jako u předchozích analýz jsme respondenty rozdělili do podskupin podle délky studia češtiny: (1) začátečníci, tj. výuka do jednoho roku včetně (celkem 14 respondentů), (2) mírně pokročilí, tj. výuka od jednoho roku do dvou let včetně (celkem 9 respondentů) a (3) pokročilí, tj. výuka od dvou let výše (celkem 12 respondentů).

Z důvodu omezeného výskytu příklonky *si* a krátkých tvarů osobních zájmen v mluvených projevech všech respondentů jsme podrobili analýze pouze užití příklonky *se* a tvarů pomocného slovesa *být* v minulém čase. V případě příklonky *se* jsme pracovali s projevy od 35 ruskojazyčných mluvčích, v případě pomocného slovesa *být* se 33 projevy. Při hodnocení materiálu jsme využili stejného postupu jako v analýzách psané produkce.

Jsme si vědomi mnoha rozdílů, které charakterizují psanou a mluvenou formu jazyka, jako např. spontánnost a nepřipravenost projevu, časová omezenost, soustředěnost spíše na obsah než na formu sdělení, užití zjednodušených větných konstrukcí, neúplných výpovědí, které jsou typické pro ústní projev, a na druhé straně promyšlenost, silnější snaha o dodržování gramatických pravidel a normy v případě projevu psaného aj. (srov. Čermák 1997: 52, k tomu též Čechová a kol. 2003:159–163, Čmejrková – Hoffmannová 2011: 35). Nicméně oba tyto útvary podléhají vlivu mateřského jazyka žáka. S ohledem na povahu ústního projevu předpokládáme, že se v něm vyskytne mnohem více interferenčních chyb, tj. chyb způsobených přímým vlivem mateřštiny, než v projevu psaném.

3.3.3. Analýza I. B – příklonka *se*²⁹

3.3.3.1. Výsledky: příklonka *se* bez ohledu na délku studia

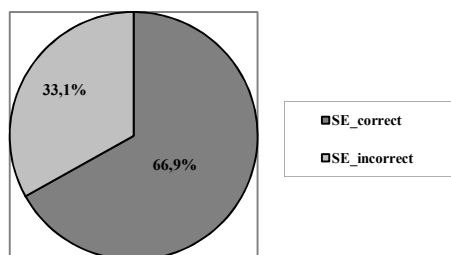
SE_vše			SE_incorr.				
	SE_corr.	SE_incorr._	Σ SE_celkem	SE_pozice (A)	SE_vypuštěno (B)	SE_navíc (C)	Σ SE_incorr.
výskyt	107	53	160	7	43	3	53
%	66,9	33,1	100,0	13,2	81,1	5,7	100,0

Tab. 38. Příklonka *se* (mluvená produkce) – všichni respondenti bez ohledu na délku studia

	SE_corr._nerodilý mluvčí	SE_corr._ideální mluvčí
výskyt	107	157
%	68,2	100,0

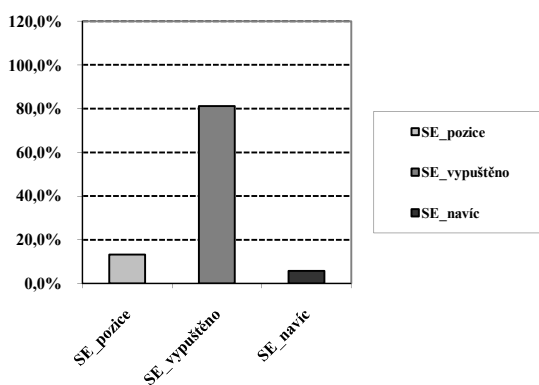
Tab. 39. Správné výskyty *se*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí bez ohledu na délku studia (mluvená produkce)

Správné a nesprávné výskyty *SE* (mluvená produkce)

Graf 34 (a) Příklonka *se* – správné a nesprávné výskyty, všichni respondenti bez ohledu na délku studia

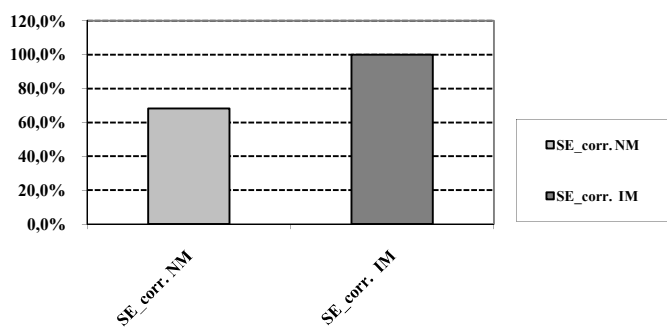
Kategorie nesprávného užití *SE* (mluvená produkce)

Graf 34 (b). Příklonka *se* – výskyty v rámci kategorie nesprávného užití, všichni respondenti bez ohledu na délku studia

²⁹Zdrojová data pro analýzu s příklonkou *se* (mluvená produkce) viz příloha 5.

SE – úspěšnost oproti ideálnímu mluvčímu

Graf 35. Správné výskyty *se*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí bez ohledu na délku studia

Výsledky analýzy s příklonkou *se* na materiálu mluveného korpusu ukazují, že ruskojazyční studenti byli úspěšní v jejím užití v 66,9 %, chybovali v 33,1 %, z toho v rámci nesprávných odpovědí špatně umístili *se* v 13,2 %, vypustili *se* v 81,1 % a užili ho navíc v 5,7 %.

Statistická významnost rozdílů se prokázala v případě proměnných SE_corr. % x SE_incorr. %, SE_ideál x SE_corr., což potvrzují i procentuální hodnoty uvedené v tab. 38, 39. V rámci nesprávných odpovědí byl významný rozdíl zjištěn mezi kategoriemi „pozice“ x „vypuštěno“ a „vypuštěno“ x „navíc“, čímž se prokázal velký podíl chyb ve vypuštění. Rozdíl mezi skupinami „pozice“ a „navíc“ nebyl významný.

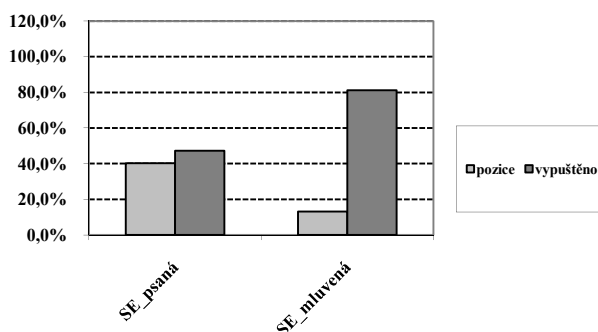
Pozornost přitahuje vysoké procento vypuštěných *se* (tj. 81,1 %). Velký podíl chyb v této kategorii je podle všeho způsoben vlivem mateřského jazyka a „podpořen“ povahou mluveného projevu.

Srovnáme-li hodnoty zjištěné na materiálu mluvené produkce s výsledky stejné analýzy provedené na materiálu psané produkce, všimneme si velkého rozdílu mezi kategoriemi „vypuštěno“ a „pozice“ (psaná produkce) x „vypuštěno“ a „pozice“ (mluvená produkce), které v psaném projevu oproti projevu mluvenému vyšly jako statisticky nevýznamné (viz tab. 40, graf 36).

vše					incorr.			
Projev	Jev	corr.	incorr.	Σ celkem	Pozice (A)	Vypuštěno (B)	Navíc (C)	Σ celkem incorr.
Psaný projev	SE_výskyt	182	72	254	29	34	9	72
	SE_%	71,7	28,3	100,0	40,3	47,2	12,5	100,0
Mluvený projev	SE_výskyt	107	53	160	7	43	3	53
	SE_%	66,9	33,1	100,0	13,2	81,1	5,7	100,0

Tab. 40. Souhrnná tabulka výsledků (příklonka *se* psaná a mluvená produkce) bez ohledu na délku studia

SE psaná a mluvená produkce „pozice“ x „vypuštěno“ bez ohledu na délku studia

Graf 36. Souhrnné výsledky (příklonka *se* psaná a mluvená produkce) bez ohledu na délku studia

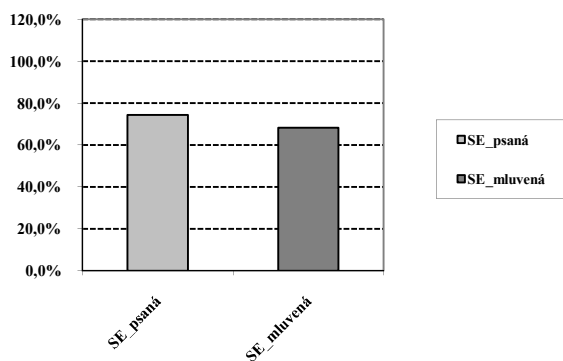
Zatímco v psaném projevu je tento rozdíl minimální, v mluvené řeči dominuje vypuštění *se* se zhruba šestinásobnou převahou. Opět to patrně souvisí s povahou ústní produkce, kdy se mluvčí nemůže zpětně vracet a korigovat svůj projev, tj. nemonitoruje ho v takové míře, jako je tomu v případě psaného textu, a zaměřuje svou pozornost převážně na obsah sdělení, méně na jeho formu.

Z hlediska úspěšnosti oproti ideálnímu mluvčímu dosáhli ruskojazyční studenti lepších výsledků v případě psané produkce, i když rozdíl mezi hodnotami v psaném a mluveném projevu není tak velký, jak by se dalo očekávat (srov. *SE_psaná* produkce – 74,3 %, *SE_mluvená* produkce – 68,2 %, viz tab. 41, graf 37).

Projev	Jev	Správné výskyty ideální mluvčí	Správné výskyty nerodilý mluvčí
Psaný projev	SE_výskyt	245	182
	SE_%	100,0	74,3
Mluvený projev	SE_výskyt	157	107
	SE_%	100,0	68,2

Tab. 41. Souhrnná tabulka úspěšnosti ruskojazyčných studentů oproti ideálnímu mluvčímu bez ohledu na délku studia (příklonka *se* psaná a mluvená produkce)

SE mluvená x psaná produkce – úspěšnost oproti ideálnímu mluvčímu

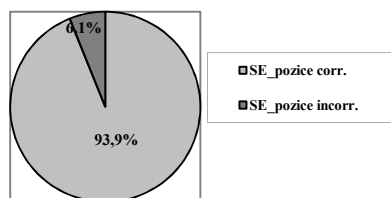
Graf 37. Souhrnné výsledky – úspěšnost ruskojazyčných studentů oproti ideálnímu mluvčímu bez ohledu na délku studia (příklonka *se*, psaná a mluvená produkce)

3.3.3.2. Výsledky: užití *se* z lexikálního a syntaktického hlediska

Užití *SE* z hlediska lexikálního (mluvená produkce)

	SE_corr. LEX	SE_incorr. LEX	Σ
výskyt	114	46	160
%	71,3	28,7	100,0

Tab. 42. Užití zvrtného *se* z hlediska slovní zásoby (mluvená produkce)

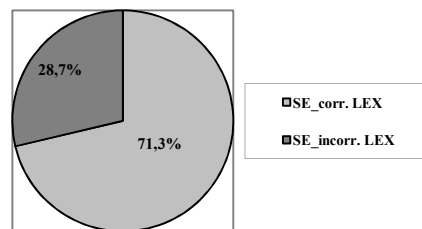

Graf 38. Užití zvrtného *se* z hlediska slovní zásoby (mluvená produkce)

Správnost pozice *SE* v rámci lexikálně správných *SE* (mluvená produkce)

	SE_corr. LEX		Σ
	SE_corr.	SE_pozice incorr.	
výskyt	107	7	114
%	93,9	6,1	100,0

Tab. 43. Správnost pozice zvrtného *se* v rámci lexikálně správných *se* (mluvená produkce)

Graf 39. Správnost pozice zvrtného *se* v rámci lexikálně správných *se* (mluvená produkce)

Pokud jde o slovní zásobu (corr._LEX), je vidět, že ji ruskojazyční studenti zvládli v 71,3 %. Příklonku *se* vypustili nebo použili nadbytečně v 28,7 % (incorr._LEX). V rámci lexikálně správných *se* chybovali v umístění této příklonky ve větě v 6,1 %.

Statistická významnost rozdílů se prokázala ve všech třech testech, konkrétně mezi hodnotami SE_corr. LEX x SE_incorr. LEX (tj. rozdíl mezi lexikální znalostí a zbytkem chyb se ukázal jako závažný), SE_corr. LEX x SE_incorr. celkem (což vypovídá o velkém podílu chyb v kategoriích „vypuštěno“ a „navíc“) a SE_corr. LEX x SE_corr. celkem (to znamená, že chyby v pozici jsou závažné ve srovnání se správnými výskyty celkem).

3.3.3.3. Srovnání výsledků: příklonka *se* psaná x mluvená produkce

Porovnáme-li tyto výsledky s hodnotami zjištěnými v psané produkci, je zřejmé, že i v případě lexika dosáhli naši respondenti lepších výsledků v projevu psaném (tj. SE_corr. LEX psaný projev – 83,1 %, SE_corr. LEX mluvený projev – 71,3 %, viz tab. 44, graf 40).

Z hlediska správnosti pozice zvrtného *se* v rámci lexikálně správných výskytů se nízká hodnota v kategorii „SE_pozice incorr.“ (6,1 %, viz tab. 45, graf 41) v mluveném projevu dá vysvětlit větším počtem vypuštěných *se*.

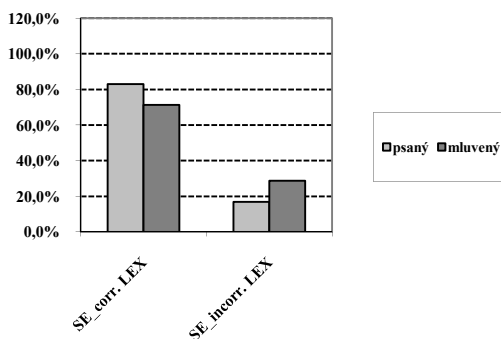
Projev		SE_corr. LEX	SE_incorr. LEX	Σ
Psaný projev	výskyt	211	43	254
	%	83,1	16,9	100,0
Mluvený projev	výskyt	114	46	160
	%	71,3	28,7	100,0

Tab. 44. Souhrnná tabulka výsledků – užití zvrtného *se* z hlediska slovní zásoby (psaná a mluvená produkce)

Projev		SE_corr. LEX		Σ
		SE_corr.	SE_pozice incorr.	
Psaný projev	výskyt	182	29	211
	%	86,3	13,7	100,0
Mluvený projev	výskyt	107	7	114
	%	93,9	6,1	100,0

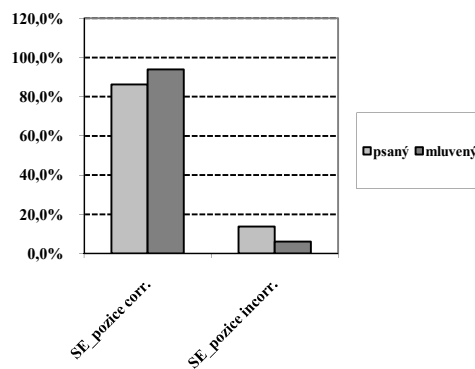
Tab. 45. Souhrnná tabulka výsledků – správnost pozice zvrtného *se* v rámci lexikálně správných *se* (psaná a mluvená produkce)

SE psaná x mluvená produkce – užití z hlediska lexikálního

Graf 40. Užití zvrtného *se* z hlediska slovní zásoby (psaná a mluvená produkce).

Správnost pozice SE v rámci lexikálně správných SE (psaná x mluvená produkce)

Graf 41. Správnost pozice zvrtného *se* v rámci lexikálně správných *se* (psaná a mluvená produkce).

3.3.3.4. Výsledky: příklonka *se* s ohledem na délku studia

Analýze jsme podrobili projevy 35 ruskojazyčných mluvčích, konkrétně 17 začátečníků (S1), 6 mírně pokročilých (S2) a 12 pokročilých studentů (S3). Výsledky jsou uvedeny v tab. 46 a 47.

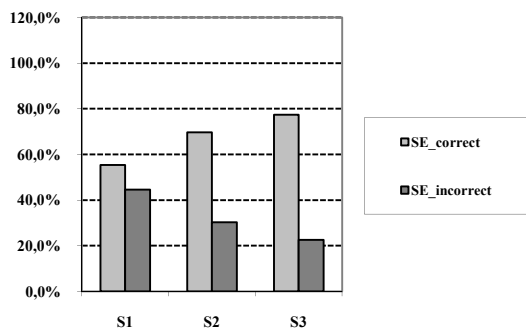
skupina	SE_vše			SE_incorr.			
	SE_corr.	SE_incorr.	Σ SE_celkem	SE_pozice (A)	SE_vypuštěno (B)	SE_navic (C)	Σ SE_incorr.
S1_výskyt	36	29	65	4	23	2	29
S1_%	55,4	44,6	100,0	13,8	79,3	6,9	100,0
S2_výskyt	23	10	33	1	9	0	10
S2_%	69,7	30,3	100,0	10,0	90,0	0,0	100,0
S3_výskyt	48	14	62	2	11	1	14
S3_%	77,4	22,6	100,0	14,3	78,6	7,1	100,0

Tab. 46. Příklonka *se* (mluvená produkce) – začátečníci, mírně pokročilí a pokročilí studenti (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

skupina	SE_corr._nerodilý mluvčí	SE_corr._ideální mluvčí
S1_výskyt	36	63
S1_%	57,1	100,0
S2_výskyt	23	33
S2_%	69,7	100,0
S3_výskyt	48	61
S3_%	78,7	100,0

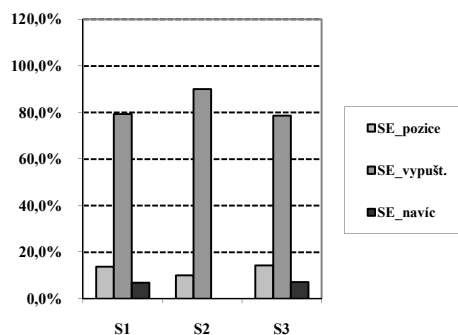
Tab. 47. Správné výskyty *se*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí s ohledem na délku studia (mluvená produkce)

Správné a nesprávné výskyty *SE* s ohledem na délku studia (mluvená produkce)

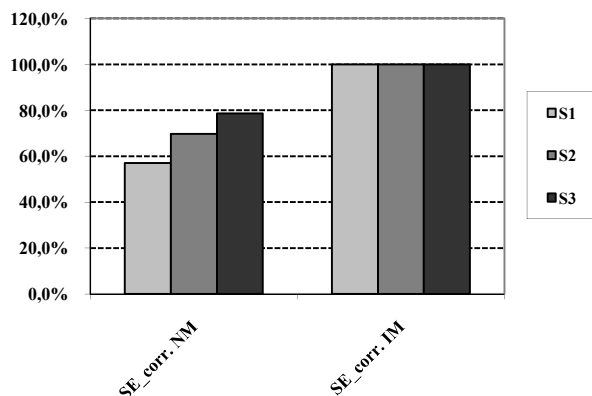
Graf 42 (a). Správné a nesprávné výskyty *se* (mluvená produkce) – začátečníci, mírně pokročilí a pokročilí studenti (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

Kategorie nesprávného užití *SE* s ohledem na délku studia (mluvená produkce)

Graf 42 (b). Kategorie nesprávného užití *se* (mluvená produkce) – začátečníci, mírně pokročilí a pokročilí studenti (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

SE – úspěšnost oproti ideálnímu mluvčímu s ohledem na délku studia (mluvená produkce)

Graf 43. Správné výskyty *se*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí s ohledem na délku studia

3.3.3.5. Srovnání výsledků: příklonka *se* psaná x mluvená produkce s ohledem na délku studia

U všech tří skupin s ohledem na délku studia, podobně jako v předchozí analýze s příklonkou *se* u psaného projevu, pozorujeme zlepšení výsledků s nárůstem dovedností v cílovém jazyce, tj. počet správných výskytů ve srovnání s celkovým počtem nesprávných užití stoupá (S1 – *SE_corr.* 55,4 %, S2 – *SE_corr.* 669,7 %, S3 – *SE_corr.* 77,4 %, viz tab. 46, graf 42a). Stejná tendence se projevuje i v případě úspěšnosti oproti ideálnímu mluvčímu, tj. s nárůstem dovedností jsou studenti úspěšnější (S1_57,1 %, S2_69,7 %, S3_78,7 %, viz tab. 47, graf 43).

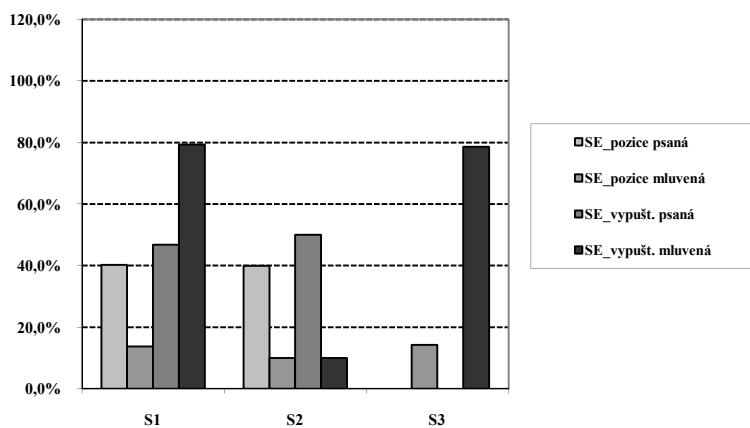
Pokud jde o chybovost v rámci nesprávných odpovědí, vypuštění příklonky *se* je ve všech třech skupinách dominantní (S1 – *SE_vypuštěno* 79,3 %, S2 – *SE_vypuštěno* 90,0 %, S3 – *SE_vypuštěno* 78,6 %). Procentuální podíl chyb v kategorii „vypuštěno“ je oproti chybám v umístění příklonky *se* ve větě opět vždy zhruba pětikrát vyšší (S1 – *SE_vypuštěno* 79,3 %, S1 – *SE_pozice* 13,8 %; S2 – *SE_vypuštěno* 90,0 %, S2 – *SE_pozice* 10,0 %; S3 – *SE_vypuštěno* 78,6 %, S3 – *SE_pozice* 14,3 %, viz tab. 46), zatímco v případě psané produkce je rozdíl mezi stejnými kategoriemi pouze minimální

(S1 – SE_vypuštěno 46,8 %, S1 – SE_pozice 40,3 %; S2 – SE_vypuštěno 50,0 %, S2 – SE_pozice 40,0 %, viz tab. 48).

vše						incorr.			
Projev	Skupina	Jev	corr.	incorr.	Σ_celkem	Pozice (A)	Vypuštěno (B)	Navíc (C)	Σ_celkem incorr.
Psaný	S1	SE_výskyt	124	62	186	25	29	8	62
	S1	SE_%	66,7	33,3	100,0	40,3	46,8	12,9	100,0
Mluvený	S1	SE_výskyt	36	29	65	4	23	2	29
	S1	SE_%	55,4	44,6	100,0	13,8	79,3	6,9	100,0
Psaný	S2	SE_výskyt	58	10	68	4	5	1	10
	S2	SE_%	85,3	14,7	100,0	40,0	50,0	10,0	100,0
Mluvený	S2	SE_výskyt	23	10	33	1	9	0	10
	S2	SE_%	69,7	30,3	100,0	10,0	90,0	0,0	100,0
Psaný	S3	SE_výskyt	–	–	–	–	–	–	–
	S3	SE_%	–	–	–	–	–	–	–
Mluvený	S3	SE_výskyt	48	14	62	2	11	1	14
	S3	SE_%	77,4	22,6	100,0	14,3	78,6	7,1	100,0

Tab. 48. Souhrnná tabulka – příklonka se s ohledem na délku studia (psaná x mluvená produkce)

SE, psaná a mluvená produkce, „pozice“ x „vypuštěno“ s ohledem na délku studia

Graf 44. Souhrnné výsledky – příklonka se v rámci kategorie „pozice“ a „vypuštěno“ s ohledem na délku studia (psaná a mluvená produkce)

3.3.4. Analýza I. B – tvary pomocného slovesa *být*³⁰

3.3.4.1. Výsledky: tvary pomocného slovesa *být* bez ohledu na délku studia

Tato analýza byla provedena na vzorku 33 ruskojazyčných mluvčích. Získané údaje jsou shrnuty v tabulkách 49 a 50.

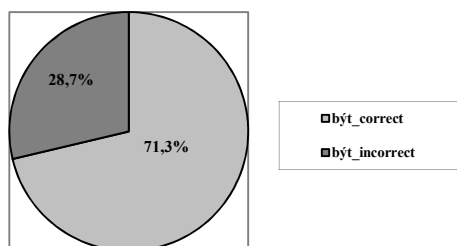
<i>být_vše</i>			<i>být_incorr.</i>			
	<i>být_corr.</i>	<i>být_incorr.</i>	Σ <i>být_celkem</i>	<i>být_pozice (A)</i>	<i>být_vypuštěno (B)</i>	Σ <i>být_incorr.</i>
výskyt	102	41	143	11	30	41
%	71,3	28,7	100,0	26,8	73,2	100,0

Tab. 49. Tvary pomocného slovesa *být* (mluvená produkce) – všichni respondenti bez ohledu na délku studia

	<i>být_corr_nerodilý_mluvčí</i>	<i>být_corr_ideální_mluvčí</i>
výskyt	102	143
%	71,3	100,0

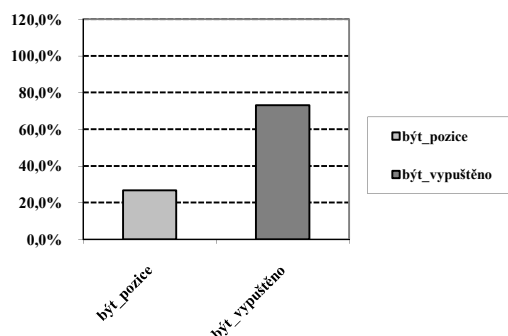
Tab. 50. Správné tvary pomocného slovesa *být*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí s ohledem na délku studia (mluvená produkce)

Správné a nesprávné výskyty tvarů pomocného slovesa *být* bez ohledu na délku studia (mluvená produkce)

Graf 45 (a). Tvary pomocného slovesa *být* – správné a nesprávné výskyty, všichni respondenti bez ohledu na délku studia (mluvená produkce)

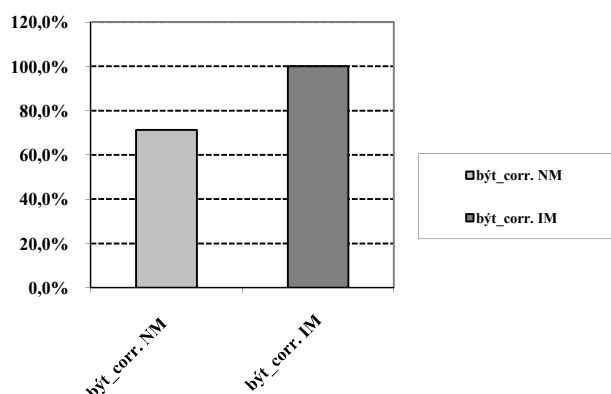
Kategorie nesprávného užití tvarů pomocného slovesa *být* bez ohledu na délku studia (mluvená produkce)

Graf 45 (b). Tvary pomocného slovesa *být* v rámci kategorie nesprávného užití, všichni respondenti bez ohledu na délku studia (mluvená produkce)

³⁰Zdrojová data pro analýzu s užitím tvarů pomocného slovesa *být* (mluvená produkce) viz příloha 6.

Tvary pomocného slovesa *být* – úspěšnost oproti ideálnímu mluvčímu bez ohledu na délku studia (mluvená produkce)

Graf 46. Správné tvary pomocného slovesa *být*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí bez ohledu na délku studia (mluvená produkce)

V mluveném projevu užili ruskojazyční studenti pomocného slovesa *být* správně v 71,3 %, chybně v 28,7 %, z toho v 26,8 % ho nesprávně umístili ve větě a v 73,2 % ho úplně vypustili. Je zřejmé, že podíl chyb ve vypuštění je v rámci nesprávných odpovědí převládající (73,2 %).

Statistická významnost rozdílů se prokázala v rámci všech sledovaných skupin, konkrétně u proměnných *být_corr. %* x *být_incorr. %*, *být_ideál* x *být_corr.*, *být_pozice* x *být_vypuštěno* a *být_pozice* nenulové³¹ x *být_vypuštěno* nenulové (viz oddíl 3.3.5.).

3.3.4.2. Srovnání výsledků: tvary pomocného slovesa *být* psaná x mluvená produkce

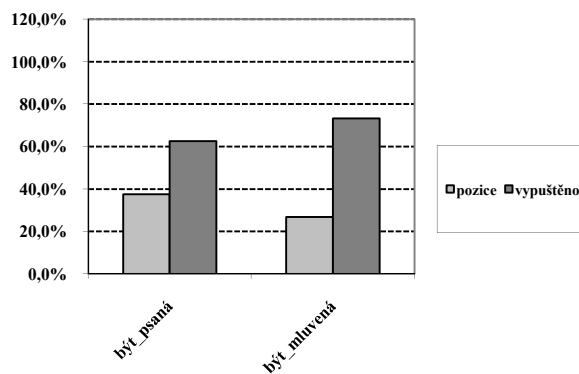
Rozložení chyb v jednotlivých kategoriích ve srovnání s psanou produkcí je znázorněno níže (viz tab. 51).

³¹ Z množiny případů jsme vyloučili data mluvčích, kteří nechybovali v užití tvarů pomocného slovesa *být* (tj. počet správných výskytů = 100 %). Tak jsme získali skupinu mluvčích, u nichž se vyskytla aspoň jedna chyba v užití tvarů pomocného slovesa *být*. V rámci této skupiny se ukázala statistická významnost rozdílů.

vše					incorr.		
Projev	Jev	corr.	incorr.	Σ celkem	Pozice (A)	Vypuštěno (B)	Σ celkem incorr.
Psaný projev	být_výskyt	194	56	250	21	35	56
	být_%	77,6	22,4	100,0	37,5	62,5	100,0
Mluvený projev	být_výskyt	102	41	143	11	30	41
	být_%	71,3	28,7	100,0	26,8	73,2	100,0

Tab. 51. Souhrnná tabulka – tvary pomocného slovesa *být* psaná a mluvená produkce bez ohledu na délku studia

Tvary pomocného slovesa *být*, psaná a mluvená produkce, „pozice“ x „vypuštěno“ bez ohledu na délku studia

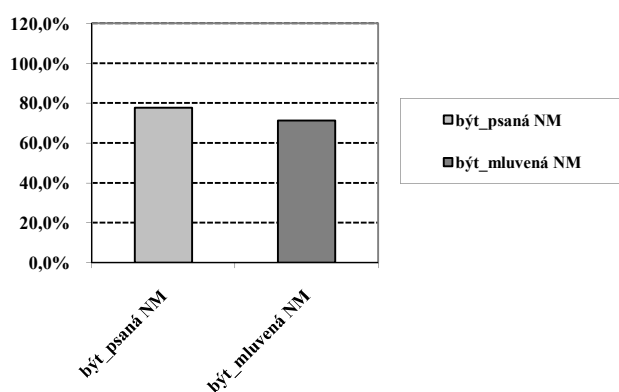

Graf 47. Souhrnné výsledky – tvary pomocného slovesa *být* v rámci kategorie „pozice“ a „vypuštěno“ bez ohledu na délku studia (psaná a mluvená produkce)

Nejvýraznější rozdíl mezi mluveným a psaným projevem u tvarů pomocného slovesa *být* se projevil v rámci kategorií „pozice“ a „vypuštěno“. V psaném projevu se tento rozdíl ukázal jako statisticky nevýznamný, zatímco v mluveném projevu statisticky významný.

Z hlediska úspěšnosti oproti ideálnímu mluvčímu se v datech ukázal minimální rozdíl mezi hodnotami v psané a mluvené produkci (psaný projev 77,6 %, mluvený projev 71,3 %, srov. tab. 52, graf 48).

Projev	Jev	Správné výskyty nerodilý mluvčí	Správné výskyty ideální mluvčí
Psaný projev	<i>být</i> _výskyt	194	250
	<i>být</i> _%	77,6	100,0
Mluvený projev	<i>být</i> _výskyt	102	143
	<i>být</i> _%	71,3	100,0

Graf 48. Souhrnné výsledky – tvary pomocného slovesa *být*, úspěšnost ruskojazyčných studentů oproti ideálnímu mluvčímu bez ohledu na délku studia (psaná x mluvená produkce)

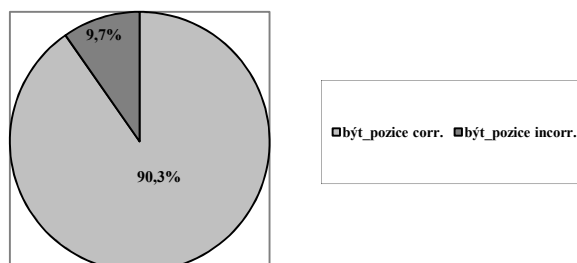
3.3.4.3. Výsledky: užití pomocného slovesa *být* ze syntaktického hlediska

	<i>být</i> _corr. MORF.		Σ
	<i>být</i> _corr.	<i>být</i> _pozice incorr.	
Výskyt	102	11	113
%	90,3	9,7	100,0

Tab. 53. Užití pomocného slovesa *být* z hlediska syntaktického v rámci morfologicky správných

výskytů (mluvená produkce)

**Správnost pozice tvarů
pomocného slovesa *být* v rámci
morfoložicky správných výskytů
(mluvená produkce)**

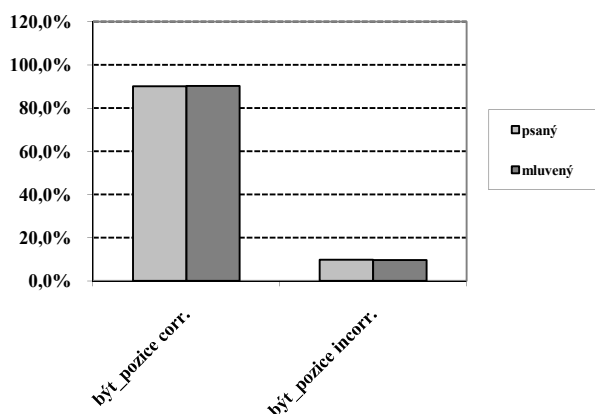
Graf 49. Užití tvarů pomocného slovesa *být* z hlediska syntaktického v rámci morfoložicky správných výskytů (mluvená produkce)

Ze 113 případů, kdy byly v mluveném projevu tvary pomocného slovesa *být* použity (corr._MORF.), chybovali ruskojazyční studenti v jejich umístění v 9,7 %. Porovnáme-li tuto hodnotu se získaným výsledkem v materiálu psaném, ukáže se podobnost údajů, v psaném projevu studenti chybovali v umístění tvarů pomocného slovesa *být* v 9,8 % (viz tab. 54). Téměř shodné hodnoty se dají vysvětlit tím, že se studenti nejvíce chyb dopustili ve vypuštění tvarů pomocného slovesa *být*, a to jak v mluveném, tak v psaném projevu.

Projev		<i>být</i> _corr. MORF.		Σ
		<i>být</i> _corr.	<i>být</i> _pozice incorr.	
Psaný projev	výskyt	194	21	215
	%	90,2	9,8	100,0
Mluvený projev	výskyt	102	11	113
	%	90,3	9,7	100,0

Tab. 54. Souhrnná tabulka výsledků – užití tvarů pomocného slovesa *být* z hlediska syntaktického v rámci morfoložicky správných výskytů (psaná a mluvená produkce)

Správnost pozice tvarů pomocného slovesa *být* v rámci morfologicky správných výskytů (psaný x mluvený projev)

Graf 50. Souhrnné výsledky – užití spony z hlediska syntaktického v rámci morfologicky správných výskytů (psaná x mluvená produkce)

3.3.4.4. Výsledky: tvary pomocného slovesa *být* s ohledem na délku studia

Z hlediska délky studia jsme pracovali se třemi skupinami respondentů v tomto složení: začátečníci (S1) 15, mírně pokročilí (S2) 6 a pokročilí (S3) 12 studentů. Výsledky jsou shrnuty v tabulkách 55 a 56.

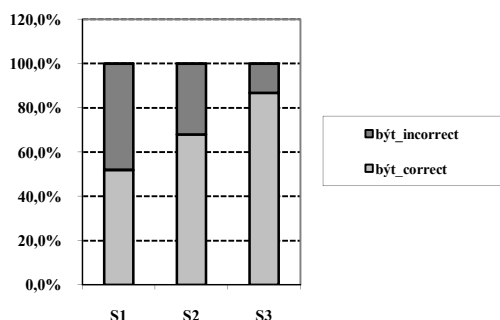
skupina	<i>být_vše</i>			<i>být_incorr.</i>		
	<i>být_corr.</i>	<i>být_incorr.</i>	Σ <i>být_celkem</i>	<i>být_pozice (A)</i>	<i>být_vypuštěno (B)</i>	Σ <i>být_incorr.</i>
S1_výskyt	26	24	50	5	19	24
S1_%	52,0	48,0	100,0	20,8	79,2	100,0
S2_výskyt	17	8	25	2	6	8
S2_%	68,0	32,0	100,0	25,0	75,0	100,0
S3_výskyt	59	9	68	4	5	9
S3_%	86,8	13,2	100,0	44,4	55,6	100,0

Tab. 55. Tvary pomocného slovesa *být* (mluvená produkce) – začátečníci, mírně pokročilí a pokročilí studenti (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

skupina	<i>být_corr. nerodilý mluvčí</i>	<i>být_corr. ideální mluvčí</i>
S1_výskyt	26	50
S1_%	52,0	100,0
S2_výskyt	17	25
S2_%	68,0	100,0
S3_výskyt	59	68
S3_%	86,8	100,0

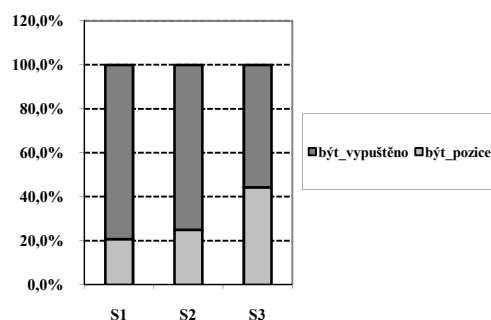
Tab. 56. Správné tvary pomocného slovesa *být*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí s ohledem na délku studia (mluvená produkce)

Správné a nesprávné výskyty tvarů pomocného slovesa *být* s ohledem na délku studia (mluvená produkce)

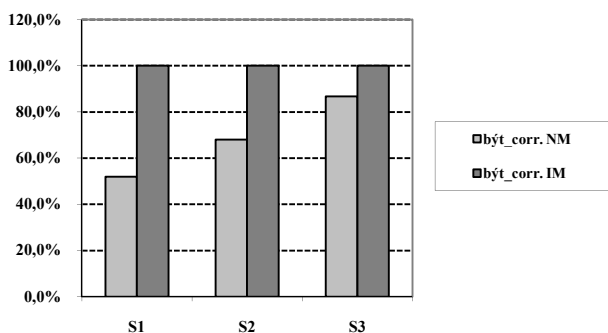
Graf 51 (a). Tvary pomocného slovesa *být* (mluvená produkce) – správné a nesprávné výskyty s ohledem na délku studia (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

Kategorie nesprávného užití tvarů pomocného slovesa *být* s ohledem na délku studia (mluvená produkce)

Graf 51 (b). Tvary pomocného slovesa *být* (mluvená produkce) – výskyty v rámci kategorie nesprávného užití s ohledem na délku studia (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

Tvary pomocného slovesa *být* – úspěšnost oproti ideálnímu mluvčímu s ohledem na délku studia (mluvená produkce)

Graf 52. Správné tvary pomocného slovesa *být*: nerodilý mluvčí X ideální mluvčí s ohledem na délku studia (mluvená produkce)

Z tabulky 55 je zřejmé, že ve všech skupinách dochází ke zlepšení výsledků s nárůstem dovedností v cílovém jazyce (S1 – *být_corr.* 52,0 %, S2 – *být_corr.* 68,0 %, S3 – *být_corr.* 86,8 %, srov. graf 51a).

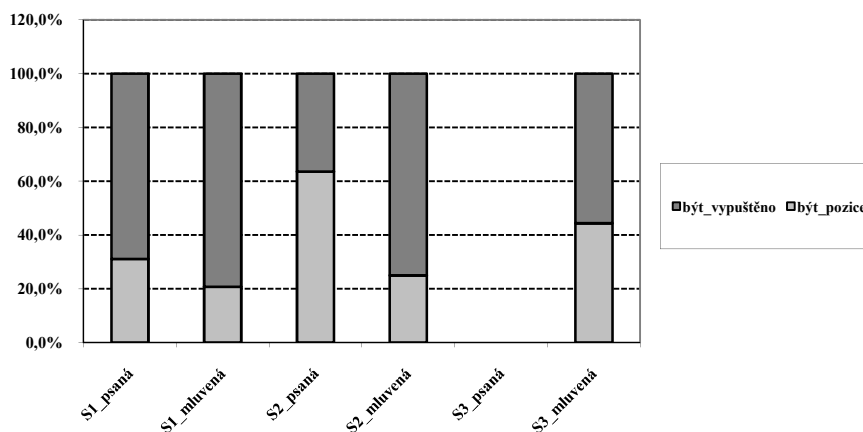
3.3.4.5. Srovnání výsledků: tvary pomocného slovesa *být* s ohledem na délku studia, psaná x mluvená produkce

Zajímavé je, že v rámci nesprávných odpovědí dominují chyby ve vypuštění tvarů pomocného slovesa *být* ve všech třech skupinách (S1 – *být_vypuštěno* 79,2 %, S2 – *být_vypuštěno* 75,0 %, S3 – *být_vypuštěno* 55,6 %, viz tab. 55, graf 51b), zatímco v psané produkci byly tyto hodnoty proměnlivé, konkrétně u mírně pokročilých studentů výrazně převládaly chyby v umístění spony ve větě nad chybami v jejím vypuštění (S1 – *být_vypuštěno* 68,9 %, S1 – *být_pozice* 31,1 %; S2 – *být_vypuštěno* 36,4 %, S2 – *být_pozice* 63,6 %, viz tab. 57, graf 53).

vše						incorr.		
Projev	Skupina	Jev	corr.	incorr.	Σ_celkem	Pozice (A)	Vypuštěno (B)	Σ_celkem incorr.
Psaný	S1	<i>být_výskyt</i>	114	45	159	14	31	45
	S1	<i>být_%</i>	71,7	28,3	100,0	31,1	68,9	100,0
Mluvený	S1	<i>být_výskyt</i>	26	24	50	5	19	24
	S1	<i>být_%</i>	52,0	48,0	100,0	20,8	79,2	100,0
Psaný	S2	<i>být_výskyt</i>	80	11	91	7	4	11
	S2	<i>být_%</i>	87,9	12,1	100,0	63,6	36,4	100,0
Mluvený	S2	<i>být_výskyt</i>	17	8	25	2	6	8
	S2	<i>být_%</i>	68,0	32,0	100,0	25,0	75,0	100,0
Psaný	S3	<i>být_výskyt</i>	–	–	–	–	–	–
	S3	<i>být_%</i>	–	–	–	–	–	–
Mluvený	S3	<i>být_výskyt</i>	59	9	68	4	5	9
	S3	<i>být_%</i>	86,8	13,2	100,0	44,4	55,6	100,0

Tab. 57. Souhrnná tabulka – tvary pomocného slovesa *být* s ohledem na délku studia (psaná x mluvená produkce)

Tvary pomocného slovesa *být*, psaná a mluvená produkce, „pozice“ x „vypuštěno“ s ohledem na délku studia

Graf 53. Souhrnné výsledky – tvary pomocného slovesa *být* v rámci kategorie „pozice“ a „vypuštěno“ s ohledem na délku studia (psaná a mluvená produkce)

Z toho lze usuzovat, že se v případě pomocného slovesa *být* vliv mateřštiny žáka v ústní řeči projevuje výrazněji a působí déle než v projevu psaném, což souvisí s povahou mluveného projevu obecně. Zatímco v psané produkci tento vliv již po roce studia výrazně slábne, neboť studenti přistupují k užití tohoto jazykového jevu uvědoměle.

3.3.5. Výsledky statistického šetření psaná x mluvená produkce

Statistickou významnost dat jsme zjišťovali pouze u vybraných podskupin s ohledem na počet výskytů sledovaných jevů. Konkrétně byly hodnoceny tyto případy: (1) příklonka *se* (psaná a mluvená produkce), (2) tvary pomocného slovesa *být* (psaná a mluvená produkce) a (3) zájmena (psaná produkce). U žádného ze vzorků nebyla vzhledem k nestejnomyšlnému zastoupení brána v úvahu délka studia češtiny. Výsledky jsou shrnuty v následujících tabulkách (významný rozdíl mezi sledovanými kategoriemi, kde je $p < 0,05000$, je vyznačen červeně):

	Proměnná	t-test pro závislé vzorky Označ. rozdíly jsou významné na hladině $p < 0,05000$	
		N	p
1.	SE_corr. % ps.		
	SE_incorr. % ps.	33	0,000081
2.	SE_corr. LEXps.		
	SE_incorr. celkem ps.	33	0,000073
3.	SE_corr. LEXps.		
	SE_incorr. LEXps.	33	0,000007
4.	SE_corr. LEXps.		
	SE_corr. ps	33	0,000015
5.	SE_pozice ps.		
	SE_vypušt. ps.	33	0,581652
6.	SE_pozice ps.		
	SE_navícps.	33	0,001438
7.	SE_vypušt. ps.		
	SE_navícps.	33	0,001472
8.	SE_corr. ps.		
	SE_ideál ps.	33	0,000001

Tab. 58. Výsledky t-testů pro závislé vzorky – příklonka *se* (ps. – psaná produkce). N – počet případů

	Proměnná	t-test pro závislé vzorky Označ. rozdíly jsou významné na hladině $p < 0,05000$	
		N	p
1.	SE_corr. %mluv.		
	SE_incorr. % mluv.	35	0,002358
2.	SE_corr. LEXmluv.		
	SE_incorr. celkem mluv.	35	0,000484
3.	SE_corr. LEXmluv.		
	SE_incorr. LEXmluv.	35	0,000187
4.	SE_corr. LEX mluv.		
	SE_corr. mluv.	35	0,006245
5.	SE_pozice mluv.		
	SE_vypušt. mluv.	35	0,000019
6.	SE_pozice mluv.		
	SE_navíc mluv.	35	0,160287
7.	SE_vypušt. mluv.		
	SE_navíc mluv.	35	0,000022
8.	SE_corr. mluv.		
	SE_ideál mluv.	35	0,000002

Tab. 59. Výsledky t-testů pro závislé vzorky – příklonka *se* (mluv. – mluvená produkce). N – počet případů

Pomocné pořadí	Proměnná	t-test pro závislé vzorky Označ. rozdíly jsou významné na hladině $p < 0,05000$	
		N	p
1.	<i>být_corr.</i> % ps.		
	<i>být_incorr.</i> %ps.	26	0,000085
2.	<i>být_pozice</i> ps.		
	<i>být_vypuštěno</i> ps.	26	0,503214
3.	<i>být_ideál</i> ps.		
	<i>být_corr.</i> ps.	26	0,014926
4.	<i>být_pozice</i> nenulové ps.		
	<i>být_vypušt.</i> nenulové ps.	15	0,511412
5.	<i>být_corr.</i> ps.		
	<i>být_incorr.</i> ps.	26	0,006731

Tab. 60. Výsledky t-testů pro závislé vzorky – tvary pomocného slovesa *být* (ps. – psaná produkce). N – počet případů

Pomocné pořadí	Proměnná	t-test pro závislé vzorky Označ. rozdíly jsou významné na hladině $p < 0,05000$	
		N	p
1.	<i>být_corr.</i> %mluv.		
	<i>být_incorr.</i> %mluv.	33	0,018260
2.	<i>být_pozice</i> mluv.		
	<i>být_vypuštěno</i> mluv.	33	0,039618
3.	<i>být_ideál</i> mluv.		
	<i>být_corr.</i> mluv.	33	0,000017
4.	<i>být_pozice</i> nenulové mluv.		
	<i>být_vypušt.</i> nenulové mluv.	21	0,038200
5.	<i>být_corr.</i> mluv.		
	<i>být_incorr.</i> mluv.	33	0,001524

Tab. 61. Výsledky t-testů pro závislé vzorky – tvary pomocného slovesa *být* (mluv. – mluvená produkce). N – počet případů

Pomocné pořadí	Proměnná	t-test pro závislé vzorky Označ. rozdíly jsou významné na hladině $p < 0,05000$	
		N	p
1.	zájmeno_corr. %ps.		
	zájmeno_incorr. % ps.	33	0,001302
2.	zájmeno_pozice jiná ps.		
	zájmeno_vypuštěno ps.	33	0,152398
3.	zájmeno_pozice jiná ps.		
	zájmeno_pozice za přísudkem ps.	33	0,777764
4.	zájmeno_vypuštěno ps.		
	zájmeno_pozice za přísudkem ps.	33	0,085780
5.	zájmeno_corr.ps.		
	zájmeno_celkem ps.	33	0,000011
6.	zájmeno_pozice celkem ps.		
	zájmeno_vypuštěno ps.	33	0,001385

Tab. 62. Výsledky t-testů pro závislé vzorky – zájmeno (ps. – psaná produkce). N – počet případů

3.3.6. Analýza vybraných sloves

Jak jsme uvedli výše, během nahrávání mluveného nepřipraveného projevu měli respondenti k dispozici seznam napsaných návodných vět, který sloužil k udržení plynulého nepřerušovaného monologu:

- jméno a příjmení
- kdy a kde jsem se narodil/a
- kde jsem prožil/a většinu svého života
- studium a zaměstnání
- jak jsem se dostal/a do České republiky
- proč se učím česky
- co mě zajímá, co se mi líbí, co dělám ve volném čase
- co umím lépe než ostatní
- co mi nejde (co neumím)
- co je lepší v ČR než u nás doma
- co je lepší u nás doma než v ČR
- plány do budoucna

Zvratná slovesa, která se vyskytla v zadání, byla použita ve tvaru 1. osoby jednotného čísla a v neosobních konstrukcích ve 3. osobě jednotného čísla (např. *co se mi líbí*), tj. ve tvaru cílovém, v němž by se sloveso mělo správně v řeči mluvčího objevit.

Obdobná struktura mluveného projevu, konkrétně stejný typ otázek, které byly položeny respondentům, vedla k častému opakování týchž reflexivních sloves nejen v projevech jednotlivých mluvčích, ale dokonce i v rámci jednoho projevu³². Z tohoto důvodu jsme se rozhodli na realizaci nejfrekventovanějších zvratných sloves podívat podrobněji.

Celkem jsme v mluvených projevech ruskojazyčných studentů zaznamenali 22 různých reflexivních sloves, v následující tabulce jsou řazena podle frekvence výskytu (při shodné frekvenci podle abecedy):

pomocné pořadí	sloveso	frekvence výskytu slovesa
1.	narodit se	34
2.	jmenovat se	29
3.	učit se	28
4.	líbit se	24
5.	dostat se	18
6.	přestěhovat se	7
7.	bavit se	2
8.	podívat se	2
9.	cítit se	1
10.	domluvit se	1
11.	chovat se	1
12.	přihlásit se	1
13.	rozhodnout se	1
14.	setkávat se	1
15.	seznámit se	1
16.	scházet se	1
17.	snažit se	1
18.	stát se	1
19.	věnovat se	1
20.	zabývat se	1
21.	zajímat se	1
22.	zamilovat se	1

Tab. 63. Přehled reflexivních sloves, která se objevila v mluvených projevech ruskojazyčných studentů

Z uvedeného seznamu jsme vybrali 5 nejčastěji používaných sloves, tj. *narodit se*, *jmenovat se*, *učit se*, *líbit se* a *dostat se*, a podrobili jsme je detailní analýze.

Slovesa *narodit se*, *jmenovat se*, *učit se*, *líbit se* a *dostat se* se objevila v projevech téměř všech respondentů, verba *učit se* a *líbit se* se vyskytla v rámci některých textů dokonce několikrát (viz příloha 9, 10).

Uvedená nejfrekventovanější slovesa, s výjimkou slovesa *jmenovat se*, byla zároveň součástí otázek, které studenti měli k dispozici v psané podobě (viz výše).

³² V psaných eseích díky pestrosti témat k takovému opakování nedocházelo.

Domníváme se proto, že znění otázek mohlo silně ovlivnit realizaci těchto sloves v ústním projevu, a to v pozitivním směru.

3.3.6.1. Metodika zpracování materiálu

Vybraná reflexivní slovesa jsme zpracovávali podobně jako materiál v předchozích analýzách I. A a I. B. Počítali jsme správné a nesprávné výskyty těchto sloves³³ pro celou skupinu respondentů nejprve bez ohledu na délku studia, pak s ohledem na délku studia (konkrétně jsme rozlišovali studenty (1) začátečníky – výuka v kurzu do jednoho roku včetně, (2) mírně pokročilé – výuka od jednoho rok do dvou let včetně a (3) pokročilé – výuka od dvou výše). Ze získaných hodnot jsme vypočítali procentuální podíl správného a nesprávného užití toho kterého slovesa pro celou skupinu mluvčích a pak pro podskupiny rozdělené podle délky studia.

Analyzovali jsme pouze ty projevy, v nichž se sledované sloveso vyskytlo. Oproti předchozím analýzám s příklonkou *se* jsme nepracovali s kategorií „navíc“, protože se tyto případy s výjimkou jednoho mluvčího, který se ihned opravil, neobjevily. Konkrétně šlo o příklad hned na začátku mluveného projevu „*Se jmenuju se*“, tento případ jsme považovali za přeřeknutí. Chyby typu „*já se jmenuji se*“ se v projevech respondentů nevyskytly.

3.3.6.2. Souhrnné výsledky

V rámci nesprávného užití jsme tedy rozlišovali (A) chyby v pozici příklonky *se* a (B) chyby v jejím vypuštění. Po výpočtech jsme získali tyto hodnoty:

³³Každé sloveso bylo analyzováno zvlášť.

SE_vše					SE_incorr.		
sloveso		SE_corr.	SE_incorr.	Σ SE_celkem	SE_pozice (A)	SE_vypuštěno (B)	Σ SE_incorr.
narodit se	výskyt	25	9	34	0	9	9
	%	73,5	26,5	100,0	0,0	100,0	100,0
jmenovat se	výskyt	29	0	29	0	0	0
	%	100,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
učit se	výskyt	15	13	28	0	13	13
	%	53,6	46,4	100,0	0,0	100,0	100,0
líbit se	výskyt	16	8	24	3	5	8
	%	66,7	33,3	100,0	37,5	62,5	100,0
dostat se	výskyt	9	9	18	1	8	9
	%	50,0	50,0	100,0	11,1	88,9	100,0

Tab. 64. Souhrnné výsledky – užití vybraných sloves bez ohledu na délku studia (mluvená produkce)

Získané výsledky jsme porovnali se zjištěnými hodnotami v analýze I. B s příklonkou *se*, kde jsme sledovali užití všech reflexivních sloves, která se v mluvených projevech ruskojazyčných studentů objevila.

SE_vše					SE_incorr.			
sloveso		SE_corr.	SE_incorr.	Σ SE_celkem	SE_pozice (A)	SE_vypuštěno (B)	SE_navíc (C)	Σ SE_incorr.
všechna slovesa	výskyt	107	53	160	7	43	3	53
	%	66,9	33,1	100,0	<i>13,2</i>	<i>81,1</i>	<i>5,7</i>	<i>100,0</i>
narodit se	výskyt	25	9	34	0	9	–	9
	%	73,5	26,5	100,0	<i>0,0</i>	<i>100,0</i>	–	<i>100,0</i>
jmenovat se	výskyt	29	0	29	0	0	–	0
	%	100,0	0,0	100,0	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	–	<i>0,0</i>
učit se	výskyt	15	13	28	0	13	–	13
	%	53,6	46,4	100,0	<i>0,0</i>	<i>100,0</i>	–	<i>100,0</i>
líbit se	výskyt	16	8	24	3	5	–	8
	%	66,7	33,3	100,0	<i>37,5</i>	<i>62,5</i>	–	<i>100,0</i>
dostat se	výskyt	9	9	18	1	8	–	9
	%	50,0	50,0	100,0	<i>11,1</i>	<i>88,9</i>	–	<i>100,0</i>

Tab. 65. Souhrnné výsledky – analýza s příklonkou *se*, všechna slovesa (mluvená produkce) x vybraná slovesa

3.3.6.3. Analýza I. B – sloveso *narodit se*³⁴

3.3.6.3.1. Výsledky: sloveso *narodit se* bez ohledu na délku studia

Sloveso *narodit se* se vyskytlo v projevech 33 respondentů. Celkový výskyt slovesa 34x, v jednom projevu se objevilo 2x, jednou správně / jednou špatně). V 73,5 % bylo použito správně, v 26,5 % chybně. V rámci nesprávného užití se chybovalo pouze ve vypuštění příklonky *se* (viz tab. 65).

Procentuální poměr nesprávných odpovědí v případě slovesa *narodit se* je ve srovnání s hodnotami v analýze I. B s příklonkou *se* zhruba stejný (tj. 26,5 % a 33,1 %, viz tab. 65). V užití slovesa *narodit se* studenti chybovali jen o trochu méně často než v případě všech reflexivních sloves, která byla v jejich projevech zaznamenána.

³⁴Zdrojová data pro analýzu I. B se slovesem *narodit se* viz příloha 7.

Relativně vysoké procento správných výskytů tohoto slovesa (tj. 73,5 %) lze vysvětlit jednak tím, že zvratnému slovesu *narodit se* odpovídá i v ruštině zvratný protějšek (*родиться*), jednak tím, že toto sloveso je velmi obtížné zaměnit za jednodušší nereflexivní synonymum, a proto je jeho frekvence v řeči poměrně vysoká. Svou roli může hrát již zmíněná textová opora.

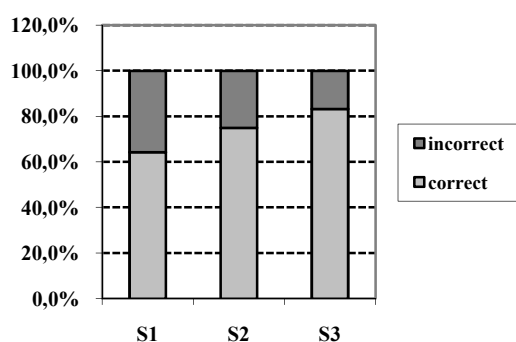
3.3.6.3.2. Výsledky: sloveso *narodit se* s ohledem na délku studia

V rámci skupin rozdělených podle délky studia byla zjištěna tato data:

skupina	narodit se_vše			narodit se_incorr.		
	narodit se_corr.	narodit se_incorr.	∑ narodit se_celkem	narodit se_pozice (A)	narodit se_vypuštěno (B)	∑ narodit se_incorr.
S1_výskyt	9	5	14	0	5	5
S1_%	64,3	35,7	100,0	0,0	100,0	100,0
S2_výskyt	6	2	8	0	2	2
S2_%	75,0	25,0	100,0	0,0	100,0	100,0
S3_výskyt	10	2	12	0	2	2
S3_%	83,3	16,7	100,0	0,0	100,0	100,0

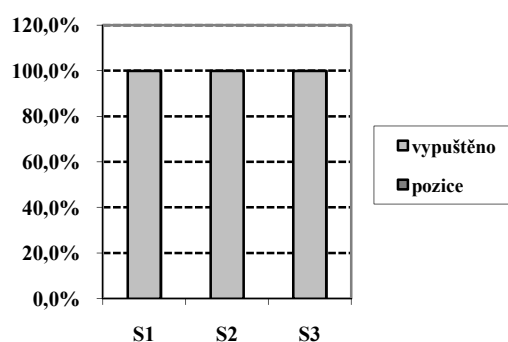
Tab. 66. Sloveso *narodit se* podle délky studia (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

Narodit se – správné a nesprávné výskyty s ohledem na délku studia

Graf 54 (a). Sloveso *narodit se* – správné a nesprávné výskyty podle délky studia (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

Narodit se – kategorie nesprávného užití s ohledem na délku studia

Graf 54 (b). Sloveso *narodit se* – výskyty v rámci kategorie nesprávného užití podle délky studia (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

Z tabulky je vidět, že s nárůstem dovedností v cílovém jazyce procentuální podíl nesprávných výskytů slovesa *narodit se* klesá, konkrétně ve skupině začátečníků jsme zaznamenali 35,7 %, u mírně pokročilých studentů 25,0 % a u pokročilých studentů už jen 16,7 % chybných výskytů tohoto verba. Bereme-li v úvahu vysokou frekvenci tohoto slovesa a skutečnost, že verbu *narodit se* odpovídá v mateřštině respondentů zvrtný protějšek, lze předpokládat, že chyby v užívání tohoto slovesa ve skupině začátečníků souvisí pouze s jeho nedostatečným osvojením a že se jejich počet v dalších fázích výuky značně omezí. Tento předpoklad ostatně potvrzuje postupný pokles hodnot nesprávného výskytu slovesa *narodit se* ve skupině mírně pokročilých a pokročilých studentů (tj. 35,7 %, 25,0 % a 16,7 %).

3.3.6.4. Analýza I. B – sloveso *jmenovat se*³⁵

3.3.6.4.1. Výsledky: sloveso *jmenovat se* bez ohledu na délku studia

Sloveso *jmenovat se* jsme zaznamenali v projevech 29 mluvčích (opakovaný výskyt tohoto slovesa v projevech jednotlivých respondentů nebyl zaznamenán). Ve všech případech bylo toto sloveso užito správně, přestože jeho psaná podoba nebyla uvedena v zadání. V ruštině má sloveso *jmenovat se* zvrtný protějšek (*называться, зваться*) a je ruskými mluvčími studenty obvykle vnímáno jako sloveso reflexivní, a to bez ohledu na to, že běžná otázka *Jak se jmenujete?* se do ruštiny překládá *Как вас зовут?* (tj. pomocí slovesa nezvrtného). Domníváme se, že stoprocentní úspěšnost v užití tohoto slovesa souvisí s jeho frekvencí v řeči a rovněž s jeho brzkým začleněním do výuky, neboť sloveso *jmenovat se* je přirozeně jedno z prvních sloves, s nímž se studenti ve výuce češtiny seznamují.

3.3.6.5. Analýza I. B – sloveso *učit se*³⁶

3.3.6.5.1. Výsledky: sloveso *učit se* bez ohledu na délku studia

Sloveso *učit se* jsme analyzovali v projevech 22 respondentů. Celkový výskyt tohoto verba je 28. V projevech pěti mluvčích byl výskyt zaznamenán opakovaně, konkrétně 2 respondenti ho použili 2x nesprávně, 1 respondent 2x správně, 1 respondent 1x správně a 1x špatně a 1 respondent 3x správně. Obecně bylo toto sloveso užito správně

³⁵Zdrojová data pro analýzu I. B se slovesem *jmenovat se* viz příloha 8.

³⁶Zdrojová data pro analýzu I. B se slovesem *učit se* viz příloha 9.

v 53,6 %, chybně v 46,4 %. V rámci nesprávného užití příklonky *se* se opět chybovalo pouze v jejím vypuštění (viz tab. 64).

Pokud porovnáme tento výsledek s hodnotami zjištěnými v analýze I. B s příklonkou *se*, je evidentní, že procento nesprávného užití slovesa *učit se* přesahuje procento nesprávného užití v případě všech reflexivních sloves zároveň, tj. 46,6 % > 33,1 % (viz tab. 65). Jinými slovy správné užití slovesa *učit se* je pro ruskojazyčné studenty z nějakého důvodu velice obtížné, dokonce i s ohledem na to, že studenti měli k dispozici psanou podobu tohoto verba ve tvaru 1. osoby jednotného čísla (*proč se učím česky*, viz výše).

Příčinu je možné hledat v mateřském jazyce žáků, především v blízkosti českého slovesa a jeho ruského ekvivalentu. Českému zvratnému slovesu *učit se* odpovídá ruské sloveso nezvratné (*учить, изучать*). Podobnost těchto sloves a jejich nedostatečné rozlišení může následně vést k nesprávnému zafixování verba *učit se* obecně a k jeho záměně se slovesem *učit*, které se do ruštiny překládá jako (*обучать кого/что чему*).

Frekvence slovesa *učit se*, zřejmě podmíněná podobností českého a ruského tvaru, byla v našem materiálu poměrně vysoká. Nasvědčuje tomu i fakt, že většina respondentů dala přednost slovesu *učit se* před užitím jeho nezvratného synonyma *studovat*.

Opakovaně užil sloveso *učit se* pouze jeden respondent, a to jednou správně a jednou chybně. Správné užití verba v tomto případě mohla ovlivnit předloha, tj. návodná věta v zadání.

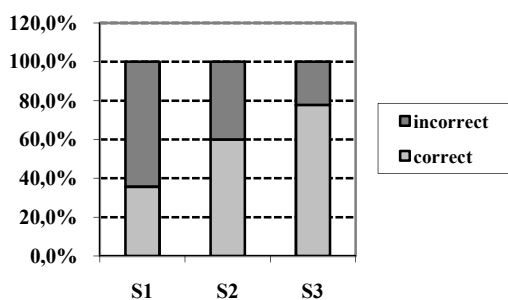
3.3.6.5.2. Výsledky: slovesa *učit se* s ohledem na délku studia

Podobně jako v případě slovesa *narodit se* i u slovesa *učit se* pozorujeme zlepšení výsledků s nárůstem dovedností v cílovém jazyce. Ve skupině začátečníků se chybovalo v 64,3 %, u mírně pokročilých – v 40,0 % a ve skupině pokročilých pouze – v 22,2 % (viz tab. 67, grafy 55a, 55b). Toto zlepšení je pravděpodobně spojeno s frekvencí slovesa *učit se* v řeči.

skupina	učit se_vše			učit se_incorr.		
	učit se_corr.	učit se_incorr.	Σ učit se_celkem	učit se_pozice (A)	učit se_vypuštěno (B)	Σ učit se_incorr.
S1_výskyt	5	9	14	0	9	9
S1_%	35,7	64,3	100,0	0,0	100,0	100,0
S2_výskyt	3	2	5	0	2	2
S2_%	60,0	40,0	100,0	0,0	100,0	100,0
S3_výskyt	7	2	9	0	2	2
S3_%	77,8	22,2	100,0	0,0	100,0	100,0

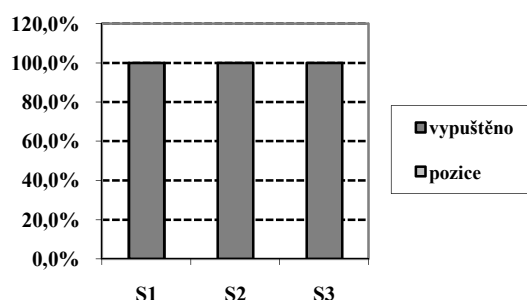
Tab. 67. Sloveso *učit se* (mluvená produkce) s ohledem na délku studia (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

***Učit se* – správné a nesprávné výskyty s ohledem na délku studia**

Graf 55 (a). Sloveso *učit se* (mluvená produkce) – správné a nesprávné výskyty s ohledem na délku studia (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

***Učit se* – kategorie nesprávného užití s ohledem na délku studia**

Graf 55 (b). Sloveso *učit se* (mluvená produkce) – výskyty v rámci kategorie nesprávného užití s ohledem na délku studia (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

3.3.6.6. Analýza I. B – sloveso *líbit se*³⁷

3.3.6.6.1. Výsledky: sloveso *líbit se* bez ohledu na délku studia

Sloveso *líbit se* jsme zaznamenali v projevech 13 respondentů. Celkový výskyt je 24, z toho 8 mluvčích užilo tohoto verba opakovaně (konkrétně 4 respondenti 2x správně, 2 respondenti 1x správně a 1x špatně, 1 respondent 1x správně a 2x chybně a 1 respondent 4x: 1x správně a 3x chybně. Obecně bylo správné užití slovesa *líbit se* evidováno v 66,7 %, nesprávné v 33,3 %. V rámci nesprávného užití se na rozdíl od předchozích sloves chybovalo jak ve vypuštění příklonky *se* (62,5 %), tak v jejím umístění (37,5 %, viz tab. 64).

Procento nesprávného užití slovesa *líbit se* se shodovalo s procentem nesprávného užití všech reflexivních sloves zároveň, tj. 33,3 % ~ 33,1 % (viz tab. 65). Znamená to, že správné užití verba *líbit se* je pro rusky mluvící studenty také poměrně obtížné.

Domníváme se, že tyto potíže souvisí s vlivem mateřského jazyka žáků nejméně, neboť reflexivnímu slovesu *líbit se* odpovídá ruský reflexivní protějšek (*нравиться*). Důvodem problému může být nízká frekvence tohoto slovesa v projevech nerodilých mluvčích. Obvykle se studenti při studiu češtiny nejprve setkávají s nezvratným ekvivalentem *mít rád*, kterému i nadále dávají přednost před zvratným *líbit se*. Z tohoto důvodu nemají sloveso *líbit se* dostatečně zažité, a proto jeho správné užití může působit potíže.

Jako zajímavá se jeví opakovaná užití slovesa *líbit se*, tj. chybná a správná užití v rámci stejného projevu, která se vyskytla u 4 mluvčích. Opakování v případě slovesa *líbit se* nebylo konzistentní, tj. se lišilo u různých mluvčích (např. 1 výskyt správně / 3 nesprávně, 1 výskyt správně / 2 nesprávně apod., viz příloha 10). Vypovídá to o nedostatečném osvojení slovesa *líbit se* a o nezvyku ho v řeči používat. Nejspíše pod vlivem předlohy, kde bylo sloveso *líbit se* napsáno ve správném tvaru, ho použili studenti i ve svých odpovědích, ovšem nezkušenost v jeho užívání vedla při dalším opakování k výskytu chyb.

3.3.6.6.2. Výsledky: sloveso *líbit se* s ohledem na délku studia

Výsledky ve skupinách rozdělených podle délky studia potvrzují náš předpoklad o méně častém užití slovesa *líbit se* zejména v prvních fázích výuky. Ve skupině

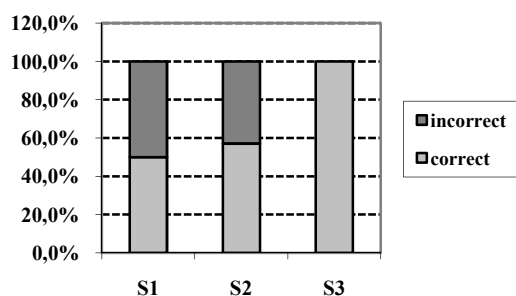
³⁷Zdrojová data pro analýzu I. B se slovesem *líbit se* viz příloha 10.

začátečníků jsme zaznamenali stejný počet správných a nesprávných užití tohoto slovesa (tj. 50,0 % v obou případech). S nárůstem dovedností v cílovém jazyce ovšem podobně jako v předchozích případech pozorujeme pokles chybných užití tohoto slovesa (u mírně pokročilých studentů jsme zaznamenali 42,9 % nesprávných užití slovesa *líbit se* a ve skupině pokročilých dokonce 100% úspěšnost, viz tab. 68, graf 56a).

skupina	líbit se_vše			líbit se_incorr.		
	líbit se_corr.	líbit se_incorr.	Σ líbit se_celkem	líbit se_pozice (A)	líbit se_vypuštěno (B)	Σ líbit se_incorr.
S1_výskyt	5	5	10	2	3	5
S1_%	50,0	50,0	100,0	40,0	60,0	100,0
S2_výskyt	4	3	7	1	2	3
S2_%	57,1	42,9	100,0	33,3	66,7	100,0
S3_výskyt	7	0	7	0	0	0
S3_%	100,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0

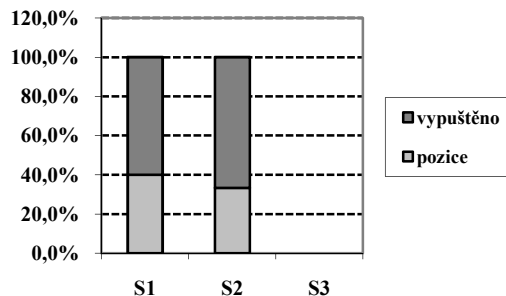
Tab. 68. Sloveso *líbit se* (mluvená produkce) s ohledem na délku studia (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

***Líbit se* – správné a nesprávné výskyty s ohledem na délku studia**

Graf 56 (a). Sloveso *líbit se* (mluvená produkce) – správné a nesprávné výskyty s ohledem na délku studia (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

***Líbit se* – kategorie nesprávného užití s ohledem na délku studia**

Graf 56 (b). Sloveso *líbit se* (mluvená produkce) – výskyty v rámci kategorie nesprávného užití s ohledem na délku studia (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

3.3.6.7. Analýza I. B – sloveso *dostat se*³⁸

3.3.6.7.1. Výsledky: sloveso *dostat se* bez ohledu na délku studia

Sloveso *dostat se* se objevilo v projevech 18 ruskojazyčných mluvčích (opakovaně se nevyskytlo). Výše správného a nesprávného užití byla shodná, činila 50,0 % (viz tab. 64). V rámci nesprávných výskytů se chybovalo jak ve vypuštění, tak i v umístění příklonky *se* (konkrétně vypuštění 88,9 %, umístění 11,1 %). Velký rozdíl mezi kategoriemi „vypuštění“ a „pozice“ lze vysvětlit nízkou frekvencí tohoto slovesa v jazyce, zejména v učebnicích češtiny jako cizího jazyka.

Ve srovnání s výsledky analýzy I. B. s příklonkou *se* procentuální podíl nesprávného užití slovesa *dostat se* přesahuje procentuální podíl nesprávného užití zjištěný pro všechna slovesa zároveň, tj. 50,0 % > 33,1 % (viz tab. 65). Podobně jako sloveso *učit se* i sloveso *dostat se* je pro ruskojazyčné studenty problematické bez ohledu na to, že bylo v zadání uvedeno ve správném tvaru.

Souvisí to do jisté míry s mateřským jazykem respondentů. V ruštině má sloveso *dostat se* ve významu (dorazit, octnout se, proniknout) nezvratný ekvivalent (*дойти, nonacть*). Například běžná otázka *Jak se dostanu na nádraží?* zní v ruštině *Как мне дойти на вокзал?*, v tomto případě tedy dochází k asymetrii, kdy českému zvratnému slovesu odpovídá ruské sloveso nezvratné. V jiných významech se ovšem může sloveso *dostat se* překládat do ruštiny i jako sloveso zvratné.

Dalším důvodem relativně vysokého procenta nesprávného užití slovesa *dostat se* je jeho nízké zastoupení v řeči nerodilých mluvčích. S tímto slovesem se studenti zejména v počátečních fázích výuky setkávají zřídka, a proto je pro ně jeho správné užití obtížné.

3.3.6.7.2. Výsledky: sloveso *dostat se* s ohledem na délku studia

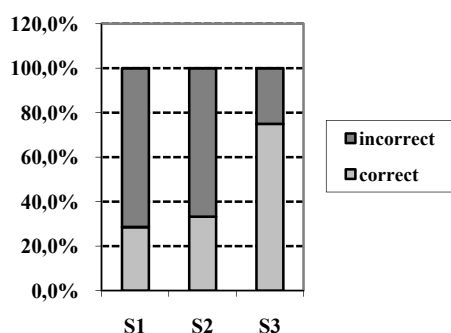
Stejně jako u předchozích sloves lze i v tomto případě konstatovat, že s nárůstem dovedností v cílovém jazyce klesá procento nesprávného užití slovesa *dostat se*. Ve skupině začátečníků se chybovalo v 71,4 %, u mírně pokročilých v 66,7 % a u pokročilých jen v 25,0 % (viz tab. 69, graf 57a).

³⁸Zdrojová data pro analýzu I. B se slovesem *dostat se* viz příloha 11.

skupina	dostat se_vše			dostat se_incorr.		
	dostat se_corr.	dostat se_incorr.	Σ dostat se_celkem	dostat se_pozice (A)	dostat se_vypuštěno (B)	Σ dostat se_incorr.
S1_výskyt	2	5	7	1	4	5
S1_%	28,6	71,4	100,0	20,0	80,0	100,0
S2_výskyt	1	2	3	0	2	2
S2_%	33,3	66,7	100,0	0,0	100,0	100,0
S3_výskyt	6	2	8	0	2	2
S3_%	75,0	25,0	100,0	0,0	100,0	100,0

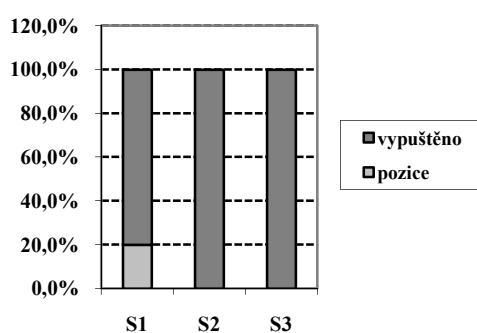
Tab. 69. Sloveso *dostat se* (mluvená produkce) s ohledem na délku studia (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

***Dostat se* – správné a nesprávné výskyty s ohledem na délku studia**

Graf 57 (a). Sloveso *dostat se* (mluvená produkce) – správné a nesprávné výskyty s ohledem na délku studia (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

***Dostat se* – kategorie nesprávného užití s ohledem na délku studia**

Graf 57 (b). Sloveso *dostat se* (mluvená produkce) – výskyty v rámci kategorie nesprávného užití s ohledem na délku studia (S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů)

3.3.6.8. Závěr

Analýza vybraných nejfrekventovanějších sloves opět potvrdila náš předpoklad o významné roli mateřského jazyka. Nejobtížnější byla pro studenty slovesa *dostat se* a *učit se*, která se do ruštiny překládají jako slovesa nezvratná. Procento jejich nesprávného užití přesahovalo procento nesprávného užití všech reflexivních sloves, která se vyskytla v projevech ruskojazyčných studentů celkem (srov. tab. 65).

Dalším významným faktorem ovlivňujícím správné užití vybraných sloves byla jejich frekvence v řeči nerodilých mluvčích. Nejvíce se to projevilo u slovesa *líbit se*, které bylo pro studenty poměrně obtížné, a to nejspíše z toho důvodu, že ho ve svých projevech používají méně často a obvykle ho zaměňují za výraz *mít rád*.

Nejméně problematické bylo užití sloves *jmenovat se* a *narodit se*, která se do ruštiny překládají jako slovesa zvratná a používají se v řeči často.

V rámci stejného projevu docházelo k opakování pouze v případě sloves *učit se*, *líbit se* a *narodit se*, ostatní slovesa se v projevech vyskytla vždy jenom jednou. Opakování sloves, kdy bylo zaznamenáno 1 správné užití a 2 nebo 3 nesprávná, může vypovídat o vlivu předlohy (správný výskyt) a o nedostatečné znalosti slovesa (nesprávné výskyty).

Z hlediska délky studia u všech sledovaných sloves (nepočítáme-li sloveso *jmenovat se*, které bylo použito ve všech případech správně), s nárůstem dovedností v cílovém jazyce docházelo bez výjimky k poklesu nesprávného užití toho kterého slovesa (viz tab. 70).

skupina	<i>narodit se</i> CORR.	<i>narodit se</i> INCOIR.	<i>jmenovat se</i> CORR.	<i>jmenovat se</i> INCOIR.	<i>učit se</i> CORR.	<i>učit se</i> INCOIR.	<i>líbit se</i> CORR.	<i>líbit se</i> INCOIR.	<i>dostat se</i> CORR.	<i>dostat se</i> INCOIR.
S1_výskyt	9	5	16	0	5	9	5	5	2	5
S1_ %	64,3	35,7	100,0	0,0	35,7	64,3	50,0	50,0	28,6	71,4
S2_výskyt	6	2	5	0	3	2	4	3	1	2
S2_ %	75,0	25,0	100,0	0,0	60,0	40,0	57,1	42,9	33,3	66,7
S3_výskyt	10	2	8	0	7	2	7	0	6	2
S3_ %	83,3	16,7	100,0	0,0	77,8	22,2	100,0	0,0	75,0	25,0

Tab. 70. Souhrnné výsledky – správné a nesprávné výskyty vybraných sloves s ohledem na délku studia (mluvená produkce). S1 – skupina začátečníků, S2 – skupina mírně pokročilých studentů, S3 – skupina pokročilých studentů

3.3.7. Závěr (mluvená produkce)

Jak jsme viděli, výsledky analýz potvrdily naši hypotézu o silném vlivu mateřského jazyka na jazyk cílový. Tento vliv se v ústní produkci ruskojazyčných respondentů projevil ve větší míře než v psaných textech, což souvisí s povahou mluveného projevu obecně.

(1) V obou analýzách jsme ve všech skupinách respondentů pozorovali zlepšení výsledků s nárůstem dovedností v cílovém jazyce (S1 – *SE_corr.* 55,4 %, S2 – *SE_corr.* 69,7 %, S3 – *SE_corr.* 77,4 %; S1 – *být_corr.* 52,0 %, S2 – *být_corr.* 68,0 %, S3 – *být_corr.* 86,8 %, viz tab. 48, 55, grafy 44, 51a, 51b) a v rámci nesprávných odpovědí konstantně vysoký podíl chyb ve vypuštění příklonky *se* a tvarů pomocného slovesa *být* (S1 – *SE_vypuštěno* 79,3 %, S2 – *SE_vypuštěno* 90,0 %, S3 – *SE_vypuštěno* 78,6 %; S1 – *být_vypuštěno* 79,2 %, S2 – *být_vypuštěno* 75,0 %, S3 – *být_vypuštěno* 55,6 %, srov. tab. 48, 55, grafy 44, 51a, 51b).

(2) Nápadný rozdíl oproti hodnotám v psané produkci jsme zachytili v případě příklonky *se*. Podíl chyb v jejím vypuštění v mluveném jazyce tvořil téměř šestinásobek hodnoty zaznamenané v kategorii „pozice“, kdežto v psaném projevu byl rozdíl mezi hodnotami v těchto kategoriích minimální (*SE_vypuštěno_psaný projev* 47,2 %, *SE_pozice_psaný projev* 40,3 %, *SE_vypuštěno_mluvený projev* 81,1 %, *SE_pozice_mluvený projev* 13,2 %, viz tab. 40, graf 36).

Nápadný rozdíl v počtu chyb mezi kategoriemi „vypuštěno“ a „pozice“ pozorujeme i v jednotlivých skupinách rozdělených podle délky studia (S1 – *SE_vypuštěno_mluvený projev* 79,3 %, S1 – *SE_pozice_mluvený projev* 13,8 %, S2 – *SE_vypuštěno_mluvený projev* 90,0 %, S2 – *SE_pozice_mluvený projev* 10,0 %, S3 – *SE_vypuštěno_mluvený projev* 78,6 %, S3 – *SE_pozice_mluvený projev* 14,3 %, viz tab. 48, graf 44).

(3) Slovní zásobu (z hlediska užití reflexivních sloves) zvládli ruskojazyční studenti v mluveném projevu v 71,3 %. Nesprávně zacházeli s příklonkou *se* z hlediska syntaktického v rámci lexikálně správných *se*, tj. nesprávně umístili tuto příklonku ve větě v 6,1 % (viz tab. 44, 45, grafy 40, 41).

Ve srovnání s výsledky psaného projevu byl procentuální údaj v případě lexika vyšší než v mluveném projevu (83,1 %), to znamená, že v psané produkci prokázali lepší znalost slovní zásoby. Pokud jde o syntax, v umístění *se* ve větě chybovali studenti častěji

v psaném projevu (tj. v 13,7 %), což souvisí s menším počtem vypuštěných *se* oproti ústní produkci.

(4) V analýze s tvary pomocného slovesa *být* se neprokázalo, že osvojování jevů, které nemají oporu v mateřštině žáka, probíhá odlišně než akvizice jevů v obou jazycích shodných. S ohledem na délku studia rovněž nebyly oproti výsledkům v psaném projevu zaznamenány žádné výrazné změny v rámci kategorií „pozice“ a „vypuštěno“. Ve všech skupinách respondentů byl vliv mateřštiny projevující se ve vypouštění pomocného slovesa silný a slábl jen částečně po více než dvou letech studia jazyka (S1 – *být_vypuštěno* 79,2 %, S1 – *být_pozice* 20,8 %; S2 – *být_vypuštěno* 75,0 %, S2 – *být_pozice* 25,0 %; S3 – *být_vypuštěno* 55,6 %, S3 – *být_pozice* 44,4 %, viz tab. 55, grafy 51a, 51b).

(5) Z hlediska syntaktického bylo zjištěno, že studenti chybovali v umístění tvarů pomocného slovesa *být* v mluveném (9,7 %) a psaném projevu (9,8 %) stejně často (srov. tab. 54). Vysvětlit by se to dalo velkou chybovostí ve vypuštění pomocného slovesa jak v psané, tak i v mluvené produkci (viz tab. 51).

(6) V obou analýzách (s příklonkou *se* a tvary pomocného slovesa *být*) byly výsledky úspěšnosti oproti ideálnímu mluvčímu horší než výsledky týchž analýz v psané produkci (*SE_psaný* 74,3 %, *SE_mluvený* 68,2 %; *být_psaný* 77,6 % a *být_mluvený* 71,3 %, viz tab. 41, 52), což lze vysvětlit povahou mluveného a psaného projevu.

3.3.8. Didaktické závěry

Jak jsme se již zmínili v úvodu, v současné době postrádáme základní metodická pravidla pro práci s ruskojazyčnými studenty češtiny, která by se opírala o výzkum jejich jazyka založený na datech korpusového typu. Chybí konkrétní doporučení k výběru a vytváření cvičení pro tuto jazykovou komunitu, pokyny k výkladu jednotlivých mluvnických jevů na různých jazykových rovinách apod. V určitém ohledu by se samozřejmě dalo řídit pokyny, které byly vypracovány pro výuku ruštiny na českých školách, neboť se jedná o stejný jazykový pár³⁹. Bylo by ovšem žádoucí rozšířit tyto instrukce a zahrnout do nich doporučení vycházející ze současných výzkumů češtiny ruských studentů.

³⁹ Zájemce lze odkázat např. na práce L. Riese, Z. F. Oliveriuse, J. Veselého, A. Šourkové aj.

Výše popsané experimenty potvrdily náš základní předpoklad o tom, že výuka blízce příbuzného jazyka vyžaduje speciální přístup. Jak se ukázalo, ne vždy platí pravidlo, že pokud má určitý gramatický jev oporu v mateřském jazyce žáka, proběhne jeho osvojení bez problémů, a proto není třeba jeho vysvětlení a procvičení věnovat zvláštní pozornost. Je sice pravda, že žák vynaloží minimální úsilí při osvojení jevů podobných ve výchozím a cílovém jazyce, hrozí ovšem nebezpečí, že tyto jevy nebudou dostatečně diferencovány, a proto pod vlivem mateřského jazyka bude neustále docházet k jejich nesprávné realizaci. Příkladem může posloužit analýza s příklonkou *se*, kde jsme se mohli přesvědčit, že ačkoliv je tento gramatický jev studentům známý z jejich mateřského jazyka, působí jeho osvojení a správné užívání potíže nejen začátečníkům, ale i pokročilým studentům češtiny.

Na druhé straně u jevů nemajících oporu v mateřském jazyce studentů hraje velkou roli jejich frekvence v jazyce. Např. oproti osvojení příklonky *si* probíhá osvojení pravidla minulého času díky jeho častému užití v jazyce rychleji a snadněji. Jinými slovy, vliv mateřského jazyka na osvojení gramatických jevů je významný. Na rychlost a průběh jejich osvojení však působí více faktorů.

Z těchto důvodů by měl být výběr a způsob procvičování gramatického učiva v případě blízce příbuzného jazyka pojímán komplexněji. Kromě základního rozlišení, zda je určitý gramatický jev zastoupen v mateřštině žáka, nebo není, by se měla brát v úvahu frekvence tohoto jevu v jazyce a zároveň průběh jeho osvojování.

3.3.8.1. Proces osvojování gramatických jevů obecně

Správné užití některých gramatických jevů v češtině vyžaduje komplexní znalosti z různých jazykových oblastí (např. provázanost znalostí z morfologie a syntaxe, morfologie a lexika apod.). Například k tomu, aby student úplně správně použil ve větě tvarů pomocného slovesa *být* v minulém čase, je třeba zvládnout jednak morfologické pravidlo tvoření minulého času, jednak pravidlo syntaktické, tj. umět správně umístit pomocné sloveso na druhou pozici ve větě. Podobně je tomu i v případě příklonek *se* a *si* – nejprve je třeba zvládnout lexikální stránku, tj. vědět, že určité sloveso je reflexivní, zda má slovo tvorný formant *se/si*, a teprve potom ho správně umístit ve větě. Tento aspekt zdůrazňující průběh osvojování určitého gramatického jevu by se měl brát v úvahu při výuce a plánování výukového procesu.

Domníváme se, že na základě zjištěných výsledků, které se týkají jednotlivých fází osvojování vybraných gramatických jevů, by bylo vhodné soustředit se hned od začátku na postupné procvičování jednotlivých pravidel. Například při práci s tvary pomocného slovesa *být* v minulém čase by bylo účelné se nejprve zaměřit na zafixování tvarů 1. a 2. osoby jednotného a množného čísla a teprve potom řešit otázku umístění spony ve větě. Není proto žádoucí hned v počátečních etapách výuky zařazovat cvičení primárně zaměřená na správné umístění tvarů pomocného slovesa *být* ve větě, zejména příklady, ve kterých je první pozice zastoupena rozvitým větným členem (např. *V sobotu večer jsem pracovala na počítači.*) nebo příklady na kombinaci minulého času a zvrátěného slovesa (*V neděli odpoledne jsem se dívala na film.* apod.). Ačkoliv osvojení tvarů pomocného slovesa *být* v minulém čase probíhá relativně snadno díky vysoké frekvenci minulého času v jazyce, je třeba mít na paměti, že tento jazykový jev nemá obdobu v mateřském jazyce rusky mluvících žáků, tudíž i přes jeho zdánlivou snadnost potřebují žáci přirozeně čas, aby si tento gramatický jev zafixovali.

3.3.8.2. Postup při vytváření cvičení pro ruskojazyčné studenty češtiny

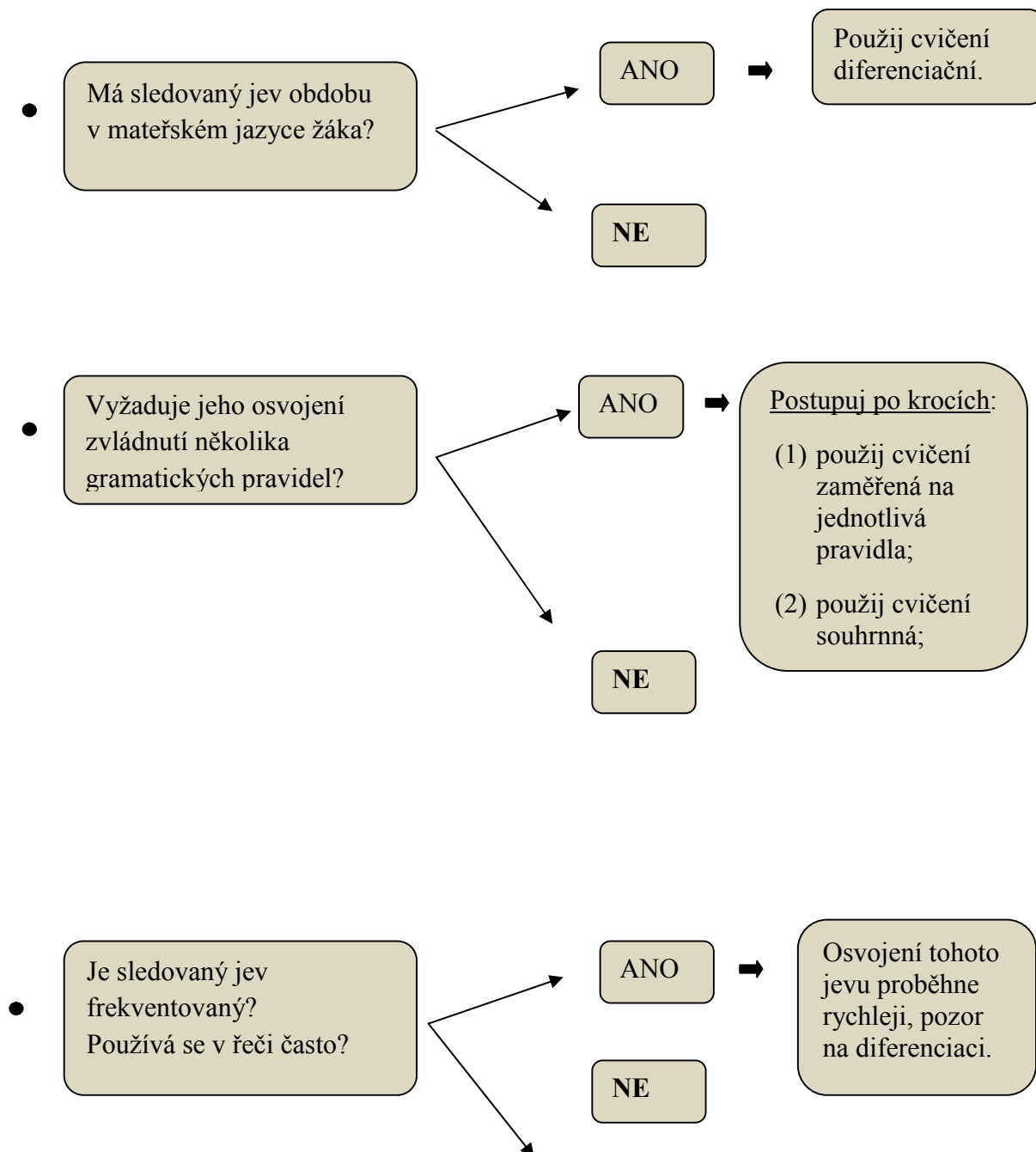
Vzhledem k příbuznosti jazyků a současně v souladu s didaktickou zásadou zřetele k mateřštině vyslovenou už Komenským je vhodné se při úvahách o výběru učiva a vytváření cvičení pro ruskojazyčné studenty nejprve ptát, zda má vybraný gramatický jev oporu v mateřském jazyce žáka. Případná kladná odpověď na tuto otázku ovšem neznamená, že se sledovanému jevu budeme věnovat jen povrchně, ale znamená, že procvičování tohoto jevu bude vyžadovat speciální přístup, konkrétní specifický druh cvičení zaměřený na diferenciaci sledovaného jevu oproti jevu obdobnému v mateřském jazyce žáka. Platí totiž pravidlo, že čím bližší jsou jevy v obou jazycích, tím jemnější musí být analýza, kterou provádí mozková kůra, tj. tím obtížnější je diferenciaci sledovaných jevů (Šourková 1964: 91).

Aby nedocházelo k aktualizaci dřívějších návyků z mateřského jazyka, je navíc nezbytné nově vytvořené návyky a dovednosti neustále posilovat, tj. k procvičování těchto jevů se opakovaně vracet (tamtéž 1964: 90).

Jak jsme již naznačili výše, je třeba přistupovat k analýze jevů podobných ve výchozím a cílovém jazyce komplexněji, tj. je nutné se dál ptát, zda osvojení sledovaného jevu souvisí se zvládnutím několika gramatických pravidel (např. pravidla morfologického a syntaktického apod.). Pokud ano, je vhodné nejprve připravit cvičení zaměřená na

postupné procvičování těchto pravidel zvlášť a teprve potom zařazovat cvičení souhrnná, tj. zacílená na komplexní procvičení toho kterého jevu.

Výše popsané úvahy by se daly zobrazit schematicky. Schéma představuje jakýsi algoritmus, který ukazuje, jak by měl učitel postupovat při plánování výukového procesu. Zejména je důležité si uvědomit odlišný postup, pokud má jev obdobu v mateřském jazyce studenta a vyžaduje znalost více pravidel.

3.4. Analýza II. – kvantita

Hlavním záměrem fonetického výzkumu bylo ověřit možný vliv mateřského jazyka ruský mluvících žáků na realizaci kvantity vokálů v češtině. Pro tuto analýzu jsme se rozhodli zejména proto, že osvojování české kvantity je pro ruskojazyčné mluvčí velmi obtížné. Na základě získaných poznatků se pokusíme vypracovat metodická doporučení vhodná pro praktickou výuku výslovnosti této skupiny jinojazyčných mluvčích.

3.4.1. Kvantita v češtině

Český vokalický systém disponuje 5 krátkými [a], [ɛ], [ɪ], [o], [u] a 5 dlouhými jednoduchými samohláskami [a:], [ɛ:], [i:], [o:], [u:] a 3 diftongy [ou], [au], [eu].⁴⁰ Z. Palková k jednoduchým samohláskám uvádí, že jejich standardní podoba nepodléhá redukci, je poměrně stabilní a je nezávislá na okolních souhláskách nebo pozici ve slově (srov. Palková 1997: 170).

Dlouhé a krátké samohlásky tvoří páry. Kvantita má v češtině důležitou distinktivní fonologickou funkci, tj. rozlišuje významy slov a slovních tvarů, např. *peče* x *péče*, *psi* x *psí*, *růži* x *růží* apod. Ke střídání krátkých a dlouhých samohlásek, a to [a] – [a:], [ɛ] – [ɛ:], [ɪ] – [i:], může docházet v základech příbuzných slov i v kmeni v některých tvarech téhož slova např. *dar* – *dárek*, *létat* – *letadlo*, *kráva* – *krav*, *chléb* – *chleba* apod. (srov. Havránek – Jedlička 1960: 31). Mezi dlouhými a krátkými vokály není výraznější rozdíl v kvalitě s výjimkou i-ových samohlásek. Krátké [ɪ] je o něco otevřenější než dlouhé [i:], což signalizují i různé symboly pro české i-ové samohlásky v IPA (srov. Palková 1997: 171, Volín 2010: 44).

Rozdíl mezi krátkými a dlouhými samohláskami v češtině spočívá především v jejich trvání, které podle Palkové v řeči kolísá v závislosti na aktuálním mluvním tempu. Určité střední hodnoty je nicméně možné zjistit vzhledem k běžné mluvní situaci. Táž autorka dále uvádí tradiční poměr mezi dlouhými a krátkými samohláskami, který je v češtině 2 : 1 (srov. Palková 1997: 179, též Chlumský 1928: 28, Romportl 1981: 48). Hodnoty průměrného trvání a poměr trvání dlouhých a krátkých samohlásek, které vycházejí z novějších měření hlásek v souvislé řeči, jsou shrnuty v tabulce 71 (uvedená data byla zjištěna analýzou čtených projevů moderátorů Českého rozhlasu (Skarnitzl –

⁴⁰Vzhledem k mezijazykovému srovnání používáme pro zápis samohlásek mezinárodní transkripci IPA (Handbook of the International phonetic association 1999).

Volín 2012: 9)). Nejmenší rozdíl (cca 1,3) byl zjištěn pro i-ové samohlásky, srov. diskuzi ke kvalitě i-ových samohlásek výše. Poměr ostatních párů se pohybuje od 1,6 do 1,8.

vokál	trvání (ms)	poměr V:/V	vokál	trvání (ms)	poměr V:/V
i	53,5	1,29	o	51,7	1,73
i:	68,9		o:	89,3	
ε	53,5	1,72	u	57,3	1,60
ε:	91,8		u:	91,4	
a	63,1	1,79			
a:	113,0				

Tab. 71. Průměrné trvání a poměr trvání dlouhých (V:) a krátkých samohlásek (V) ve výslovnosti moderátorů Českého rozhlasu (ms – milisekundy) (Skarnitzl – Volín 2012: 9).

Délka samohlásek je v češtině zcela nezávislá na umístění přízvuku. Ve standardní podobě češtiny nedochází k redukci nepřízvučných slabik (ani kvalitativní, ani kvantitativní) (Palková 1974: 17). Podle Palkové se redukovaná (nezřetelná) výslovnost může vyskytovat jednak v nářečích, jednak může být způsobena nedbalou nebo příliš rychlou výslovností. Často je zaznamenávána tehdy, „... stojí-li samohláska mezi souhláskami tvořenými přibližně na stejném místě, zejména u delších slov [...], např. z konference [ə], na nutnost [ə] apod.” (Palková 1997: 325).

M. Romportl při výkladu kvantity rovněž uvádí, že se kromě dlouhých a krátkých vokálů setkáváme v běžné mluvě (v obecné češtině, nářečích) s tzv. polodélkou, kdy jsou původně dlouhé vokály v některých pozicích částečně zkracovány. Někdy dokonce dochází ke zkrácení na úplnou krátkou (Romportl 1981: 49). Palková upozorňuje, že se změna samohláskové kvantity projevuje „... krácením jak krátkých, tak dlouhých samohlásek. Krácení krátkých samohlásek hraničí s [...] redukcí, krácení dlouhých samohlásek postihuje zejména koncovky a slova frekventovaná“ (Palková 1997: 188). Ke zkrácení dlouhých samohlásek (na polodélku i úplnou krátkou) dochází i ve veřejných projevech i v projevech profesionálních mluvčích (Palková a kol. 2003, Janoušková – Veroňková 2008).

Naopak výrazné prodloužení dlouhých samohlásek, tzv. nadměrné dlužení, se někdy uplatňuje při emfázi nebo na konci slova před pauzou (na konci promluвовého úseku) (srov. Romportl 1981: 49; Palková 1997: 324).

3.4.2. Kvantita v ruštině

Spisovná ruština pracuje s 6 samohláskovými fonémy v přízvučné pozici, konkrétně /i/, /ε/, /a/, /ɔ/, /u/, /i/⁴¹ (Ljubimova 1977: 24). Na rozdíl od češtiny, kde zůstává charakter všech pěti samohláskových kvalit v podstatě stejný ve všech polohách, ruské samohlásky podléhají značným změnám. Odlišují se jednak v slabikách přízvučných a nepřízvučných, jednak v různém souhláskovém sousedství (srov. Romportl 1962: 20). Délka samohlásky je v ruštině obvykle spojována s přízvukem a oproti češtině neplní úlohu významotvornou (*Příruční mluvnice ruštiny I* 1966: 46).

Trvání přízvučných samohlásek může přesahovat délku nepřízvučných vokálů více než dvojnásobně. Nepřízvučné samohlásky na druhé straně podléhají redukci (kvalitativní a kvantitativní). Stupeň jejich redukce záleží: (a) na umístění vokálu ve vztahu k přízvuku (čím dále je vokál od přízvučné slabiky, tím víc se redukuje jeho trvání), (b) na tempu řeči mluvčího a (c) na typu slabiky z hlediska otevřenosti (Ljubimova 1977: 28).

Výjimečně může docházet k nadměrné redukci vokálů, kdy je vokál buď úplně vynechán, nebo je natolik krátký, že není jasné, zda je v této pozici přítomen, či nikoliv. Ve spisovném projevu se vynechání samohlásky připouští pouze v případě [ɔ] a [i], které se nacházejí ve slově mezi dvěma souhláskami [v] v popřízvučné pozici, např. *засо́вывать* [-vv-] apod., a ve vybraných slovech, např. *не́которые* [-kt-], *прóволока* [-vt-] (srov. Avanesov 1954: 48–52).

K prodloužení přízvučných vokálů zpravidla dochází v slabikách otevřených, např. *до́-ма*, nicméně v poslední slabice slova je jejich prodloužení menší, např. *пу-кá́*. Přízvučné samohlásky v slabikách zavřených a samohlásky nepřízvučné jsou většinou krátké. Nepřízvučné samohlásky koncové bývají však ve srovnání s ostatními nepřízvučnými vokály poněkud delší (*Příruční mluvnice ruštiny I* 1966: 46).

⁴¹Hlásky [i]a[i] zde pokládáme za samostatné fonémy v souladu s pojetím leningradské fonologické školy.

3.4.3. Mluvní takt a slovní přízvuk v češtině

3.4.3.1. Mluvní takt

Rytmické jednotky využívané pro členění souvislé mluvy jsou zpravidla nazývány mluvní takty. Mluvní (přízvukový) takt (k terminologii srov. Palková a kol. 2004) se skládá z jedné slabiky přízvučné a jedné nebo několika slabik nepřízvučných. Výjimečně tvoří mluvní takt přízvučná slabika sama (Palková 1997: 277).

Podle toho, jak jsou přízvučné a nepřízvučné slabiky vázány do jednoho taktu, rozlišujeme takty sestupné, vzestupné a obstupné. Pokud je přízvučná slabika na počátku taktu, jde o tzv. takt sestupný. Nachází-li se přízvučná slabika na konci taktu, nazýváme takový takt vzestupným. Je-li přízvučná slabika v taktu obklopena slabikami nepřízvučnými, jedná se o takt obstupný (Romportl 1981: 111).

Vzhledem k tomu, že český slovní přízvuk je pevný a je umístěn vždy na první slabice slova, patří čeština k jazykům s takty převážně sestupnými např. *Před jeskyní / bylo / ticho; // 'mužové / 'odešli / 'hned / 'zrána.*⁴² (Ondráčková 1954: 145–157). Někdy může nicméně docházet k případům, kdy slovu s přízvukem na počátku předchází jednoslabičné slovo bez přízvuku nebo s přízvukem slabším. Mluví se pak o tzv. předdrážce, např. *Pan Novák; A nestůjte!* Tyto takty bývají hodnoceny jako obstupné (Romportl 1981: 112).

3.4.3.2. Slovní přízvuk

Český slovní přízvuk není významotvorný, ale jako tzv. hraniční signál odlišuje spojení dvou slov od slova jediného, např. *je 'den x 'jeden, to 'pivo x 'topivo* apod. (Romportl 1981: 129). Jak jsme se již zmínili výše, slovní přízvuk v češtině je pevný a je vázán na první slabiku slova. Jedinou výjimku tvoří slova jednoslabičná, která zpravidla přízvuk ztrácejí a přiklánějí se k sousedním jednotkám (srov. Palková 1974: 17).

Slova bez vlastního přízvuku, která vytvářejí s předcházejícím slovem jednoslabičný takt, nazýváme příklonky (enklitika). Patří k nim jednoslabičná slova s gramatickým nebo velmi obecným významem, konkrétně krátké tvary zájmen (*se, si, mě, ti, ho* aj.), tvary pomocného slovesa *být*, jednoslabičné spojky apod. (Palková 1997: 282). Příklonky nemohou stát na počátku věty, ale až za prvním přízvučným úsekem, tj. na „dru-

⁴²Značka ' označuje přízvuk, značka / hranici mluvního taktu, značka // hranici promluvového úseku.

hém“ místě ve větě. Tato poloha je pro ně základní. Pokud se vedle sebe vyskytne několik příklonek, je jejich pořadí vázáno určitými pravidly. Na prvním místě jsou tvary pomocného slovesa *být*, pak zvrtné *se/si*, následně krátké tvary osobních zájmen (přičemž dativ vždy předchází akuzativu), dále zájmeno ukazovací, adverbia a spojky, např. *Podívala jsem se mu do očí. Přemýšlel, co by se dalo udělat* apod. (Uhlířová 1987: 93).

Nepřízvučným slovům po pauze, která předchází před slovem přízvučným a mohou s ním tvořit jeden obstupný takt, říkáme předklonky (proklitika) (Romportl 1981: 129).

Podle Palkové není realizace mluvních taktů v češtině textem jednoznačně určena a v případě jednoslabičných slov existuje možnost různého řešení taktové segmentace. Konkrétní řešení podle ní záleží na více faktorech, jednak zvukových (často rytmických), jednak jazykových (často sémantických) (Palková 1997: 280). Táž autorka s ohledem na jednoslabičná slova uvádí tři základní typy segmentace: (1) kdy jednoslabičné slovo nemá přízvuk a váže se do jednoho taktu se slovem předcházejícím, např. *'Přišlijsme/přiliš/pozdě.//*, (2) kdy jednoslabičné slovo nemá přízvuk a váže se k taktu následujícímu jako nepřízvučná předrážka (anakruze), např. *'Přijdeme/a'vidíme.//*, (3) kdy jednoslabičné slovo má přízvuk a tvoří první slabiku víceslabičného taktu. Tato varianta je pokládána za základní u jednoslabičných pravých předložek (*na, nad, pod, u, za, před, do, ve, při, přes, se, ze, o* apod.). Např. *'Zít'ra/pojedu/'sevšemi/'dětmi/'navýlet/'doPrahy.//* (srov. Palková 1997: 280–281). Romportl upozorňuje, že se přízvuk nemusí přesouvat na jednoslabičnou předložku, (1) pokud po předložce následuje příslovce nebo jiný nesklonný výraz (např. *po 'velmi 'dlouhé 'době*), (2) před velmi dlouhým slovem (*na 'nejpřístupnějším 'místě*), (3) vytýkáme-li do protikladu (*Nemyslete na 'špatné, 'ale na 'dobré 'příklady.*), (4) v jiných mimořádných případech (v emfázi, při neobvyklém básnickém slovosledu apod.) (Romportl 1981: 130).

V češtině se vedle hlavního slovního přízvuku, o němž jsme mluvili výše, někdy objevuje v dlouhých slovech i méně výrazný přízvuk vedlejší, který je považován za fakultativní. Setkáváme se s ním zpravidla ve složeninách, v nichž se naznačuje rovnocennost obou částí (*česko-,německý'slovník*)⁴³, nebo u nepůvodních dvouslabičných předložek (*kromě 'něho, 'vedle 'stolu* apod.) (tamtéž).

⁴³Značka , označuje vedlejší přízvuk.

3.4.4. Členění souvislé řeči na mluvní takty a promluvové úseky v češtině

Z. Palková definuje promluvový úsek jako lineární jednotku souvislé řeči nadřazenou taktu. Podle ní představuje promluvový úsek z hlediska posluchače skupinu mluvních taktů, které jsou svým intonačním průběhem vázány do určitého celku (srov. Palková 1997: 288, 290). Hranice promluvového úseku jsou zpravidla tvořeny pauzou a charakteristickým melodickým průběhem (Palková 1997: 291; 1974: 31).

J. Ondráčková podobně jako Z. Palková uvádí, že při členění souvislé řeči na takty a promluvové úseky se řídíme jednak hlediskem rytmickým, jednak významovým. Abychom od sebe ve větě neodtrhovali slova, která k sobě těsně významově patří a abychom na správné místo ve větě umístili obsahové jádro sdělení, členíme větu z hlediska významu. Chceme-li však zjistit, jak jsou umístěny pauzy a jaké z toho plynou důsledky pro akustický dojem při vnímání mluveného projevu a pro jeho lepší srozumitelnost, sledujeme hledisko rytmické (Ondráčková 1954: 145–157).

Při popisu zvukové stránky češtiny na suprasegmentální úrovni se zpravidla pracuje se slabikou, mluvním taktem, promluvovým úsekem a výpovědí. Těmto zvukovým jednotkám odpovídají jim blízké jednotky jazykové, konkrétně slovo, syntagma a větný celek. Přehled hierarchie těchto jednotek je uveden v následující tabulce:

Zvuková jednotka	Blízká jazyková jednotka	Hlavní zvuková kvalita	Hlavní zvukový signál
slabika		střídání stupně sonority	vokál
mluvní takt	slovo	zvuková prominence 1. slabiky	komplex síla výška
promluvový úsek	syntagma	„intonační centrum“	průběh F0, event. komplex dalších kvalit
výpověď = řetěz úseků	větný celek	melodie	kontura na pravém okraji jednotky

(Palková 2004: 406, terminologii upravila K. R.)

Vztah mezi jazykovými jednotkami a zvukovými jednotkami na suprasegmentální rovině není vždy jednoznačný a je různě těsný (srov. též např. Palková 1974, 2004; Duběda 2001, Janoušková 2007). Podle Palkové je v češtině relativně těsný vztah mezi mluvním taktem a slovem. „Řada za sebou následujících víceslabičných slov představuje

pro mluvčího i posluchače řadu samostatných mluvnických taktů“ (Palková 1997: 280). Za problematická jsou pokládána slova jednoslabičná (viz oddíl 1.3.2.).

Pokud jde o úsekové členění, je vztah mezi jazykovými a zvukovými jednotkami volnější. „Takt se váže ke slovu, zvukový celek výpovědi ke gramatické větě. Promlu-
vový úsek nemá takto přímý vztah k žádné nezvukové jednotce jazykové stavby. Případy,
kdy je umístění hranice mezi úseky ve zvukové realizaci textu nezbytné, nebo naopak
vyložené, jsou v reálném textu v menšině“ (Palková 1997: 295). Při členění souvislé řeči
na promluvové úseky hraje výraznou roli syntaktická a významová stavba textu (tamtéž).

3.4.5. Mluvní takt a slovní přízvuk v ruštině

3.4.5.1. Mluvní takt

V ruštině podobně jako v češtině jsou plnovýznamová slova zpravidla vždy pří-
zvukná a tvoří samostatné mluvnické takty. Výjimkou jsou pomocné slovní druhy, které
v proudu řeči nemívají samostatný přízvuk a přiklání se jako nepřízvučné slabiky k plno-
významovým slovům. Jako příklonky (enklitika) fungují v ruštině některé post-positivní
částice a zájmena, např. *чи'талимы* aj., předklonkami (proklitiky) jsou zpravidla před-
ložky, spojky a některé prepozitivní částice, např. *перед'домом, намо'сту* apod. (Zinder
1960: 278; též Kjedrova – Potapov 1999).

V ruštině tedy tvoří předložky s následujícím slovem jeden přízvukový a rytmický
celek, přízvuk ovšem na rozdíl od češtiny obvykle nepřechází na předložku, zůstává na
místě, kde ležel v příslušné bezpředložkové formě, např. *до'роза– на до'розы, 'мур– за
'мур* (Isačenko 1951–1952: 101–102). Pouze v některých výjimečných případech,
zejména u slov staroslovanského původu, přechází přízvuk v ruštině na předložku, např.
'под горы, 'из лесу, 'за руку atd. (tamtéž: 101–102). Uvedené příklady s přízvukovou
prepozicí odpovídají ortoepické normě moderní ruštiny a jsou v povědomí běžných
uživatelů jazyka (Kjedrova – Potapov 1999).

Vázat se k následujícímu taktu mohou v ruštině jak předložky jednoslabičné, tak
dvouslabičné (*из-за, надо, обо* apod.), dokonce i trojslabičné (*непедо*). V rámci
mluvního taktu se prepozice přizpůsobují hlavnímu přízvuku celého spojení a podrobují
se stejným vnitroslovním fonetickým pravidlům, tj. slabika před přízvukem je redu-
kována v 1. stupni, ostatní v druhém (Rompotl 1962: 129). Víceslabičné předložky
mívají mimoto v rámci mluvnického taktu vedlejší přízvuk, který je slabší než u slov

plnovýznamových, např. *никто, кроме те'бя, этого не сделает; сидели около 'дома* apod. (srov. Kjedrova – Potapov: 1999).

Nejnápadnější rozdíl mezi oběma jazyky spočívá v zacházení s tvary osobních zájmen. V češtině se rozlišují krátké (nepřízvučné) a dlouhé (přízvučné) tvary. V ruštině existují jen dlouhé tvary a osobní zájmena nejsou považována za enklitika, tj. zpravidla si ponechávají slovní přízvuk. V ruštině obvykle stojí osobní nebo ukazovací zájmeno za slovesným přísudkem, v češtině zaujímá krátký tvar druhou pozici ve větě, např. *Каждый переживал это по-своему. – Každý to prožíval po svém. Я не хотела видеть его. – Nechtěla jsem ho vidět.* apod. (Flídrová – Žaža 2005: 111–112) (viz oddíl 3.2.3.3.).

Pokud jde o druhy mluvnických taktů, v ruštině se vyskytují jak sestupné a vzestupné, tak i obstupné mluvnické takty, např. *Кы'да / 'хочет / 'ехать/ хо'зьяин?//* (srov. Ondráčková 1954: 145–157).

3.4.5.2. Slovní přízvuk

Podstatnou součástí ruského přízvuku je kromě velkého silového rozdílu přízvučné a nepřízvučné slabiky rozdíl v trvání slabik, v barvě vokálů (nepřízvučné jsou redukovány) i v tónovém průběhu (Romportl 1981: 113). V této souvislosti bývá ruský slovní přízvuk označován jako kvantitativně-kvalitativní (srov. Kjedrova – Potapov: 1999).

Jak jsme již řekli výše, výrazným průvodním rysem ruského přízvuku je kvantita, tj. délka přízvučné samohlásky (Romportl 1962: 13). Souvisí to s tím, že „... ruský přízvuk je silně výdechový, přízvučná slabika působí dojmem větší zvučnosti a jasnosti, a proto také při výslovnosti jednotlivých slov výdechová energie se rozmisťuje mezi slabikami nestejně – více je jí na slabice přízvučné, nejméně na slabice po přízvuku nebo na druhé slabice před přízvukem atd.“ (Kopeckij 1958: 17).

Délka vokálů v ruštině ovšem není funkční, a proto v roli významotvorného činitele vystupuje přízvuk, který svým různým umístěním liší význam slov nebo slovních tvarů, např. *'мука – muka, му'ка – mouka* (Romportl 1962: 13–14).

Na rozdíl od češtiny, kde je přízvuk pevný, tj. vázán na první slabiku slova (taktu), je ruský přízvuk volný a pohyblivý, to znamená, že může být umístěn na jakékoliv slabice slova, např. *'краткий, на'речие, доро'гой.* Podle Romportla volný přízvuk ovšem neznamená libovolný, „... v každém slově je místo přízvuku závazné stejně jako užití

délky v češtině“ (Romportl 1962: 11). Pohyblivost ruského přízvuku se projevuje mimo jiné v tom, že mění své místo v různých tvarech téhož slova: (1) přechází z kmene na koncovku, např. 'город (město) – горо'да (města), 'зеркало (zrcadlo) – зерка'ла (zrcadla), (2) z koncovky na kmen, např. ру'ка (ruka, nominativ singuláru) – ру'ку (ruku, akuzativ singuláru), голо'ва (hlava, nominativ singuláru) – 'голову (hlavu, akuzativ singuláru), (3) z jedné slabiky kmene na jinou, např. 'дерево (strom) – де'ревья (stromy) apod. (Копецкий 1958: 18–19).

Kromě hlavního slovního přízvuku zaznamenáváme v ruštině v řadě složenin a slov cizího původu přízvuk vedlejší, např. парт'съезд, гос'банк, сверхъес'тественный. Složeniny tvořené skládáním tří slovních základů mívají dva vedlejší přízvuky a jeden hlavní, např. авиа,метео'служба, авто,мото'клуб (srov. Kjedrova – Potapov: 1999).

3.4.6. Členění souvislé řeči v ruštině

M. Romportl k segmentaci ruské věty uvádí, že podobně jako v češtině členíme souvislou řeč v ruštině pauzami. Absolutní pauza podle něj zpravidla odděluje větu od věty následující, zatímco méně výrazná pauza odděluje od sebe vymezené menší celky, tzv. větné (promluvové) úseky. Kratičké pauzy se můžou v ruštině rovněž objevovat v rámci promluvového úseku, nejčastěji v takových místech, kde je oddělován základ výpovědi od jádra, někdy i rozvitější členy větných dvojic od sebe. V češtině obvykle na podobných místech výrazný zvukový předěl nebývá. Pauzy se vyskytují jen mezi větnými úseky (Romportl 1962: 130).

3.4.7. Zpracování mluveného materiálu z Fonetické databáze

3.4.7.1. Obecný postup

Z Fonetické databáze jsme zpracovávali nahrávky čtených projevů ruskojazyčných studentů češtiny, které měly záznam reálné výslovnosti (dohromady 38 nahrávek). Následně jsme z nich vyloučili nahrávky 3 respondentů, kteří nenavštěvovali žádný jazykový kurz, tj. neučili se česky pod vedením učitele. Celkem jsme tedy podrobili analýze 35 záznamů. Reálná výslovnost k nahrávkám byla zpracována a přeposlechnuta foneticky vzdělanými rodilými mluvčími.⁴⁴

⁴⁴Reálnou výslovnost ve Fonetické databázi zpracovávala Mgr. Jana Janoušková, nahrávky přeposlechl PhDr. Jitka Veroňková, Ph.D.

Reálná výslovnost je v prostředí Fonetické databáze zaznamenána v pracovním grafickém kódu, který se pro výzkum ukázal jako nevyhovující. Proto jsme pro účely této práce vytvořili jiný grafický způsob záznamu. Texty byly znovu kompletně přepsány a reálná výslovnost byla zachycena českou národní transkripcí. Z jevů souvislé řeči jsme zaznamenávali přízvuk a hranice mluvního taktu a promluvového úseku.

3.4.7.1.1. Kategorizace samohláskové kvantity

Při záznamu reálné výslovnosti jsme vycházeli z klasifikace IPA. Zachycovali jsme dlouhé vokály (long) [v:]⁴⁵ a krátké vokály (short) [v], polodélku (half-long) [vː], dále nadměrné krácení (extra-short) [v̥] a nadměrné dloužení vokálů (extra-long) [vːː]. Z hlediska kvality jsme evidovali redukci [ə] a centralizaci [ɨ] vokálů a rovněž vypuštění hlásky. Tento zápis však nezachycuje, zda reálná výslovnost odpovídá výslovnosti kano-nické. Bylo tedy třeba najít způsob zápisu, který by odlišil, zda dlouhý vokál [v:] je původně dlouhý vokál korektně vyslovený, nebo zda se jedná o prodloužení krátkého vokálu. Podobně polodélka může vzniknout prodloužením krátkého vokálu, stejně jako zkrácením dlouhého vokálu. Za tímto účelem jsme vytvořili kategorizaci, která kromě výsledné realizace v úvahu bere i to, zda se původně jednalo o vokál krátký, nebo dlouhý:

pomocné pořadí	samohlásky	značka (reálná výslovnost)	Změna	IPA značka	příklad (zachycená odchylka)
1	PŮVODNĚ DLOUHÁ	D	původně dlouhá samohláska = beze změny	:	ja:
2		KRK	krácení na krátkou		ulo <u>h</u> u
3		KRP	krácení na polodélku	˘	ma <u>š</u>
4		KRKK	krácení dlouhé samohlásky na velmi krátkou, tj. nadměrné krácení	˘	červen <u>ě</u>
5		DLDD	dloužení dlouhé samohlásky na velmi dlouhou, tj. nadměrné dloužení	::	psa: <u>t</u>
6	PŮVODNĚ KRÁTKÁ	K	původně krátká samohláska = beze změny		bu <u>d</u> u
7		DLD	dloužení na dlouhou	:	babi: <u>č</u> ka
8		DLP	dloužení na polodélku	˘	pe <u>ř</u> tra
9		KRKKS	krácení původně krátké samohlásky na velmi krátkou, tj. nadměrné krácení	˘	mami <u>ň</u> ka

Tab. 72. Seznam zkratk použitých při zpracování samohláskové kvantity

⁴⁵Znak v – vokál.

3.4.7.1.2. Grafický zápis sledovaných jevů

Realizaci sledovaných jevů v projevech jednotlivých mluvčích jsme zanášeli do přepsaných textů a vyznačovali je barevně a graficky (viz příloha 12). Tento záznam sloužil k předběžné analýze dat v rámci projevů jednotlivých mluvčích.

Pro účely dalšího statistického zpracování jsme grafický zápis formalizovali, aby bylo možné později lépe sledovat také potenciální vztahy mezi realizací samohláskové kvantity a slovním přízvukem a také hranicemi vyšších jednotek, tj. mluvním taktem a promluvovým úsekem.

Zaměřili jsme se na kvantitu jednoduchých samohlásek, a proto jsme pro další zpracování z analyzovaného materiálu vyloučili všechny diftongy. Do statistik jsme rovněž nezapočítávali realizaci přejetého slova *neuralgen*, a to z důvodu jeho dubletní grafické i výslovnostní podoby, tj. *neuralgen/neuralgén* (srov. Dodatek ke školnímu vydání *Pravidel českého pravopisu* z roku 1993, též Hůrková 1995: 52).

Celkem bylo v textech analyzováno 3004 samohlásek, z toho 2512 kanonických krátkých a 492 kanonických dlouhých. V rámci kanonických krátkých vokálů bylo realizováno správně 1799 vokálů, chybně 713. V rámci kanonických dlouhých bylo vysloveno správně 184 vokálů, chybně 308 vokálů (srov. příloha 13, 14).

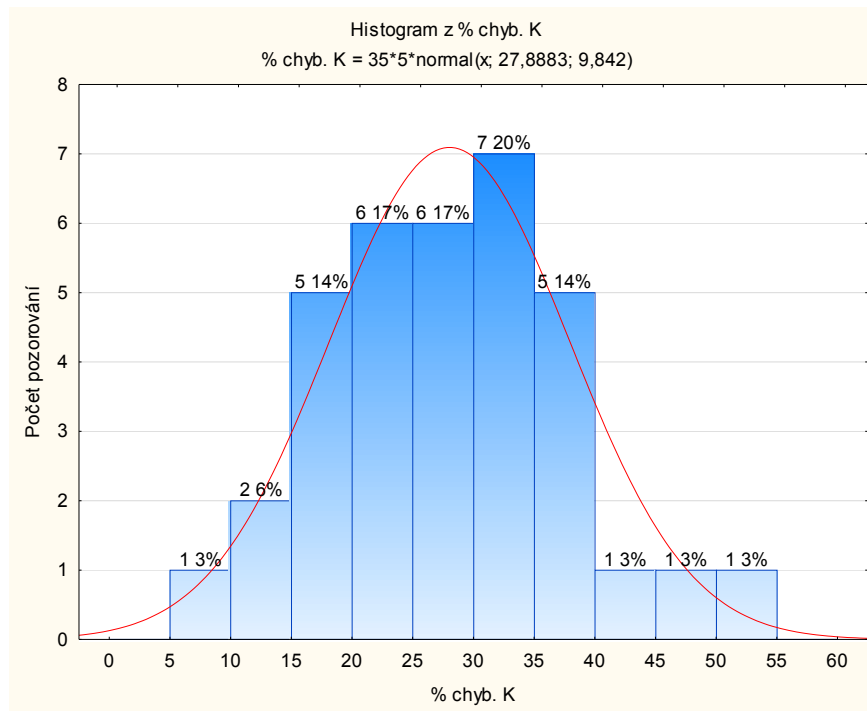
Aby nedošlo k nežádoucímu zkreslení, vyřadili jsme z dalších analýz promluvové úseky, ve kterých se objevily různé typy přechů, např. [dojdu tí pro do le:ka:rni], [dojdu do tí le:ka:rni] aj. místo [dojdu tí do le:ka:rni]. Vycházeli jsme z toho, že v těchto případech dochází k narušení plynulosti projevu, což může vést k jinému zacházení s kvantitou v následující slabice/slabikách. Takto bylo vyloučeno 6,9 % samohlásek, průměrně 5,9 samohlásek na mluvčího.

3.4.7.2. Statistická analýza

Pro statistické zpracování údajů o zkoumaném vzorku textů jsme využili program Statistica 12.0 společnosti StatSoft. V rámci sledovaných kategorií jsme počítali průměrné hodnoty vybraných jevů, směrodatnou odchylku a medián. Pomocí Kolmogorova–Smirnova testu bylo ověřeno, že naše data mají normální rozdělení, a lze tedy pro ověření statistické významnosti použít tzv. parametrické testy. V obou skupinách mužů a žen byl zjištěn srovnatelný rozptyl hodnot.

Analýze jsme podrobili celkem 2798 samohlásek, z toho bylo vypuštěno nebo redukováno 162 vokálů. Plně bylo realizováno 2636 vokálů, z toho správně 1863 vokálů a chybně 773 vokálů. Z hlediska kvantity bylo realizováno plně 2340 krátkých samohlásek, z toho bylo vysloveno správně 1687 vokálů (K^+), chybně 653 (K^- včetně redukcí a vypuštěných V).⁴⁶ Dlouhé vokály se vyskytly celkem 458x, z toho správně 176 (D^+), chybně 282 (D^- včetně redukcí a vypuštěných V)⁴⁷ vokálů (srov. tab. 73, 73b níže).

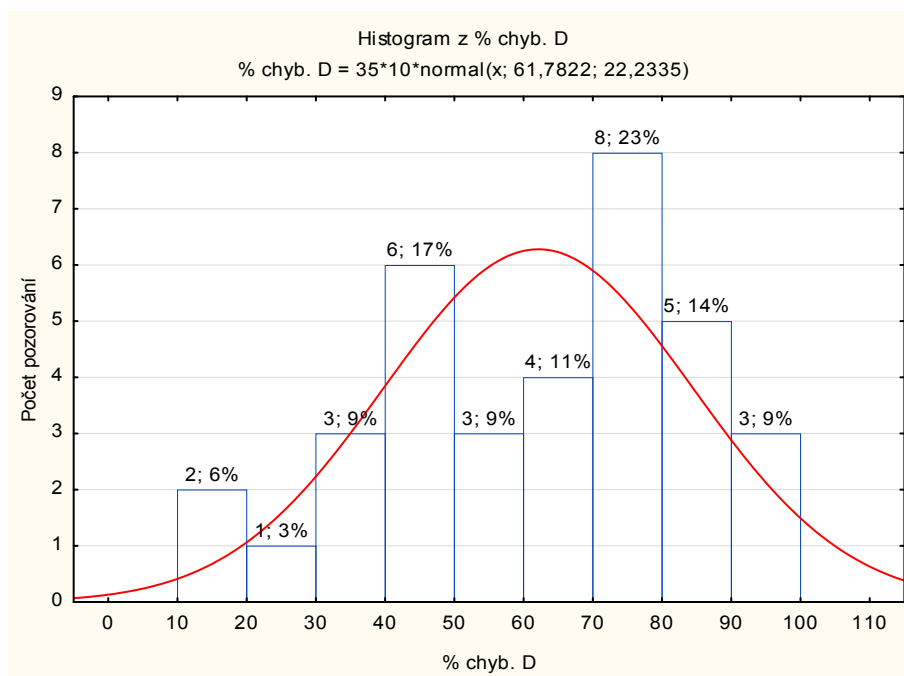
Výchozími údaji pro podrobné analýzy byly počty chyb v krátkých (K^- , %) a dlouhých (D^- , %) vokálech pro jednotlivé mluvčí. Na histogramu (obr. 4, 5) je vidět rozložení počtu chyb v těchto kategoriích. Rozložení chyb v (K^-) vykazuje větší souměrnost na rozdíl od (D^-), kde byly zaznamenány velké výkyvy.

Obr. 4. Počet chyb v realizaci krátkých vokálů (K^-) v (%).
 $D = 0,1$; $p < n.s.$; Lilliefors – $p < 1$; $N = 35$; Průměr = 27,9; $SmOd = 9,8$; Max = 52,5; Min = 9,2

⁴⁶ (K^+) – správně vyslovené krátké vokály, (K^-) – chybně vyslovené plné krátké vokály + redukováné a vypuštěné vokály.

⁴⁷ (D^+) – správně vyslovené dlouhé vokály, (D^-) – chybně vyslovené plné dlouhé vokály + redukováné a vypuštěné vokály.

Obr. 5. Počet chyb v realizaci dlouhých vokálů ($D̄$) v (%).

$D = 0,1$; $p < n.s.$; Lilliefors – $p < 0,2$; $N = 35$; Průměr = 61,8; SmOd = 22,2; Max = 100; Min = 14,3

3.4.7.2.1. Realizace kvantity ve skupinách dle pohlaví

Zkoumaný vzorek se skládal z 12 mužů a 23 žen. V níže uvedených tabulkách 73–73d jsou shrnuty základní statistické výsledky podle pohlaví respondentů. Abychom eliminovaly individuální extrém, dáváme při interpretaci výsledků přednost hodnotě mediánu, ale pro úplnost uvádíme i hodnoty průměru a směrodatnou odchylku.

		Muži				Ženy				Celkem			
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
		Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.
1	Počet respondentů	12				23				35			
2	Celkový počet plných V (správné V + chybné V)	883	72,5	73,6	6,6	1753	78	76,2	6	2636	77	75,3	6,3
3	Počet redukovaných a vypuštěných V	56	3,5	4,7	3,4	106	4	4,6	3,7	162	4	4,6	3,5
4	Počet všech V	939	78	78,3	6,5	1859	85	80,8	5,4	2798	81	79,9	5,8

Tab. 73. Souhrnné údaje – počty analyzovaných vokálů, V – vokál

		Muži				Ženy				Celkem			
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
		Součet	Medián	Průměr	Šměr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Šměr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Šměr. odch.
1	Počet respondentů	12				23				35			
2	Počet správných V	632	53	52,7	7,9	1231	53	53	9,3	1863	53	53,2	8,7
3	Počet chybných V	251	20,5	20,9	5,6	522	24	23	7,9	773	23	22,1	7,1
4	Celkový počet plných V (správné V + chybné V)	883	72,5	73,6	6,6	1753	78	76,2	6	2636	77	75,3	6,3
5	Poměr správných V ku chybným V		2,5	2,8	1,4		2,3	3	2,1		2,5	2,9	1,8
6	Počet správných V (%)		71,7	71,5	7,4		69,2	70,0	10,5		71,6	70,5	9,5
7	Počet chybných V (%)		28,3	28,5	7,4		31,0	30,0	10,5		28,4	29,5	9,5

Tab. 73a. Správné x chybné plné vokály celkem, V – vokál

Ve skupině mužů bylo celkem realizováno 939 samohlásek, z toho bylo vypuštěno a redukováno 56 vokálů, plné realizace tvořily 883 vokálů. Ve skupině žen bylo celkem evidováno 1859 samohlásek, z toho vypuštěno a redukováno 106 vokálů, plně realizováno 1753 vokálů (viz tab. 73, řádky⁴⁸ 2, 3, 4, sloupce⁴⁹ 2, 6). Poměr plných správných vokálů ku plným chybným tvořil ve skupině mužů 2,5, ve skupině žen 2,3 (srov. tab. 73a, ř. 5, sl. 3, 7).

⁴⁸ Řádek dále v textu jen ř.

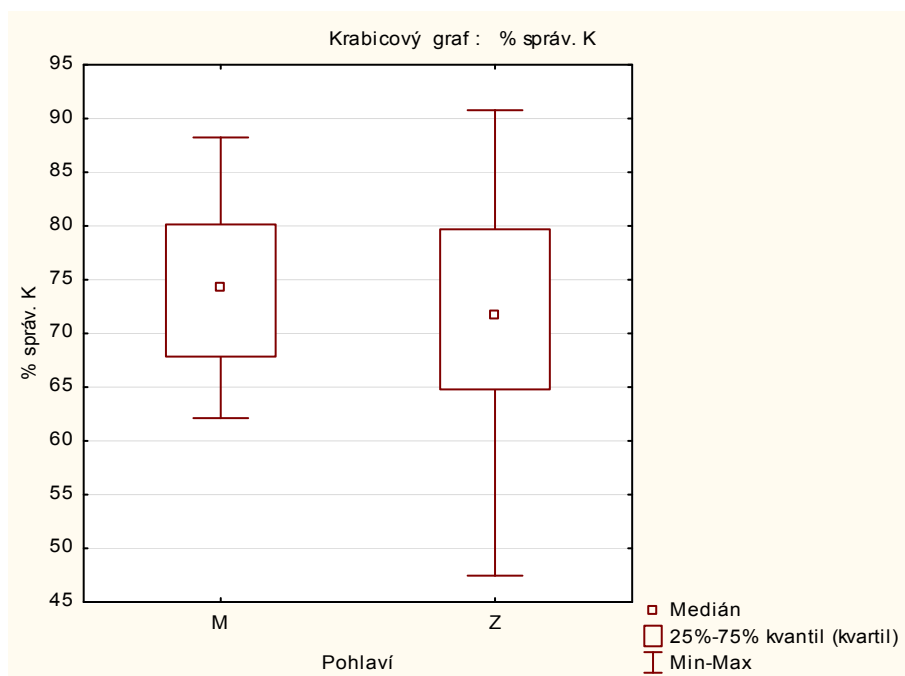
⁴⁹ Sloupec dále v textu jen sl.

3.4.7.2.1.1. Realizace krátkých samohlásek

		Muži				Ženy				Celkem			
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
		Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.
1	Počet respondentů	12				23				35			
2	Počet Kk = K ⁺ + K ⁻	788	66	65,7	5,7	1552	71	67,5	4,6	2340	69	66,9	5
3	Počet K ⁺	585	48,5	48,8	5,8	1102	49	47,9	8,1	1687	49	48,2	7,3
4	Počet K ⁻	203	18,0	16,9	6,1	450	20,0	19,6	6,6	653	19,0	18,7	6,5
5	K ⁺ (%)		74,3	74,5	8,6		72,0	70,9	10,4		72,5	72,1	9,8
6	K ⁻ (%)		25,7	25,5	8,6		28,0	29,1	10,4		27,5	27,9	9,8
7	Počet Dk = D ⁺ + D ⁻	151	12	12,6	1,2	307	14	13,3	1,1	458	14	13,1	1,2
8	Počet D ⁺	47	3	3,9	3,3	129	5	5,6	2,7	176	4	5	3
9	Počet D ⁻	104	9,0	8,7	2,9	178	8,0	7,7	2,9	282	9,0	8,1	2,9
10	D ⁺ (%)		23,2	30,4	23,6		35,7	42,3	20,8		35,7	38,2	22,2
11	D ⁻ (%)		76,8	69,6	23,6		64,3	57,7	20,8		64,3	61,8	22,2
12	Počet správných V	632	53	52,7	7,9	1231	53	53	9,3	1863	53	53,2	8,7
13	Počet chybných V	251	20,5	20,9	5,6	522	24	23	7,9	773	23	22,1	7,1
14	Celkový počet plných V (správné V + chybné V)	883	72,5	73,6	6,6	1753	78	76,2	6	2636	77	75,3	6,3

Tab. 73b. Dlouhé a krátké vokály. V – vokál, Kk – kanonické krátké vokály, K⁺ – správně realizované krátké vokály, K⁻ – chybně realizované krátké vokály+ redukované a vypuštěné vokály, Dk – kanonické dlouhé vokály, D⁺ – správně realizované dlouhé vokály, D⁻ – chybně realizované dlouhé vokály+ redukované a vypuštěné vokály

Z tabulky 73b plyne, že hodnota mediánu správně realizovaných krátkých vokálů náležících mužům, tj. 74,3 % (K⁺, tj. správně vyslovené krátké vokály, ř. 5, sl. 3) je ve srovnání s touž hodnotou ve skupině žen, tj. 72,0 % (ř. 5, sl. 7) zhruba stejná. Je to dobře vidět na grafu 1. Také kvartilové rozpětí je obdobné. Odlišnost je pouze v hodnotě minima, které je u žen mnohem nižší.

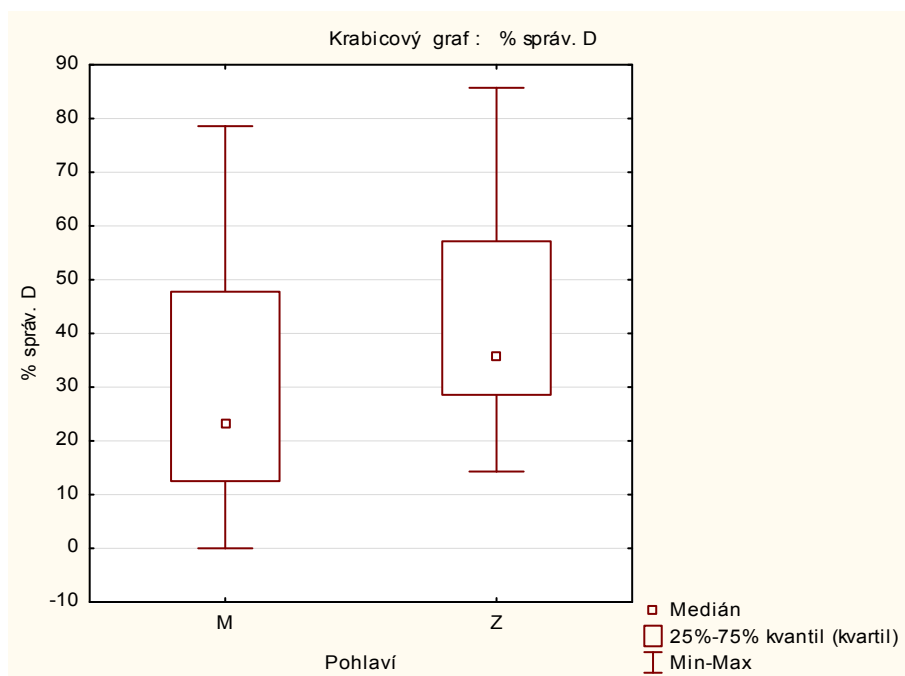
Graf 1. Procentuální hodnoty správně vyslovených krátkých vokálů (K^+) v (%) ve skupině mužů a žen. M – muži, Z – ženy

Rozdíl v realizaci krátkých samohlásek mezi skupinou mužů a žen (tj. K^+ muži x K^+ ženy a K^- muži x K^- ženy) se jako statisticky významný neprokázal (viz oddíl 3.4.7.3.).

3.4.7.2.1.2. Realizace dlouhých samohlásek

Úspěšnost v realizaci dlouhých vokálů byla oproti krátkým vokálům odlišná. Zatímco ve skupině mužů bylo v kategorii správně vyslovených krátkých vokálů (K^+) zaznamenáno 74,3 %, v kategorii správně vyslovených dlouhých vokálů (D^+) bylo registrováno pouze 23,2 % výskytů (srov. tab. 73b, ř. 5, 10, sl. 3). Podobné výsledky pozorujeme i ve skupině žen, které krátké vokály (K^+) realizují správně v 72,0 %, kdežto dlouhé (D^+) jen v 35,7 % (srov. tab. 73b, ř. 5, 10, sl. 7).

Zjištěné procentuální hodnoty mediánu správně vyslovených (D^+) ve skupině mužů a žen (muži 23,2 %, ženy 35,7 %, srov. tab. 73b, ř. 10, sl. 3 a 7) by mohly vést k závěru, že ženy jsou v realizaci dlouhých vokálů lepší než muži. Statisticky se ovšem tento rozdíl jako významný nepotvrdil (výsledek t-testu viz oddíl 3.4.7.3.). Dalo by se to vysvětlit velkým rozptylem dat v obou skupinách. Dokladem je velká směrodatná odchylka (průměr muži (D^+) 30,4 %, směrodatná odchylka 23,6 %; průměr ženy (D^+) 42,3 %, směrodatná odchylka 20,8 %) (viz tab. 73b, ř. 10, sl. 4, 5, 8, 9). Srovnatelnost hodnot naměřených v obou skupinách je vidět na grafu 2.

Graf 2. Procentuální hodnoty správně vyslovených dlouhých vokálů (D^+) v (%) ve skupině mužů a žen. M – muži, Z – ženy

Procentuální hodnoty mediánu v kategorii chybně vyslovených (D^-) rovněž ukazují, že ženy ve srovnání s muži chybují v realizaci dlouhých samohlásek méně často (muži 76,8 %, ženy 64,3 %, srov. ř. 11, sl. 3 a 7). Významnost se ovšem ani v tomto případě statisticky nepotvrdila (viz oddíl 3.4.7.3.).

Rozdíl v realizaci dlouhých a krátkých vokálů mezi skupinami mužů a žen, který jsme ověřovali osmi testy v programu Statistica, se jako významný neprokázal. Konkrétně jsme u obou pohlaví srovnávali (1) procenta správných K^+ , (2) procenta chybných K^- , (3) procenta správných D^+ , (4) procenta chybných D^- , (5) procenta správných kvantit z plných vokálů, (6) procenta chybných kvantit z plných vokálů, (7) procenta polodélek z chybných kvantit a (8) procenta všech chyb ve vokálech, (srov. oddíl 3.4.7.3.). Z tohoto důvodu v dalších výpočtech kategorie muži a ženy nerozlišujeme.

3.4.7.2.1.3. Souhrnné výsledky: krátké a dlouhé vokály

Z uvedených hodnot v tabulce 73b plyne, že realizace dlouhých vokálů je pro ruský mluvící studenty obtížnější než realizace krátkých vokálů (správně vyslovená K^+ tvoří 72,5 %, zatímco správně vyslovená D^+ pouze 35,7 %, srov. tab. 73b, ř. 5, 10, sl. 11). Totéž dokládá i výsledek t-testu pro závislé vzorky, který indikuje, že rozdíl mezi proměnnými *procenta správných K^+* a *procenta správných D^+* je statisticky významný (viz oddíl 3.4.7.3.).

Statistická významnost se rovněž prokázala v případě rozdílu mezi počtem kanonicky krátkých, resp. dlouhých vokálů a počtem správných realizací krátkých, resp. dlouhých vokálů (tj. K/D⁺). Znamená to, že se ruský mluvící studenti ve své úspěšnosti od ideálního mluvčího významně liší, tj. chyby v realizaci krátkých a dlouhých vokálů nejsou zanedbatelné (viz oddíl 3.4.7.3.).

Dále nás zajímalo, zda mezi realizací krátkých a dlouhých vokálů u téhož mluvčího existuje nějaká korelace. Stupeň korelace jsme zjišťovali prostřednictvím počtu správných krátkých a dlouhých samohlásek. Korelace mezi hodnotami krátkých (K⁺) a dlouhých (D⁺) samohlásek vyšla jako nevýznamná, tj. správná realizace krátkých vokálů (K⁺) nevypovídá nic o správné realizaci dlouhých samohlásek (D⁺). Dá se to chápat tak, že student, který vyslovuje správně krátké samohlásky, nemusí vyslovovat správně samohlásky dlouhé a naopak (srov. oddíl 3.4.7.3.).

3.4.7.2.1.4. Polodélky a jiné odchylky v kvantitě

		Muži				Ženy				Celkem			
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
		Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.
1	Počet respondentů	12				23				35			
2	Počet chybných V bez redukci	70	6	5,8	2,2	146	7	6,3	3,2	216	7	6,2	2,9
3	Počet polodélek bez redukci	181	15,5	15,1	5,3	376	15	16,4	6,2	557	15	16	5,9
4	Počet chybných V + polodélky bez redukci	251	20,5	20,9	5,6	522	24,0	23	7,9	773	23	22,1	7,1
5	Počet polodélek z chybných V (%)		73,9	71	12,9		70,4	72,5	10,5		72,7	72	11,2
6	Počet redukovaných a vypuštěných V	56	3,5	4,7	3,4	106	4	4,6	3,7	162	4	4,6	3,5
7	Počet chybných V + polodélky + redukce	307	27,5	25,6	7,3	628	29	27,4	8,2	935	29	26,8	7,9
8	Počet všech V	939	78	78,3	6,5	1859	85	80,8	5,4	2798	81	79,9	5,8
9	Počet chybných V ze všech V (%)		32,9	32,6	8,6		34,1	34	10,5		34,1	33,5	9,8

Tab. 73c. Chybné vokály x polodélky, V – vokál

Chybné kvantity z plně realizovaných vokálů činí u celého vzorku 28,4 % (u mužů 28,3 %, u žen 31,0 %) (viz tab. 73a, ř. 7, sl. 3, 7, 11). Ze součtu chybných kvantit jsme vyčlenili polodélky. Ukázalo se, že ze zmíněných 28,4 % chybných kvantit činí realizace polodélky 72,7 %. Pro srovnání u mužů z 28,3 % chybných kvantit tvoří chyby v polodélkách 73,9 %, u žen byly výsledky obdobné, polodélky tvořily 70,4 % ze 31,0 % všech chybně realizovaných vokálů (srov. tab. 73c, ř. 5, sl. 3, 7, 11). Z uvedeného plyne, že souhrn polodélek [v], do kterého počítáme dloužení krátké samohlásky na polodélku (DLP) a krácení dlouhé samohlásky na polodélku (KRP), pokrývá podstatnou část všech chybně realizovaných kvantit. To znamená, že se výskyt polodélek objevuje častěji než úplné krácení [v], resp. dloužení [v:] vokálů.

Závažnost polodélek se potvrdila i statisticky. Porovnáním absolutních hodnot v kategoriích K^+ (tj. správně vyslovených krátkých vokálů) a K^+ + polodélky, u kterých se ověřila významnost, se prokázal podstatný podíl chyb v polodélkách (viz oddíl 3.4.7.3.). Jinými slovy, pokud se chyby v polodélkách připočtou ke správným realizacím, úspěšnost významně stoupne. Zabývat se polodélkami ve výuce je z tohoto důvodu důležité a oprávněné.

O významném podílu polodélek svědčí i absolutní hodnoty uvedené v tabulce 73d na řádcích 4, 5, sl. 2, 6. Sečteme-li výskyty KRP a DLP u mužů (tj. 35 + 90) a u žen (tj. 53 + 224) a porovnáme je se zbytkem chyb, konkrétně s KRK, DLD, KRKK, DLDD a KRKKS, zjistíme, že u mužů 49,8 % a u žen 53,1 %⁵⁰ chyb připadá na polodélky.

⁵⁰ Počítali jsme to následovně: KRP + DLP / 251 (muži), KRP + DLP / 522 (ženy).

		Muži				Ženy				Celkem			
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
		Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.
1	Počet respondentů	12				23				35			
2	Počet KRK	54	5	4,5	1,8	101	4	4,4	2,5	155	4	4,4	2,3
3	Počet DLD	9	0,5	0,8	1,1	28	1	1,2	2	37	1	1,1	1,8
4	Počet KRP	35	3,5	2,9	2	53	2	2,3	1,4	88	2	2,5	1,7
5	Počet DLP	90	7,5	7,5	4,2	224	10	9,7	5,7	314	8	9	5,3
6	Počet KRKK	7	0	0,6	0,8	14	0	0,6	0,8	21	0	0,6	0,8
7	Počet DLDD	1	0	0,1	0,3	0	0	0	0	1	0	0	0,2
8	Počet KRKKS	55	5	4,6	3	102	4	4,4	3,1	157	4	4,5	3
9	Počet (KRK, DLD, KRP, DLP, KRKK, DLDD, KRKKS)	251	20,5	20,9	5,6	522	24	23	7,8	773	23	22,1	7,1
10	Redukce	55	3,5	4,6	3,5	106	4	4,6	3,7	161	4	4,6	3,6
11	Vypuštěné V	1	0	0,1	0,3	0	0	0	0	1	0	0	0,2
12	Počet redukovaných a vypuštěných V	56	3,5	4,7	3,4	106	4	4,6	3,7	162	4	4,6	3,5
13	Počet chybných V + polodélky + redukce	307	27,5	25,6	7,3	628	29	27,4	8,2	935	29	26,8	7,9

Tab. 73d. Chybné kvantily rozpis, V – vokál

Pokud se podíváme na absolutní výskyty chyb v jednotlivých kategoriích, ukáže se, že nejvíce zastoupené (tj. nad 100 výskytů z 935 chybných vokálů) jsou typy KRK (155 výskytů), DLP (314 výskytů), KRKKS (157 výskytů) a redukce (161 výskytů) (viz tab. 2d, ř. 2, 5, 8, 10, sl. 10). Největší počet chyb ze zmíněných kategorií pozorujeme u typů DLP a KRKKS, tj. chyby v původně krátkých vokálech. Z hlediska celkového hodnocení se krátké samohlásky nejeví jako velmi obtížné, ovšem při podrobnější analýze je zřejmé, že právě krátké vokály jsou pro ruskojazyčné studenty problematické.

3.4.7.2.1.5. Hypotézy o výskytu polodélek

Překvapivě vysoký počet polodélek v našem materiálu, celkem 402 výskytů z 935 chybných vokálů u obou pohlaví, z toho krácení dlouhé samohlásky na polodélku (KRP) 88 výskytů, dloužení krátké samohlásky na polodélku (DLP) 314 (srov. tab. 73d, ř. 4, 5, sl. 10), lze vysvětlit jednak jako kompenzační strategii využívanou nerodilými mluvčími, jednak jako přechodnou fázi na cestě ke zvládnutí cílového jazyka. V obou případech jde o významný negativní transfer z mateřského jazyka žáka.

Jak jsme se již zmínili výše, ruština nezná dlouhé samohlásky, neboť kvantita v ruštině je pouze průvodní vlastností přízvučných vokálů. Z tohoto důvodu je realizace českých dlouhých samohlásek pro ruské studenty problematická. Žáci ve snaze napodobit správnou výslovnost dlouhých samohlásek, na kterou nejsou zvyklí ze své mateřštiny, realizují polodélku (dle naší kategorizace KRP), tj. kompenzují normativní výslovnost kvantitativně blízkou polodélkou. Praktická zkušenost z výuky ukazuje, že k nahrazování dlouhého vokálu za polodélku dochází často nevědomě, neboť trvání polodlouhého vokálu ruskojazyční studenti vnímají jako plně realizovanou délku, a proto již nadále neusilují o kanonickou výslovnost dlouhých samohlásek. Muži mají v průměru 3,5 chyb tohoto typu na 35 samohlásek, ženy 2,0 na 53 samohlásek (srov. tab. 73d, ř. 4, sl. 3, 7).

Ke dloužení krátkého vokálu na polodélku obvykle dochází v přízvučných slabikách rovněž podle modelu z mateřského jazyka, ve kterém délka provází přízvučný vokál (dle naší kategorizace typ DLP). Užitím polodélky se v tomto případě studenti snaží vyvážit vliv mateřštiny a požadavek normativní výslovnosti. Tento typ chyb se objevuje velmi často, což dokládají výskyty na ř. 5. Konkrétně muži mají 7,5 chyb tohoto typu na 90 samohlásek, ženy 10,0 na 224 samohlásek (srov. tab. 73d, ř. 5, sl. 3, 7).

Na výskyt polodélek lze rovněž nahlížet jako na vývojový stupeň na cestě ke správné normativní výslovnosti. Než studenti dokážou překonat návyky z mateřského jazyka a přiblíží svou výslovnost výslovnosti ideálního mluvčího, užívají polodélku. Jde o přirozený pořádek osvojování struktury/jevu, který student nezná ze své mateřštiny, tj. než žák zvládne výslovnost dlouhého vokálu, bude ho nejdříve vyslovovat jako polodélku (srov. Krashenova hypotéza přirozeného pořádku in Štindlová 2013: 20).

Domníváme se, že výskyt polodélek podporuje tolerance rodilých mluvčích k této ne úplně defektní výslovnosti českých samohlásek. Na rozdíl od absolutních odchylek, tj. krácení dlouhé samohlásky na krátkou (KRK) a dloužení krátké samohlásky na dlouhou (DLD), není polodélka vnímána rodilými mluvčími negativně, protože se student významně neodchyluje od konvencí v L2 a nedochází k neporozumění sdělení.

3.4.7.2.1.6. Redukce a KRKKS

Při zpracování materiálu jsme se zaměřili na kvantitu jednoduchých samohlásek, ale v průběhu analýzy se ukázalo, že je třeba věnovat pozornost poměrně zastoupeným kategoriím jako redukce a KRKKS, což jsou jevy související s kvalitou vokálu. V projevech našich respondentů jsme redukci samohlásek evidovali s následující frekvencí:

u mužů v průměru 3,5 chyby tohoto typu na 55 samohlásek, u žen 4,0 na 106 samohlásek (srov. tab. 73d, ř. 10, sl. 3, 7). Podobné výsledky jsme zaznamenali i v pomezí kategorii KRKKS, která je jakousi obdobou klasické redukce, konkrétně v průměru u mužů 5,0 chyb na 55 samohlásek, u žen 4,0 na 102 samohlásek (srov. tab. 73d, ř. 8, sl. 3, 7).

Výskyt tohoto jevu lze vysvětlit vlivem mateřského jazyka žáků, ve kterém je redukce vokálů považována za výslovnost normativní. V ruštině k redukci samohlásek dochází ve všech nepřízvučných slabikách a její stupeň záleží na tom, jak daleko je příslušná hláska od přízvučné slabiky (viz oddíl 3.4.2.). Nejvíce podléhají redukci samohlásky v první popřízvučné slabice. Nejméně náchylné jsou k tomu první předpřízvučná a druhá popřízvučná slabika, k jejich redukci dochází pouze za určitých podmínek, pro každou slabiku různých (Barinova 1971: 104). Jinými slovy, redukci ruských nepřízvučných samohlásek si lze představit jako jakousi škálu mezi klasickou úplnou redukcí a velmi krátkou samohláskou. Ruský mluvící žáci toto jemné rozlišení redukce přirozeně přenášejí do češtiny, což potvrzuje zastoupení kategorie KRKKS v našem materiálu.

3.4.7.2.2. Realizace kvantity ve skupinách podle délky studia

Materiál jsme hodnotili rovněž podle délky studia respondentů. Drželi jsme se stejných kritérií jako v předchozí morfosyntaktické analýze, tj. respondenty jsme rozdělili do tří skupin: (1) začátečníci, tj. výuka v kurzu do jednoho roku včetně (celkem 14 respondentů), (2) mírně pokročilí, tj. výuka od jednoho roku do dvou let včetně (celkem 9 respondentů) a (3) pokročilí, tj. výuka od dvou let a výše (celkem 12 respondentů).

1	Skupina 1				Skupina 2				Skupina 3			
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.
1 Počet respondentů	14				9				12			
2 Celkový počet plných V (správné V + chybné V)	1078	78	77	6,5	681	77	75,7	7,2	877	73,5	73,1	4,9
3 Počet redukováných a vypuštěných V	53	3	3,8	3,9	45	4	5	3,4	64	5	5,3	3,3
4 Počet všech V	1131	83,5	80,8	6,4	726	85	80,7	5,5	941	77	78,4	5,7

Tab. 74. Souhrnné údaje – počty analyzovaných vokálů, V – vokál

1	Skupina 1				Skupina 2				Skupina 3				
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	
1	Počet respondentů	14			9				12				
2	Počet správných V	750	52	53,6	8,7	462	55	51,1	10,5	651	53	54,3	7,9
3	Počet chybných V	328	24,5	23,4	8,2	219	27	24,6	6,2	226	20	18,8	5,6
4	Celkový počet plných V (správné V + chybné V)	1078	78	77	6,5	681	77	75,7	7,2	877	73,5	73,1	4,9
5	Poměr správných V ku chybným V		2,1	2,9	2,1		2,0	2,4	1,5		2,8	3,3	1,7
6	Počet správných V (%)		67,3	69,7	10,0		67,1	67,0	10,0		73,3	74,1	7,8
7	Počet chybných V (%)		32,7	30,3	10		32,9	33	10		26,7	25,9	7,8

Tab. 74a. Správné x chybné vokály celkem, V – vokál

Ve skupině začátečníků bylo analyzováno celkem 1131 samohlásek, z toho bylo vypuštěno nebo redukováno 53 vokálů. Plně bylo realizováno 1078 vokálů, z toho správně 750 a chybně 328 vokálů. Ve skupině mírně pokročilých studentů jsme pracovali se 726 samohláskami, z nichž bylo vypuštěno nebo redukováno 45 vokálů. Plné realizace tvořily 681 vokálů, z toho 462 správných a 219 chybných výskytů. U pokročilých studentů jsme evidovali 941 samohlásek, z toho bylo vypuštěno nebo redukováno 64 vokálů. Plně bylo realizováno 877 vokálů, z nichž 651 správných a 226 chybných výskytů (srov. tab. 74, 74a). Poměr správných samohlásek ku chybným tvořil u začátečníků 2,1, u mírně pokročilých 2,0 a u pokročilých studentů 2,8 (viz tab. 74a, ř. 5, sl. 3, 7, 11).

3.4.7.2.2.1. Realizace krátkých a dlouhých samohlásek

1	Skupina 1				Skupina 2				Skupina 3			
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.
1 Počet respondentů	14				9				12			
2 Počet Kk = K ⁺ + K ⁻	944	70	67,4	5,5	604	71	67,1	4,9	792	65	66	4,6
3 Počet K ⁺	671	47	47,9	7,2	427	51	47,4	9,6	589	48,5	49,1	6
4 Počet K ⁻	273	20,5	19,5	7,8	177	19,0	19,7	5,4	203	15,0	16,9	5,6
5 K ⁺ (%)		70,1	71,4	11,2		73,2	70,1	10,4		75,8	74,4	8
6 K ⁻ (%)		29,9	28,6	11,2		26,8	29,9	10,4		24,2	25,6	8
7 Počet Dk = D ⁺ + D ⁻	187	14	13,4	1	122	14	13,6	0,9	149	12	12,4	1,3
8 Počet D ⁺	79	5,5	5,6	3,3	35	4	3,9	2,4	62	5	5,2	3
9 Počet D ⁻	108	8,5	7,7	3,3	87	10,0	9,7	2,4	87	7,5	7,3	2,5
10 D ⁺ (%)		39,3	42,1	25,3		28,6	28,7	17,2		39,6	40,9	21,4
11 D ⁻ (%)		60,7	57,9	25,3		71,4	71,3	17,2		60,4	59,1	21,4
12 Počet správných V	750	52	53,6	8,7	462	55	51,1	10,5	651	53	54,3	7,9
13 Počet chybných V	328	24,5	23,4	8,2	219	27	24,6	6,2	226	20	18,8	5,6
14 Celkový počet plných V (správné V + chybné V)	1078	78	77	6,5	681	77	75,7	7,2	877	73,5	73,1	4,9

Tab. 74b. Dlouhé a krátké vokály. V – vokál, Kk – kanonické krátké vokály, K⁺ – správně realizované krátké vokály, K⁻ – chybně realizované krátké vokály+ redukované a vypuštěné vokály, Dk – kanonické dlouhé vokály, D⁺ – správně realizované dlouhé vokály, D⁻ – chybně realizované dlouhé vokály+ redukované a vypuštěné vokály

Z tabulky 74b je vidět, že hodnota mediánu v kategorii správně vyslovených krátkých vokálů (K⁺) pro skupinu začátečníků činí 70,1 %, mírně pokročilých 73,2 % a pokročilých 75,8 % (srov. tab. 74b, ř. 5, sl. 3, 7, 11). Ač by se zdálo, že se sledované skupiny v realizaci krátkých samohlásek liší, t-test významnost rozdílů nepotvrdil (viz oddíl 3.4.7.3.).

Pokud jde o správnou realizaci dlouhých vokálů (D⁺), hodnota mediánu tvoří u začátečníků 39,3 %, u mírně pokročilých 28,6 % a u pokročilých studentů 39,6 % (srov. tab. 74b, ř. 10, sl. 3, 7, 11). Statistická významnost rozdílů se mezi skupinami podle délky studia ani v tomto případě neprokázala (viz oddíl 3.4.7.3.).

Výsledky t-testů tedy vypovídají o tom, že začátečníci, mírně pokročilí a pokročilí studenti se dopouštějí stejného počtu chyb ve vokálech bez ohledu na to, jak dlouho se jazyk učí. Z hlediska didaktického je tento závěr velmi významný, neboť ukazuje na závažnost chyb v kvantitě a na nutnost se tímto problémem zabývat podrobněji.

3.4.7.2.2.2. Polodélky a redukce

		Skupina 1				Skupina 2				Skupina 3			
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
		Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.
1	Počet respondentů	14				9				12			
2	Počet chybných V bez redukcí	95	7	6,8	3,3	62	7	6,9	2	59	4,5	4,9	2,6
3	Počet polodélek bez redukcí	233	17	16,6	7	157	19	17,7	5,5	167	13,5	13,9	4,4
4	Počet chybných V + polodélky bez redukcí	328	24,5	23,4	8,2	219	27	24,6	6,2	226	20	18,8	5,6
5	Počet polodélek z chybných V (%)		75,5	70,5	13,8		67,7	71	7,3		73,9	74,5	10,6
6	Počet redukovaných a vypuštěných V	53	3	3,8	3,9	45	4	5	3,4	64	5	5,3	3,3
7	Počet chybných V + polodélky + redukce	381	30,5	27,2	9,3	264	30	29,6	6,4	290	22,5	24,2	6,7
8	Počet všech V	1131	83,5	80,8	6,4	726	85	80,7	5,5	941	77	78,4	5,7
9	Počet chybných V ze všech V (%)		37,3	33,5	10,8		35,3	37,1	10,1		29,7	30,8	8,2

Tab. 74c. Chybné vokály x polodélky, V – vokál

		Skupina 1				Skupina 2				Skupina 3			
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
		Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.	Součet	Medián	Průměr	Směr. odch.
1	Počet respondentů	14				9				12			
2	Počet KRK	61	4	4,4	2,3	48	6	5,3	2,2	46	3,5	3,8	2,3
3	Počet DLD	26	1	1,9	2,5	4	0	0,4	0,5	7	0	0,6	0,9
4	Počet KRP	30	2	2,1	1,3	27	3	3	2,1	31	2	2,6	1,7
5	Počet DLP	156	11	11,1	5,9	92	11	10,2	4,3	66	5,5	5,5	3,5
6	Počet KRKK	8	0	0,6	0,9	8	1	0,9	0,8	5	0	0,4	0,7
7	Počet DLDD	1	0	0,1	0,3	0	0	0	0	0	0	0	0
8	Počet KRKKS	46	2,5	3,3	3,1	40	3	4,4	3,7	71	5,5	5,9	1,7
9	Počet (KRK, DLD, KRP, DLP, KRKK, DLDD, KRKKS)	328	24,5	23,4	8,2	219	27	24,3	6,1	226	20	18,8	5,6
10	Redukce	52	3	3,7	4	45	4	5	3,4	64	5	5,3	3,3
11	Vypuštěné V	1	0	0,1	0,3	0	0	0	0	0	0	0	0
12	Počet redukováných a vypuštěných V	53	3	3,8	3,9	45	4	5	3,4	64	5	5,3	3,3
13	Počet chybných V + polodélky + redukce	381	30,5	27,2	9,3	264	30	29,6	6,4	290	22,5	24,2	6,7

Tab. 74d. Chybné kvantily rozpis, V – vokál

Podíváme-li se na procento chybných kvantit z plně realizovaných vokálů, vidíme, že s nárůstem dovedností v cílovém jazyce počet chyb neklesá, jak bychom mohli předpokládat, ale naopak dochází k velkým výkyvům v úspěšnosti. Ve skupině začátečníků jsme zaznamenali 32,7 % chybných kvantit, u mírně pokročilých 32,9 % a u pokročilých studentů 26,7 % (viz tab. 74a, ř. 7, sl. 3, 7, 11). Podobný trend pozorujeme i u výskytu polodélek, konkrétně začátečníci 75,5 %, mírně pokročilí 67,7 % a pokročilí 73,9 % (viz tab. 74c, ř. 5, sl. 3, 7, 11).

Jako zajímavé se jeví rozložení chyb v jednotlivých kategoriích (srov. tab. 74d, ř. 2–8, 10, sl. 2, 6, 10). Předpokládali jsme, že s nárůstem dovedností v cílovém jazyce se bude počet chyb snižovat. Ukázalo se, že by toto tvrzení mohlo platit pro všechny kategorie kromě KRP, KRKKS a redukce, ve kterých byl výskyt chyb ve skupině pokročilých studentů vyšší než u začátečníků (srov. tab. 74d, ř. 4, 8, 10, sl. 2, 6, 10). K výrazné změně v rámci zmíněných kategorií došlo v případě KRKKS a redukce, oproti začátečníkům měli pokročilí studenti v kategorii KRKKS o 25 chyb víc, v kategorii

redukce o 12 chyb víc (viz tab. 74d, ř. 8, 10, sl. 2, 6, 10). Z uvedeného plyne, že rusko-jazyční mluvčí ani po 3 letech studia jazyka neumějí správně zacházet s krátkými vokály, které pod vlivem mateřského jazyka nadměrně krátí, popř. úplně redukují. Návniku správné výslovnosti krátkých vokálů v souvislé řeči by z tohoto důvodu měla být věnována soustavná pozornost.

3.4.7.3. Výsledky statistického šetření

Statistickou významnost dat jsme ověřovali prostřednictvím t-testů, zjištěné hodnoty jsou uvedeny v tab. 75, 77, 78. Korelace byly počítány pro proměnné K^+ (správně realizované krátké vokály) a D^+ (správně realizované dlouhé vokály) (srov. tab. 76). Významný rozdíl mezi sledovanými kategoriemi, kde je $p < 0,05000$, je vyznačen červeně.

Proměnná	t-testy; grupováno: Pohlaví		
	N (M)	N (Z)	p (oboustr.)
% správ. K^+	12	23	0,279553
% chyb. K^-	12	23	0,279553
% správ. D^+	12	23	0,154912
% chyb. D^-	12	23	0,154912
% správných kvantit z plných V	12	23	0,620329
% chybných kvantit z plných V	12	23	0,620329
% polodélek z chyb. Kvantit	12	23	0,724930
% všech chyb ve V	12	23	0,686959

Tab. 75. Výsledky t-testů, grupováno podle pohlaví (M – muž, Z – žena). K^+ – správně realizované krátké vokály, K^- – chybně realizované krátké vokály, D^+ – správně realizované dlouhé vokály, D^- – chybně realizované dlouhé vokály, V – vokál, N – počet případů

Proměnné X & Y	Korelace Označ. korelace jsou významné na hladině $p < 0,05$	
	N	p
% správ. K^+		
% správ. D^+	35	0,156645
% správ. D^-		
% správ. K^-	35	0,156645

Tab. 76. Korelace. K^+ – správně realizované krátké vokály, D^+ – správně realizované dlouhé vokály, N – počet případů

Proměnná	t-testy ; grupováno: Studium			Proměnná	t-testy ; grupováno: Studium		
	N (1)	N (2)	p (oboustr.)		N (1)	N (3)	p (oboustr.)
% správ. K ⁺	14	9	0,788783	% správ. K ⁺	14	12	0,424081
% chyb. K ⁻	14	9	0,788783	% chyb. K ⁻	14	12	0,424081
% správ. D ⁺	14	9	0,146225	% správ. D ⁺	14	12	0,897232
% chyb. D ⁻	14	9	0,146225	% chyb. D ⁻	14	12	0,897232
% správných kvantit z plných V	14	9	0,546349	% správných kvantit z plných V	14	12	0,218229
% chybných kvantit z plných V	14	9	0,546349	% chybných kvantit z plných V	14	12	0,218229
% polodélek z chyb. kvantit	14	9	0,907242	% polodélek z chyb. kvantit	14	12	0,414497
% všech chyb ve V	14	9	0,424909	% všech chyb ve V	14	12	0,484848

Tab. 77a. Výsledky t-testů, grupováno podle délky studia. K⁺ – správně realizované krátké vokály, K⁻ – chybně realizované krátké vokály, D⁺ – správně realizované dlouhé vokály, D⁻ – chybně realizované dlouhé vokály, V – vokál, N – počet případů

Tab. 77b. Výsledky t-testů, grupováno podle délky studia. K⁺ – správně realizované krátké vokály, K⁻ – chybně realizované krátké vokály, D⁺ – správně realizované dlouhé vokály, D⁻ – chybně realizované dlouhé vokály, V – vokál, N – počet případů

Proměnná	t-testy ; grupováno: Studium		
	N (2)	N (3)	p (oboustr.)
% správ. K ⁺	9	12	0,315467
% chyb. K ⁻	9	12	0,315467
% správ. D ⁺	9	12	0,164844
% chyb. D ⁻	9	12	0,164844
% správných kvantit z plných V	9	12	0,101496
% chybných kvantit z plných V	9	12	0,101496
% polodélek z chyb. kvantit	9	12	0,388468
% všech chyb ve V	9	12	0,148660

Tab. 77c. Výsledky t-testů, grupováno podle délky studia. K⁺ – správně realizované krátké vokály, K⁻ – chybně realizované krátké vokály, D⁺ – správně realizované dlouhé vokály, D⁻ – chybně realizované dlouhé vokály, V – vokál, N – počet případů

Proměnná	t-test pro závislé vzorky Označ. rozdíly jsou významné na hladině $p < 0,05$	
	N	p
% správ. K ⁺		
% správ. D ⁺	35	0,000000

Tab. 78a. Výsledky t-testů pro závislé vzorky. K⁺ – správně realizované krátké vokály, D⁺ – správně realizované dlouhé vokály, V – vokál, N – počet případů

Proměnná	t-test pro závislé vzorky Označ. rozdíly jsou významné na hladině $p < 0,05$	
	N	p
Kk absolutní		
K ⁺ absolutní	35	0,000000

Tab. 78b. Výsledky t-testů pro závislé vzorky. K⁺ absolutní – správně realizované krátké vokály (absolutní hodnoty), Kk – kanonické krátké vokály (absolutní hodnoty), V – vokál, N – počet případů

Proměnná	t-test pro závislé vzorky Označ. rozdíly jsou významné na hladině $p < 0,05$	
	N	p
Dk absolutní		
D ⁺ absolutní	35	0,000000

Tab. 78c. Výsledky t-testů pro závislé vzorky. D⁺ absolutní – správně realizované dlouhé vokály (absolutní hodnoty), Dk – kanonické dlouhé vokály (absolutní hodnoty), V – vokál, N – počet případů

Proměnná	t-test pro závislé vzorky Označ. rozdíly jsou významné na hladině $p < 0,05$	
	N	p
K ⁺		
K ⁺ polodélky	35	0,000000

Tab. 78d. Výsledky t-testů pro závislé vzorky. K⁺ – správně realizované krátké vokály, V – vokál, N – počet případů

3.4.8. Závěr

Na základě provedené analýzy bylo zjištěno: (1) Rusky mluvící studenti jsou celkově poměrně úspěšní v realizaci krátkých vokálů. Jako obtížná se pro ně jeví výslovnost dlouhých samohlásek. (2) Podrobná analýza jednotlivých chybových kategorií s ohledem na frekvenci krátkých a dlouhých vokálů v našem materiálu ovšem ukázala, že nejvíc chyb (nad 100 výskytů z celkového počtu 935 vokálů) se objevovalo zejména v kategoriích vztahujících se ke krátkým vokálům, konkrétně krácení původně krátké samohlásky na velmi krátkou, tj. nadměrné krácení (KRKKS – 157 výskytů celkově) a dloužení krátké samohlásky na polodélku (DLP – 314 výskytů). Dalšími početnými

kategoriemi byly krácení dlouhé samohlásky na krátkou (KRK – 155 výskytů) a redukce (161 výskyt). (3) Polodélky tvořily zhruba 314 všech chybných kvantit z plně realizovaných vokálů, konkrétně 72,7 % z 28,4 % chybných kvantit. Rozdíl v počtu realizovaných polodélek a počtu ostatních typů chyb v kvantitě byl statisticky prokázán. (4) Rozdíl v realizaci vokalické kvantity mezi jednotlivými pohlavími se statisticky nepotvrdil. (5) Hodnocení podle délky studia ukázalo, že s nárůstem dovedností v cílovém jazyce procento chyb v kvantitě neklesá. To znamená, že se začátečníci, mírně pokročilí a pokročilí studenti dopouštějí stejného počtu chyb v kvantitě bez ohledu na délku studia jazyka.

3.4.9. Výhledy

V rámci této práce jsme se z důvodu jejího širšího tematického záběru nemohli podrobně věnovat dalším aspektům, které souvisejí s realizací kvantity. Domníváme se, že by do budoucna při zpracování této problematiky bylo vhodné zohlednit (1) počet slabik ve slově, (2) pozici kvantity ve slově, (3) souvislost kvantity a slovního přízvuku, (4) souvislost kvantity a hranice mluvního taktu a (5) pozici mluvního taktu v promluvovém úseku.

3.4.10. Metodická doporučení zaměřená na zvukovou stránku jazyka

Při nácvičce české výslovnosti ve skupinách ruský mluvících studentů se obvykle začíná prací s dlouhými samohláskami. Zpravidla se vychází z předpokladu, že ruština nezná dlouhé samohlásky, a proto je jim třeba věnovat větší pozornost hned zpočátku. Krátké vokály přitom v obou jazycích bývají považovány za podobné a jejich nácvičce je často opomíjen a zanedbáván. S ohledem na výsledky provedené analýzy, která ukázala, že počet chyb v kategoriích vztahujících se ke krátkým vokálům je nejzastoupenější (konkrétně typy KRK a KRKKS) a že s nárůstem dovedností v cílovém jazyce nedochází k významnému zlepšení v jejich realizaci, se tento postup nejeví jako úplně vhodný.

Domníváme se, že by bylo prospěšné soustředit pozornost žáků zejména na správnou realizaci krátkých vokálů. Souvisí to jednak s tím, že krátké vokály pod vlivem mateřského jazyka studentů bývají často redukovány nebo zkráceny na nadměrně krátkou samohlásku nebo v přízvukných pozicích prodlužovány. Tendence k redukci a krácení původně krátkých samohlásek navíc přetrvává i u pokročilých studentů, tj. je těžko odstranitelná, a proto vyžaduje speciální zaměření hned v prvních fázích výuky.

Dalším argumentem pro postup „od krátkých samohlásek k dlouhým“ je selhání komunikačního záměru, tj. nesrozumitelnost slov, jejichž samohlásky podlely redukci. Na rozdíl od nesprávně realizované kvantity, kdy dochází pouze ke zkrácení trvání hlásky, ale kvalita zvuku zůstává zpravidla zachována, u redukované samohlásky se mění především její kvalita, což ztěžuje porozumění (tento argument se nevztahuje na případy, kdy délka vokálů mění význam slova, např. *být* – *byt* apod.).

Důvodem pro zaměření na krátké vokály je také poměr krátkých i dlouhých samohlásek v jazyce. Obecně platí, že krátké vokály se užívají častěji než dlouhé zhruba v poměru 3:1 až 4:1 (Volín 2010: 45, srov. též Kučera – Monroe 1968: 32–33, Mazlová 1946: 109), proto jejich nesprávná realizace v projevu ruší více.

Jak jsme již řekli výše, pod vlivem mateřského jazyka žáků dochází v přízvučných pozicích ke dloužení původně krátké samohlásky na dlouhou, popř. na polodélku. Tato tendence je velmi častá a je jedním z nejvýraznějších signálů ruského přízvuku v češtině.

Důraz kladený na krátké samohlásky ovšem neznamená, že dlouhé vokály zůstanou ve výuce opomíjeny. Jejich procvičování by měla být věnována náležitá pozornost. Je třeba ale počítat s tím, že ke skutečně uvědomělému osvojení dlouhých samohlásek dochází zpravidla až u mírně pokročilých studentů. Souvisí to s tím, že ruština nezná dlouhé samohlásky, a proto vyžaduje nácvik jejich správné výslovnosti přirozeně čas.

3.5. Celkový závěr

Výše jsme shrnuli základní výsledky získané analýzou psaných a mluvených projevů ruskojazyčných studentů češtiny. Popsané závěry potvrdily předpoklad o významném vlivu mateřštiny při osvojování blízkce příbuzného jazyka. Tento vliv se projevuje jednak pozitivně, tedy tím, že se jevy podobné v mateřském a cílovém jazyce osvojují rychleji a snadněji, jednak negativně, tj. zapříčiňuje chyby pramenící z nedostatečné diferenciacce daného jevu. Působení negativního transferu z mateřského jazyka bylo v psaném materiálu jedním z nejdůležitějších vlivů, který způsoboval chyby u všech sledovaných jevů (s výjimkou pomocného slovesa *být*) a konstantně přetrvával i u mírně pokročilých studentů.

Výsledky analýz mluveného projevu rovněž potvrdily silný vliv mateřského jazyka na jazyk cílový. Tento vliv se v ústní produkci ruskojazyčných respondentů projevil ve větší míře než v psaných textech, což souvisí s povahou mluveného projevu obecně.

Fonetickou analýzou bylo prokázáno, že se začátečníci, mírně pokročilí a pokročilí studenti dopouštějí stejného počtu chyb v realizaci samohláskové kvantity bez ohledu na to, jak dlouho se jazyk učí, tj. tlak mateřského jazyka je v tomto případě permanentní. Statistická významnost rozdílů v realizaci kvantity vokálů mezi jednotlivými pohlavími prokázána nebyla.

Seznam použité literatury

- APPEL, R.; MUYSKEN, P. *Language contact and bilingualism*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2005.
- AVANESOV, R. I. *Russkoje literaturnoje proiznošenie*. Moskva, 1954.
- BARINOVA, G. A. Redukcija glasnych v razgovornoj reči. In: *Razvitije fonetiki sovremennogo ruskogo jazyka*. Moskva: Nauka, 1971.
- BARNETOVÁ, V.; BĚLIČOVÁ-KŘÍŽKOVÁ, H.; LEŠKA, O.; SKOUMALOVÁ, Z.; STRAKOVÁ, V. *Русская грамматика*. Praha: Academia, 1979.
- BĚLIČOVÁ, H. *Nástin porovnávací morfologie spisovných jazyků slovanských*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-718-4600-7.
- BOĽBOT, K.; RAMASHEUSKAYA, K. Databáze jazykových chyb v češtině mluvčích s prvním jazykem slovanským. In: BEDNAŘÍKOVÁ, B.; HERNANDEZOVÁ, P. *Od slova k modelu jazyka: sborník z 13. mezinárodního setkání mladých lingvistů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 418–424.
- CVRČEK, V. a kol. *Mluvnice současné češtiny*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1743-5.
- ČECH, E. Postavení a funkce mluvnice ve vyučování cizím jazykům. In: KRÁMSKÝ, J.; STUDNIČKA, F. *K metodám vyučování cizím jazykům*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965, s. 123–134.
- ČECHOVÁ, M. *Čeština – řeč a jazyk*. 2., přeprac. vyd. Praha: Institut sociálních vztahů, 2000.
- ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná česká stylistika*. 1. vyd. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-866-4200-3.
- ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. 1. vyd. Praha: Pražská imaginace, 1997. ISBN 80-711-0183-4.
- ČMEJRKOVÁ, S.; HOFFMANNOVÁ, J. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1970-7.
- DAVIES, A. Is International English an Interlanguage? *TESOL Quarterly*. 1989, vol. 23, issue 3.
- Dokumenty k dějinám ruské a ukrajinské emigrace v Československé republice (1918–1939)*. 1. vyd. Editor L. Běloševská, Z. Sládek. Praha: Euroslavica, 1998. ISBN 80-854-9448-5.
- DUBĚDA, T. Lexical Word vs. Stress Unit in Czech and French. In: *LP 2000*. Prague, 2001, s. 155–162.

- DUŠKOVÁ, L. On sources of errors in foreign language learning. *IRAL – International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*. 1969, issue 4, s. 11–36.
- FILIPOVIĆ, L.; HAWKINS, J. A. Multiple factors in second language acquisition: The CASP model. *Linguistics*. 2013, vol. 51, issue 1, s. 145–176.
- FLÍDROVÁ, H.; ŽAŽA, S. *Sintaksis ruskogo jazyka v sopostavlenii s češkim*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2005. ISBN 80-244-1104-0.
- GASS, S. M.; SELINKER, L. (eds.). *Language transfer in language learning*. Rowley, MA: Newbury House, 1983.
- Handbook of the international phonetic association: a guide to the use of the international phonetic alphabet*. 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 1999, viii. ISBN 05-216-3751-1.
- HARTMANNOVÁ, V. *Pravidla českého pravopisu*. 1. vyd. Olomouc: FIN, 1993. ISBN 80-855-7244-3.
- HAVRÁNEK, B.; JEDLIČKA, A. *Česká mluvnice*. 1. vyd. Praha: SPN, 1960.
- HRDLIČKA, M. *Gramatika a výuka češtiny jako cizího jazyka: k prezentaci gramatiky českého jazyka v učebnicích češtiny pro cizince*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2009. ISBN 978-802-4615-271.
- HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. *Česká výslovnostní norma*. 1. vyd. Praha: Scientia, 1995. ISBN 80-858-2793-X.
- CHLUMSKÝ, J. *Česká kvantita, melodie a přízvuk*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1928.
- ISAČENKO, A. V. O prechodu přízvuku na předložky v ruštině. *Ruský jazyk*. 1951/52, s. 101–106.
- JANOUSHKOVÁ, J.; VERONKOVÁ, J. Moderátoři večerního televizního zpravodajství 2003. *Čeština doma a ve světě*. 2008, s. 53–82.
- JANOUSHKOVÁ, J. Shoda percepčního hodnocení hloubky prozodických předělů v závislosti na struktuře čteného textu. *Acta Universitatis Carolinae – Philologica 2: Phonetica Pragensia XI*. Praha: Universita Karlova, 2007, s. 87–104.
- KASPAROVA, M. G. Psychologičeskije i sociolingvističeskije problemy bilingvizma v svjetje metodiky obučenija nerodnomu jazyku. In: *Sbornik naučnych trudov. Psychologie bilingvizma*. Vypusk 260. Moskva, 1986, s. 5–11.
- KAWAGUCHI, S. The acquisition of syntax and nominal ellipsis in JSL discourse. In: ROBINSON, P. *Representation and process (Proceedings of the Third Pacific Second*

- Language Research Forum 1*). Tokyo: Pacific Second Language Research Forum, 1999, s. 85–93.
- KOPECKIJ, L. V. *Výklady z ruské fonetiky a morfologie (Pomůcka pro posluchače dálkového studia VŠP v Praze)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.
- KOPEČNÝ, F. Pasivum, reflexivní forma slovesná a reflexivní sloveso. In: *Studie a práce lingvistické : [sborník] : k 60. narozeninám akademika Bohuslava Havrána*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1954, s. 224–247.
- KRASHEN, S. *Second language acquisition and second language learning*. Repr. Oxford [u.a.]: Pergamon Press, 1981. ISBN 00-802-5338-5.
- KROLL, B. M.; SCHAFER, J. C.; KWOK, Hong-lok. Error-Analysis and the Teaching of Composition. *College Composition and Communication*. 1978, vol. 29, issue 3.
- KUČERA, H.; MONROE, G. K. *A comparative quantitative phonology of Russian, Czech, and German*. New York: American Elsevier Publishing Company, 1968.
- LEŠKA, O. *Příruční mluvnice ruštiny I*. Editor B. Havránek. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966.
- LJUBIMOVA, N. A. *Obučenie ruskomu proiznošeniju: Artikuljacija. Postanovka i korekcija russkich zvukov*. Moskva: Russkij jazyk, 1977.
- MACWHINNEY, B. Transfer and competition in second language learning. In: HARRIS, R. *Cognitive processing in bilinguals*. Amsterdam: Elsevier, 1992, s. 371–390.
- MAZLOVÁ, V. Jak se projevuje zvuková stránka češtiny v hláskových statistikách. *Naše řeč* 1946, s. 101–111, 146–150.
- MEISEL, J. M. *First and Second Language Acquisition: Parallels and Differences*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, xviii. ISBN 978-052-1557-641.
- Mluvnice češtiny 1: Fonetika, fonologie, morfonologie a morfemika, tvoření slov*. 1. vyd. Praha: Academia, 1986.
- Nový akademický slovník cizích slov A–Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1351-2.
- ONDRÁČKOVÁ, J. O mluvním rytmu v češtině. *Slovo a slovesnost*. 1954, č. 1, 4, s. 24–29, 145–157.
- PALKOVÁ, Z. *Fonetika a fonologie češtiny: s obecným úvodem do problematiky oboru*. upr. vyd. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-706-6843-1.
- PALKOVÁ, Z. Přízvukový takt ve struktuře češtiny. In: HLADKÁ, Z.; KARLÍK, P. *Čeština – univerzália a specifika* 5. Praha: NLN, 2004, s. 399–408.
- PALKOVÁ, Z. *Rytmičká výstavba prozaického textu*. 1. vyd. Praha: Academia, 1974.

- PALCOVÁ, Z., VERONKOVÁ, J.; VOLÍN, J.; SKARNITZL, R. Stabilizace některých termínů pro fonetický popis češtiny v závislosti na nových výsledcích výzkumu. In: DUBĚDA, T. *Sborník z konference česko-slovenské pobočky ICPhS 2004*. Praha: FF UK, 2004, s. 65–74.
- PALCOVÁ, Z., VERONKOVÁ-JANÍKOVÁ, J.; HEDBÁVNÁ, B. Zvuková podoba rozhlasové češtiny. In: *Proměna rozhlasového výrazu a tvaru. Sborník příspěvků z jarního semináře 2003*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 2003, s. 20–39.
- PAROLKOVÁ, O. K problematice zvrtných sloves a tzv. zvrtného pasíva v současné spisovné ruštině a češtině. *Slavia*. 1967, s. 33–46.
- PÖSINGEROVÁ, K. *Problematika negativních transferů při výuce polského jazyka v českém jazykovém prostředí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0253-9.
- Průruční mluvnice češtiny*. 2. opr. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-710-6134-4.
- RIES, L. K didaktické vázanosti mluvení (ústního vyjadřování) na poslech a fonetické schopnosti. *Ruský jazyk*. 1970/1971, s. 207–213.
- ROGOZNAJA, N. N. *Tipologija lingvističeskoj interferencii v ruskoj reči inostrancev*. Moskva, 2003.
- ROMPORTL, M. *Stručná fonetika ruštiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962.
- ROMPORTL, M. *Základy fonetiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1981.
- ROZKOVCOVÁ, L. Problematika asociací a osvojování blízce příbuzného jazyka. *Československá rusistika*. 1977, s. 119–127.
- RUBINSTEIN, G. On case errors made in oral speech by American learners of Russian. *Slavic and East European Journal*. 1995, Vol. 39, č. 3, s. 408–429.
- RUTHERFORD, W. Language typology and language transfer. In: GASS, S. a L. SELINKER. *Language transfer in language learning*. Rowley, MA: Newbury House, 1983, s. 358–370.
- SELINKER, L. Interlanguage. In: NEHLS, D. *Interlanguage studies*. Vol. 17. Heidelberg: Groos, 1988.
- SKARNITZL, R.; VOLÍN, J. Referenční hodnoty vokálních formantů pro mladé dospělé mluvčí standardní češtiny. *Akustické listy* 2012, roč. 18, č. 1, s. 7–11.
- SLÁDEK, K. *Ruská diaspora v České republice: sociální, politická a religiozní variabilita ruských migrantů*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 978-808-7378-496.

- ŠČEPICHIN, V. K psychologii vyučování blízké příbuznému jazyku. *Ruský jazyk*. 1962/1963, s. 399–402.
- ŠČERBA, L. V. O ponjatii smešenija jazykov. In: *Izbran. Raboty po jazykoznaniju i fonetike*. T. 1. Leningrad, 1958, s. 40–52.
- ŠČERBA, L. V. O trojakom aspekte jazykových javlenij i ob eksperimente v jazykoznanii. In: *Jazykovaja sistema i rečevaja dejatel'nost*. Leningrad, 1974, s. 24–39.
- ŠOURKOVÁ, A. Interference při vyučování příbuznému jazyku. *Bulletin vysoké školy ruského jazyka a literatury*. 1964, s. 89–94.
- ŠTINDLOVÁ, B. *Žákovský korpus češtiny a evaluace jeho chybové anotace*. 1. vyd. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-463-9.
- TAYLOR, Barry P. The use of overgeneralization and transfer learning strategies by elementary and intermediate students of ESL 1. *Language Learning*. 1975, vol. 25, issue 1, s. 73–107.
- THOMPSON, I. Russian Word Order: A Comparative Study. *The Slavic and East European Journal*. 1977, vol. 21, issue 1, s. 88–103.
- UHLÍŘOVÁ, L. *Knížka o slovosledu*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.
- VESELÝ, J. *Problematika vyučování ruštině jako blízké příbuznému jazyku*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.
- VESELÝ, J. Vnitrojazykové vlivy při osvojování a užívání ruštiny. *Ruský jazyk*. 1989/1990, s. 206–214.
- WEINREICH, U. *Jazykovyje kontakty*. Kiev: Višja škola, 1979.
- WEINREICH, U. *Languages in contact*. The Hague: Mouton, 1970.
- ZAMPINI, M. L. The Role of Native Language Transfer and Task Formality in the Acquisition of Spanish Spirantization. *Hispania*. 1994, vol. 77, issue 3, s. 470–481.
- ZINDER, L. R. *Obščaja fonetika*. Leningrad: Leningradskij universitet, 1960.

Elektronické zdroje

Bibliotečka [online]. [Cit. 2014-01-10.] Dostupné z: <http://www.citacepro.com>

CzeSL (the Corpus of Czech as a Second Language) [online]. [Cit. 2014-01-12.] Dostupné z: <http://utkl.ff.cuni.cz/learncorp/>

Databáze jazykových chyb v češtině mluvčích s prvním jazykem slovanským [online]. [Cit. 2014-01-13.] Dostupné z: <http://chrup.ff.cuni.cz/>

Fonetická databáze mluvené češtiny cizinců s ruštinou jako prvním jazykem [online]. [Cit. 2014-01-13.] Dostupné z: <http://ucjtk.ff.cuni.cz/mcr/Index-project.html>.

KJEDROVA, G. E.; POTAPOV, V. V. *Russkaja fonetika* [online]. 1999. [Cit. 2014-01-18.] Dostupné z: <http://fonetica.philol.msu.ru/index1.htm>.

Život cizinců v ČR [online]. In: ČSÚ, 2012. [Cit. 2013-10-26.] Dostupné z: [http://notes2.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D20049549A/\\$File/11812.pdf](http://notes2.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D20049549A/$File/11812.pdf).

Přílohy

Příloha 1. Analýza I. A – příklonka SE (psaná produkce)

pomocné pořadí	Respondent	délka studia_kurz	SE_corr.	SE_incorr.	Σ SE_celkem	SE_pozi	SE_vypuštěno	SE_navic	SE_ideál	SE_corr. LEX	SE_incorr. LEX	SE_corr. %	SE_incorr. %
1	R6	0,5	6	2	8	0	2	0	8	6	2	75,0	25,0
2	R14	0,5	17	8	25	3	3	2	23	20	5	68,0	32,0
3	R15	0,5	6	1	7	1	0	0	7	7	0	85,7	14,3
4	R18	0,5	0	1	1	0	1	0	1	0	1	0,0	100,0
5	R22	0,5	1	1	2	0	0	1	1	1	1	50,0	50,0
6	R25	0,5	5	0	5	0	0	0	5	5	0	100,0	0,0
7	R27	0,5	3	4	7	1	2	1	6	4	3	42,9	57,1
8	R34	0,5	3	1	4	1	0	0	4	4	0	75,0	25,0
9	R1	1	3	2	5	2	0	0	5	5	0	60,0	40,0
10	R2	1	3	1	4	0	0	1	3	3	1	75,0	25,0
11	R3	1	2	1	3	0	1	0	3	2	1	66,7	33,3
12	R4	1	8	3	11	2	1	0	11	10	1	72,7	27,3
13	R7	1	3	1	4	1	0	0	4	4	0	75,0	25,0
14	R8	1	1	3	4	2	1	0	4	3	1	25,0	75,0
15	R11	1	4	1	5	0	1	0	5	4	1	80,0	20,0
16	R16	1	3	1	4	1	0	0	4	4	0	75,0	25,0
17	R17	1	3	2	5	2	0	0	5	5	0	60,0	40,0
18	R19	1	18	5	23	0	3	2	21	18	5	78,3	21,7
19	R20	1	3	1	4	0	1	0	4	3	1	75,0	25,0
20	R21	1	3	9	12	3	5	1	11	6	6	25,0	75,0
21	R23	1	3	0	3	0	0	0	3	3	0	100,0	0,0
22	R24	1	2	1	3	1	0	0	3	3	0	66,7	33,3
23	R26	1	1	1	2	1	0	0	2	2	0	50,0	50,0
24	R28	1	4	4	8	0	4	0	8	4	4	50,0	50,0
25	R30	1	4	2	6	0	2	0	6	4	2	66,7	33,3
26	R33	1	12	4	16	2	2	0	16	14	2	75,0	25,0
27	R35	1	2	1	3	1	0	0	3	3	0	66,7	33,3
28	R36	1	1	1	2	1	0	0	2	2	0	50,0	50,0
29	R10	2	27	3	30	0	3	0	30	27	3	90,0	10,0
30	R12	2	9	4	13	3	0	1	12	12	1	69,2	30,8
31	R13	2	16	3	19	1	2	0	19	17	2	84,2	15,8
32	R29	2	2	0	2	0	0	0	2	2	0	100,0	0,0
33	R32	2	4	0	4	0	0	0	4	4	0	100,0	0,0
celkem výskytů			182	72	254	29	34	9					
%			71,7	28,3	100,0	40,3	47,2	12,5					

Příloha 2. Analýza I. A – příklonka SI (psaná produkce)

pomocné pořadí	Respondent	číslo studia_kurz	SI_corr.	SI_incorr.	Σ SI_celkem	SI_pozice	SI_vypuštěno	SI_navíc	SI_ideál	SI_corr. LEX	SI_incorr. LEX	SI_corr. %	SI_incorr. %
1	R6	0,5	0	2	2	0	2	0	2	0	2	0,0	100,0
2	R14	0,5	1	1	2	0	1	0	2	1	1	50,0	50,0
3	R15	0,5	5	3	8	0	3	0	8	5	3	62,5	37,5
4	R18	0,5	1	1	2	0	1	0	2	1	1	50,0	50,0
5	R22	0,5	4	0	4	0	0	0	4	4	0	100,0	0,0
6	R25	0,5	0	1	1	0	1	0	1	0	1	0,0	100,0
7	R34	0,5	1	1	2	0	1	0	2	1	1	50,0	50,0
8	R3	1	0	1	1	0	1	0	1	0	1	0,0	100,0
9	R4	1	0	2	2	0	2	0	2	0	2	0,0	100,0
10	R5	1	0	2	2	0	2	0	2	0	2	0,0	100,0
11	R8	1	2	0	2	0	0	0	2	2	0	100,0	0,0
12	R11	1	0	2	2	0	2	0	2	0	2	0,0	100,0
13	R19	1	8	1	9	0	1	0	9	8	1	88,9	11,1
14	R21	1	3	5	8	0	4	1	7	3	5	37,5	62,5
15	R23	1	0	1	1	0	1	0	1	0	1	0,0	100,0
16	R28	1	7	2	9	0	2	0	9	7	2	77,8	22,2
17	R30	1	1	0	1	0	0	0	1	1	0	100,0	0,0
18	R31	1	0	3	3	0	3	0	3	0	3	0,0	100,0
19	R33	1	1	2	3	1	1	0	3	2	1	33,3	66,7
20	R35	1	0	1	1	1	0	0	1	1	0	0,0	100,0
21	R36	1	0	2	2	0	2	0	2	0	2	0,0	100,0
22	R10	2	2	2	4	0	1	1	3	2	2	50,0	50,0
23	R12	2	0	4	4	1	3	0	4	1	3	0,0	100,0
24	R13	2	6	3	9	3	0	0	9	9	0	66,7	33,3
25	R29	2	0	1	1	0	1	0	1	0	1	0,0	100,0
26	R32	2	3	0	3	0	0	0	3	3	0	100,0	0,0
celkem výskytů			45	43	88	6	35	2					
%			51,1	48,9	100,0	14,0	81,3	4,7					

Příloha 3. Analýza I. A – tvary pomocného slovesa *být* (psaná produkce)

pomocné pořadí	Respondent	délka studia_kurz	<i>být_corr.</i>	<i>být_incorr.</i>	Σ <i>být_celkem</i>	<i>být_pozice</i>	<i>být_vypuštěno</i>	<i>být_ideál</i>	<i>být_corr.</i> %	<i>být_incorr.</i> %
1	R6	0,5	9	1	10	0	1	9	90,0	10,0
2	R14	0,5	6	1	7	1	0	7	85,7	14,3
3	R18	0,5	1	0	1	0	0	1	100,0	0,0
4	R27	0,5	6	2	8	0	2	6	75,0	25,0
5	R1	1	0	1	1	1	0	1	0,0	100,0
6	R2	1	6	2	8	2	0	8	75,0	25,0
7	R3	1	1	0	1	0	0	1	100,0	0,0
8	R4	1	3	0	3	0	0	3	100,0	0,0
9	R5	1	4	5	9	4	1	8	44,4	55,6
10	R7	1	1	0	1	0	0	1	100,0	0,0
11	R8	1	1	0	1	0	0	1	100,0	0,0
12	R11	1	15	0	15	0	0	15	100,0	0,0
13	R16	1	0	1	1	1	0	1	0,0	100,0
14	R19	1	9	4	13	2	2	11	69,2	30,8
15	R20	1	8	1	9	1	0	9	88,9	11,1
16	R21	1	17	20	37	1	19	18	45,9	54,1
17	R24	1	2	0	2	0	0	2	100,0	0,0
18	R28	1	1	0	1	0	0	1	100,0	0,0
19	R30	1	12	5	17	1	4	13	70,6	29,4
20	R33	1	9	0	9	0	0	9	100,0	0,0
21	R35	1	2	0	2	0	0	2	100,0	0,0
22	R36	1	1	2	3	0	2	1	33,3	66,7
23	R10	2	46	2	48	0	2	46	95,8	4,2
24	R13	2	23	7	30	7	0	30	76,7	23,3
25	R29	2	7	0	7	0	0	7	100,0	0,0
26	R32	2	4	2	6	0	2	4	66,7	33,3
celkem výskytů			194	56	250	21	35			
%			77,6	22,4	100,0	37,5	62,5			

Příloha 4. Analýza I. A – zájmena (psaná produkce)

pomocné pořadí	respondent	délka studia_kurz	zájmeno_corr.	zájmeno_incorr.	Σ zájmeno_celkem	zájmeno_pozice_jiná	zájmeno_pozice_za_přísudkem	zájmeno_pozice_celkem	zájmeno_vypuštěno	zájmeno_corr. %	zájmeno_incorr. %
1	R6	0,5	3	0	3	0	0	0	0	100,0	0,0
2	R14	0,5	11	1	12	0	1	1	0	91,7	8,3
3	R15	0,5	6	0	6	0	0	0	0	100,0	0,0
4	R18	0,5	2	0	2	0	0	0	0	100,0	0,0
5	R22	0,5	1	1	2	0	1	1	0	50,0	50,0
6	R25	0,5	3	0	3	0	0	0	0	100,0	0,0
7	R27	0,5	8	3	11	2	0	2	1	72,7	27,3
8	R34	0,5	1	0	1	0	0	0	0	100,0	0,0
9	R1	1	1	1	2	0	1	1	0	50,0	50,0
10	R2	1	2	2	4	2	0	2	0	50,0	50,0
11	R3	1	3	0	3	0	0	0	0	100,0	0,0
12	R4	1	0	1	1	0	0	0	1	0,0	100,0
13	R5	1	1	0	1	0	0	0	0	100,0	0,0
14	R7	1	3	6	9	3	2	5	1	33,3	66,7
15	R8	1	1	2	3	0	0	0	2	33,3	66,7
16	R11	1	3	3	6	1	2	3	0	50,0	50,0
17	R16	1	4	1	5	0	0	0	1	80,0	20,0
18	R19	1	19	1	20	1	0	1	0	95,0	5,0
19	R20	1	0	1	1	1	0	1	0	0,0	100,0
20	R21	1	5	5	10	0	3	3	2	50,0	50,0
21	R23	1	2	0	2	0	0	0	0	100,0	0,0
22	R24	1	4	1	5	0	0	0	1	80,0	20,0
23	R26	1	2	7	9	2	4	6	1	22,2	77,8
24	R28	1	8	1	9	0	1	1	0	88,9	11,1
25	R30	1	4	2	6	2	0	2	0	66,7	33,3
26	R31	1	0	1	1	1	0	1	0	0,0	100,0
27	R33	1	12	3	15	0	2	2	1	80,0	20,0
28	R35	1	3	0	3	0	0	0	0	100,0	0,0
29	R10	2	20	2	22	2	0	2	0	90,9	9,1
30	R12	2	8	4	12	2	1	3	1	66,7	33,3
31	R13	2	11	5	16	2	3	5	0	68,8	31,3
32	R29	2	1	0	1	0	0	0	0	100,0	0,0
33	R32	2	8	2	10	0	2	2	0	80,0	20,0
celkem výskytů			160	56	216	21	23	44	12		
%			74,1	25,9	100,0	37,5	41,1	78,6	21,4		

Příloha 5. Analýza I. B – příklonka SE (mluvená produkce)

pomocné pořadí	kód v DBF	respondent	délka studia	SE_corr.	SE_incorr.	Σ SE_celkem	SE_pozice	SE_vypuštěno	SE_navíc	SE_ideál	SE_corr. LEX	SE_incorr. LEX	SE_corr. %	SE_incorr. %
1	M17_1	R1	0,5	1	3	4	0	3	0	4	1	3	25,0	75,0
2	Z18_10	R17	0,5	1	1	2	0	1	0	2	1	1	50,0	50,0
3	Z18_11	R18	0,5	1	3	4	0	3	0	4	1	3	25,0	75,0
4	Z18_5	R22	0,5	2	3	5	0	3	0	5	2	3	40,0	60,0
5	M18_2	R4	1	2	1	3	0	1	0	3	2	1	66,7	33,3
6	M25_7	R11	1	2	1	3	0	1	0	3	2	1	66,7	33,3
7	M25_8	R12	1	9	4	13	1	3	0	13	10	3	69,2	30,8
8	Z17_1	R13	1	2	2	4	1	0	1	3	3	1	50,0	50,0
9	Z17_2	R14	1	1	1	2	0	1	0	2	1	1	50,0	50,0
10	Z17_3	R15	1	4	1	5	0	1	0	5	4	1	80,0	20,0
11	Z25_2	R28	1	2	1	3	0	1	0	3	2	1	66,7	33,3
12	Z25_3	R29	1	3	5	8	1	4	0	8	4	4	37,5	62,5
13	Z25_6	R32	1	2	2	4	1	1	0	4	3	1	50,0	50,0
14	Z25_9	R35	1	4	1	5	0	0	1	4	4	1	80,0	20,0
15	M18_3	R5	1,5	2	1	3	0	1	0	3	2	1	66,7	33,3
16	Z18_2	R19	1,5	5	1	6	0	1	0	6	5	1	83,3	16,7
17	Z18_8	R25	1,5	1	1	2	0	1	0	2	1	1	50,0	50,0
18	M17_2	R2	2	0	3	3	0	3	0	3	0	3	0,0	100,0
19	M18_4	R6	2	3	3	6	0	3	0	6	3	3	50,0	50,0
20	Z18_3	R20	2	2	0	2	0	0	0	2	2	0	100,0	0,0
21	Z25_4	R30	2	4	0	4	0	0	0	4	4	0	100,0	0,0
22	Z25_5	R31	2	3	0	3	0	0	0	3	3	0	100,0	0,0
23	Z25_8	R34	2	3	1	4	1	0	0	4	4	0	75,0	25,0
24	Z25_7	R33	3	9	4	13	1	3	0	13	10	3	69,2	30,8
25	Z18_7	R24	4	3	0	3	0	0	0	3	3	0	100,0	0,0
26	Z25_1	R27	4	2	0	2	0	0	0	2	2	0	100,0	0,0
27	M18_1	R3	5	0	3	3	0	3	0	3	0	3	0,0	100,0
28	M25_2	R7	5	2	1	3	0	1	0	3	2	1	66,7	33,3
29	M25_3	R8	5	2	2	4	0	1	1	3	2	2	50,0	50,0
30	Z18_4	R21	5	8	0	8	0	0	0	8	8	0	100,0	0,0
31	M25_4	R9	7	5	0	5	0	0	0	5	5	0	100,0	0,0
32	Z18_6	R23	8	4	0	4	0	0	0	4	4	0	100,0	0,0
33	Z18_9	R26	8	6	0	6	0	0	0	6	6	0	100,0	0,0
34	M25_6	R10	10	3	4	7	1	3	0	7	4	3	42,9	57,1
35	Z18_1	R16	11	4	0	4	0	0	0	4	4	0	100,0	0,0
celkem výskytů				107	53	160	7	43	3					
%				66,9	33,1	100,0	13,2	81,1	5,7					

Příloha 6. Analýza I. B – tvary pomocného slovesa *být* (mluvená produkce)

pomocné pořadí	kód v DBF	respondent	délka studia	<i>být</i> _corr.	<i>být</i> _incorr.	Σ <i>být</i> _celkem	<i>být</i> _pozice	<i>být</i> _vypuštěno	<i>být</i> _ideál	<i>být</i> _corr. %	<i>být</i> _incorr. %
1	M17_1	R1	0,5	1	3	4	1	2	4	25,0	75,0
2	Z18_10	R17	0,5	0	2	2	0	2	2	0,0	100,0
3	Z18_11	R18	0,5	2	0	2	0	0	2	100,0	0,0
4	Z18_5	R22	0,5	2	1	3	0	1	3	66,7	33,3
5	M18_2	R4	1	5	6	11	0	6	11	45,5	54,5
6	M25_7	R11	1	3	1	4	0	1	4	75,0	25,0
7	M25_8	R12	1	3	2	5	2	0	5	60,0	40,0
8	Z17_2	R14	1	1	0	1	0	0	1	100,0	0,0
9	Z17_3	R15	1	0	2	2	0	2	2	0,0	100,0
10	Z25_2	R28	1	5	0	5	0	0	5	100,0	0,0
11	Z25_3	R29	1	1	4	5	0	4	5	20,0	80,0
12	Z25_6	R32	1	1	2	3	2	0	3	33,3	66,7
13	Z25_9	R35	1	2	1	3	0	1	3	66,7	33,3
14	M18_3	R5	1,5	3	3	6	1	2	6	50,0	50,0
15	Z18_2	R19	1,5	1	2	3	1	1	3	33,3	66,7
16	M17_2	R2	2	3	0	3	0	0	3	100,0	0,0
17	M18_4	R6	2	1	1	2	0	1	2	50,0	50,0
18	Z18_3	R20	2	2	0	2	0	0	2	100,0	0,0
19	Z25_4	R30	2	7	0	7	0	0	7	100,0	0,0
20	Z25_5	R31	2	0	1	1	0	1	1	0,0	100,0
21	Z25_8	R34	2	0	1	1	0	1	1	0,0	100,0
22	Z25_7	R33	3	4	1	5	0	1	5	80,0	20,0
23	Z18_7	R24	4	8	0	8	0	0	8	100,0	0,0
24	Z25_1	R27	4	5	1	6	1	0	6	83,3	16,7
25	M18_1	R3	5	4	0	4	0	0	4	100,0	0,0
26	M25_2	R7	5	5	2	7	0	2	7	71,4	28,6
27	M25_3	R8	5	9	2	11	2	0	11	81,8	18,2
28	Z18_4	R21	5	6	0	6	0	0	6	100,0	0,0
29	M25_4	R9	7	4	0	4	0	0	4	100,0	0,0
30	Z18_6	R23	8	7	0	7	0	0	7	100,0	0,0
31	Z18_9	R26	8	2	0	2	0	0	2	100,0	0,0
32	M25_6	R10	10	1	3	4	1	2	4	25,0	75,0
33	Z18_1	R16	11	4	0	4	0	0	4	100,0	0,0
celkem výskytů				102	41	143	11	30			
%				71,3	28,7	100,0	26,8	73,2			

Příloha 7. Analýza I. B – sloveso *narodit se*

pomocné pořadí	kód v DBF	Respondent	délka studia	narodit se_corr.	narodit se_incorr.	Σ narodit se_celkem	narodit se_pozice	narodit se_vypuštěno	Σ narodit se_incorr.
1	M17_1	R1	0,5	0	1	1	0	1	1
2	Z18_10	R17	0,5	1	0	1	0	0	0
3	Z18_11	R18	0,5	0	1	1	0	1	1
4	Z18_5	R22	0,5	1	0	1	0	0	0
5	M18_2	R4	1	1	0	1	0	0	0
6	M25_7	R11	1	1	0	1	0	0	0
7	M25_8	R12	1	1	0	1	0	0	0
8	Z17_2	R14	1	0	1	1	0	1	1
9	Z17_3	R15	1	1	0	1	0	0	0
10	Z25_2	R28	1	1	1	2	0	1	1
11	Z25_3	R29	1	0	1	1	0	1	1
12	Z25_6	R32	1	1	0	1	0	0	0
13	Z25_9	R35	1	1	0	1	0	0	0
14	M18_3	R5	1,5	1	0	1	0	0	0
15	Z18_2	R19	1,5	1	0	1	0	0	0
16	M17_2	R2	2	0	1	1	0	1	1
17	M18_4	R6	2	0	1	1	0	1	1
18	Z18_3	R20	2	1	0	1	0	0	0
19	Z25_4	R30	2	1	0	1	0	0	0
20	Z25_5	R31	2	1	0	1	0	0	0
21	Z25_8	R34	2	1	0	1	0	0	0
22	Z25_7	R33	3	1	0	1	0	0	0
23	Z18_7	R24	4	1	0	1	0	0	0
24	Z25_1	R27	4	1	0	1	0	0	0
25	M18_1	R3	5	0	1	1	0	1	1
26	M25_2	R7	5	0	1	1	0	1	1
27	M25_3	R8	5	1	0	1	0	0	0
28	Z18_4	R21	5	1	0	1	0	0	0
29	M25_4	R9	7	1	0	1	0	0	0
30	Z18_6	R23	8	1	0	1	0	0	0
31	Z18_9	R26	8	1	0	1	0	0	0
32	M25_6	R10	10	1	0	1	0	0	0
33	Z18_1	R16	11	1	0	1	0	0	0
celkem výskytů				25	9	34	0	9	9
%				73,5	26,5	100,0	0,0	100,0	100,0

Příloha 8. Analýza I. B – sloveso *jmenovat se*

pomocné pořadí	kód v DBF	respondent	délka studia	jmenovat se_corr.	jmenovat se_incorr.	Σ jmenovat se_celkem	jmenovat se_pozice	jmenovat se_vypuštěno	Σ jmenovat se_incorr.
1	M17_1	R1	0,5	1	0	1	0	0	0
2	Z18_11	R18	0,5	1	0	1	0	0	0
3	Z18_5	R22	0,5	1	0	1	0	0	0
4	M18_2	R4	1	1	0	1	0	0	0
5	M25_7	R11	1	1	0	1	0	0	0
6	M25_8	R12	1	1	0	1	0	0	0
7	Z17_1	R13	1	1	0	1	0	0	0
8	Z17_2	R14	1	1	0	1	0	0	0
9	Z17_3	R15	1	1	0	1	0	0	0
10	Z25_2	R28	1	1	0	1	0	0	0
11	Z25_3	R29	1	1	0	1	0	0	0
12	Z25_6	R32	1	1	0	1	0	0	0
13	Z25_9	R35	1	1	0	1	0	0	0
14	M18_3	R5	1,5	1	0	1	0	0	0
15	Z18_2	R19	1,5	1	0	1	0	0	0
16	Z18_8	R25	1,5	1	0	1	0	0	0
17	M18_4	R6	2	1	0	1	0	0	0
18	Z18_3	R20	2	1	0	1	0	0	0
19	Z25_4	R30	2	1	0	1	0	0	0
20	Z25_5	R31	2	1	0	1	0	0	0
21	Z25_8	R34	2	1	0	1	0	0	0
22	Z25_7	R33	3	1	0	1	0	0	0
23	M18_1	R3	5	1	0	1	0	0	0
24	M25_2	R7	5	1	0	1	0	0	0
25	Z18_4	R21	5	1	0	1	0	0	0
26	M25_4	R9	7	1	0	1	0	0	0
27	Z18_6	R23	8	1	0	1	0	0	0
28	Z18_9	R26	8	1	0	1	0	0	0
29	Z18_1	R16	11	1	0	1	0	0	0
celkem výskytů				29	0	29	0	0	0
%				100,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0

Příloha 9. Analýza I. B – sloveso učít se

pomocné pořadí	kód v DBF	respondent	délka studia	učít se_corr.	učít se_incorr.	∑ učít se_celkem	učít se_pozice	učít se_vypuštěno	∑ učít se_incorr.
1	M17_1	R1	0,5	1	0	1	0	0	0
2	Z18_10	R17	0,5	0	1	1	0	1	1
3	Z18_11	R18	0,5	0	2	2	0	2	2
4	Z18_5	R22	0,5	0	1	1	0	1	1
5	M25_7	R11	1	0	1	1	0	1	1
6	M25_8	R12	1	3	0	3	0	0	0
7	Z17_3	R15	1	0	1	1	0	1	1
8	Z25_3	R29	1	0	2	2	0	2	2
9	Z25_6	R32	1	0	1	1	0	1	1
10	Z25_9	R35	1	1	0	1	0	0	0
11	Z18_2	R19	1,5	1	0	1	0	0	0
12	Z18_8	R25	1,5	0	1	1	0	1	1
13	M17_2	R2	2	0	1	1	0	1	1
14	M18_4	R6	2	1	0	1	0	0	0
15	Z25_4	R30	2	1	0	1	0	0	0
16	Z25_7	R33	3	1	1	2	0	1	1
17	M18_1	R3	5	0	1	1	0	1	1
18	M25_3	R8	5	1	0	1	0	0	0
19	Z18_4	R21	5	1	0	1	0	0	0
20	M25_4	R9	7	1	0	1	0	0	0
21	Z18_9	R26	8	2	0	2	0	0	0
22	Z18_1	R16	11	1	0	1	0	0	0
celkem výskytů				15	13	28	0	13	13
%				53,6	46,4	100,0	0,0	100,0	100,0

Příloha 10. Analýza I. B – sloveso *líbit se*

pomocné pořadí	kód v DBF	respondent	délka studia	líbit se_corr.	líbit se_incorr.	Σ líbit se_celkem	<i>líbit se_pozice</i>	<i>líbit se_vypuštěno</i>	Σ <i>líbit se_incorr.</i>
1	M17_1	R1	0,5	0	1	1	0	1	1
2	M25_8	R12	1	1	3	4	1	2	3
3	Z17_1	R13	1	1	0	1	0	0	0
4	Z17_3	R15	1	2	0	2	0	0	0
5	Z25_3	R29	1	1	1	2	1	0	1
6	Z18_2	R19	1,5	2	0	2	0	0	0
7	M18_4	R6	2	1	2	3	0	2	2
8	Z25_8	R34	2	1	1	2	1	0	1
9	Z25_7	R33	3	2	0	2	0	0	0
10	Z18_7	R24	4	1	0	1	0	0	0
11	Z18_4	R21	5	1	0	1	0	0	0
12	Z18_9	R26	8	2	0	2	0	0	0
13	M25_6	R10	10	1	0	1	0	0	0
celkem výskytů				16	8	24	3	5	8
%				66,7	33,3	100,0	37,5	62,5	100,0

Příloha 11/ analýza I. B – sloveso *dostat se*

pomocné pořadí	kód v DBF	respondent	délka studia	dostat se_corr.	dostat se_incorr.	Σ dostat se_celkem	dostat se_pozice	dostat se_vypuštěno	Σ dostat se_incorr.
1	M17_1	R1	0,5	0	1	1	0	1	1
2	Z18_5	R22	0,5	0	1	1	0	1	1
3	M25_8	R12	1	1	0	1	0	0	0
4	Z17_3	R15	1	0	1	1	0	1	1
5	Z25_3	R29	1	0	1	1	0	1	1
6	Z25_6	R32	1	0	1	1	1	0	1
7	Z25_9	R35	1	1	0	1	0	0	0
8	Z18_2	R19	1,5	0	1	1	0	1	1
9	M17_2	R2	2	0	1	1	0	1	1
10	Z25_4	R30	2	1	0	1	0	0	0
11	Z25_7	R33	3	1	0	1	0	0	0
12	Z25_1	R27	4	1	0	1	0	0	0
13	M18_1	R3	5	0	1	1	0	1	1
14	M25_3	R8	5	0	1	1	0	1	1
15	Z18_4	R21	5	1	0	1	0	0	0
16	M25_4	R9	7	1	0	1	0	0	0
17	Z18_6	R23	8	1	0	1	0	0	0
18	Z18_1	R16	11	1	0	1	0	0	0
celkem výskytů				9	9	18	1	8	9
%				50,0	50,0	100,0	11,1	88,9	100,0

Příloha 12: *Projevy respondentů s barevně a graficky vyznačenými odchylkami ve výslovnosti (muži (M) / ženy (Z)). Seznam jevů a jejich grafický záznam je uveden v tabulce č. 79.*

Seznam jevů	Grafický záznam
KRK	zelená barva
KRP	tmavozelená barva
KRKK	fialová barva
DLDD	tmavočervená barva
DLD	bleděmodrá barva
DLP	tmavomodrá barva
KRKKS	růžová barva
Redukce	šedá barva
Centralizace	červená barva
Vypuštění hlásky	přeškrtnutí
Přízvuk	podtržení
Hranice mluvního taktu	lomítko (/)
Hranice promluvodvého úseku	dvojí lomítko (//)

Tab. 79. Seznam zaznamenávaných jevů a jejich grafický zápis/podoba

M17_1

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se zeptala/ petra//
 petřičku// ma:š ?uš/ napsanôu/ ?u:lohu//
 co ma:te/ psat//
 petr// ?otpovjed'el//
 ja/ musí:m/ napsat/ vjetu//
 žemamiňka/ ma:move:// červenei/ boti//
 ?až budu/ hotof//
 dojdu/ do/ tí/ le:karni/ pro ten// neuragel//
 ?a potom bix/ xt'el birt/ na fo:bole//

fčera jsem/ dal/ tři/ goli//
neboj se//
dam pozor/ na ta/ řáuta//

M17_2

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ sezeptala/ petra//
petřiku// maš/ řuš/ napsanôu/ řulohu//
co /ma:te/ psat://
petř/ řotpovjed'el//
ja/ mam/ napsat/ vjetu//
že maminka ma/ nove/ červene/ boti//
řaž/ budu/ hotof//
dojdu ti/ do lekární/ pro ten/ neuralgen//
řa potom/ bih bil/ na fudbale//
fčera/ jsem dal/tři/ goli//
neboj se//
dam/ pozor/ na řauta//

M18_1

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

Babička/ sezeptala/ petra//
petřiku// maš řuš/ napsanôu/ řulohu//
co ma:te/ psat://
petř/ řotpovjed'el//
ja/ mam/ napsat/ vjetu//
že maminka/ ma/ nove/ červene/ boti//
řaž/ budu/ hotof//

dojdu/ t'i do/ le:ka:rní/ pro ten/ nōu/ neurola/ neuralgen//
ʔa potom/ bih bil/ na/ fodbale//
Fčera/ jsem dal/ tři/ goli//
neboj se//
dam pozor/ na ʔauta//

M18_2

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ sezeptala/ petra//
petři:ku// ma:š ʔuš/ napsanōu ʔulohu//
co marte/ psat//
petr/ ʔotpovjed'eel//
ja: musim/ napsat/ vjetu//
žee maminka/ manove:e/ červene:/ boti//
ʔaž/ budu/ hotof//
dojdu t'i/ pro/ do le:ka:rní// pro ten/ neuralgen//
ʔa potom/ bih bil/ na fodbale//
fčera/ jsem dal/ tři/ goli//
neboj se//
dam pozor/ na ʔauto//

M18_3

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ septala/ petra//
petři:ku// ma:š ʔuš/ napsanōu/ ʔulohu//
co/ marte/ psat//
petr/ ʔotpovjed'eel//
ja: musim/ napsat/ vjetuu/

že ma:miŋka/ ma: nove: / červe:na: / bo:ti//
ʔaž bu:du/ ho:tof//
dojdu: tʃi/ do le:ka:rni/ pro: ten/ neu:ra:lʒin//
ʔa po:tom/ bi:h bi:l/ na fo:dbale//
fčera/ jsem dal/ tʃi/ go:li//
neboj se//
da:m/ po:zor/ na ʔau:ta//

M18_4

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se:zeptala/ petra//
petʃi:ku// ma:š ʔu:š/ napsanôu/ ʔu:lohu//
co ma:te/ psat//
petr/ ʔotpo:vje:el//
ja: musím/ napsat/ vjetu//
že/ ma:miŋka/ ma: nove: / červe:ne: / bo:ti//
ʔaž/ bu:du/ ho:tof//
dojdu/ tʃi do/ le:ka:rni// pro: ten/ neu:ra:lʒen//
ʔa/ po:tom/ bi:h bi:l/ na fo:dbale//
fčera jsem/ dal tʃi/ go:li//
neboj se//
da:a:m po:zor/ na ʔau:ta//

M25_1

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se:zeptala/ petra//
petʃi:ku// mma:š ʔu:š/ napsanôu/ ʔu:lohu//
co ma:te/ psat//

petr/ ʔotpovjed'el//
ja musim/ napsat/ vjetu
že/ maamiŋka ma:/ nove:/ červeene:/ boti//
ʔaž/ budu/ hotof//
dojdu ti/ do// le:ka:rni/ pro ten/ neuralgen//
ʔa pootom// bi: x/ mo:hl/ na fodbale//
fčera/ jsem dal tři/ go:li//
neboj se//
dam pozor/ na/ ʔauta//

M25_2

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ sezeptala/ petra//
petři:ku// ma:š ʔuš/ napsanôu/ ʔulo:hu//
co/ ma:te/ psat://
petr/ ʔotpovjed'el//
ja musim/ napsat/ vjetu//
že/ maamiŋka ma:/ nove:/ červe/ červen: / boti//
ʔaž/ budu/ hotof//
dojdu ti/ do/ le:ka:rni/ pro ten/ neuralgen//
ʔa potom/ bi: h/ bil/ na fodbale//
fčera jsem/ dal/ tři/ go:li//
neboj se//
dam/ pozor/ na ʔauta//

M25_3

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ sezeptala/ petra//

petři:ku// ma:š řuš/ napsanôu/ řulohu//
co ma:te/ napsat//
petř/ řotpovjed'el//
ja:/ musim/ napsat/ vjetu//
že mamin̄ka// ma:/ nnove:/ řervene:/ boti//
řaž budu/ hotof//
dojdu ři// do/ le:ka:ri// pro teen/ neuralgen//
řa potom/ bih// bi// na fodbale//
fčera/ jsem/ dal/ řři/ go:li//
neboj se//
da:m/ pozor/ na řauta//

M25_4

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ sezeptala/ petra//
petři:ku// ma:š řuš/ napsanôu/ řulohu//
co ma:te/ psat//
petř/ řotpovjed'el//
ja:/ musim/ napsat/ vjetu//
že mamin̄ka ma:/ nove:/ řervene:/ boti//
řaž budu/ hotof//
dojdu ři/ do/ le:ka:ri/ pro ten/ neuralgen//
řa potom/ bih bi/ na fodbale//
fčera/ jsem dal/ řři/ go:li//
neboj se//
da:m/ pozor/ na řauta//

M25_5

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se zeptala/ petra//
petříku/ máš puš/ napsanou/ pušlohu//
co máte/ psat//
petr/ odpovjedel//
já/ musím napsat/ vjetu//
že maminka/ má nové/ červené/ boty//
paž budu/ hotof//
dojdu/ tě do lékárny// pro ten/ neuralgen//
pa potom/ byl byl/ na fotbalu//
fčera/ jsem dal/ tři/ goly//
neboj se//
dám pozor/ na pouta//

M25_6

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se zeptala/ petra//
petříku// máš puš/ na/ napsanou/ pušlohu//
co máte/ psat//
petr/ odpovjedel//
já/ musím napsat/ vjetu//
že maminka/ má nové/ červené/ boty//
paž/ budu/ hotof//
dojdu// dojdou/ tě si// dojdou/ do// lékárny/ pro ten/ neuralgen//
pa potom/ byl byl// na fotbalu//
fčera jsem/ dal/ tři/ goly//

neboj/ se//

dam/ pozor/ na p^hauta//

M25_7

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se zeptala/ petra//

petřičku// ma:š/ p^huš/ napsanou/ p^hulohu//

co/ ma:te/ psa:t//

petr// p^hotpovjed'el//

ja:/ musim/ napsat/ vjetu//

že maminka/ ma:/ nove:/ červene:/ boti//

p^haž/ budu/ hotof//

dojdu/ t'í do/ le:ka:ni/ pro ten/ neuralgen//

p^ha potom/ b^híl/ na f^hodbale//

fčera/ jsem/ dal t^hř/ go:l//

neboj/ se//

dam/ pozor/ na p^hauta//

M25_8

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se zeptala/ petra//

petřičku// ma:š p^huš/ napsanou/ p^hulohu//

co ma:te/ psa:t//

petr/ p^hotpovjed'el//

ja/ musim/ napsat/ vjetu//

že maminka ma:/ nove:/ červene:/ boti//

p^haž/ budu/ hotof//

dojdu ti/ do// leka: rni/ pro ten/ neuralgen//
Pa potom/ bih/ bil/ na fodbale//
fčera/ jsem dal / tři/ go:li//
neboj se//
da:m/ pozor/ na ?auta//

Z17_1

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se/ zeptala/ petra//
pětřičku// maš/ ?uš/ napsanôu/ ?u:lohu//
co/ ma:te/ psat//
petr/ ?otpovjed'el//
ja/ musim/ napsat/ vjetu//
že maminka/ manove/ červene/ bti//
?až/ budu/ hotof//
dojdu ti/ do/ leka: rni/ pro ten / neuralgen//
Pa potom/ bih/ bil/ na/ fodbale//
fčera/ jsem/ dal/ tři/ go:li//
neboj se//
da:m/ pozor/ na ?auta//

Z17_2

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se zeptala/ petra//
pětřičku// maš/ ?uš// napsanôu/ ?u:lohu//
co/ ma:te/ psat//
petr/ ?otpovjed'el//
ja:/ musim/ napsat/ vjetu

že mamiŋka// ma:/ nove: // červene:/ boti//
ʔaž/ budu/ hotof//
dojdu/ ti/ pro// dojdu ti// do le:ka:rní// pro ten// neuralgen//
ʔa potom/ bih/ bil/ na/ fodbale//
fčera/ jsem dal// tři/ go:li//
neboj se//
da:m/ poza/ pozor/ na ʔauta//

Z17_3

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se zeptala/ petra//
petři:ku// ma:š ʔuš/ napsanôu/ ʔulohu//
co máte/ psat//
petr// ʔotpovjed'el//
ja: / musim/ napsat/ vjetu//
že mamiŋka/ na nove: č// ma:/ nove:/ červene:/ boti//
ʔaž budu/ go/ hotof//
dojdu/ ti/ do le:ka:rní/ pro ten/ neuralgen//
ʔa potom/ bix// bil/ na/ fobole//
fčera/ jsem dal/ tři/ go:li//
neboj se//
da:m/ pozor/ na ʔauta//

Z18_1

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ sezeptala/ petra//
petři:ku// ma:š ʔuš/ napsanôu/ ʔulohu//
co máte/ psat//

petr/ ?otpovjed'el//
ja: musi:m/ psat/ vjetu//
že mamiŋka/ ma: nove:/ červene:/ boti//
?až budu/ hotaf//
dojdu/ ti/ do le:ka:rní/ pro ten/ neuralgen//
?a potom/ bix/ na fodbale//
fčera/ jsem dal/ tři/ go:li//
neboj se//
da:m/ pozor/ na ?auta//

Z18_2

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se zeptala/ petra//
petřiku// maš ?uuš/ napsanou/ ?ulohu//
co marťe/ psat//
peetr/ ?otpovjed'el//
ja: musi: m/ napsat/ vjetu//
že mamiŋka/ ma: nove:/ červene:/ boti//
?až budu/ hotaf//
dojdu ti/ do le:ka:rní/ ?a ten/ neo/ neuralgen//
?a potom/ bih bil/ na fodbale//
fčera/ jsem dal/ tři/ go:li//
neboj se//
da:m/ pozor/ na ?auta//

Z18_3

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se zeptala/ petra//

petři:ku// ma:š ʔuš/ napsanôu/ ʔuloɦu//
co/ ma:te/ psat://
petr/ ʔotpovjed'el//
ja: musim/ napsat/ vjetu//
že maminka/ ma: nove:/ červene:/ boti//
ʔaž/budu/ hotof//
dojdu ti/ do le:ka:rní/ pro ten/ neuralgen//
ʔa potom/bih/ bil/ na fodbale//
fčera/ jsem dal tři/ ho:li//
neboj se//
da:m/ pozor/ na ʔauta//

Z18_4

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

ba:bička/ seezeptala/ petra//
petři:ku// ma:š ʔuuš/ napsanôu/ ʔuloɦu//
co:ma:te/ psat://
petr/ ʔotpovjed'el//
ja:/ musim/ napsat/ vjetu//
že maminka/ ma:/ nove:/ červene:/ boti//
ʔaž budu/ hotof//
dojdu ti/ do le:ka:rní/ pro ten/ neuralgen//
ʔa potom/ bih bil/ na fodbale//
fčera/ jsem dal/ tři/ go:li//
neboj se//
da:m/ pozor/ na ʔauta//

Z18_5

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se zeptala/ petra//
petřiku// maš puš/ napsanou/ pu:lohu//
co marte/ psat//
petř/ ?otpovjed'el//
ja/ musim napsat/ vjetu//
že maminka/ ma:/ nove:/ červeně:/ buoti//
?až/ budu/ hotof //
dojdu/ tido/ le:ka:rni/ proten/ neuralgen//
?apptom/ bih/ bil/ na fo:dbuo:le//
fčera/ jsem dal/ tři/ go:li//
neboj/ se//
dam pozor/ na ?auta//

Z18_6

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ sezeptala/ petra//
petřiku// maš puš/ napsanou/ pu:lohu//
co marte/ psat//
petř/ ?otpovjed'el//
ja:/ musim/ psat/ vjetu//
že maminka/ manove:/ červene:/ boti//
?až budu/ hotof//
dojdu ti// do le:ka:rni/ pro/ ten/ no/ neuralgen//
?a pptom/ bix/ bil/ na fo:dbale//
fčera/ jsem dal/ tři/ go:li//
neboj se//

da:m/ pozor/ na ?auta//

Z18_7

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ sezeptala/ petra//

petřiku// maš ?uš/ napsanôu/ ?ulohu//

co marte/ psat//

petř/ ?otpovjed'el

ja musim/ napsat//vjetuu //(u šva + DLP)

že maminka ma:/ nove:/ červene:/ boti//

?až budu/ hotof//

dojdu ti/ do leka:rne// pro ten/ neuralgen//

?a potom/ bih bil/ na fodbale//

fčera/ jsem dal/ tři/ go:li//

neboj/ se//

da:m pozor/ na ?auta//

Z18_8

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babičkaa/ se zeptala/ petra//

petř:iku// maš ?uš/ napsanôu/ ?ulohu//

co marte/ psat//

petř/ ?otpovjed'el//

ja musim/ napsat/ vjetuu//

že maminka/ manove:// červene:/ boti//

?až budu/ hotof //

dojdu ti/ do/ leka:rne// pro ten/ neuralgen//

?a potom/ bih bil/ na/ fodbe/ fodbale//

fčera/ jsem dal/ tři/ go:li//
ni**boj** se//
da:m/ pozor/ n d na/ **?**auta//

Z18_9

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se zeptala/ petra //
petři: iku// maš **?**uš/ napsanôu/ **?**ulohu//
co marte/ psat//
petř/ **?**otpovjed'el//
ja/ musim/ napsat/ vjetu//
že maminka/ ma: nove:/ červene/ boti//
?až budu/ hotof//
dojdu ti/ pro/ dojdou ti/ do le:ka:rní/ pro ten/ neuralgen//
?a potom b*ih* bil/ na fodbale//
fčera/ jsem dal/ tři/ go:li//
neboj se//
da:m/ pozor/ na **?**auta//

Z18_10

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se/ zeptala/ petra//
petři: i šku// maš/ **?**uš/ napsanôu/ **?**ulohu//
co/ marte/ psat//
petř/ **?**otpovjed'el//
ja:/ musim/ napsat/ vjetu/
že// maminka/ ma:/ nove:// červene/ boti//
?až/ budu/ hotof//

dojdu/ t'i do/ le:ka:rni// pro ten / neu// neuralgen//
?a potom/ bix/ bil/ na/ fodbale//
fčera/ jsem dal/ tři/ go:li//
neboj se//
da:m/ pozor/ na/ ?auta//

Z18_11

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ sezeptala/ petra //
petři:iku// ma:š/ ?uš/ napsanôu/ ?u:lohu//
co marte/ psat//
petr/ ?otpovjed'el//
ja: musim/ napsat/ vjetu//
že maminka/ ma: nove// červené/ boti//
?až budu/ hotof //
dojdu/ t'i// do/ le:ka:rni pro ten// neuralgen//
?a potom/ bix/ bil// na/ fodbole/ fodbale//
fčera/ jsem/ dal/ tři/ go:li//
neboj se//
da:m/ pozor// na/ ?auta//

Z18_12

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ sezeptala/ petra //
petři:iku// ma:š ?uš/ zapsanôu/ ?u:lohu//
co marte/ psat//
petr/ ?otpovjed'el//
ja: musim/ napsat/ vjetu//

že mamiňka ma/ nove/ červeni/ boti//
?až budu/ hotof//
dojdu ti/ do/ le:ka:ni/ pro ten/ neuralgen//
?a potom bix// bil/ na fodbale//
fčera/ jsem/ dal// tři/ go:li//
neboj se//
da:m pozor/ na ?auta//

Z25_1

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se zeptala/ petra //
petři:ku// ma:š ?uš/ napsanôu /?u:lohu//
co ma:te/ psat//
petr/ ?otpovjed'el//
ja:/ musim/ napsat/ vjetu//
že mamiňka/ ma:/ nove/ /červene/ boti//
?až buudu/ hotof //
dojdu ti/ do le:ka:ni/ pro ten/ neuralgen//
?a potom/ bih bil na fodbale//
fčera/ jsem dal/ tři go:li//
neboj se//
da:m pozor/ na ?auta//

Z25_2

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ see zeptala/ petra //
petři:ku// ma:š ?uš// napsanôa/ ?u:lohu//
co/ ma:te/ psat//

petr/ ?otpovjed'el//
ja:/ musim/ napsat/ vjetu//
že maminka/ ma:// nove: / červeně:/ boti//
?až/ budu/ hotof //
dojdu// ti do// le:ka:rni// pro/ ten// neuralgen//
?a potom/ bih/ bil// na fodbale//
fčera/ jsem dal/ tři / go:li//
neboj se//
dam// pozor/ na ?auta//

Z25_3

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se zeptala/ petra //
petřiku// ma:š/ ?uš/ napsanôu / ?u:lohu
co marte/ psat://
petr/ ?otpovjed'el//
ja/ musim/ napsat/ vjetu//
že maminka/ ma:/ nove:/ červeně:/ boti//
?až/ budu/ hotof //
dojdu/ ti do le:ka:rni/ pro ten/ neuralgen//
?a potom/ bih/ bil/ na fodbale//
fčera/ jsem dal/ tři /go:li//
neboj se//
dam/ pozor/ na ?auta//

Z25_4

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ se zeptala/ petra //

petři:ku// ma:š ʔuš/ napsanôu/ ʔu:lohu//
co ma:te/ psat://
petr/ ʔotpovjed'el//
ja:/ musim/ napsat/ vjetu//
že maminka/ manove:/ červene:/ boti//
ʔaž/ budu/ hotof//
dojdu ti/ do le:kar:ni/ pro ten/ neuralgen//
ʔa potom/ bih bil/ na fodbale//
fčera/ jsem dal/ tři/ go:li//
neboj se//
da:m/ pozor/ na ʔauta//

Z25_5

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ sezeptala/ petra //
petři:ku// ma:š ʔuš/ napsanôu/ ʔu:lohu//
co ma:te/ psat://
petr/ ʔotpovjed'el//
ja:/ musim/ napsat/ vjetu//
že maminka ma/ novi/ červeni/ boti//
ʔaž/ budu/ hotof //
dojdu/ ti/ do le:kar:ni/ pro ten/ neuralgen//
ʔa potom/ bih bil/ na fobole//
fčera/ jsem dal/ tři go:li//
neboj se//
da:m/ pozor/ na ʔauta//

Z25_6

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ seezeptala/ petra //
petř: i:ku // maš ʔuš/ napsanôu/ ʔulohu//
co marte/ psat://
petř/ ʔotpovjed'el//
ja musim/ napsat/ vjetu//
že mamiŋka ma/ nove/ červene/ boti//
ʔaž budu /hotof //
dojdu ti/ do le:ka:rn/ pro ten/ n neuralgen//
ʔapptom/ bih bil/ na fodbale//
fčera/ jsem dal /tři /go:li//
neboj se//
dam/pozor/ na ʔauta//

Z25_7

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička se/ zeptala/ petra //
petř: i:ku // maš ʔuš/ napsanôu/ ʔulohu//
co marte/ psat://
petř/ ʔotpovjed'el//
ja musim/ napsat/ vjetu//
žeemamiŋka ma/ nove:/ červene:/ boti//
ʔaž buuduu/ hotof //
dojduu t' / pro / do le:ka:rn/ pro ten/ neuralgen//
ʔa pootom/ bih/ bil/ na fobole//
fčera/ jsem dal/ tři/ go:li//
neboj/ se//

da:m pozor/ na ʔauta//

Z25_8

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babička/ sezeptala/ petra //

petřiku// ma:š/ ʔuš/ napsanôu/ ʔulohu//

co/ marte/ psat//

petř/ ʔotpavjed'el//

ja:/ musim/ napsat/ vjetu//

že maminka/ manove:/ červene:/ boti//

ʔaž/ budu/ hotof //

dojdu ti/ do le:ka:rni/ pro/ ten// neuralgen//

ʔa potom/ bjh bil/ na fodbale//

fčera jsem/ dal tři/ goli//

neboj se//

da:m/ pozor/ na ʔauta//

Z25_9

ORTOEPICKÁ TRANSKRIPCE – česká národní transkripce Charis SIL

babičkaa/ se/ zeptala/ petra //

petřiku// ma:š/ ʔuš/ napsanôu/ ʔulohu//

co marte/ psat//

petř/ ʔotpovjed'el//

ja:/ musim/ napsat/ vjetu//

že maminkaa/ ma:/ nove:/ červene:/ boti//

ʔaž/ budu/ hotof //

dojdu/ ti /do // le:ka:rni// pro ten// neu/ neuralgen//

ʔa potom/ bjh bil/ na // fodbale//

fčera / jsem / dal / tři / gol//

nebuji se//

da:m / pozor / na pautu//

Příloha 13. Realizace vokálů (souhrnné výsledky). Mluvčí jsou řazeni podle pohlaví

Příloha: 13 (část 1)

[1]													
[2]		M17_1	M17_1	M17_2	M17_2	M18_1	M18_1	M18_2	M18_2	M18_3	M18_3	M18_4	M18_4
[3]	Počet respondentů	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
[4]	Počet Kk = K+ + K-	73	51	70	66	71	64	72	66	70	62	71	71
[5]	Počet K+	62	45	54	51	56	52	50	47	46	41	54	54
[6]	Počet K-	11	6	16	15	15	12	22	19	24	21	17	17
[7]	K+ (%)	84,9	88,2	77,1	77,3	78,9	81,3	69,4	71,2	65,7	66,1	76,1	76,1
[8]	K- (%)	15,1	11,8	22,9	22,7	21,1	18,8	30,6	28,8	34,3	33,9	23,9	23,9
[9]	Počet Dk = D+ + D-	14	11	14	12	14	12	14	12	14	14	14	14
[10]	Počet D+	2	2	5	5	2	1	0	0	3	3	1	1
[11]	Počet D-	12	9	9	7	12	11	14	12	11	11	13	13
[12]	D+ (%)	14,3	18,2	35,7	41,7	14,3	8,3	0,0	0,0	21,4	21,4	7,1	7,1
[13]	D- (%)	85,7	81,8	64,3	58,3	85,7	91,7	100,0	100,0	78,6	78,6	92,9	92,9
[14]	Počet správných V	64	47	59	56	58	53	50	47	49	44	55	55
[15]	Počet chybných V	20	13	23	20	23	20	27	25	30	28	27	27
[16]	Celkový počet plných V (správné V +	84	60	82	76	81	73	77	72	79	72	82	82
[17]	Poměr správných V ku chybným V	3,2	3,6	2,6	2,8	2,5	2,7	1,9	1,9	1,6	1,6	2,0	2,0
[18]	Počet chybných V (%)	23,8	21,7	28,0	26,3	28,4	27,4	35,1	34,7	38,0	38,9	32,9	32,9
[19]	Počet správných V (%)												
[20]	Počet chybných V bez redukci	12	8	8	7	7	6	7	6	7	7	9	9
[21]	Počet polodélek bez redukci	8	5	15	13	16	14	20	19	23	21	18	18
[22]	Počet chybných V + polodélky bez	20	13	23	20	23	20	27	25	30	28	27	27
[23]	Počet polodélek z chybných V (%)	40,0	38,5	65,2	65,0	69,6	70,0	74,1	76,0	76,7	75,0	66,7	66,7
[24]													
[25]	Počet redukovanych a vypuštěných V	3	2	2	2	4	3	9	6	5	4	3	3
[26]													
[27]	Počet chybných V + polodélky + redukce	23	15	25	22	27	23	36	31	35	32	30	30
[28]													
[29]	Počet všech V	87	62	84	78	85	76	86	78	84	76	85	85
[30]													
[31]	Počet chybných V ze všech V (%)	26,4	24,2	29,8	28,2	31,8	30,3	41,9	39,7	41,7	42,1	35,3	35,3
[32]													
[33]	Počet KRK	4	3	7	6	7	6	6	6	7	7	6	6
[34]	Počet DLD	6	4	1	1	0	0	1	0	0	0	1	1
[35]	Počet KRP	5	3	2	1	4	4	6	5	4	4	5	5
[36]	Počet DLP	1	0	10	9	5	4	8	8	7	6	12	12
[37]	Počet KRKK	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
[38]	Počet DLDD	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[39]	Počet KRKKS	1	1	3	3	7	6	6	6	12	11	1	1
[40]	Počet (KRK, DLD, KRP, DLP, KRKK, DLDD,	20	13	23	20	23	20	27	25	30	28	27	27
[41]													
[42]	Redukce	2	1	2	2	4	3	9	6	5	4	3	3
[43]	Vypuštěné V	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[44]	Počet redukovanych a vypuštěných V	3	2	2	2	4	3	9	6	5	4	3	3

Příloha: 13 (část 2)

[1]												
[2]	M25_2	M25_2	M25_3	M25_3	M25_4	M25_4	M25_6	M25_6	M25_7	M25_7	M25_8	M25_8
[3]	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
[4]	73	62	73	69	71	71	78	66	71	69	71	71
[5]	59	49	49	48	45	45	47	41	51	50	62	62
[6]	14	13	24	21	26	26	31	25	20	19	9	9
[7]	80,8	79,0	67,1	69,6	63,4	63,4	60,3	62,1	71,8	72,5	87,3	87,3
[8]	19,2	21,0	32,9	30,4	36,6	36,6	39,7	37,9	28,2	27,5	12,7	12,7
[9]	14	11	13	12	14	14	14	12	14	13	14	14
[10]	6	4	3	3	8	8	2	2	7	7	11	11
[11]	8	7	10	9	6	6	12	10	7	6	3	3
[12]	42,9	36,4	23,1	25,0	57,1	57,1	14,3	16,7	50,0	53,8	78,6	78,6
[13]	57,1	63,6	76,9	75,0	42,9	42,9	85,7	83,3	50,0	46,2	21,4	21,4
[14]	65	53	52	51	53	53	49	43	58	57	73	73
[15]	17	15	23	20	21	21	32	27	26	24	11	11
[16]	82	68	75	71	74	74	81	70	84	81	84	84
[17]	3,8	3,5	2,3	2,6	2,5	2,5	1,5	1,6	2,2	2,4	6,6	6,6
[18]	20,7	22,1	30,7	28,2	28,4	28,4	39,5	38,6	31,0	29,6	13,1	13,1
[19]												
[20]	3	2	8	8	4	4	6	4	7	6	3	3
[21]	14	13	15	12	17	17	26	23	19	18	8	8
[22]	17	15	23	20	21	21	32	27	26	24	11	11
[23]	82,4	86,7	65,2	60,0	81,0	81,0	81,3	85,2	73,1	75,0	72,7	72,7
[24]												
[25]	5	5	11	10	11	11	11	8	1	1	1	1
[26]												
[27]	22	20	34	30	32	32	43	35	27	25	12	12
[28]												
[29]	87	73	86	81	85	85	92	78	85	82	85	85
[30]												
[31]	25,3	27,4	39,5	37,0	37,6	37,6	46,7	44,9	31,8	30,5	14,1	14,1
[32]												
[33]	3	2	6	6	2	2	3	3	5	4	3	3
[34]	0	0	0	0	1	1	2	1	1	1	0	0
[35]	5	5	1	0	2	2	6	5	1	1	0	0
[36]	3	2	8	7	8	8	15	13	15	14	7	7
[37]	0	0	2	2	1	1	1	0	1	1	0	0
[38]	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[39]	6	6	6	5	7	7	5	5	3	3	1	1
[40]	17	15	23	20	21	21	32	27	26	24	11	11
[41]												
[42]	5	5	11	10	11	11	11	8	1	1	1	1
[43]	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[44]	5	5	11	10	11	11	11	8	1	1	1	1

Příloha: 13 (část 3)

[1]	M - bez diftongů, úseky všechny				M - bez diftongů, bez úseků			
[2]	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián
[3]	12				12			
[4]	864	72,0	2,2	71,0	788	65,7	5,7	66,0
[5]	635	52,9	5,9	52,5	585	48,8	5,8	48,5
[6]	229	19,1	6,5	18,5	203	16,9	6,1	18,0
[7]	882,9	73,6	8,6	73,9	894	74,5	8,6	74,3
[8]	317,1	26,4	8,6	26,1	306	25,5	8,6	25,7
[9]	167	13,9	0,3	14,0	151	12,6	1,2	12,0
[10]	50	4,2	3,3	3,0	47	3,9	3,3	3,0
[11]	117	9,8	3,3	10,5	104	8,7	2,9	9,0
[12]	358,8	29,9	23,3	22,3	364,3	30,4	23,6	23,2
[13]	841,2	70,1	23,3	77,7	835,7	69,6	23,6	76,8
[14]	685	57,1	7,4	56,5	632	52,7	7,9	53,0
[15]	280	23,3	5,7	23,0	251	20,9	5,6	20,5
[16]	965	80,4	3,4	81,5	883	73,6	6,6	72,5
[17]	32,8	2,7	1,4	2,4	33,8	2,8	1,4	2,5
[18]	349,6	29,1	7,4	29,5	341,8	28,5	7,4	28,3
[19]								
[20]	81	6,8	2,6	7,0	70	5,8	2,2	6,0
[21]	199	16,6	5,3	16,5	181	15,1	5,3	15,5
[22]	280	23,3	5,7	23,0	251	20,9	5,6	20,5
[23]	847,8	70,6	11,4	72,9	851,7	71,0	12,9	73,9
[24]								
[25]	66	5,5	3,9	4,5	56	4,7	3,4	3,5
[26]								
[27]	346	28,8	8,1	28,5	307	25,6	7,3	27,5
[28]								
[29]	1031	85,9	2,2	85,0	939	78,3	6,5	78,0
[30]								
[31]	401,9	33,5	9,0	33,5	391,4	32,6	8,6	32,9
[32]								
[33]	59	4,9	1,8	5,5	54	4,5	1,8	5,0
[34]	13	1,1	1,7	1,0	9	0,8	1,1	0,5
[35]	41	3,4	2,1	4,0	35	2,9	2,0	3,5
[36]	99	8,3	4,3	8,0	90	7,5	4,2	7,5
[37]	9	0,8	0,9	0,5	7	0,6	0,8	0,0
[38]	1	0,1	0,3	0,0	1	0,1	0,3	0,0
[39]	58	4,8	3,2	5,5	55	4,6	3,0	5,0
[40]	280	23,3	5,7	23,0	251	20,9	5,6	20,5
[41]								
[42]	65	5,4	4,0	4,5	55	4,6	3,5	3,5
[43]	1	0,1	0,3	0,0	1	0,1	0,3	0,0
[44]	66	5,5	3,9	4,5	56	4,7	3,4	3,5

Příloha: 13 (část 4)

[1]																				
[2]	Z17_1	Z17_1	Z17_2	Z17_2	Z17_3	Z17_3	Z18_1	Z18_1	Z18_2	Z18_2	Z18_3	Z18_3	Z18_4	Z18_4	Z18_5	Z18_5	Z18_6	Z18_6	Z18_7	Z18_7
[3]	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
[4]	71	71	77	65	74	62	68	57	71	59	71	71	71	71	71	71	70	62	71	71
[5]	49	49	69	59	42	33	53	46	33	28	49	49	60	60	47	47	49	45	51	51
[6]	22	22	8	6	32	29	15	11	38	31	22	22	11	11	24	24	21	17	20	20
[7]	69,0	69,0	89,6	90,8	56,8	53,2	77,9	80,7	46,5	47,5	69,0	69,0	84,5	84,5	66,2	66,2	70,0	72,6	71,8	71,8
[8]	31,0	31,0	10,4	9,2	43,2	46,8	22,1	19,3	53,5	52,5	31,0	31,0	15,5	15,5	33,8	33,8	30,0	27,4	28,2	28,2
[9]	14	14	14	12	15	14	15	12	14	12	14	14	14	14	14	14	15	10	14	14
[10]	4	4	10	10	8	8	6	6	3	2	4	4	12	12	6	6	8	6	6	6
[11]	10	10	4	2	7	6	9	6	11	10	10	10	2	2	8	8	7	4	8	8
[12]	28,6	28,6	71,4	83,3	53,3	57,1	40,0	50,0	21,4	16,7	28,6	28,6	85,7	85,7	42,9	42,9	53,3	60,0	42,9	42,9
[13]	71,4	71,4	28,6	16,7	46,7	42,9	60,0	50,0	78,6	83,3	71,4	71,4	14,3	14,3	57,1	57,1	46,7	40,0	57,1	57,1
[14]	53	53	79	69	50	41	59	52	36	30	53	53	72	72	53	53	57	51	57	57
[15]	32	32	12	8	35	32	19	14	35	29	27	27	9	9	17	17	23	16	20	20
[16]	85	85	91	77	85	73	78	66	71	59	80	80	81	81	70	70	80	67	77	77
[17]	1,7	1,7	6,6	8,6	1,4	1,3	3,1	3,7	1,0	1,0	2,0	2,0	8,0	8,0	3,1	3,1	2,5	3,2	2,9	2,9
[18]	37,6	37,6	13,2	10,4	41,2	43,8	24,4	21,2	49,3	49,2	33,8	33,8	11,1	11,1	24,3	24,3	28,8	23,9	26,0	26,0
[19]																				
[20]	11	11	2	1	8	7	6	5	5	4	8	8	2	2	4	4	4	2	8	8
[21]	21	21	10	7	27	25	13	9	30	25	19	19	7	7	13	13	19	14	12	12
[22]	32	32	12	8	35	32	19	14	35	29	27	27	9	9	17	17	23	16	20	20
[23]	65,6	65,6	83,3	87,5	77,1	78,1	68,4	64,3	85,7	86,2	70,4	70,4	77,8	77,8	76,5	76,5	82,6	87,5	60,0	60,0
[24]																				
[25]	0	0	0	0	4	3	5	3	14	12	5	5	4	4	15	15	5	5	8	8
[26]																				
[27]	32	32	12	8	39	35	24	17	49	41	32	32	13	13	32	32	28	21	28	28
[28]																				
[29]	85	85	91	77	89	76	83	69	85	71	85	85	85	85	85	85	85	72	85	85
[30]																				
[31]	37,6	37,6	13,2	10,4	43,8	46,1	28,9	24,6	57,6	57,7	37,6	37,6	15,3	15,3	37,6	37,6	32,9	29,2	32,9	32,9
[32]																				
[33]	7	7	2	1	6	5	5	4	4	3	7	7	0	0	3	3	4	2	7	7
[34]	4	4	0	0	2	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
[35]	3	3	2	1	1	1	4	2	5	5	1	1	1	1	2	2	3	2	1	1
[36]	18	18	7	5	18	16	3	2	14	11	16	16	1	1	5	5	7	4	7	7
[37]	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0
[38]	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[39]	0	0	1	1	8	8	6	5	11	9	2	2	6	6	6	6	9	8	4	4
[40]	32	32	12	8	35	32	19	14	35	29	27	27	9	9	17	17	23	16	20	20
[41]																				
[42]	0	0	0	0	4	3	5	3	14	12	5	5	4	4	15	15	5	5	8	8
[43]	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[44]	0	0	0	0	4	3	5	3	14	12	5	5	4	4	15	15	5	5	8	8

Příloha: 13 (část 5)

[1]																				
[2]	Z18_8	Z18_8	Z18_9	Z18_9	Z18_10	Z18_10	Z18_11	Z18_11	Z25_1	Z25_1	Z25_2	Z25_2	Z25_3	Z25_3	Z25_4	Z25_4	Z25_5	Z25_5	Z25_6	Z25_6
[3]	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
[4]	73	62	75	64	71	67	74	67	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71
[5]	46	39	60	51	47	45	55	49	59	59	42	42	54	54	57	57	56	56	43	43
[6]	27	23	15	13	24	22	19	18	12	12	29	29	17	17	14	14	15	15	28	28
[7]	63,0	62,9	80,0	79,7	66,2	67,2	74,3	73,1	83,1	83,1	59,2	59,2	76,1	76,1	80,3	80,3	78,9	78,9	60,6	60,6
[8]	37,0	37,1	20,0	20,3	33,8	32,8	25,7	26,9	16,9	16,9	40,8	40,8	23,9	23,9	19,7	19,7	21,1	21,1	39,4	39,4
[9]	14	14	14	12	14	13	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
[10]	4	4	4	3	9	9	2	2	7	7	8	8	4	4	9	9	2	2	3	3
[11]	10	10	10	9	5	4	12	12	7	7	6	6	10	10	5	5	12	12	11	11
[12]	28,6	28,6	28,6	25,0	64,3	69,2	14,3	14,3	50,0	50,0	57,1	57,1	28,6	28,6	64,3	64,3	14,3	14,3	21,4	21,4
[13]	71,4	71,4	71,4	75,0	35,7	30,8	85,7	85,7	50,0	50,0	42,9	42,9	71,4	71,4	35,7	35,7	85,7	85,7	78,6	78,6
[14]	50	43	64	54	56	54	57	51	66	66	50	50	58	58	66	66	56	56	46	46
[15]	35	31	23	21	27	24	28	27	14	14	29	29	23	23	11	11	27	27	32	32
[16]	85	74	87	75	83	78	85	78	80	80	79	79	81	81	77	77	83	83	78	78
[17]	1,4	1,4	2,8	2,6	2,1	2,3	2,0	1,9	4,7	4,7	1,7	1,7	2,5	2,5	6,0	6,0	2,1	2,1	1,4	1,4
[18]	41,2	41,9	26,4	28,0	32,5	30,8	32,9	34,6	17,5	17,5	36,7	36,7	28,4	28,4	14,3	14,3	32,5	32,5	41,0	41,0
[19]																				
[20]	10	10	8	7	14	12	12	12	2	2	4	4	7	7	4	4	6	6	7	7
[21]	25	21	15	14	13	12	16	15	12	12	25	25	16	16	7	7	21	21	25	25
[22]	35	31	23	21	27	24	28	27	14	14	29	29	23	23	11	11	27	27	32	32
[23]	71,4	67,7	65,2	66,7	48,1	50,0	57,1	55,6	85,7	85,7	86,2	86,2	69,6	69,6	63,6	63,6	77,8	77,8	78,1	78,1
[24]																				
[25]	2	2	2	1	2	2	3	3	5	5	6	6	4	4	8	8	2	2	7	7
[26]																				
[27]	37	33	25	22	29	26	31	30	19	19	35	35	27	27	19	19	29	29	39	39
[28]																				
[29]	87	76	89	76	85	80	88	81	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85
[30]																				
[31]	42,5	43,4	28,1	28,9	34,1	32,5	35,2	37,0	22,4	22,4	41,2	41,2	31,8	31,8	22,4	22,4	34,1	34,1	45,9	45,9
[32]																				
[33]	9	9	8	7	3	3	10	10	2	2	2	2	5	5	3	3	3	3	4	4
[34]	1	1	0	0	10	9	2	2	0	0	2	2	1	1	0	0	0	0	0	0
[35]	1	1	2	2	1	1	2	2	5	5	3	3	3	3	1	1	6	6	3	3
[36]	15	13	7	7	11	11	11	10	3	3	19	19	11	11	2	2	14	14	12	12
[37]	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	3	3
[38]	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[39]	9	7	6	5	1	0	3	3	4	4	3	3	2	2	4	4	1	1	10	10
[40]	35	31	23	21	27	24	28	27	14	14	29	29	23	23	11	11	25	25	32	32
[41]																				
[42]	2	2	2	1	2	2	3	3	5	5	6	6	4	4	8	8	2	2	7	7
[43]	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[44]	2	2	2	1	2	2	3	3	5	5	6	6	4	4	8	8	2	2	7	7

Příloha: 13 (část 6)

[1]																		
[2]	Z25_7	Z25_7	Z25_8	Z25_8	Z25_9	Z25_9	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián			Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián		
[3]	1	1	1	1	1	1	23						23					
[4]	72	64	71	71	71	71	1648	71,7	2	71			1552	67,5	4,6	71		
[5]	45	42	52	52	46	46	1164	50,6	7,7	49,0			1102	47,9	8,1	49		
[6]	27	22	19	19	25	25	484	21,0	7,3	21,0			450	19,6	6,6	20		
[7]	62,5	65,6	73,2	73,2	64,8	64,8	1623,4	70,6	10,2	70,0			1629,9	70,9	10,4	72		
[8]	37,5	34,4	26,8	26,8	35,2	35,2	676,6	29,4	10,2	30			670,1	29,1	10,4	28		
[9]	14	12	14	14	14	14	325	14,1	0,3	14			307	13,3	1,1	14		
[10]	5	4	5	5	5	5	134	6	2,7	5			129	5,6	2,7	5		
[11]	9	8	9	9	9	9	191	8	2,6	9			178	7,7	2,9	8		
[12]	35,7	33,3	35,7	35,7	35,7	35,7	946,7	41,2	18,7	35,7			973,3	42,3	20,8	35,7		
[13]	64,3	66,7	64,3	64,3	64,3	64,3	1353,3	58,8	18,7	64,3			1327	57,7	20,8	64,3		
[14]	50	46	57	57	51	51	1296	56,3	8,9	56			1229	53	9,3	53		
[15]	34	29	21	21	31	31	564	24,5	8	27			524	23	7,9	24		
[16]	84	75	78	78	82	82	1860	81	5	81			1753	76,2	6	78		
[17]	1,5	1,6	2,7	2,7	1,6	1,6	64,8	3	1,8	2,1			67,9	3	2,1	2,3		
[18]	40,5	38,7	26,9	26,9	37,8	37,8	698,3	30,4	10,0	32,5			690,4	30,0	10,5	31		
[19]																		
[20]	10	9	7	7	7	7	156	7	3,2	7			146	6,3	3,2	7		
[21]	24	20	14	14	24	24	408	17,7	6,6	16,0			378	16,4	6,2	15		
[22]	34	29	21	21	31	31	564	24,5	8	27			524	23	7,9	24		
[23]	70,6	69,0	66,7	66,7	77,4	77,4	1665,1	72,4	9,9	71,4			1667,9	72,5	10,5	70,4		
[24]																		
[25]	2	1	7	7	3	3	113	4,9	3,8	4			106	4,6	3,7	4		
[26]																		
[27]	36	30	28	28	34	34	677	29,4	8,5	29			630	27,4	8,2	29		
[28]																		
[29]	86	76	85	85	85	85	1973	85,8	1,8	85			1859	80,8	5,4	85		
[30]																		
[31]	41,9	39,5	32,9	32,9	40,0	40,0	790,1	34,4	10,0	34,1			781,1	34,0	10,5	34,1		
[32]																		
[33]	6	5	4	4	5	5	109	5	2,5	4			101	4,4	2,5	4		
[34]	3	3	1	1	1	1	29	1,3	2,2	1			28	1,2	2	1		
[35]	2	2	3	3	2	2	57	2,5	1,4	2			53	2,3	1,4	2		
[36]	10	8	9	9	20	20	240	10,4	5,7	11			224	9,7	5,7	10		
[37]	1	1	2	2	1	1	15	0,7	0,8	1			14	0,6	0,8	0		
[38]	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			0	0	0	0		
[39]	12	10	2	2	2	2	112	4,9	3,5	4			102	4,4	3,1	4		
[40]	34	29	21	21	31	31	562	24,4	8	25			522	23	7,8	24		
[41]																		
[42]	2	1	7	7	3	3	113	4,9	3,8	4			106	4,6	3,7	4		
[43]	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			0	0	0	0		
[44]	2	1	7	7	3	3	113	4,9	3,8	4			106	4,6	3,7	4		

Příloha: 13 (část 7)

[1]		M - bez diftongů, úseky všechny					Z - bez diftongů, úseky všechny			
[2]	MUŽI	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián	ŽENY	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián
[3]		12					23			
[4]		864	72,0	2,2	71,0		1648	71,7	2	71
[5]		635	52,9	5,9	52,5		1164	50,6	7,7	49,0
[6]		229	19,1	6,5	18,5		484	21,0	7,3	21,0
[7]		882,9	73,6	8,6	73,9		1623,4	70,6	10,2	70,0
[8]		317,1	26,4	8,6	26,1		676,6	29,4	10,2	30
[9]		167	13,9	0,3	14,0		325	14,1	0,3	14
[10]		50	4,2	3,3	3,0		134	6	2,7	5
[11]		117	9,8	3,3	10,5		191	8	2,6	9
[12]		358,8	29,9	23,3	22,3		946,7	41,2	18,7	35,7
[13]		841,2	70,1	23,3	77,7		1353,3	58,8	18,7	64,3
[14]		685	57,1	7,4	56,5		1296	56,3	8,9	56
[15]		280	23,3	5,7	23,0		564	24,5	8	27
[16]		965	80,4	3,4	81,5		1860	81	5	81
[17]		32,8	2,7	1,4	2,4		64,8	3	1,8	2,1
[18]		349,6	29,1	7,4	29,5		698,3	30,4	10,0	32,5
[19]										
[20]		81	6,8	2,6	7,0		156	7	3,2	7
[21]		199	16,6	5,3	16,5		408	17,7	6,6	16,0
[22]		280	23,3	5,7	23,0		564	24,5	8	27
[23]		847,8	70,6	11,4	72,9		1665,1	72,4	9,9	71,4
[24]										
[25]		66	5,5	3,9	4,5		113	4,9	3,8	4
[26]										
[27]		346	28,8	8,1	28,5		677	29,4	8,5	29
[28]										
[29]		1031	85,9	2,2	85,0		1973	85,8	1,8	85
[30]										
[31]		401,9	33,5	9,0	33,5		790,1	34,4	10,0	34,1
[32]										
[33]		59	4,9	1,8	5,5		109	5	2,5	4
[34]		13	1,1	1,7	1,0		29	1,3	2,2	1
[35]		41	3,4	2,1	4,0		57	2,5	1,4	2
[36]		99	8,3	4,3	8,0		240	10,4	5,7	11
[37]		9	0,8	0,9	0,5		15	0,7	0,8	1
[38]		1	0,1	0,3	0,0		0	0	0	0
[39]		58	4,8	3,2	5,5		112	4,9	3,5	4
[40]		280	23,3	5,7	23,0		562	24,4	8	25
[41]										
[42]		65	5,4	4,0	4,5		113	4,9	3,8	4
[43]		1	0,1	0,3	0,0		0	0	0	0
[44]		66	5,5	3,9	4,5		113	4,9	3,8	4

Příloha: 13 (část 8)

[1]		MZ - bez diftongů, úseky všechny			
[2]	CELKEM	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián
[3]		35			
[4]		2512	71,8	1,9	71,0
[5]		1799	51,4	7,2	51,0
[6]		713	20,4	7,0	20,0
[7]		2506,3	71,6	9,7	71,8
[8]		993,7	28,4	9,7	28,2
[9]		492	14,1	0,3	14,0
[10]		184	5,3	2,9	5,0
[11]		308	8,8	2,9	9,0
[12]		1305,5	37,3	20,8	35,7
[13]		2194,5	62,7	20,8	64,3
[14]		1981	56,6	8,3	56,0
[15]		844	24,1	7,3	23,0
[16]		2825	80,7	4,3	81,0
[17]		97,6	2,8	1,7	2,3
[18]		1047,8	29,9	9,1	30,7
[19]					
[20]		237	6,8	3,0	7,0
[21]		607	17,3	6,1	16,0
[22]		844	24,1	7,3	23,0
[23]		2512,9	72	10	73
[24]					
[25]		179	5,1	3,8	4,0
[26]					
[27]		1023	29,2	8,2	29,0
[28]					
[29]		3004	85,8	1,9	85,0
[30]					
[31]		1192,0	34,1	9,5	34,1
[32]					
[33]		168	4,8	2,2	5,0
[34]		42	1,2	2,0	1,0
[35]		98	2,8	1,7	2,0
[36]		339	9,7	5,3	9,0
[37]		24	0,7	0,8	1,0
[38]		1	0	0	0
[39]		170	4,9	3,4	4,0
[40]		842	24,1	7,3	23,0
[41]					
[42]		178	5,1	3,8	4,0
[43]		1	0	0	0
[44]		179	5,1	3,8	4,0

Příloha: 13 (část 9)

[1]	M - bez diftongů, bez úseků				Z - bez diftongů, bez úseků				MZ - bez diftongů, bez úseků						
[2]	MUZI	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián	ZENY	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián	CELKEM	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián
[3]		12					23					35			
[4]		788	65,7	5,7	66,0		1552	67,5	4,6	71		2340	66,9	5,0	69,0
[5]		585	48,8	5,8	48,5		1102	47,9	8,1	49		1687	48,2	7,3	49,0
[6]		203	16,9	6,1	18,0		450	19,6	6,6	20		653	18,7	6,5	19,0
[7]		894	74,5	8,6	74,3		1629,9	70,9	10,4	72		2523,9	72,1	9,8	72,5
[8]		306	25,5	8,6	25,7		670,1	29,1	10,4	28		976,1	27,9	9,8	27,5
[9]		151	12,6	1,2	12,0		307	13,3	1,1	14		458	13,1	1,2	14,0
[10]		47	3,9	3,3	3,0		129	5,6	2,7	5		176	5,0	3,0	4,0
[11]		104	8,7	2,9	9,0		178	7,7	2,9	8		282	8,1	2,9	9,0
[12]		364,3	30,4	23,6	23,2		973,3	42,3	20,8	35,7		1337,6	38,2	22,2	35,7
[13]		835,7	69,6	23,6	76,8		1326,7	57,7	20,8	64,3		2162,4	61,8	22,2	64,3
[14]		632	52,7	7,9	53,0		1229	53	9,3	53		1861	53,2	8,7	53,0
[15]		251	20,9	5,6	20,5		524	23	7,9	24		775	22,1	7,1	23,0
[16]		883	73,6	6,6	72,5		1753	76,2	6	78		2636	75,3	6,3	77,0
[17]		33,8	2,8	1,4	2,5		67,9	3	2,1	2,3		101,7	2,9	1,8	2,5
[18]		341,8	28,5	7,4	28,3		690,4	30,0	10,5	31		1032,2	29,5	9,5	28,4
[19]															
[20]		70	5,8	2,2	6,0		146	6,3	3,2	7		216	6,2	2,9	7,0
[21]		181	15,1	5,3	15,5		378	16,4	6,2	15		559	16,0	5,9	15,0
[22]		251	20,9	5,6	20,5		524	23	7,9	24		775	22,1	7,1	23,0
[23]		851,7	71,0	12,9	73,9		1667,9	72,5	10,5	70,4		2519,6	72,0	11,2	72,7
[24]															
[25]		56	4,7	3,4	3,5		106	4,6	3,7	4		162	4,6	3,5	4,0
[26]															
[27]		307	25,6	7,3	27,5		630	27,4	8,2	29		937	26,8	7,9	29,0
[28]															
[29]		939	78,3	6,5	78,0		1859	80,8	5,4	85		2798	79,9	5,8	81,0
[30]															
[31]		391,4	32,6	8,6	32,9		781,1	34,0	10,5	34,1		1172,5	33,5	9,8	34,1
[32]															
[33]		54	4,5	1,8	5,0		101	4,4	2,5	4		155	4,4	2,3	4,0
[34]		9	0,8	1,1	0,5		28	1,2	2	1		37	1,1	1,8	1,0
[35]		35	2,9	2,0	3,5		53	2,3	1,4	2		88	2,5	1,7	2,0
[36]		90	7,5	4,2	7,5		224	9,7	5,7	10		314	9,0	5,3	8,0
[37]		7	0,6	0,8	0,0		14	0,6	0,8	0		21	0,6	0,8	0,0
[38]		1	0,1	0,3	0,0		0	0	0	0		1	0,0	0,2	0,0
[39]		55	4,6	3,0	5,0		102	4,4	3,1	4		157	4,5	3,0	4,0
[40]		251	20,9	5,6	20,5		522	23	7,8	24		773	22,1	7,1	23,0
[41]															
[42]		55	4,6	3,5	3,5		106	4,6	3,7	4		161	4,6	3,6	4,0
[43]		1	0,1	0,3	0,0		0	0	0	0		1	0,0	0,2	0,0
[44]		56	4,7	3,4	3,5		106	4,6	3,7	4		162	4,6	3,5	4,0

Příloha 14. Realizace vokálů (souhrnné výsledky). Mluvčí jsou řazeni podle délky studia

Příloha: 14 (část 1)

[1]		Skupina 1													
[2]		M17_1	M17_1	M18_2	M18_2	M25_7	M25_7	M25_8	M25_8	Z17_1	Z17_1	Z17_2	Z17_2	Z17_3	Z17_3
[3]	Počet respondentů	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
[4]	Počet Kk = K+ + K-	73	51	72	66	71	69	71	71	71	71	77	65	74	62
[5]	Počet K+	62	45	50	47	51	50	62	62	49	49	69	59	42	33
[6]	Počet K-	11	6	22	19	20	19	9	9	22	22	8	6	32	29
[7]	K+ (%)	84,9	88,2	69,4	71,2	71,8	72,5	87,3	87,3	69,0	69,0	89,6	90,8	56,8	53,2
[8]	K- (%)	15,1	11,8	30,6	28,8	28,2	27,5	12,7	12,7	31,0	31,0	10,4	9,2	43,2	46,8
[9]	Počet Dk = D+ + D-	14	11	14	12	14	13	14	14	14	14	14	12	15	14
[10]	Počet D+	2	2	0	0	7	7	11	11	4	4	10	10	8	8
[11]	Počet D-	12	9	14	12	7	6	3	3	10	10	4	2	7	6
[12]	D+ (%)	14,3	18,2	0,0	0,0	50,0	53,8	78,6	78,6	28,6	28,6	71,4	83,3	53,3	57,1
[13]	D- (%)	85,7	81,8	100,0	100,0	50,0	46,2	21,4	21,4	71,4	71,4	28,6	16,7	46,7	42,9
[14]	Počet správných V	64	47	50	47	58	57	73	73	53	53	79	69	50	41
[15]	Počet chybných V	20	13	27	25	26	24	11	11	32	32	12	8	35	32
[16]	Celkový počet plných V (spr. V + chybn. V)	84	60	77	72	84	81	84	84	85	85	91	77	85	73
[17]	Poměr správných V ku chybným V	3,2	3,6	1,9	1,9	2,2	2,4	6,6	6,6	1,7	1,7	6,6	8,6	1,4	1,3
[18]	Počet chybných V (%)	23,8	21,7	35,1	34,7	31,0	29,6	13,1	13,1	37,6	37,6	13,2	10,4	41,2	43,8
[19]	Počet správných V (%)	76,2	78,3	64,9	65,3	69,0	70,4	86,9	86,9	62,4	62,4	86,8	89,6	58,8	56,2
[20]	Počet chybných V bez redukcí	12	8	7	6	7	6	3	3	11	11	2	1	8	7
[21]	Počet polodélek bez redukcí	8	5	20	19	19	18	8	8	21	21	10	7	27	25
[22]	Počet chybných V + polodélky bez redukcí	20	13	27	25	26	24	11	11	32	32	12	8	35	32
[23]	Počet polodélek z chybných V (%)	40,0	38,5	74,1	76,0	73,1	75,0	72,7	72,7	65,6	65,6	83,3	87,5	77,1	78,1
[24]															
[25]	Počet reduk. a vypuř. V	3	2	9	6	1	1	1	1	0	0	0	0	4	3
[26]															
[27]	Počet chybn. V + polodélky + redukce	23	15	36	31	27	25	12	12	32	32	12	8	39	35
[28]															
[29]	Počet všech V	87	62	86	78	85	82	85	85	85	85	91	77	89	76
[30]															
[31]	Počet chybných V ze všech V (%)	26,4	24,2	41,9	39,7	31,8	30,5	14,1	14,1	37,6	37,6	13,2	10,4	43,8	46,1
[32]															
[33]	Počet KRK	4	3	6	6	5	4	3	3	7	7	2	1	6	5
[34]	Počet DLD	6	4	1	0	1	1	0	0	4	4	0	0	2	2
[35]	Počet KRP	5	3	6	5	1	1	0	0	3	3	2	1	1	1
[36]	Počet DLP	1	0	8	8	15	14	7	7	18	18	7	5	18	16
[37]	Počet KRKK	2	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
[38]	Počet DLDD	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[39]	Počet KRKKS	1	1	6	6	3	3	1	1	0	0	1	1	8	8
[40]	Počet (KRK, DLD, KRP, DLP, KRKK, DLDD, KRKKS)	20	13	27	25	26	24	11	11	32	32	12	8	35	32
[41]															
[42]	Redukce	2	1	9	6	1	1	1	1	0	0	0	0	4	3
[43]	Vypuřténé V	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[44]	Počet reduk. a vypuř. V	3	2	9	6	1	1	1	1	0	0	0	0	4	3

Příloha: 14 (část 2)

[1]	Skupina 1													
[2]	Z18_5	Z18_5	Z18_10	Z18_10	Z18_11	Z18_11	Z25_2	Z25_2	Z25_3	Z25_3	Z25_6	Z25_6	Z25_9	Z25_9
[3]	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
[4]	71	71	71	67	74	67	71	71	71	71	71	71	71	71
[5]	47	47	47	45	55	49	42	42	54	54	43	43	46	46
[6]	24	24	24	22	19	18	29	29	17	17	28	28	25	25
[7]	66,2	66,2	66,2	67,2	74,3	73,1	59,2	59,2	76,1	76,1	60,6	60,6	64,8	64,8
[8]	33,8	33,8	33,8	32,8	25,7	26,9	40,8	40,8	23,9	23,9	39,4	39,4	35,2	35,2
[9]	14	14	14	13	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
[10]	6	6	9	9	2	2	8	8	4	4	3	3	5	5
[11]	8	8	5	4	12	12	6	6	10	10	11	11	9	9
[12]	42,9	42,9	64,3	69,2	14,3	14,3	57,1	57,1	28,6	28,6	21,4	21,4	35,7	35,7
[13]	57,1	57,1	35,7	30,8	85,7	85,7	42,9	42,9	71,4	71,4	78,6	78,6	64,3	64,3
[14]	53	53	56	54	57	51	50	50	58	58	46	46	51	51
[15]	17	17	27	24	28	27	29	29	23	23	32	32	31	31
[16]	70	70	83	78	85	78	79	79	81	81	78	78	82	82
[17]	3,1	3,1	2,1	2,3	2,0	1,9	1,7	1,7	2,5	2,5	1,4	1,4	1,6	1,6
[18]	24,3	24,3	32,5	30,8	32,9	34,6	36,7	36,7	28,4	28,4	41,0	41,0	37,8	37,8
[19]	75,7	75,7	67,5	69,2	67,1	65,4	63,3	63,3	71,6	71,6	59,0	59,0	62,2	62,2
[20]	4	4	14	12	12	12	4	4	7	7	7	7	7	7
[21]	13	13	13	12	16	15	25	25	16	16	25	25	24	24
[22]	17	17	27	24	28	27	29	29	23	23	32	32	31	31
[23]	76,5	76,5	48,1	50,0	57,1	55,6	86,2	86,2	69,6	69,6	78,1	78,1	77,4	77,4
[24]														
[25]	15	15	2	2	3	3	6	6	4	4	7	7	3	3
[26]														
[27]	32	32	29	26	31	30	35	35	27	27	39	39	34	34
[28]														
[29]	85	85	85	80	88	81	85	85	85	85	85	85	85	85
[30]														
[31]	37,6	37,6	34,1	32,5	35,2	37,0	41,2	41,2	31,8	31,8	45,9	45,9	40,0	40,0
[32]														
[33]	3	3	3	3	10	10	2	2	5	5	4	4	5	5
[34]	0	0	10	9	2	2	2	2	1	1	0	0	1	1
[35]	2	2	1	1	2	2	3	3	3	3	3	3	2	2
[36]	5	5	11	11	11	10	19	19	11	11	12	12	20	20
[37]	1	1	1	0	0	0	0	0	1	1	3	3	1	1
[38]	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[39]	6	6	1	0	3	3	3	3	2	2	10	10	2	2
[40]	17	17	27	24	28	27	29	29	23	23	32	32	31	31
[41]														
[42]	15	15	2	2	3	3	6	6	4	4	7	7	3	3
[43]	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[44]	15	15	2	2	3	3	6	6	4	4	7	7	3	3

Příloha: 14 (část 3)

[1]	S1 - bez diftongů, úseky všechny				S1 - bez diftongů, bez úseků				Skupina 2			
[2]	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián	M17_2	M17_2	M18_3	M18_3
[3]	14								1	1	1	1
[4]	1009	72,1	1,8	71,0	944	67,4	5,5	70,0	70	66	70	62
[5]	719	51,4	8,2	49,5	671	47,9	7,2	47,0	54	51	46	41
[6]	290	20,7	7,4	22,0	273	19,5	7,8	20,5	16	15	24	21
[7]	996,2	71,2	10,3	69,2	999,3	71,4	11,2	70,1	77,1	77,3	65,7	66,1
[8]	403,8	28,8	10,3	30,8	400,7	28,6	11,2	29,9	22,9	22,7	34,3	33,9
[9]	197	14,1	0,3	14,0	187	13,4	1,0	14,0	14	12	14	14
[10]	79	5,6	3,3	5,5	79	5,6	3,3	5,5	5	5	3	3
[11]	118	8,4	3,3	8,5	108	7,7	3,3	8,5	9	7	11	11
[12]	560,5	40,0	23,5	39,3	588,9	42,1	25,3	39,3	35,7	41,7	21,4	21,4
[13]	839,5	60,0	23,5	60,7	811,1	57,9	25,3	60,7	64,3	58,3	78,6	78,6
[14]	798	57,0	9,3	54,5	750	53,6	8,7	52,0	59	56	49	44
[15]	350	25,0	7,5	27,0	328	23,4	8,2	24,5	23	20	30	28
[16]	1148	82,0	4,9	83,5	1078	77,0	6,5	78,0	82	76	79	72
[17]	38,1	2,7	1,7	2,1	40,7	2,9	2,1	2,1	2,6	2,8	1,6	1,6
[18]	428,6	30,6	9,2	32,7	424,6	30,3	10,0	32,7	28,0	26,3	38,0	38,9
[19]	971,4	69,4	9,2	67,3	975,4	69,7	10,0	67,3	72,0	73,7	62,0	61,1
[20]	105	7,5	3,6	7,0	95	6,8	3,3	7,0	8	7	7	7
[21]	245	17,5	6,5	17,5	233	16,6	7,0	17,0	15	13	23	21
[22]	350	25,0	7,5	27,0	328	23,4	8,2	24,5	23	20	30	28
[23]	979,1	69,9	13,2	73,6	986,8	70,5	13,8	75,5	65,2	65,0	76,7	75,0
[24]												
[25]	58	4,1	4,1	3,0	53	3,8	3,9	3,0	2	2	5	4
[26]												
[27]	408	29,1	8,6	31,5	381	27,2	9,3	30,5	25	22	35	32
[28]												
[29]	1206	86,1	1,9	85,0	1131	80,8	6,4	83,5	84	78	84	76
[30]												
[31]	474,6	33,9	10,0	36,4	468,6	33,5	10,8	37,3	29,8	28,2	41,7	42,1
[32]												
[33]	65	4,6	2,2	4,5	61	4,4	2,3	4,0	7	6	7	7
[34]	30	2,1	2,8	1,0	26	1,9	2,5	1,0	1	1	0	0
[35]	34	2,4	1,6	2,0	30	2,1	1,3	2,0	2	1	4	4
[36]	163	11,6	5,8	11,0	156	11,1	5,9	11,0	10	9	7	6
[37]	10	0,7	0,9	0,5	8	0,6	0,9	0,0	0	0	0	0
[38]	1	0,1	0,3	0,0	1	0,1	0,3	0,0	0	0	0	0
[39]	47	3,4	3,0	2,5	46	3,3	3,1	2,5	3	3	12	11
[40]	350	25,0	7,5	27,0	328	23,4	8,2	24,5	23	20	30	28
[41]												
[42]	57	4,1	4,1	3,0	52	3,7	4,0	3,0	2	2	5	4
[43]	1	0,1	0,3	0,0	1	0,1	0,3	0,0	0	0	0	0
[44]	58	4,1	4,1	3,0	53	3,8	3,9	3,0	2	2	5	4

Příloha: 14 (část 4)

[1]	Skupina 2													
[2]	M18_4	M18_4	Z18_2	Z18_2	Z18_3	Z18_3	Z18_8	Z18_8	Z25_4	Z25_4	Z25_5	Z25_5	Z25_8	Z25_8
[3]	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
[4]	71	71	71	59	71	71	73	62	71	71	71	71	71	71
[5]	54	54	33	28	49	49	46	39	57	57	56	56	52	52
[6]	17	17	38	31	22	22	27	23	14	14	15	15	19	19
[7]	76,1	76,1	46,5	47,5	69,0	69,0	63,0	62,9	80,3	80,3	78,9	78,9	73,2	73,2
[8]	23,9	23,9	53,5	52,5	31,0	31,0	37,0	37,1	19,7	19,7	21,1	21,1	26,8	26,8
[9]	14	14	14	12	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
[10]	1	1	3	2	4	4	4	4	9	9	2	2	5	5
[11]	13	13	11	10	10	10	10	10	5	5	12	12	9	9
[12]	7,1	7,1	21,4	16,7	28,6	28,6	28,6	28,6	64,3	64,3	14,3	14,3	35,7	35,7
[13]	92,9	92,9	78,6	83,3	71,4	71,4	71,4	71,4	35,7	35,7	85,7	85,7	64,3	64,3
[14]	55	55	36	30	53	53	50	43	66	66	56	56	57	57
[15]	27	27	35	29	27	27	35	31	11	11	27	27	21	21
[16]	82	82	71	59	80	80	85	74	77	77	83	83	78	78
[17]	2,0	2,0	1,0	1,0	2,0	2,0	1,4	1,4	6,0	6,0	2,1	2,1	2,7	2,7
[18]	32,9	32,9	49,3	49,2	33,8	33,8	41,2	41,9	14,3	14,3	32,5	32,5	26,9	26,9
[19]	67,1	67,1	50,7	50,8	66,3	66,3	58,8	58,1	85,7	85,7	67,5	67,5	73,1	73,1
[20]	9	9	5	4	8	8	10	10	4	4	6	6	7	7
[21]	18	18	30	25	19	19	25	21	7	7	21	21	14	14
[22]	27	27	35	29	27	27	35	31	11	11	27	27	21	21
[23]	66,7	66,7	85,7	86,2	70,4	70,4	71,4	67,7	63,6	63,6	77,8	77,8	66,7	66,7
[24]														
[25]	3	3	14	12	5	5	2	2	8	8	2	2	7	7
[26]														
[27]	30	30	49	41	32	32	37	33	19	19	29	29	28	28
[28]														
[29]	85	85	85	71	85	85	87	76	85	85	85	85	85	85
[30]														
[31]	35,3	35,3	57,6	57,7	37,6	37,6	42,5	43,4	22,4	22,4	34,1	34,1	32,9	32,9
[32]														
[33]	6	6	4	3	7	7	9	9	3	3	3	3	4	4
[34]	1	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	1
[35]	5	5	5	5	1	1	1	1	1	1	6	6	3	3
[36]	12	12	14	11	16	16	15	13	2	2	14	14	9	9
[37]	2	2	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	2	2
[38]	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[39]	1	1	11	9	2	2	9	7	4	4	1	1	2	2
[40]	27	27	35	29	27	27	35	31	11	11	25	25	21	21
[41]														
[42]	3	3	14	12	5	5	2	2	8	8	2	2	7	7
[43]	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[44]	3	3	14	12	5	5	2	2	8	8	2	2	7	7

Příloha: 14 (část 5)

[1]	S2 - bez diftongů, úseky všechny				S2 - bez diftongů, bez úseků			
[2]	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián
[3]	9							
[4]	639	71,0	0,9	71,0	604	67,1	4,9	71,0
[5]	447	49,7	7,4	52,0	427	47,4	9,6	51,0
[6]	192	21,3	7,6	19,0	177	19,7	5,4	19,0
[7]	629,8	70,0	10,6	73,2	631,2	70,1	10,4	73,2
[8]	270,2	30,0	10,6	26,8	268,8	29,9	10,4	26,8
[9]	126	14,0	0,0	14,0	122	13,6	0,9	14,0
[10]	36	4,0	2,3	4,0	35	3,9	2,4	4,0
[11]								
[12]	257,1	28,6	16,4	28,6	258,3	28,7	17,2	28,6
[13]	642,9	71,4	16,4	71,4	641,7	71,3	17,2	71,4
[14]	481	53,4	8,3	55,0	460	51,1	10,5	55,0
[15]	236	26,2	7,4	27,0	221	24,6	6,2	27,0
[16]	717	79,7	4,1	80,0	681	75,7	7,2	77,0
[17]	21,4	2,4	1,5	2,0	21,6	2,4	1,5	2,0
[18]	296,9	33,0	9,8	32,9	296,7	33,0	10,0	32,9
[19]								
[20]	64	7,1	1,9	7,0	62	6,9	2,0	7,0
[21]	172	19,1	6,7	19,0	159	17,7	5,5	19,0
[22]	236	26,2	7,4	27,0	221	24,6	6,2	27,0
[23]	644,1	71,6	7,2	70,4	639,1	71,0	7,3	67,7
[24]								
[25]	48	5,3	3,9	5,0	45	5,0	3,4	4,0
[26]								
[27]	284	31,6	8,4	30,0	266	29,6	6,4	30,0
[28]								
[29]	765	85,0	0,9	85,0	726	80,7	5,5	85,0
[30]								
[31]	334,0	37,1	9,8	35,3	333,8	37,1	10,1	35,3
[32]								
[33]	50	5,6	2,1	6,0	48	5,3	2,2	6,0
[34]	4	0,4	0,5	0,0	4	0,4	0,5	0,0
[35]	28	3,1	2,0	3,0	27	3,0	2,1	3,0
[36]	99	11,0	4,5	12,0	92	10,2	4,3	11,0
[37]	8	0,9	0,8	1,0	8	0,9	0,8	1,0
[38]	0	0,0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0,0
[39]	45	5,0	4,4	3,0	40	4,4	3,7	3,0
[40]	234	26,0	7,4	27,0	219	24,3	6,1	27,0
[41]								
[42]	48	5,3	3,9	5,0	45	5,0	3,4	4,0
[43]	0	0,0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0,0
[44]	48	5,3	3,9	5,0	45	5,0	3,4	4,0

Příloha: 14 (část 6)

[1]	Skupina 3											
[2]	M18_1	M18_1	M25_2	M25_2	M25_3	M25_3	M25_4	M25_4	M25_6	M25_6	Z18_1	Z18_1
[3]	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
[4]	71	64	73	62	73	69	71	71	78	66	68	57
[5]	56	52	59	49	49	48	45	45	47	41	53	46
[6]	15	12	14	13	24	21	26	26	31	25	15	11
[7]	78,9	81,3	80,8	79,0	67,1	69,6	63,4	63,4	60,3	62,1	77,9	80,7
[8]	21,1	18,8	19,2	21,0	32,9	30,4	36,6	36,6	39,7	37,9	22,1	19,3
[9]	14	12	14	11	13	12	14	14	14	12	15	12
[10]	2	1	6	4	3	3	8	8	2	2	6	6
[11]	12	11	8	7	10	9	6	6	12	10	9	6
[12]	14,3	8,3	42,9	36,4	23,1	25,0	57,1	57,1	14,3	16,7	40,0	50,0
[13]	85,7	91,7	57,1	63,6	76,9	75	42,9	42,9	85,7	83,3	60	50
[14]	58	53	65	53	52	51	53	53	49	43	59	52
[15]	23	20	17	15	23	20	21	21	32	27	19	14
[16]	81	73	82	68	75	71	74	74	81	70	78	66
[17]	2,5	2,7	3,8	3,5	2,3	2,6	2,5	2,5	1,5	1,6	3,1	3,7
[18]	28,4	27,4	20,7	22,1	30,7	28,2	28,4	28,4	39,5	38,6	24,4	21,2
[19]	71,6	72,6	79,3	77,9	69,3	71,8	71,6	71,6	60,5	61,4	75,6	78,8
[20]	7	6	3	2	8	8	4	4	6	4	6	5
[21]	16	14	14	13	15	12	17	17	26	23	13	9
[22]	23	20	17	15	23	20	21	21	32	27	19	14
[23]	69,6	70,0	82,4	86,7	65,2	60,0	81,0	81,0	81,3	85,2	68,4	64,3
[24]												
[25]	4	3	5	5	11	10	11	11	11	8	5	3
[26]												
[27]	27	23	22	20	34	30	32	32	43	35	24	17
[28]												
[29]	85	76	87	73	86	81	85	85	92	78	83	69
[30]												
[31]	31,8	30,3	25,3	27,4	39,5	37,0	37,6	37,6	46,7	44,9	28,9	24,6
[32]												
[33]	7	6	3	2	6	6	2	2	3	3	5	4
[34]	0	0	0	0	0	0	1	1	2	1	1	1
[35]	4	4	5	5	1	0	2	2	6	5	4	2
[36]	5	4	3	2	8	7	8	8	15	13	3	2
[37]	0	0	0	0	2	2	1	1	1	0	0	0
[38]	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[39]	7	6	6	6	6	5	7	7	5	5	6	5
[40]	23	20	17	15	23	20	21	21	32	27	19	14
[41]												
[42]	4	3	5	5	11	10	11	11	11	8	5	3
[43]	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[44]	4	3	5	5	11	10	11	11	11	8	5	3

Příloha: 14 (část 7)

[1]	Skupina 3											
[2]	Z18_4	Z18_4	Z18_6	Z18_6	Z18_7	Z18_7	Z18_9	Z18_9	Z25_1	Z25_1	Z25_7	Z25_7
[3]	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
[4]	71	71	70	62	71	71	75	64	71	71	72	64
[5]	60	60	49	45	51	51	60	51	59	59	45	42
[6]	11	11	21	17	20	20	15	13	12	12	27	22
[7]	84,5	84,5	70,0	72,6	71,8	71,8	80,0	79,7	83,1	83,1	62,5	65,6
[8]	15,5	15,5	30	27,4	28,2	28,2	20	20,3	16,9	16,9	37,5	34,4
[9]	14	14	15	10	14	14	14	12	14	14	14	12
[10]	12	12	8	6	6	6	4	3	7	7	5	4
[11]	2	2	7	4	8	8	10	9	7	7	9	8
[12]	85,7	85,7	53,3	60,0	42,9	42,9	28,6	25,0	50,0	50,0	35,7	33,3
[13]	14,3	14,3	46,7	40	57,1	57,1	71,4	75	50	50	64,3	66,7
[14]	72	72	57	51	57	57	64	54	66	66	50	46
[15]	9	9	23	16	20	20	23	21	14	14	34	29
[16]	81	81	80	67	77	77	87	75	80	80	84	75
[17]	8,0	8,0	2,5	3,2	2,9	2,9	2,8	2,6	4,7	4,7	1,5	1,6
[18]	11,1	11,1	28,8	23,9	26,0	26,0	26,4	28,0	17,5	17,5	40,5	38,7
[19]	88,9	88,9	71,3	76,1	74,0	74,0	73,6	72,0	82,5	82,5	59,5	61,3
[20]	2	2	4	2	8	8	8	7	2	2	10	9
[21]	7	7	19	14	12	12	15	14	12	12	24	20
[22]	9	9	23	16	20	20	23	21	14	14	34	29
[23]	77,8	77,8	82,6	87,5	60,0	60,0	65,2	66,7	85,7	85,7	70,6	69,0
[24]												
[25]	4	4	5	5	8	8	2	1	5	5	2	1
[26]												
[27]	13	13	28	21	28	28	25	22	19	19	36	30
[28]												
[29]	85	85	85	72	85	85	89	76	85	85	86	76
[30]												
[31]	15,3	15,3	32,9	29,2	32,9	32,9	28,1	28,9	22,4	22,4	41,9	39,5
[32]												
[33]	0	0	4	2	7	7	8	7	2	2	6	5
[34]	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	3	3
[35]	1	1	3	2	1	1	2	2	5	5	2	2
[36]	1	1	7	4	7	7	7	7	3	3	10	8
[37]	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
[38]	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[39]	6	6	9	8	4	4	6	5	4	4	12	10
[40]	9	9	23	16	20	20	23	21	14	14	34	29
[41]												
[42]	4	4	5	5	8	8	2	1	5	5	2	1
[43]	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
[44]	4	4	5	5	8	8	2	1	5	5	2	1

Příloha: 14 (část 8)

[1]	S3 - bez diftongů, úseky všechny				S3 - bez diftongů, bez úseků			
[2]	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián
[3]	12							
[4]	864	72,0	2,6	71,0	792	66,0	4,6	65,0
[5]	633	52,8	5,9	52,0	589	49,1	6,0	48,5
[6]								
[7]	880,3	73,4	8,6	74,9	893,4	74,4	8,0	75,8
[8]	319,7	26,6	8,6	25,1	306,6	25,6	8,0	24,2
[9]	169	14,1	0,5	14,0	149	12,4	1,3	12,0
[10]	69	5,8	2,9	6,0	62	5,2	3,0	5,0
[11]								
[12]	487,8	40,7	20,1	41,4	490,4	40,9	21,4	39,6
[13]	712,2	59,3	20,1	58,6	709,6	59,1	21,4	60,4
[14]	702	58,5	7,1	57,5	651	54,3	7,9	53,0
[15]	258	21,5	6,9	22,0	226	18,8	5,6	20,0
[16]	960	80,0	3,6	80,5	877	73,1	4,9	73,5
[17]	38,1	3,2	1,8	2,7	39,5	3,3	1,7	2,8
[18]	322,3	26,9	8,2	27,4	310,9	25,9	7,8	26,7
[19]								
[20]	68	5,7	2,6	6,0	59	4,9	2,6	4,5
[21]	190	15,8	5,2	15,0	167	13,9	4,4	13,5
[22]	258	21,5	6,9	22,0	226	18,8	5,6	20,0
[23]	889,7	74,1	8,6	74,2	893,7	74,5	10,6	73,9
[24]								
[25]	73	6,1	3,3	5,0	64	5,3	3,3	5,0
[26]								
[27]	331	27,6	8,0	27,5	290	24,2	6,7	22,5
[28]								
[29]	1033	86,1	2,4	85,0	941	78,4	5,7	77,0
[30]								
[31]	383,4	31,9	8,8	32,4	370,0	30,8	8,2	29,7
[32]								
[33]	53	4,4	2,5	4,5	46	3,8	2,3	3,5
[34]	8	0,7	1,0	0,0	7	0,6	0,9	0,0
[35]	36	3,0	1,8	2,5	31	2,6	1,7	2,0
[36]	77	6,4	3,8	7,0	66	5,5	3,5	5,5
[37]	6	0,5	0,7	0,0	5	0,4	0,7	0,0
[38]	0	0,0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0,0
[39]	78	6,5	2,2	6,0	71	5,9	1,7	5,5
[40]	258	21,5	6,9	22,0	226	18,8	5,6	20,0
[41]								
[42]	73	6,1	3,3	5,0	64	5,3	3,3	5,0
[43]	0	0,0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0,0
[44]	73	6,1	3,3	5,0	64	5,3	3,3	5,0

Příloha: 14 (část 9)

[1]	S1 - bez diftongů, úseky všechny				S2 - bez diftongů, úseky všechny				S3 - bez diftongů, úseky všechny						
[2]	SKUPINA 1	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián	SKUPINA 2	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián	SKUPINA 3	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián
[3]		14					9					12			
[4]		1009	72,1	1,8	71,0		639	71,0	0,9	71,0		864	72,0	2,6	71,0
[5]		719	51,4	8,2	49,5		447	49,7	7,4	52,0		633	52,8	5,9	52,0
[6]															
[7]		996,2	71,2	10,3	69,2		629,8	70,0	10,6	73,2		880,3	73,4	8,6	74,9
[8]		403,8	28,8	10,3	30,8		270,2	30,0	10,6	26,8		319,7	26,6	8,6	25,1
[9]		197	14,1	0,3	14,0		126	14,0	0,0	14,0		169	14,1	0,5	14,0
[10]		79	5,6	3,3	5,5		36	4,0	2,3	4,0		69	5,8	2,9	6,0
[11]															
[12]		560,5	40,0	23,5	39,3		257,1	28,6	16,4	28,6		487,8	40,7	20,1	41,4
[13]		839,5	60,0	23,5	60,7		642,9	71,4	16,4	71,4		712,2	59,3	20,1	58,6
[14]		798	57,0	9,3	54,5		481	53,4	8,3	55,0		702	58,5	7,1	57,5
[15]		350	25,0	7,5	27,0		236	26,2	7,4	27,0		258	21,5	6,9	22,0
[16]		1148	82,0	4,9	83,5		717	79,7	4,1	80,0		960	80,0	3,6	80,5
[17]		38,1	2,7	1,7	2,1		21,4	2,4	1,5	2,0		38,1	3,2	1,8	2,7
[18]		428,6	30,6	9,2	32,7		296,9	33,0	9,8	32,9		322,3	26,9	8,2	27,4
[19]															
[20]		105	7,5	3,6	7,0		64	7,1	1,9	7,0		68	5,7	2,6	6,0
[21]		245	17,5	6,5	17,5		172	19,1	6,7	19,0		190	15,8	5,2	15,0
[22]		350	25,0	7,5	27,0		236	26,2	7,4	27,0		258	21,5	6,9	22,0
[23]		979,1	69,9	13,2	73,6		644,1	71,6	7,2	70,4		889,7	74,1	8,6	74,2
[24]															
[25]		58	4,1	4,1	3,0		48	5,3	3,9	5,0		73	6,1	3,3	5,0
[26]															
[27]		408	29,1	8,6	31,5		284	31,6	8,4	30,0		331	27,6	8,0	27,5
[28]															
[29]		1206	86,1	1,9	85,0		765	85,0	0,9	85,0		1033	86,1	2,4	85,0
[30]															
[31]		474,6	33,9	10,0	36,4		334,0	37,1	9,8	35,3		383,4	31,9	8,8	32,4
[32]															
[33]		65	4,6	2,2	4,5		50	5,6	2,1	6,0		53	4,4	2,5	4,5
[34]		30	2,1	2,8	1,0		4	0,4	0,5	0,0		8	0,7	1,0	0,0
[35]		34	2,4	1,6	2,0		28	3,1	2,0	3,0		36	3,0	1,8	2,5
[36]		163	11,6	5,8	11,0		99	11,0	4,5	12,0		77	6,4	3,8	7,0
[37]		10	0,7	0,9	0,5		8	0,9	0,8	1,0		6	0,5	0,7	0,0
[38]		1	0,1	0,3	0,0		0	0,0	0,0	0,0		0	0,0	0,0	0,0
[39]		47	3,4	3,0	2,5		45	5,0	4,4	3,0		78	6,5	2,2	6,0
[40]		350	25,0	7,5	27,0		234	26,0	7,4	27,0		258	21,5	6,9	22,0
[41]															
[42]		57	4,1	4,1	3,0		48	5,3	3,9	5,0		73	6,1	3,3	5,0
[43]		1	0,1	0,3	0,0		0	0,0	0,0	0,0		0	0,0	0,0	0,0
[44]		58	4,1	4,1	3,0		48	5,3	3,9	5,0		73	6,1	3,3	5,0

Příloha: 14 (část 10)

[1]		S1,2,3 - bez diftongů, úseky všechny			
[2]	CELKEM	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián
[3]		35			
[4]		2512	71,8	1,9	71,0
[5]		1799	51,4	7,2	51,0
[6]					
[7]		2506,3	71,6	9,7	71,8
[8]		993,7	28,4	9,7	28,2
[9]		492	14,1	0,3	14,0
[10]		184	5,3	2,9	5,0
[11]					
[12]		1305,5	37,3	20,8	35,7
[13]		2194,5	62,7	20,8	64,3
[14]		1981	56,6	8,3	56,0
[15]		844	24,1	7,3	23,0
[16]		2825	80,7	4,3	81,0
[17]		97,6	2,8	1,7	2,3
[18]		1047,8	29,9	9,1	30,7
[19]					
[20]		237	6,8	3,0	7,0
[21]		607	17,3	6,1	16,0
[22]		844	24,1	7,3	23,0
[23]		2512,9	71,8	10,3	72,7
[24]					
[25]		179	5,1	3,8	4,0
[26]					
[27]		1023	29,2	8,2	29,0
[28]					
[29]		3004	85,8	1,9	85,0
[30]					
[31]		1192,0	34,1	9,5	34,1
[32]					
[33]		168	4,8	2,2	5,0
[34]		42	1,2	2,0	1,0
[35]		98	2,8	1,7	2,0
[36]		339	9,7	5,3	9,0
[37]		24	0,7	0,8	1,0
[38]		1	0,0	0,2	0,0
[39]		170	4,9	3,4	4,0
[40]		842	24,1	7,3	23,0
[41]					
[42]		178	5,1	3,8	4,0
[43]		1	0,0	0,2	0,0
[44]		179	5,1	3,8	4,0

Příloha: 14 (část 11)

[1]	S1 - bez diftongů, bez úseků				
[2]	SKUPINA 1	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián
[3]		14			
[4]		944	67,4	5,5	70,0
[5]		671	47,9	7,2	47,0
[6]					
[7]		999,3	71,4	11,2	70,1
[8]		400,7	28,6	11,2	29,9
[9]		187	13,4	1,0	14,0
[10]		79	5,6	3,3	5,5
[11]					
[12]		588,9	42,1	25,3	39,3
[13]		811,1	57,9	25,3	60,7
[14]		750	53,6	8,7	52,0
[15]		328	23,4	8,2	24,5
[16]		1078	77,0	6,5	78,0
[17]		40,7	2,9	2,1	2,1
[18]		424,6	30,3	10,0	32,7
[19]					
[20]		95	6,8	3,3	7,0
[21]		233	16,6	7,0	17,0
[22]		328	23,4	8,2	24,5
[23]		986,8	70,5	13,8	75,5
[24]					
[25]		53	3,8	3,9	3,0
[26]					
[27]		381	27,2	9,3	30,5
[28]					
[29]		1131	80,8	6,4	83,5
[30]					
[31]		468,6	33,5	10,8	37,3
[32]					
[33]		61	4,4	2,3	4,0
[34]		26	1,9	2,5	1,0
[35]		30	2,1	1,3	2,0
[36]		156	11,1	5,9	11,0
[37]		8	0,6	0,9	0,0
[38]		1	0,1	0,3	0,0
[39]		46	3,3	3,1	2,5
[40]		328	23,4	8,2	24,5
[41]					
[42]		52	3,7	4,0	3,0
[43]		1	0,1	0,3	0,0
[44]		53	3,8	3,9	3,0

Příloha: 14 (část 12)

[1]		S2 - bez diftongů, bez úseků			
[2]	SKUPINA 2	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián
[3]		9			
[4]		604	67,1	4,9	71,0
[5]		427	47,4	9,6	51,0
[6]					
[7]		631,2	70,1	10,4	73,2
[8]		268,8	29,9	10,4	26,8
[9]		122	13,6	0,9	14,0
[10]		35	3,9	2,4	4,0
[11]					
[12]		258,3	28,7	17,2	28,6
[13]		641,7	71,3	17,2	71,4
[14]		460	51,1	10,5	55,0
[15]		221	24,6	6,2	27,0
[16]		681	75,7	7,2	77,0
[17]		21,6	2,4	1,5	2,0
[18]		296,7	33,0	10,0	32,9
[19]					
[20]		62	6,9	2,0	7,0
[21]		159	17,7	5,5	19,0
[22]		221	24,6	6,2	27,0
[23]		639,1	71,0	7,3	67,7
[24]					
[25]		45	5,0	3,4	4,0
[26]					
[27]		266	29,6	6,4	30,0
[28]					
[29]		726	80,7	5,5	85,0
[30]					
[31]		333,8	37,1	10,1	35,3
[32]					
[33]		48	5,3	2,2	6,0
[34]		4	0,4	0,5	0,0
[35]		27	3,0	2,1	3,0
[36]		92	10,2	4,3	11,0
[37]		8	0,9	0,8	1,0
[38]		0	0,0	0,0	0,0
[39]		40	4,4	3,7	3,0
[40]		219	24,3	6,1	27,0
[41]					
[42]		45	5,0	3,4	4,0
[43]		0	0,0	0,0	0,0
[44]		45	5,0	3,4	4,0

Příloha: 14 (část 13)

[1]		S3 - bez diftongů, bez úseků			
[2]	SKUPINA 3	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián
[3]		12			
[4]		792	66,0	4,6	65,0
[5]		589	49,1	6,0	48,5
[6]					
[7]		893,4	74,4	8,0	75,8
[8]		306,6	25,6	8,0	24,2
[9]		149	12,4	1,3	12,0
[10]		62	5,2	3,0	5,0
[11]					
[12]		490,4	40,9	21,4	39,6
[13]		709,6	59,1	21,4	60,4
[14]		651	54,3	7,9	53,0
[15]		226	18,8	5,6	20,0
[16]		877	73,1	4,9	73,5
[17]		39,5	3,3	1,7	2,8
[18]		310,9	25,9	7,8	26,7
[19]					
[20]		59	4,9	2,6	4,5
[21]		167	13,9	4,4	13,5
[22]		226	18,8	5,6	20,0
[23]		893,7	74,5	10,6	73,9
[24]					
[25]		64	5,3	3,3	5,0
[26]					
[27]		290	24,2	6,7	22,5
[28]					
[29]		941	78,4	5,7	77,0
[30]					
[31]		370,0	30,8	8,2	29,7
[32]					
[33]		46	3,8	2,3	3,5
[34]		7	0,6	0,9	0,0
[35]		31	2,6	1,7	2,0
[36]		66	5,5	3,5	5,5
[37]		5	0,4	0,7	0,0
[38]		0	0,0	0,0	0,0
[39]		71	5,9	1,7	5,5
[40]		226	18,8	5,6	20,0
[41]					
[42]		64	5,3	3,3	5,0
[43]		0	0,0	0,0	0,0
[44]		64	5,3	3,3	5,0

Příloha: 14 (část 14)

[1]		S1,2,3 - bez diftongů, bez úseků			
[2]	CELKEM	Součet	Průměr	Směr. odch.	Medián
[3]		35			
[4]		2340	66,9	5,0	69,0
[5]		1687	48,2	7,3	49,0
[6]					
[7]		2523,9	72,1	9,8	72,5
[8]		976,1	27,9	9,8	27,5
[9]		458	13,1	1,2	14,0
[10]		176	5,0	3,0	4,0
[11]					
[12]		1337,6	38,2	22,2	35,7
[13]		2162,4	61,8	22,2	64,3
[14]		1861	53,2	8,7	53,0
[15]		775	22,1	7,1	23,0
[16]		2636	75,3	6,3	77,0
[17]		101,7	2,9	1,8	2,5
[18]		1032,2	29,5	9,5	28,4
[19]					
[20]		216	6,2	2,9	7,0
[21]		559	16,0	5,9	15,0
[22]		775	22,1	7,1	23,0
[23]		2519,6	72,0	11,2	72,7
[24]					
[25]		162	4,6	3,5	4,0
[26]					
[27]		937	26,8	7,9	29,0
[28]					
[29]		2798	79,9	5,8	81,0
[30]					
[31]		1172,5	33,5	9,8	34,1
[32]					
[33]		155	4,4	2,3	4,0
[34]		37	1,1	1,8	1,0
[35]		88	2,5	1,7	2,0
[36]		314	9,0	5,3	8,0
[37]		21	0,6	0,8	0,0
[38]		1	0,0	0,2	0,0
[39]		157	4,5	3,0	4,0
[40]		773	22,1	7,1	23,0
[41]					
[42]		161	4,6	3,6	4,0
[43]		1	0,0	0,2	0,0
[44]		162	4,6	3,5	4,0